

DOĞU TÜRKİSTAN'IN

ŞARKİ TÜRKİSTAN
A V A Z I

SESİ

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

Doğu Türkistan Milli Kurultayına Dış Ülkelerden Gelen Delegeleer

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI

شەرقى تۈركىستان مىللى قورۇلتايى

NATIONAL CONFERENCE OF EASTERN TURKISTAN
12-14 ARALIK (DECEMBER) 1992 İSTANBUL-TÜRKİYE

DOĞU TÜRKİSTAN VAKFI YAYINI
3 AYLIK İLMÎ VE KÜLTÜREL
DERGİ

YIL: SAYI: 36-37

Doğu Türkistan Milli Kurultayı Divan Heyeti Üyeleri
Soldan Sağa: Dr. Erpolat Dönmez, Mehmet Cantürk, Abdülveli Can,
Prof. Dr. Turan Yazgan, S. Mahmut Kaşgarlı, Seyit Ahmet Bozkurt

Kurultay Delegeleri

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ

3 aylık ilim ve kültür dergisi
Doğu Türkistan Araştırma Merkezi

Mart 1993 • Sayı: 36 • Yıl: 10

Kurucusu/Kurgucusu:
ISA YUSUF ALPTEKİN

Sahibi/İgisi:
MEHMET RIZA BEKİN
Doğu Türkistan Vakfı Bşk.

Genel Yayın Müdürü/
Umumi Neşriyat Müdürü:
ZEYNEP ENGİN

Koordinatör:
MEHMET EMİN HAZRET

Yazı İşleri Müdürü:
HAMİT GÖKTÜRK

Tercüme İşleri Sorumlusu:
NECAT TAŞANGİL

Tarih Lehçeleri Sorumlusu:
A. BAKİ İLTEBİR

Dizgi/Tüzcüğü:
Doğu Türkistan Vakfı

Baskı:
Zafer Matbaası
Cilt:
Kardeşler Ciltvi

Abone Şartları/Müşteri Boluş Şartı:

Yurtiçi: 100.000 TL...

Yurtdışı: 25 \$

Fiyatı/Bahası: 25.000

AKBANK Yusufpaşa Şubesi
464526 (832-6)

İdare Yeri:

Millet Cad. Küçüksaray Apt. 26/3

Aksaray-İstanbul

Tel: 534 80 67 - 521 6002

Fax: 534 80 67

Bu dergiye katkıda bulunan yazarların görüşleri Doğu Türkistan Vakfı'nı ve Doğu Türkistan Araştırma Merkezi'ni ilzam etmez.

Yazılar kaynak belirtilerek kullanılabilir.

İÇİNDEKİLER

M. Rıza Bekin'in Kurultayı Açış Konuşması.....	5
Kutlama Telgrafları.....	7

Kurultay'da Yapılan Diğer Konuşmalar

İsa Yusuf Alptekin.....	9
Alparslan Türkeş.....	11
Olcas Süleymanoğlu.....	14
Ziya Samedi.....	15
Abdurrauf Mahdum.....	17
Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş.....	18
Av. Muzaffer Özdağ.....	24
Mehmet Emin Hazret.....	47
Nur Muhammed Kencioğlu.....	52
Muhammed Gasitoğlu.....	54
Abdülveli Can.....	55
Ahmet İgemberdi.....	56
Gulamettin Pahta.....	57
Kerim Şerif.....	58
Doç. Dr. Sultan Mahmut Kaşgarlı.....	59
Seyitcan Seyitşuf.....	62
Muhammed Emin Kasım.....	63
Ömer Kanat.....	64
Doğu Türkistan Milli Kurultayı Bildirisi.....	65
Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'da İnsan Hakları İhlalleri - Gizli Şiddet (Amnesty International).....	69
Doğu Türkistan Milli Kurultayı Delegeleri'nce Devlet Başkanlarına Gönderilen Mektuplar.....	83
Doğu Türkistan'da Çinliler'in Negatif Dini Siyaseti (Impact International).....	103
Doğu Türkistan Mektubu (M. Emin Hazret).....	104
UYGURCA.....	106-168

60 YIL ÖNCE ATATÜRK'ÜN TÜRK DÜNYASINA MESAJI

BUGÜN, SOVYETLER BİRLİĞİ DOSTUMUZDUR, KOMŞUMUZDUR, MÜTTEFİKİMİZDİR. BU DOSTLUĞA İHTİYACIMIZ VARDIR. FAKAT YARIN NE OLACAĞINI KİMSE BUGÜNDEN KESTİREMEZ. TIPKI OSMANLI GİBİ, TIPKI AVUSTURYA-MACARİSTAN GİBİ, PARÇALANABİLİR, UFALANABİLİR. BUGÜN ELİNDE SİMSIKI TUTTUĞU MİLLETLER AVUÇLARINDAN KAÇABİLİRLER. DÜNYA YENİ BİR DENGEEYE ULAŞABİLİR. İŞTE O ZAMAN TÜRKİYE NE YAPACAĞINI BİLMELİDİR. BİZİM, BU DOSTUMUZUN İDARESİNDE DİLİ BİR, İNANCI BİR, ÖZÜ BİR KARDEŞLERİMİZ VARDIR. ONLARA SAHİP ÇIKMAYA HAZIR OLMALIYIZ. HAZIR OLMAK YALNIZ O GÜNÜ SUSUP BEKLEMEN DEĞİLDİR. HAZIRLANMAK LAZIMDIR. MİLLETLER BUNA NASIL HAZIRLANIR? MANEVİ KÖPRÜLERİNİ SAĞLAM TUTARAK. DİL BİR KÖPRÜDÜR. İNANÇ BİR KÖPRÜDÜR. TARİH BİR KÖPRÜDÜR.

KÖKLERİMİZE İNMELİ VE OLAYLARIN BÖLDÜĞÜ TARİHİMİZ İÇİNDE BÜTÜNLEŞMELİYİZ. ONLARIN (DIŞTÜRKLERİN) BİZE YAKLAŞMASINI BEKLEYEMEYİZ. BİZİM ONLARA YAKLAŞMAMIZ GEREKLİ.

**MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
10. YIL NUTKU**

SAYIN OKUYUCU;

Doğu Türkistan'ın Sesi Dergisi'nin elinizdeki bu 36. sayısı ile sizlere ulaşabilmenin sevinci içindeyiz.

Dergimiz 36. sayısı ile yayın hayatında 10. yılına girmiş bulunmaktadır.

Bizim gibi, Doğu Türkistan davasını desteklemek ve katkı sağlamak gibi ağır bir sorumluluk yüklenen bir derginin, 10 yıl gibi uzun bir süre yayın hayatına devam edebilmesi, birçok zorlukları bertaraf ederek bu aşamaya gelebilmesi büyük başarıdır. Bu başarıyı siz vefakâr okuyucularımıza, derginin ayakta kalabilmesi için çaba sarfedenlere ve Doğu Türkistanlı kardeşlerimize borçluyuz. Hepinize minnet ve şükranlarımızı sunarız.

Dünyamızda son yıllarda gerçekleşen büyük değişikliklerden, hiç şüphesiz Doğu Türkistan da etkilenmiştir. Kardeş Türk Cumhuriyetlerinin doğması, bu cumhuriyetlerde yaşayan Doğu Türkistanlılar'ın kendi aralarında teşkilatlanmalarına imkân sağlamıştır. Ayrıca dünyanın değişik ülkelerinde yaşayan Doğu Türkistanlılar da kurdukları teşkilatları vasıtasıyla buldukları ülkelerde faaliyet göstermektedirler.

Biz, Doğu Türkistan Vakfı olarak, bizim için son derece olumlu olduğuna inandığımız bu değişimlerden azami derecede istifade etmek için Doğu Türkistan'la ilgili faaliyet gösteren bu teşkilatların da iştirakini sağlayarak 12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında **Doğu Türkistan Milli Kurultayı**'nı gerçekleştirdik. Kurultayımız Doğu Türkistan davası için bir dönüm noktası olmuştur. Kurultay birçok kararlar ve belgeler kabul ederek, dünya kamuoyuna ilan etmiştir.

36. sayımızı Doğu Türkistan Milli Kurultayı'nın kabul ettiği bu karar ve belgelerin yayınlandığı Kurultay Özel Sayısı olarak hazırlamış bulunmaktayız.

Elinizdeki bu sayımız gecikmeyle çıkabilmiştir. Nedenleri ise, tebliğ ve konuşmaların (davet mektubumuzda önemle belirttiğimiz halde) yazılı olarak teslim edilmemelerinden dolayı ve konuşma metinlerini video bant kayıtlarından hazırlamak zorunda kalmamızdan ve Uygurca yazılımındaki aksaklıklardan kaynaklanmıştır. Bizi mazur görmeyi dileriz.

Selam, sevgi ve saygılarımızla.

M. RIZA BEKİN

Doğu Türkistan Vakfı Başkanı

TARANCILAR

DERİ SANAYİ VE TİC. A.Ş.

Dursun Tarancı ve Kardeşleri

TÜRKİYE'DE

DOĞU TÜRKİSTAN'DA

KAZAKİSTAN'DA

DERİ SANAYİNDE ÖNCÜ KURULUŞ

TARANCILAR LEATHER WEAR COMPANY

ADDRESS:

NuripaşaMah. 15 Sk. No: 64 Zeytinburnu-İst./Turkey

Tel: 510 24 66 • 510 24 65 - Fax: 582 71 17

Fab.: Organize Deri Sanayi 42-1 / Tuzla

Tel: 394 15 06 Telex: 30591 Duta tr.

REPRESENTATIONS

Çin Halk Cumhuriyeti/Doğu Türkistan

SSCB Moskova/Kazakistan

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI TERTİP KOMİTESİ BAŞKANI M.RIZA BEKİN'İN AÇIŞ KONUŞMASI

M. Rıza Bekin
Doğu Türkistan Vakfı Başkanı

Çok değerli ve Sayın Misafirler Aziz hemœhrilerim,

Bugün Vatanımız Doğu Türkistan için, hayati önem taşıyan, tarihi bir güne kavuşabilmenin mutluluğu içindeyiz. Bu mutluluğu, Türklüğün kalesi ve yegâne istinatgâhı Türkiyemiz de, rengini şehit kanından alan Ayyıldızla şanlı Albayrağın gölgesinde ve dünya ilim ve irfan tarihinde müstesna yere sahip İstanbul Üniversitesi çatısı altında tadabilmenin gururu ve sevinci içindeyiz. Bize bu imkanı sağlayan İst. Üniversitesi Rektörü Sn. Prof. Dr. Cem'i DEMİROĞLU, Rektör yardımcısı Sn. Prof. Dr. Sencer TONGUÇ, Fen Fakültesi Dekanı Sn. Prof. Dr. Çetin BOLCALA, müteakip iki günlük çalışmalarımız için Süleymaniye Kültür Merkezinin salonlarını tahsis eden ve misafirlerimizi ağırlama lütfunda bulunan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Sn. Prof. Dr. Turan YAZGAN'a minnet ve şükranlarımızı sunuyor ve dünyanın dört bir yanından ümit ve heyecan dolu duygularla gelen

Aziz hemœhrilerimize kurultay tertip komitesi adına hoşgeldiniz...

Bizim bu mütevazi, fakat Doğu Türkistanımızın geleceği için mukaddes ve anlamlı gayeler taşıyan bu kurultayımıza, teşrifleriyle ve katkılarıyla; tüm Doğu Türkistanlıları sonsuz sevince ve gurura garkeden TC Başbakanlık Başdanışmanı Sayın Namık Kemal ZEYBEK, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Alparslan TÜRKES ve Kazakistan Kongre Partisi Genel Başkanı ve Nevada-Semey Antinükleer Teşkilatı Başkanı Olcas SÜLEYMANOĞLU'na tebliğleriyle Kurultayımıza mana ve itibar kazandıran davamıza emek katan İlim adamlarımıza minnet ve şükranlarımızı sunuyoruz.

Sayın misafirler ve Aziz hemœhrilerim;

Doğu Türkistan'da bugün varolan siyasi, ekonomik ve sosyal durum genel hatlarıyla hepimizin malumudur. Öte yandan dış dünyada son derece hızlı gelişen değişiklikler karşısında memleketi-

mizin bugünü ve geleceği hepimizin zihnini kuşkusuz meşgul etmektedir.

Memleket dışında yaşayan vatanperverler, halkımızın çekmekte olduğu ıstırabı, Vatanın acıklı durumunu dünya kamuoyuna duyurmak, milletlerarası kurum ve kuruluşlara iletmek, onların davamıza, ilgilerini ve desteklerini temin etmek maksadıyla; Tanrı'ya şükürler olsun, muhtelif memleketlerde ve yerlerde değişik isimler altında derneklerimiz ve kurumlarımız vardır. Bunların faaliyetleri, Vatanperver hemşehrilerimizi sevindirmekte ve ümitlendirmektedir. Sevinen ve ümitlenen, Vatanımızın geleceğinden kaygı duyan Vatansever ve hamiyetli kişiler ve kuruluşlar biraraya gelerek; Doğu Türkistan kurtuluş davasını en müessir şekilde yürütmenin yol ve yöntemlerini arama zaruretini duymuşlardır.

Bu amaçla; Doğu Türkistanı, bugünkü gelişen durum ve değişen dünya şartlarına göre her yönü ile gerçekçi olarak inceleyip, yapılacak kapsamlı bir değerlendirme sonucu mücadelemizin prensiplerini, genel politikasını ve stratejisini ana hatlarıyla belirlemek maksadıyla; İstanbul'da Doğu Türkistan Vakfı, Doğu Türkistan Göçmenler Derneği ve Kayseri Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği Birlikte, Sayın Liderimiz İsa Yusuf Alptekin'in onay ve katkıları ile bir Doğu Türkistan Kurultayının toplanmasına karar vermişler ve bunu gerçekleştirmek için de 7 kişilik bir Kurultay Tertip Komitesi oluşturmuşlardır. Hemen göreve başlayan tertip komitesi, **Kurultayın ana gayelerini şöyle tesbit etmiştir:**

1- Yurt dışında yaşayan, Doğu Türkistan davasına hizmet vermekte olan zevatın tanışmalarını ve fikir alışverişinde

bulunmalarını sağlamak ve bunların mücadele tecrübelerinden istifade hususlarını görüşmek,

2- Doğu Türkistan'ın hal hazır durumu ile ilgili mevcut bilgileri ve delilleri toplamak ve değerlendirmek,

3- Doğu Türkistan davasını ve mücadele yöntemlerini günün şartlarına ve gerçeklerine uygun olarak değerlendirmek, mücadele ve faaliyet hedeflerini tesbit etmek,

4- Asıl hedefe ulaşmayı sağlayacak genel stratejiyi tesbit etmek.

Kurultaydan beklenen gayenin tahakkukunu sağlamak amacıyla; Dernek temsilcilerinin sunacakları görüşlerini, müzakere ve münakaşa etmek için **iki gün ayrılmıştır**. Bugün bu salonda yalnız dağıtılan programda belirtilen Türkiye'den ve Türkiye dışından gelen zevat, Kurultaya kendilerini takdim edecekler ve kısaca duygu ve temennileri varsa sunacaklardır.

Asıl görüşlerin ortaya atılması, münakaşa ve müzakeresi yarınki toplantımızda ve Komisyon çalışmalarında ele alınacaktır. Bugünkü programı zamanında tamamlayabilmemiz için, bilhassa konuşmaların ve takdimlerin verilen müddet içinde bitirilmesini diliyoruz ve rica ediyoruz.

Bu ilk kurultayımızın başarısı ve gelecek kurultaylarımıza ışık tutması, sizlerin göstereceği anlayış, hoşgörü ve sağlayabileceğiniz dayanışma ve de kardeşlik ruhuna bağlıdır.

Bu Kurultayın teşkiline maddi ve manevi imkanlar sağlayan zevata, kurum ve kuruluşlara minnet ve şükranlarımızı sunuyoruz.

Saygılarımla

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI'NA GELEN KUTLAMA TELGRAFLARI

•Süleyman Demirel (Başbakan) • Rauf Denктаş (KKTC Cumhurbaşkanı) • Yıldırım Avcı (TBMM Başkan Yard.) • İsmet Sezgin (İç. İşl. Bakanı) • Akın Gönen (Devlet Bakanı) • Mesut Yılmaz (ANAP Genel Başkanı ve Rize Milletvekili) • Hasan Celâl Güzel (YDP Genel Başkanı) • Muhsin Yazıcıoğlu (BBP Gen. Bşk. ve Sivas M.vekili) • Aykut Edibali (Millet Partisi Gn. Bşk. ve Kayseri M.vekili) • Deniz Baykal (CHP Gn. Başkanı ve Antalya M.vekili) • Rıza Müftüoğlu (MHP Gn. Bşk. Yard. ve Erzurum M.vekili) • M.Vehbi Dinçerler (ANAP Gn. Bşk. Yard. ve Ankara Mv.) • Dr. Sadık Ahmet (Batı Trakya Türkleri Lideri Barış, Eşitlik ve Özgürlük Partisi Başkanı ve Gümölcine M.vekili) • Dr. Muzaffer Arslan (Irak, Milli Türkmen Partisi Gn. Skr.) • Şevket Kazan (Refah Partisi TBMM Grup Bşk. Vekili) • Op. Dr. Seyfi Şahin (MHP Kayseri M.vekili) • Muharrem Şimşek (MHP Çorum M.vekili) • İstemihan Talay (İçel M.vekili) • Fahrettin Kurt (ANAP Trabzon M.vekili) • Hasan Korkmazcan (ANAP Denizli M.vekili) • Şaban Bayrak (RP Kayseri M.vekili) • Ayvaz Gökdemir (DYP Gaziantep M.vekili) • Salih Kapusuz (RP Kayseri M.vekili) • Şadi Pehliva-

noğlu (ANAP Ordu M.vekili) • Uygur Tazébay (YÖK Başkan Vekili) • Prof. Dr. Mehmet Şahin (Erciyes Ün. Rektörü) • Prof. Dr. Aydın Dumanoglu (Karadeniz Teknik Ün. Rektörü) • Yılmaz Ergun (Emniyet Gn. Müd.) • Hasan Yücesan (Emniyet Gn. Müd. Yrd.) • Mehmet Nuri Yılmaz (Diyanet İşleri Başkanı) • Prof. Dr. Şükrü Elçin (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Başkanı) • Prof. Dr. Seher Sofuoğlu (Erciyes Ün. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü) • Doç. Dr. Mehmet Kaya (Ankara Gülhane Askeri Hastanesi) • Necdet Menzir (İstanbul Emniyet Müdürü) • Sadi Somuncuoğlu (Türk Ocakları Merkezi Heyeti Azası) • Yaşar Okuyan (Türk Ocakları Vakfı Gn. Sekreteri • Yüksel Miftah (SHP Kayseri İl Başkanı) • Yaşar Okuyan (Türk Ocakları Vakfı Genel Sekreteri) • Şevket Bahçecioğlu (Kayseri Melikgazı Bel. Başkanı) • Ali İhsan Alçı (Kayseri Kocasinan Bel. Başkanı) • Av. Bekir Özkan Gülmez (Kayseri Barosu Başkanı) • Temel Tekin (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İktisat Komisyonu Başkanı) • Süleyman Temeltaş (S. Burhaneddin Hz.leri Demeği Başkanı) • Nasuh Boztepe (Antalya Aydınlar Ocağı Başkanı) • Hakyol Vakfı Adana Şb. Başkanlığı.

DÜNYA İSLAM BİRLİĞİ TEŞKİLATI

GENEL SEKRETERİ

ABDULLAH ÖMER NAZİF'İN

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI'NA

GÖNDERDİĞİ TELGRAF

Abdullah Ömer Nazif
Dünya İslam Birliği Tşk. Gn. Sk.

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında Türkiye'nin İstanbul şehrinde tertip edilecek Doğu Türkistan Millî Kurultayı için gönderdiğiniz daveti aldım, teşekkür ederim. Bu tarihlerde başka bir toplantı için angaje olduğumdan katulamayacağım için çok üzgünüm.

Komünistlerin zulüm ve baskı politikasına maruz kalan Doğu Türkistanlı halkım öz vatanlarının takdirini müzakere etmek için toplanan Doğu Türkistanlı kardeşlerime selam ve saygılarımı sunuyorum. Kurultaya iştirak edenlere şunu hatırlatmak istiyorum ki; Allah (cc) Kuran-ı Kerim'de bize şöyle emretmiştir: "Allah'ın ipine sarılınız ve tefrikaya (ayrılığa) düşmeyin." "Hepiniz düşünce ve harekette kuvvetleniniz." Bu iki ayeti kerime insanlığın kurtuluş ve tevfikinin temelini teşkil eder.

Komünist hükümetin İslamı silerek

yok etmesini önlemek kültürel olarak asimile siyasetine karşı koymak ve bunu defetmek için İslam terbiyesi ile mücehhez olmanın temel şartı olduğunu siz aziz kardeşlerime hatırlatmak istiyorum.

Yeter ki Müslümanlar dinine sıkıca sarılsın ve din silahını iyi olarak kullanabilsin. Allah bunlara yardım eder.

Rabıta; kurulduğu tarihten itibaren Doğu Türkistanlı Müslümanların problemlerini halletmek ve İslamın başarısı için nasıl çalıştıysa, bundan sonra da Doğu Türkistanlı Müslümanların ve dünyanın her yerinde zulüm ve baskıya maruz kalan Müslüman kardeşlerimizin yasal hak ve hukukunu korumak için yürüttüğü mücadelelerini tam desteklemekten hiçbir zaman kaçınmayacaktır.

Cenab-ı Allah (cc) hepimize, İslama hizmet ve Müslümanlara yardımda muvafakiyet nasip etsin.

KURTULUŞ SIRASI DOĞU TÜRKİSTAN'DA

İsa Yusuf Alptekin
Doğu Türkistan Hükümeti
Sabik Genel Sekreteri

B.R.R.

Ya Allah Bismillah Allahu Ekber

Aziz ve muhterem kardeşlerim,

Muhterem Türkistan Dostları, Değerli ilim adamlarımız, çeşitli ülkelerden gelecek Kurultayımıza iştirak eden aziz yurttaşlarım. Türkiye'den teşrif eden aziz hemşehrilerim. Hepinizi en derin sevgilerimle selamlarım.

Aziz Kardeşlerim

Dünya Türklüğünün anayurdu Altın beşiği Ulu Türkistan'ın batısı bugün esaretten kurtulmuştur. Kurtuluş sırası şimdi Doğu Türkistan'a gelmiştir. Rus imparatorluğu Allah'ın inayeti ile parçalandı ve çöktü. Şimdi parçalanma ve çökme sırası Çin İmparatorluğuna geldi.

Aziz Kardeşlerim

Doğu Türkistan'da veya Çin Seddinden Adriyatik denizine kadar olan topraklarda mukaddes dini, dili, örf-adet ve kültürü ile tarihi yetiştirdiği büyük şahsiyetleri ile Türklük, Müslümanlık ve insanlık için yaptığı hizmetleri ile şan ve şerefli tarihe ve milli bütünlüğe sahip 200 milyon büyük Türk Milleti yaşamaktadır.

Fakat bu 200 milyonluk Türk dünyası içinde günümüzde en çaresizi, şanssız, en bedbahtı hiç şüphesiz ki Doğu Türkistan Türkleridir. Çünkü Doğu Türkistan korkunç zalim, insafsız, vicdansız bir özelliğe sahip Çin gibi bir milletin istilası altında bulunmaktadır. Çinli istila ve Doğu Türkistan'da uygulamakta olduğu zulüm ve işkencelere karşı komşularımız, dindaşlarımız ve Türk kardeşleri-

mizden hiç bir tepki görememekteyiz. Tarihteki kıymet ve itibarından ayrılan Doğu Türkistan Türklüğü hergün biraz daha unutulmaya yüz tutmaktadır. Günümüzde Doğu Türkistan'ın durumunu ünlü Türk şairi Fuzuli'nin şu beyitleri ne güzel ifade ediyor.

Dost biperva felek birrahm bisukûn

Derd çok hemderd yok düşman kâvı
talih zebun

Doğu Türkistan Türkleri Dünya müstemleke tarihinde hiç bir milletin görmediği zulûm, işkence ve hakarete maruz kalmıştır. Çinli islilacılar Doğu Türkistan'ın milli zenginliğini iliklerine kadar sömürmekte, geleneksel milli kültürünü acımasızca yok etmekte, milyonlarca Çinli göçmeni Doğu Türkistan'a zorla göç ettirmekte ve bu yüzyılın sonlarına doğru Doğu Türkistan'a 200 milyon Çinli göçmen yerleştirmeyi planladıklarını açıklamaktan çekinmemekte ve bu konuda ciddi çalışmalar yapmaktadır.

Tarihte bir çok defa büyük devletler kuran ecdatlarımızın bugünkü evlatları olan biz Doğu Türkistan Türkleri istiklâlimizden, hürriyetimizden yoksun bir şekilde var olabilme savaşı vermekteyiz.

Aziz Türkiye'miz yakın bir tarihte bağımsızlıklarını ilan eden 5 Orta Asya Türk Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs ve Bosna-Hersek'teki kardeşlerimizin insan hak ve hukuklarına sahip çıkmaktadır. Milliyetçi ve vatanperver mümtaz insan Sayın Alparslan Türkeş Bey'in de defa-

larca dile getirdiği ve yakın takipçisi olduğu Bağımsız Türkistan Cumhuriyetlerinin birlik, kardeşlik ve işbirliği yolunda ki genel istek günden güne olumlu bir gelişme göstermektedir.

Biz MHP Lideri Sayın Alparslan Türkeş beyefendinin Doğu Türkistan davasının TBMM'de görüşülmesini sağlayacak teşebbüs ve yardımlarına muhtacız. Doğu Türkistan davasının Türkiye Cumhuriyeti Devletimizin himayesinde Birleşmiş Milletler Teşkilatına ve İnsan Hakları ile ilgili uluslararası kuruluşlara götürülmesini büyük bir ümitte bekliyoruz. Burada Doğu Türkistan'ı ve onun meselelerini tetkik edecek bir Araştırma Merkezinin kurulmasını arzu ediyoruz.

Doğu Türkistan davası yalnız Doğu Türkistan Türklerinin değil bütün Türk-lük dünyasının aynı zamanda Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin geleceği ve güvenliği ile çok yakından ilgili bir meseledir.

Bu sebeple ben bu Kurultay'dan büyük ümitler gütmekteyim. Çünkü bugüne kadar Doğu Türkistan'ın bağımsız, mükemmel ve güçlü bir siyasi teşkilatı kurulmadı. Bağımsızlık mücadelemiz zayıf kaldı.

Dünya Türklerinin yegâne istinatgahı, hâmesi manevi lideri, ümit ve teselli kaynağı Ortadoğu'nun kalesi hür dünyanın kudretli dayanağı olan Aziz Türkiye'mize Allah büyük güç ve inayet Ata kılsın. Amin.

Allah Dünya Türklüğüne birlik beraberlik ve adalet nasip etsin.

Yaşasın Türk Birliği!

ALPARSLAN TÜRKEŞ'İN DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYIN'DA YAPTIĞI KONUŞMA

Alparslan Türkeş
MÇP Genel Başkanı

Pek Muhterem Misafirler

Değerli ilim adamlarımız, yazarlarımız, Türklük davasının şerefli, fedakâr Mücahitleri!

Milletimizin aydınlık geleceğinin Mücahitleri, basın mensupları

Hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

Türk dünyasının ayrılmaz parçası Doğu Türkistan Milli Kurultayının toplanmasından çok bahtiyarız. Kurultay'ın

Doğu Türkistan'a ve Türklük davasına hayırlar getirmesini Cenâb-ı Allah'tan niyaz ederim.

21. yüzyıla yaklaşırken çok şükürler olsun ki, Cenâb-ı Allah'ın lutfu ile yer yüzünde hürriyet, barış ve bağımsızlık rüzgarları esiyor. Bu asır öyle görülüyor ki bağımsızlık ve insan haklarının asrı olacaktır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bu milletler hapishanesinde yaşamak zorunda kalan aziz kardeşlerimiz

bağımsızlıklarını ilan ettiler. Önündeki birçok engele rağmen bu çok sevindirici bir durumdur. Çünkü bu kardeşlerimiz esaretten kurtulup bağımsız oldular. bugün buraya toplanıp Türk dünyasının meseleleri üzerinde muhakeme yürütmekte ve çareler aramaktayız. Bu günlere bizi kavuşturduğu için Cenâb-ı Hak'ka ne kadar teşekkür etsek azdır.

Türk milleti yeryüzünün en eski ve en büyük milletidir. Türk milleti tarihten beri geçirdiği bir çok facia ve fırtınalara rağmen bu konumunu her zaman korumasını bilmiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilatının istatistiklerine göre Türkçemiz dünyanın 5. büyük dilidir. Bugün dünya'da 210 milyon kişi Türkçe konuşmaktadır.

Milletimiz birçok fırtına, elem ve ıstıraplara maruz kalmışsa da insanımızda Türk Cemiyetinde insan haklarına kavuşma insanca yaşamak yolunda büyük bir uyanış ve iştiahtır.

Bir kaç önemli meseleleri göz önüne almamız lazım. Başarı iman ve ahlaka bağlıdır. Bu değerler olmadan başarıya ulaşmak mümkün değildir. Milletimiz Elhamdulillah müslümandır. Dini öğretim, dini terbiye ve iyi tahsil gerekir. İlim ve mantıkta gelişme göstermemiz gerekir.

Allah-u Teâla'nın en büyük nimeti akıldır. Bunu iyi kullanmak lazım. Düşmanlarımız çoktur. Biz Türkler olarak önce kendi insanımızı yetiştirip, şuurlandırmazsak milli ülkü ve idealleri yaşatmazsak davamızı başarıya götür-

meyiz. Buna çok önem vermemiz gerekir.

Türk Milletinin kalkınması için el ele vermek eski beraberliğimizi yeniden canlandırmak ekonomik işbirliği kurmak mecburiyetindeyiz. Bütün bunları gerçekleştirirken dünya kamu oyunu kazanmak ve arkamıza almak için çalışmalıyız. 21. yüzyıl kesinlikle Türk asrı olacaktır.

Bizim uyanan Türkler olarak hangi bölgede olursak olalım, ister Özbekistan'da ister Tataristan'da ister Kazakistan'da ister Türkiye'de yakın işbirliği kurmamızın kendi insanlarımızı hür ve refah içinde yaşatmak aynı zamanda dünya barışına katkıda bulunmak olduğunu anlatmalıyız. Dünya barışına katkıda bulunmanın ve dünyanın içinde olmasının insanların hürriyete kavuşarak iş ve aş sahibi olmasına, mutlu yaşamasına bağlı olduğunu vurgulamakta fayda vardır.

Biz bütün bu milli faaliyetlerimizi yürütürken günümüzden 100 yıl önce Kırım'da yaşamış Kırım Türklerinin büyük evladı İsmail Gaspralı'nın biz Türkler için söylediği şu prensibe göre hareket etmeliyiz. "Dilde, Fikirde ve İşte Birlik"

Biz Türkler olarak nerede olursak olalım bu prensipleri gerçekleştirmek milli gayemiz olmalıdır. Biz dünyada birlikte yaşadığımız bütün milletlerle barış içinde dost olma politikası izlememiz lazım. İlişkilerimizi hak, hukuk ve adalet prensiplerine göre düzenlememiz

gerekir. İşbirliği ve ilişkilerimizi uluslararası şartlarda geliştirmeliyiz İnsanlık aleminde ilişkilerimizi barış, dostluk, karşılıklı alış veriş ve güzel münasebetler içinde devam ettirmeliyiz.

Bu arada Türkiye ile Türk dünyası arasında bağlantıyı sağlamak için özellikle Ermenistan ve Gürcistan ile mutlaka sabırla ve onların akıllı insanlarını ikna ederek, kazanarak samimi olarak işbirliği kurmaya çalışmalıyız. Çünkü Türkistan'dan Türkiye'ye karayolları, demir yolları, petrol ve tabii gaz boru hatları gibi bir çok hayati önem taşıyan projeleri bu komşu ülke topraklarından geçirmek zorundayız. Bu yüzden coğrafyanın zaruri kıldığı münasebetleri haklı olarak bir takım kışkırtmalara kapılmadan çare bulmaya çalışmak milletimizin geleceği ve selameti için önemlidir.

Türklük âleminde meydana gelen uyanma ve kurmaya çalıştığımız beraberlik ve işbirliği faaliyetlerinin başta da ifade ettiğim gibi bir Hun İmparatorluğu bir Cengiz İmparatorluğu meydana getirmek değildir. Bizim kuracağımız işbirliği ve dayanışma yolu kendi milletimize mutluluk ve barış içinde bir hayat temin etmekten ibarettir.

Sevgili Doğu Türkistanlılara şunu söylemek istiyorum. Doğu Türkistanımız Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin beyefendinin hazin bir şekilde buyurdıkları gibi kötü bir şekilde zulûm, işkence ve büyük bir haksızlık altındadır.

21. yüzyıla doğru insan haklarının

hakim olduğu ve.bu prensiplerin yeryüzünde çok önem kazandığı bir devirde emperyalist Kızıl Çin Doğu Türkistan'daki kardeşlerimize her türlü baskıyı yapmaktadır. Bu meseleyi dünya kamu oyunun önüne getirmek mecburiyetindeyiz. Biz bu meseleyi Birleşmiş Milletlere götürmek mecburiyetindeyiz. Bütün bunları Türklük adına değil aynı zamanda insaniyet adına insanlığın şerefi adına, insanlığın yüzüne sürülmüş bu lekeyi silmek ve temizlemek adına yapmalıyız. Çünkü yaşadığımız çağda insanlara zulmetmek, insanları esir yaşatmak ve milletleri sömürmek insanlığın şerefi ile bağdaşmayan hallerdir. Artık insanlar bunlardan utanır hale gelmiştir. Doğu Türkistan tarihe parlak medeniyetler meydana getirmiş olan, insanlığa çok değerler kazandırmış olan önemli bir bölgedir. Doğu Türkistan halkı, oradaki kardeşlerimiz milletimizin önemli bir kısmıdır. Çin emperyalizminin zulmü altında ezilmesi ve sömürülmesi ve sömürülmesine maruz kalması ve ezilerek yok edilmesine seyirci kalınmaması icap eder. Bu konuyu hepimiz dünya kamuoyuna götürmek ve Birleşmiş Milletlere götürmek her şeyden evvel kendi milletimizin kamuoyuna götürülmesi kendi milletimizin bu meseleye karşı moral, kültür ve ideolojik bakımdan gerekli uyarının kazanılmasının sağlanması icap eder. Cenâb-ı Allah'ın Doğu Türkistan'a bir an evvel hürriyet ve bağımsızlık nasip etmesini niyaz ederim.

Hepinize bu münasebetle saygı ve sevgilerimi sunarım.

NEVADA-SEMAY ANTİNÜKLEER TEŞKİLATI BAŞKANI VE KAZAKİSTAN KONGRE PARTİSİ GN. BAŞKANI OLCAS SÜLEYMANOĞLU'NUN KONUŞMASI

Olcas Süleymanoğlu

Kıymetli Dostlar, Hanımlar, Beyler,
Kazakistan Kongresi adına bu Kurultaya selamlar ve saygılar getirdim. Arz ederim. Bu Kurultay sadece Uygur Türkleri için değil, bütün Türk illerine şan ve şeref getirsin.

Nevada-Semey Hareketi 1989 yılında ilk hareketi Kazakistan'da başlattı. Sovyetler'in yapmış olduğu nükleer denemeler yalnız Kazak Türkleri'nin değil eski Sovyet topraklarında yaşayan bütün halkların neslini tüketti. Özellikle Semey ve Lob-Nor'da bu atom denemeleri ağırlıklı olarak yapılmaktadır. Yeryüzünde atom denemesi yapılan beş poligondan üç tanesi kapanmış durumdadır. Buna Semey de dahil oldu. Fakat Lob-Nor'daki poligonda bu denemeler devam etmektedir. Özellikle Doğu Türkistan'daki atom denemeleri yapılan saha şu anda bütün dünyanın dikkatini celbeden bir bölgedir. Dünya milletleri bu konuda özellikle Doğu Türkistan'ı dikkatle izlemektedir.

Muhterem Alparslan Türkeş Ağamızın sözünü unutmayalım. Bütün Türkler'in amaçları bir olmalıdır. Biz bu ortak amaçları gerçekleştirirken sabırlı ve temkinli olmalıyız. Zaman bizlere dönmüştür. Bize zaman ve sabır gereklidir.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Başdanışmanı Namık Kemal Zeybek çok sabetli konuştu. Biz Uygur, Kazak, Kır-

gız, Tatar ve Osmanlı Türkleri olarak hepimizin atası kökü birdir. Canımız, dilimiz ve kalbimiz birdir.

Özellikle son zamanlarda Türk illeri arasında sun'i olarak düşmanlık yaratılmak ve bu suretle Türkler birbirlerine düşürülmek istenmektedir. Ben bundan büyük bir üzüntü duymaktayım. Bütün Türk illeri olarak aklımızı kullanalım ve birlikte hareket edelim.

Uygur, Kazak, Özbek ve Tatarlar ve başka bütün Türkler hepimiz birleşip Çin emperyalizmine karşı koymalıyız. Ben Moğolistan'daki Gültiğin âbidesinde şu sözleri okudum: "Gece uyumadım. Gündüz durmadım. Hep çalıştım."

Bizler Türk milleti olarak durmadan, yorulmadan, kendimizi esirgemedikçe milletimiz için çalışalım. Hepimiz birleşerek el ele vererek, ortak kültür, ortak tarih için Ankara'da, Taşkent'te Alma-ata'da, Bişkek'te ve Kaşgar'da birlikte çalışmalıyız.

Bizlerin birbirimizi anlayabilmemiz için ortak sözlük hazırlanıp tamamlandı. Ortak yayınlara başlamamız lazımdır. Biz Türk halkları ancak bu şekilde birbirimizi anlayabiliriz. Ekonomik ve teknik konularda işbirliğimizi artırmalıyız. Bizler bütün bunları gerçekleştirebilirsek halklarımız bizden razı olur.

Hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

D. TÜRKİSTAN EYALET HÜKÜMETİ
SABIK KÜLTÜR BAKANİ ZİYA SAMEDİ:

GÜÇLÜ BİR HAREKET BİRLİĞİ SAĞLAYALIM

Ziya Samedi
D.Türkistan Eyalet Hükümeti
Sabık Kültür Bakanı - Yazar

Esselamün aleyküm,
Muhterem Misafirler, Aziz Yurttaşla-
rım,

Bugün biz yabancı saldırganların zu-
lum ve baskılarından ötürü aziz vatanla-
rından ayrılmış dünyanın her tarafına da-
ğılan Doğu Türkistanlılar'ın vekilleri ola-
rak Türk milletinin bağımsız ana diyan
Türkiye'de Doğu Türkistan Milli Kurulta-
yı için toplanmış bulunuyoruz. Bu kurul-

tay halkımızın uzun yıllardan beri büyük
bir arzu ile beklediği kıymetli ve müstes-
na bir fırsat idi. Bu fırsatı bize sağlayan
TC Hükümetine, Kurultay'ın tertiplenme-
sinde emeği geçen milliyetperver bütün
kardeşlerimize teşekkür ediyorum.

Bizim bu tarihi kurultayımıza insan
hak ve hukukları gasp edilen, kendi vata-
nında köle edilmeye çalışılan, hasret ve
dertlerini dünyaya anlatma imkânından

yoksun Doğu Türkistan'daki aziz kardeşlerimiz ile muhtelif ülkelerde vatan hasreti ile hicran ateşi ile yanıp tutuşmakta olan vatandaşlarımız umutla bakmaktadır.

Dünyadaki bütün mazlum halkların, hürriyet, bağımsızlık ve istiklâllerine kavuştuğu, kendi kaderlerini kendileri tayin etme hakkını elde ettiği günümüzde, Doğu Türkistan, Tibet ve İç Moğolistan gibi eskiden beri hür ve bağımsız yaşayan ülkeler Çinli istilacıların kanlı çizmesi altında cehalet içinde esir tutulmaya mahkûm edilmek istenmektedir. Çinli istilacılar zengin, münbit, geniş ve güzel ata toprağımızda bizlere hayat hakkı tanımadan, sahip kılmadan sel gibi akmaktadır. Halkımız içinde bulunduğu zor ve ağır şartları şu acıklı mısralarla dile getirmektedir:

Kara kuzgun yuva yapmış
Türkistan'ın bağına
Bütün kuşlar matem tutar
Türkistan'ın haline

Dağlardan mekân tuttuk
Bağlardan yer bulamadan
Bizim hayatımız bu
Rakibe boyun eğmeden

Bizim davamız vatan davası, istiklâliyet davası; bizim davamız hak ve adalet davasıdır. Biz başkalarından toprak istemiyoruz. Biz kendi toprağımızı, ecdatlarımızın asırlardan beri kan ve teri pahasına güllendirdiği güzel vatanımızın kendimize geri verilmesinin mücadelesini yapıyoruz. Dünyadaki bütün milletler, bu arada Çin milleti gibi eşitlik,

adalet ve hürriyet içinde yaşamak istiyoruz. Bize bir karış dahi elin toprağı gerekmez.

Doğu Türkistan'ın son 2 asırlık tarihi kanlı zulümler, facialı kıyım ve katliâmlar tarihidir.

Bu devir dünyadan gizlenen ve saklanan karanlık bir devir olarak tarihe geçecektir. Demokrasinin karanlıkları aydınlatan ışığı ile yenilenen gezegenimizde Doğu Türkistan diye anılan vatanımızı teknoloji ve haberleşme araçlarının akıl almaz derecede geliştiği günümüzde dahi dünyanın gözünden saklamaktadır. Çin emperyalizminin batıya olan istila hareketleri müstahkem bir kale gibi önleyegelen Doğu Türkistan Türklüğünün halinden anlayan sadık dostlara, kardeşlere ihtiyacı her zamankinden daha fazladır.

Bunun için bu kurultay tam zamanında toplanmıştır. Kurultayımız dünyadaki bütün hürriyetperver devletlerin, halkların, hepsinden önemlisi bağımsız devletler olarak dünyada boy gösteren Türk kardeşlerimizin nazar-ı dikkatini çekeceğini ümit ediyoruz. Doğu Türkistan'ın hilebaz düşmanının esaretine düşme tehlikesinin önünü almak ve Türk birliğinin tam olarak kurulması ve güçlendirilmesi demektir. Bizim büyük ve güçlü olmamız için hareket birliğini kurmamız şarttır.

Kurultay bu hareket birliğini sağlayıcı bir organı kurmalıdır. Bu organın kuruluşu ancak, kurultayın ortaya koyduğu stratejiyi yürütebilir. Aksine ise, "toplandık, konuştuk ve dağıldık" olur.

Kurultayımıza başarılar diler, saygılar sunarım.

İLİ-DOĞU TÜRKİSTAN CUMHURİYETİ SABIK GENEL SEKRETERİ ABDURRAUF MAHDUM'UN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Abdurrauf Mahdum
İli-Doğu Türkistan Cumhuriyeti
Sabık Genel Sekreteri

Mücadele demek hayat ve ölüm demektir. Zalim ve adaletsiz hükümler sınıfı devirmek ve yok etmektir. Biz kendi elimiz ile başladığımız Üç Vilayet İnkılabı Doğu Türkistan Cumhuriyeti'ni asline getirmiş idi. Maalesef Kalles Stalin'in menfur suikastı ile bağımsızlık meyvesi Çinli sömürgecilerin demir parmaklarına sıkışıp kaldı. Rusya ve Çin tarihten beri kendi aramızda kendi içimizde yarattığı bölücülük hareketleri sayesinde maksatlarına eriştiler.

Günümüzde düşmanlarımız çok büyük ve güçlüdür. Doğu Türkistan, Çin'in

boğazından geçmiştir. Artık bundan sonra mücadele etmezsek Doğu Türkistan, Çinli'nin midesinde eriyip yok olacaktır. Onun için önümüzdeki mücadele ve vazife müreffeh olduğu kadar şerefli de.

Bizler kesin olarak bu Millî Kurultayımızda birlik ve beraberliğimizi tam olarak sağlayıp ilim ve marifet ile silahlanıp, dünyada mevcut bütün imkânlardan faydalanarak Doğu Türkistan'daki halkımızı ve karındaşlarımızı kurtarmak ve hürriyetlerine kavuşturmak için yılmadan mücadele etmemiz gerekir.

TÜRKİYE'NİN TÜRK DÜNYASI ve İSLAM ÂLEMİ İLE OLAN İLİŞKİLERİ

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş
Aydınlar Ocağı Genel Başkanı

Türkiye Türkleri büyük Türk Dünyası ve İslam Âleminin önemli bir parçasını teşkil etmektedirler. Anadolu ve Avrupa yakasında yaşayan ve nüfusu 60 milyonu bulan Türkler, Türk kültürü ve İslam inancına sahip, yabancı milletler karşısında milli benlik ve kimliğini daima muhafaza etmiş müstakil bir topluluktur. Türk milletinin kimliğini Türklük ve Müslümanlığı teşkil etmiştir. Bu, uzun asırlar içinde gelişmiş bir kültür ve inanç yapısıdır. Bu durum bir ideoloji veya ulaşılacak bir hedefi değil fakat oluşmuş mevcut bir gerçeği ifade etmek-

tedir.

Türkiye Türkleri bu varlık ve kimlikleri ile kendilerini büyük Türk dünyasının ve İslam ümmetinin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedirler. Her Türk çocuğu daha ilkokul seviyesinden itibaren ecdadının uzak ülkelerden, Türklerin ana yurdu olan Türkistan topraklarından geldiğini öğrenmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanının bayrağında üst köşede 16 yıldız yer almaktadır. Bunlar tarihte kurulup yaşamış olan 16 Türk devletini sembolize etmektedir. Türkiye bu millet ve tarih anlayışı ile ve istiklali-

ni daima muhafaza etmiş bir Türk devleti olarak diğer Türklere karşı sorumluluğunu daima hissetmiş ve önemli buluşmalarda ilk ev sahipliğinin kendisine düştüğü bilincinde olmuştur. Nitekim Sovyet Rusya'nın dağılması ile ortaya çıkan Türk Cumhuriyetlerine müşterek konuların müzakeresinde evsahipliği yapmış ve son olarak da 6 Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye 29 Ekim 1992'de Ankara'da biraraya gelmişlerdir. İşte bu temel gerçekler Türkiye'nin hem Türk Dünyası ve hem de İslam Âlemi ile köklü bağları olduğunu ve daima olacağını göstermektedir.

İLİŞKİLERİN SEYRİNDE GENEL ÇERÇEVE

Türkiye Türkleri Atayurtları olan Türkistan'dan boylar ve muntazam topluluklar olarak ayrılıp Anadolu topraklarına gelmişlerdir. Büyük Türk Sultanı Alparslan'ın Bizans'a karşı 1071 yılında Malazgirt'te kazandığı muhteşem zafer Türklere bugünkü Türkiye'nin kapısını açmış ve bu toprakların vatan yapılmasının başlangıcı olmuştur. Türkler bu topraklarda Selçuk Devletini, Anadolu Beyliklerini, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır.

Büyük Türk Padişahı Yavuz Sultan Selim 16. Asrın hemen başında üst üste kazandığı zaferlerle (Çaldıran 1514, Mercî Dâbık 1516 ve Ridaniye 1517) Osmanlı İmparatorluğu'na doğu ve güney İslam topraklarını Mısır ve Ceziretül

Arap'la birlikte katmıştır. Bu dahiyane strateji Osmanlı Devletini bu yönlerden güvenliğe almış ve ona Kuzey ve Batıdan gelecek direnme taarruzlara daha güçlü olarak karşı koyma imkânını vermiştir. Nitekim Osmanlı Türk Devleti özellikle 16. asırdan sonra bir taraftan Batı Avrupa ve diğer taraftan da Rusya ile uğraşmak ve çok sayıda harp yapmak mecburiyetinde kalmıştır.

Rusya ise batıda Avrupa devletleri, güneyde de Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri ve siyasi gücü ile karşı karşıya kalınca sömürgeci yayılma siyasetini doğuya, eski Altın Ordu Devleti topraklarına, Kafkasya'ya ve Türkistan'a doğru yöneltmiştir. Bu bölgelerdeki Türk devletleri çeşitli sebeplerle zaafa düşmüş olduklarından Rus işgalleri ard arda vukuu bulmuştur. Nitekim muhtelif darbelerle parçalanıp küçülen Şimal Türklerine karşı saldıran Moskova Prenslığı 1552'de Kazanı işgal ederek Türk topraklarını ele geçirme siyasetini önemli bir adımla başlatmıştır. Rusya daha sonraları 1784'de Kırım'ı, 1806'da Bakü ve Kuzey Azerbaycan bölgesini, 1865'de Taşkent'i ve müteakip yıllarda da Semerkant ve Buhara'yı işgal etmişlerdir. En son Göktepe Muharebesi ile (1881) Türkmenistan'ı ele geçiren Rusya 19. asır sona ererken bütün Şimal Türklerinin topraklarını, Kafkasya'yı, Kazakistan'ı ve Türkistan'ın diğer bölgelerini askeri işgal altına almış ve sömürgeleştirmiş bulunuyordu.

Dünya Türklüğünün en değerli mücevheri mesabesinde olan ve Türk-İslam medeniyeti ve kültürünün parlak bir yıldızı olan Doğu Türkistan ise

şerefli tarihinde makûs bir devre ile karşı karşıya kalmıştır. Nitekim bu güzel Atayurdumuza ilk Mançur istilası 1760'da vukuu bulmuş ve bu meş'um devre 1863 yılına kadar sürmüştür. Doğu Türkistanlı Türk kardeşlerimizin kahramanca savaşları, mukavemetleri ve sayısız şehit vermeleri sonucu, zaman zaman istiklal güneşi doğmuş ve fakat sayı ile maddi güçlerine dayanan Mançur, Rum ve Çinliler bu Türk vatanını istila etmişlerdir. Doğu Türkistan'daki Çin işgali halen günümüze kadar devam etmiştir.

Görüldüğü gibi özellikle 18. asrın sonlarından itibaren Osmanlı Türklerinin ülkesinin dışındaki Türk devletlerinin geniş toprakları bir taraftan Rusya ve diğer taraftan Mançur ve Çinliler'in işgal ve idaresine düşmüştür. Bu elim esaret dönemi çok yakın bir zamana kadar Rus işgalinde bulunanlar için devam etmiş ve Doğu Türkistanımız için de hâlâ devam etmektedir.

İşte böyle bir esaret döneminde Türkiye'nin bu Türk illeri ile normal ilişkileri kendiliğinden kesintiye uğramıştır. Fakat çok ağır şartlara, siyasi ve coğrafi güçlüklerle ve hatta imkânsızlıklara rağmen Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti ile işgal altındaki Türk illeri arasındaki ilişkiler tümüyle kopmamıştır. Asgari seviyede de olsa askeri, kültürel, dini, siyasi ve iktisadi ilişkilerin daima var olduğu ve devam ettiği görülmüştür. Bunlar özellikle, a- Yardım isteme, b- Elçi gönderme, c- Yardım gönderme ve cevap verme, d- Göç, e- Öğrenci getirme, öğretmen gönderme, f- Dini konular ve benzeri

alanlara münhasır kalmıştır. Geçmişteki bütün bu ilişkilere ait arşiv vesikaları Türkiye'de mevcuttur. Bunlardan bir kısmını T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 1992 senesinde 2 cild olarak yayınlamıştır. Böylece geçmiş dönemdeki Türkiye ile Türk Dünyası arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına önemli bir hizmette bulunmuştur ki bu eserleri ilgili herkes tetkik edebilir.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde de ve özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün idaresinde Türk Dünyası ile ilişkilere önem verilmiş tarih ve dil incelemeleri geliştirilerek bilhassa imkânlar nispetinde öğrenciler getirtilmiştir. Bu dönemde Doğu Türkistan'dan da Türkiye'ye öğrenciler gelmiş ve bunlar önemli hizmetler vermişlerdir. Bu devrede Atatürk Saadabad Paktını kurarak İslam âlemi ile ilişkileri güçlendirmede ilk önemli adımı atmıştır.

SON GELİŞMELER

İkinci Dünya Harbinin patlak vermesi ile durgunluk safhasına girmiş bulunan Türkiye ile Türk Dünyası ve İslam âlemi ilişkileri bu asrın 2. yarısından sonra gittikçe yoğunlaşan bir yeni canlılık dönemine girdi. Bu olumlu değişiklikte başlıca şu âmiller asıl rolü oynamıştır:

- 1- Değişen dünya şartları.
- 2- Türkiye'de demokrasinin benimsenmesi.
- 3- Kıbrıs davası ve özellikle de
- 4- Sovyetler Birliği'nin dağılması.

İkinci Dünya Harbini takibeden devrede başta Pakistan olmak üzere çok sayıda İslam ülkesi istiklaline kavuşmuş ve yeni kurulmuş bulunan Birleşmiş Milletler'in üyesi olmuşlardır. Bunların çoğu eski İngiliz, Fransız, Hollanda gibi Avrupa devletlerinin müstemlekeleri idi. Bu sırada Türkiye'de de demokrasi devri başlamış ve **14 Mayıs 1950**'de ilk defa bir muhalif grup Demokrat Parti ile seçimlerle iktidara gelmiştir. Bu değişiklikler Türkiye ile İslam ülkeleri arasındaki ilişkileri yeni bir safhaya sokmuş ve güçlendirmiştir. Bu arada **CENTO** ve **RCD** gibi Türkiye-İran-Pakistan arasında askeri, siyasi, kültürel ve iktisadi mahiyette müşterek kuruluşlar tesis edilmiştir. Bu olumlu gelişmelere rağmen Türkiye ile İslam ülkeleri arasında sıkı işbirliğinin esas basamakları ve ülkemizin İslam âlemi ile kaynaşmasının dönüm noktaları şu gelişmelerle olmuştur:

1- 22 Eylül 1969 Rabat İslam Ülkeleri Toplantısı

Kudüs'teki Camî-ül-Aksa 21 Ağustos 1969'da kundaklanarak yakılmıştır. Bunun üzerine Rabat'ta toplanan İslam Zirvesine Türkiye de katılmış ve müteakiben kurulan "İslam Konferansı Teşkilatı"na kurucu üye olmuştur.

2- 1974 Kıbrıs Türklerinin kurtarılması ve KKTC'nin kurulması

Türkiye 1974 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında iki askeri harekât ya-

parak Kıbrısta katliam tehlikesi ile karşı karşıya kalan soydaşlarını kurtarmış ve onları adanın kuzeyinde toplamıştır. Bu haklı teşebbüs, hâlâ Haçlı zihniyetinden kurtulamayan batılı ülkeler tarafından tepkilerle karşılanarak Türkiye'ye iktisadi ve siyasi ambargo uygulanmıştır. Bu durum Türkiye'nin İslam ülkeleri ile olan ilişkilerinin daha da güçlenmesine yol açmıştır.

3- 16 Ocak 1984 Kazablanka İslam Zirvesi

Bu zirvede Türkiye, "İslam Ülkeleri Ekonomik ve Ticari İşbirliği Komitesi" (İSEDAK) Başkanlığına ittifakla seçilmiş ve o zamanki Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren bu önemli kurumun başkanı olmuştur. İSEDAK'ın idaresinin Türkiye'ye verilmesi ve daimi sekretaryanın Ankara'da olması ülkemize İslam âleminde yeni bir etkinlik kazandırmıştır.

Bunlar ve diğer gelişmeler sonucunda bugün Türkiye'nin İslam âlemindeki ilişkileri hemen her sahada önemli ölçüde güçlenmiştir. Türkiye İslam ülkeleri arasında ağırlığı olan ve tesirliliğe sahip bir devlettir.

Türk Dünyası ile olan alâkaların gelişmesi de 1950'lerden sonraki döneme aittir. Stalin'in ölümü yeni Sovyet idarecileri için yeni bir anlayış getirmiş ve Türkiye ile olan ilişkilerinde "tehdit" politikasının verimli olmadığını görmüşlerdir. İşte bu anlayış sebebiyledir ki bloklararası soğuk harp havasına rağmen Sovyet Rusya ve Türkiye

ilişkilerinde yumuşama ve gelişmeler olmuştur. 1960'ı takip eden dönemde karşılıklı ziyaretler meyanında Türkiye Başbakanı Sayın Süleyman Demirel'in Bakü'yü ve Özbekistan'ı ziyareti alâkalarda yeni bir devrin başlangıcını teşkil etmiştir denilebilir. Bu ziyaretten sonra Sovyetlerle ilişkiler gelişmiş ve bu meyanda Türklerin yaşadığı bölgelerle temaslar artmıştır.

Bütün bu olumlu adımlara rağmen Türkiye'nin Rusya'nın işgali altındaki Türk illeri ile ilişkilerinin asıl gelişip somut bir mahiyet kazanması elbette ki 1985 yılından itibaren başlayan eski Sovyet Cumhuriyetleri Başkanı Gorbaçov'un reform döneminde olmuştur. Bu dönemde demir perde kalkmış ve Türk Cumhuriyetleri ile temas etmek gelip gitmek mümkün olmuştur.

19 Ağustos 1991'de Başkan Gorbaçov'a karşı yapılan darbenin başarısızlıkla sonuçlanması Sovyetler'deki diğer cumhuriyetler gibi Türk Cumhuriyetleri'nin de istiklâllerini ilan etmelerine yol açmıştır. Sovyetler'deki 6 Türk Cumhuriyeti aşağıdaki tarihlerde istiklâllerini ilan etmişlerdir:

- 1- Azerbaycan 30 Ağustos 1991
- 2- Özbekistan 31 Ağustos 1991
- 3- Kırgızistan 31 Ağustos 1991
- 4- Türkmenistan 27 Ekim 1991
- 5- Kazakistan 16 Aralık 1991

Bu cumhuriyetler ve Tacikistan istiklâllerini ilan ettikten sonra bunları ilk tanıyan devletlerin başında Türkiye gelmiştir. Bu kardeş Cumhuriyetlerde Türkiye Büyükelçilikleri açılmış ve her sahada ilişkiler sür'atle geliştirilmeye

çalışılmıştır.

Bunları şu başlıklarda toplayabiliriz:

- 1- Diplomatik ilişkilerin tesisi
- 2- Türk Cumhuriyetlerinin uluslararası kuruluşlara üye olmalarına öncülük
- 3- Çok çeşitli alanlarda anlaşmalar yapılması
- 4- Bu cumhuriyetlerle Türkiye arasında doğrudan uçak seferlerinin başlatılması
- 5- Telekomünikasyon irtibatının en modern biçimde tesisi.
- 6- Türkiye . televizyonunun bu ülkelerde seyrinin sağlanması
- 7- Kardeş Cumhuriyetlere Türkiye'nin kredi açması
- 8- Bu cumhuriyetlerde yatırımların teşviki
- 9- Ekonomi ve hukuk alanlarında danışmanlık hizmetlerinin verilmesi
- 10- Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye 10 bine yakın öğrenci getirilerek bunların öğrenim kuruluşlarına yerleştirilmesi
- 11- Üniversitelerarası ilişkilerin kurulması
- 12- Sağlık alanında eğitim ve ortak projelerin yapılması.

Burada sayılan sahalar elbetteki tahdi di değildir. Bu kardeş Türk Cumhuriyetlerle olan ilişkiler gittikçe her alanda gelişmekte ve güçlenmektedir. Bu sevindirici inkişaf karşısında bazı düşünür ve yazarlar şimdiden bir "Türk Birliği"nden bahsetmeye başlamışlardır. Dünya şartlarını göz önünde tutan ve dengeli götürülen karşılıklı ilişkilerin ilerde

böyle bir "Birliğe" yol açabileceği düşünülebilir.

DOğU TÜRKİSTAN'IN ÖZEL DURUMU

Türk Dünyasını ve İslam Âlemini sevindiren bu gelişmelere rağmen hepimizin ferahlığını yarıda bırakan acı bir gerçek de maalesef varlığını muhafaza etmektedir. O elim durum da Türk ve İslam Dünyasının ayrılmaz parçası medeniyetimizin mücevheri Doğu Türkistan'ın hâlâ yabancı güçlerin boyunduruğu altında bulunup inlemesidir. Doğu Türkistan'ımızın bu hazin durumu devam ettikçe hiçbir Türk ve Müslümanın tam bir sevinç duyması imkânsızdır.

Bugün Sovyet rejimi değişmiş ve Batı Türkistan'daki Türk elleri istiklallerini ilan edip milletlerarası sahnede yerlerini almışlar ve problemlerini çözmeye çalışmaktadırlar. Komünist Çin rejimi ise her türlü demokrasi ve hürriyet temayüllerine karşı koymakta ve bu sahadaki gelişmeleri kanla, barutla ortadan kaldırıp en iptidai metodları kullanmaktadır. Son Tienenman faciası da bu hususu bir kere daha sergilemiştir.

Bu katı ve acımasız politikalarını devam ettiren Kızıl Çin idarecileri Doğu Türkistan üzerindeki Çin hâkimiyetini daha da güçlendirmek için bu Türk ülkesine yeniden milyonlarca Çinliyi yerleştirme planlarını uygulamaya girişmişlerdir. Bu ise Doğu Türkistan'daki Türk varlığını ağır ve kesin bir şekilde tehdit altına sokucu niteliktedir. Çinli idarecilerin bu dolaylı yok etme planla-

rından vazgeçirilmeleri zaruridir. Bunu sağlamak için her doğru ve etkili çalışma yapılmalıdır.

Böyle bir durum karşısında, yani Doğu Türkistan toprakları yalancı bir idare altında ve öz varlıkları yok edilme tehditi karşısında iken Türkiye-Doğu Türkistan ilişkilerinden bahsetmek değil ve fakat Türkiye'nin ve bütün İslam dünyası ile imanlığın Doğu Türkistan'a karşı sorumluluk ve görevlerinden bahsetmek gereklidir. Bu önce biz Türkiye Türkleri ve müteakiben de bütün Türk ve İslam dünyasının üzerine düşen milli ve dini bir vecibedir.

Burada herkesin cevap vermesi gereken sual, Doğu Türkistan'ın Kızıl Çin sultasından kurtularak diğer Batı Türkistan'daki kardeşleri gibi müstakil olabilmeleri için Türkiye'nin, Türk ve İslam âleminin neler yapması gerektiği hususudur. Bu tebliğimizde biz bu suale verilecek cevapların fikri zeminini hazırlamaya çalıştık. Bu istikamette gayret göstermek her Türk, Müslüman ve imanlı duygu taşıyan herkesin vazifesidir. Türkiye, yakın geçmişte, Doğu Türkistan davasını bu Türk ülkesinin büyük ve kahraman mücahidi İsa Yusuf Alptekin ve onun kader arkadaşlarının Türkiye'ye 1950'lerin başında gelmeleri ile idrak etmeye başladı. Onun ve sayısız Doğu Türkistanlı kardeşimizin vatanları için mücadeleleri aralıksız devam ediyor. Buna hepimiz ve ülkemiz omuz vermek durumundayız. Birlik ve beraberlik içinde çalışılırsa Ay yıldızlı gök bayrağın Doğu Türkistan burçlarında dalgalanacağı günler yakın olacaktır.

Yüce Allah bizimledir.

DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ, TÜRK ÂLEMİNİN TÜRK-RUS, TÜRK-ÇİN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

Av. Muzaffer Özdağ

I. TÜRKLÜK İNSANLIK ÂLEMİNİN ÖNEMLİ BİR RÜKNÜDÜR.

Türklük tarih boyunca dünya nizamına etkili olarak katılmış, büyük güç olma özelliğini korumuş büyük bir millettir.

20'nci yüzyıl bitiminde insanlığın bütün kıt'alar üzerine yayılan yeryüzünü bütünleştiren hayatında medeni, siyasi camiada birçok millet ve devlet görmekteyiz. Devlet oluşumuna erişen milletlerin sayıları da gittikçe artmaktadır. Ancak milletlerarası, devletlerarası camia içinde varlığı, kimliği süreklilik ifade eden, medeniyetle, tarihle eş kідeme sahip bulunan, dünya tarihinin oluşunu, ana istikametini, insanlığın kaderini etkileyen, çağlar boyu cihanşumul güç, büyük devlet konumunu korumuş millet pek nadirdir.

Türk milleti tarihle medeniyetle eş kı-

deme, büyük devlet tecrübe ve geleneğine sahip, çağlar boyu medeni dünyanın büyük bölümüne egemen olmuş büyük bir millettir.

II. ESKİ DÜNYANIN GENİŞ MERKEZİ ALANI TARİH BOYUNCA TÜRK YURDU OLMA ÖZELLİĞİNİ KORUMUŞTUR.

15'inci yüzyılın bitiminde iç denizlerden, kıyı sularından okyanuslara açılışla su küresinin bütünüyle iktisadi, siyasi, askeri etkinliğe açılışına, yeni kıt'aların bulunuşuna ve bu kıt'aların okyanus adalarının yeniden iskanına kadar insanlığın tarihi genel hatları ile eski dünyanın; Asya, Avrupa, Afrika kıt'alarının umrana, iskana müsait büyük bölümlerinin, büyük medeniyet kompartımanlarının tarihi olmuştur. Yeni kıt'aların bulunuş ve yeni-

den iskanından sonra da Eski Dünya ağırlık merkezi olma konumunu korumuştur. Dünya nüfusunun 7/8'i en büyük bölümü günümüzde de Asya, Avrupa, Afrika kıt'alarında yaşamaktadır.

Avrupa ve Asya kıt'aları yeryüzünün en büyük yekpare kara blokunu oluşturur. Avrazya adını alır.

Eski dünyanın en kıdemli milletlerinden biri olan Türkler yurtlarını Avrazya blokunun doğu-batı yönündeki uzun eksenini doğrultusunda merkezi bölgede, üç kıt'ayı denetleyebilecek bir bölgede, 'Kalpgahta kurmuşlar, çevreye doğru yayılmışlar, yüzyılları dolduran geniş zaman dilimlerinde, merkez alanı çevresindeki medeniyet kompartımanlarına da egemen olmuşlardır.

III. TÜRK ANAYURDUNUN KONUMU, BENİMSEDİĞİ MİSYON TÜRKLÜĞÜ BÜTÜN ÇEVRE MİLLETLERİYLE; BÜTÜN DÜNYA İLE SÜREKLİ BİR MÜCADELE İÇİNDE BULUNDURMUŞTUR.

Saka, Büyük Hun, Batı Hun, Göktürk, Selçuklu, Cengizli, Altınordu, Osmanlı Timurlu Türk İmparatorlukları Türklüğün Avrazya eksenini üzerinde merkezi bölgede birleşik büyük yurt kurma ve dünyaya egemen olma yönündeki irade ve iddialarının devamlılığını yansıtır. Bu durum ve İslam dinine girişle birlikte bu dinin yayıcılığı, koruyuculuğu, İslam aleminin yöneticiliği görevini yüklenmiş olma Türklüğü sadece kendi geçiş anayurdunun kendi milli hayatının nazımı olmaktan çıkarmış, milletimizi Hint, Fars, Arap âlemlerini yönetme külfeti, özverisi dışında Çin, Slav ve Frenk mil-

letleriyle, İslam dışı dünya ile sürekli mücadelenin yegane muharibi kılmıştır. Bin yılı aşan bir süre cephe hattında mütefiki, yardımcısı olmadan, savunduğu âlemden ciddi, sistemli bir destek görmeden sürdürülen savaş...

Türklüğü sadece savaştığı Slav, Frenk, Hindu, Çinli yığınların yoğun dini, milli, irki husumetlerine değil, ülkelere, varlıklarını, kültürlerini, imanlarını savunduğu, idareci sıfatıyla hizmet verdiği Arap, Fars vs., İslam toplumlarının düşmanlığa eş kıskançlık ve hasedine, milli, manevi sıhhatı ve birliği bozan olumsuz etkilerine hedef kılan bu tarihi süreç milletimizi ağır bir yıpranmaya, büyük nüfus kaybına maruz bırakmış ve milli inkişafı durdurmuştur.

Türklüğün büyük anayurdun sürekli bütünlüğünü koruyacak millet kapsamında, öz varlığını temel alan sarsılmaz, çözülmeyen bir birlik kurma esasıyla ve emelleliyle telifli güç ve çelişkili bir tutumla şubelenip Hint, Fars, Arap âlemlerinin yöneticiliğini, koruyuculuğunu yüklenmesi, geri kalan varlığını Çin Slav, Frenk âlemleriyle kesintisiz denebilecek bir mücadeleye tahsis etmesi Türklüğe mensup toplumlara, milletimize olağanüstü başarılar, şanlı zaferler yanında tafisi imkânsız ağır kayıplar büyük acılar, felaketler de yaşatmıştır.

Şu hususu özellikle belirlemek gerekir ki İslam dininin evrensel, semavi değerleri, yüksek manevi esasları yanında Arap ve Fars milletlerinin kendi tarihi, coğrafi, içtimai muhit ve şartlarının kavmi geleceklerinin ürünleri olan harslarına da, dillerine de kutsiyet izafe etme ve üstünlük tanıma sonucunu veren Ümmet temeli

üzerinde Hilafet ve Hanedan devleti görüşü, uygulama da Türk varlığı için uzun vadede sürekli kan talep eden cephe savaşlarında daha fazla yıpratıcı ve eritici olmuştur.

Bu görüşün, bu ideolojinin kaçınılmaz sonucu Hint ve Arap iklimlerinde fatih, devlet kurucusu, yöneticisi, serhat savunucusu olarak yerleşen yurt tutan milyonlarca Türk'ün bu ülkeler henüz Batılı sömürgeci güçlerin işgal ve denetimine düşmeden, Türk-İslam siyasi hakimiyetinin devam ettiği devrede büyük ölçüde Araplık ve Hint İslamlığı içinde erimiş olmaları, Türk milli kimliği, Türk kültürü yönünden kaybedilmiş olmalarıdır.

İran coğrafyasında yurt ve devlet kuran Türk boyları da aynı hataya düşmüşler Fars kavmi menfaatlerinin İslami kisveye bürünmüş bir ifadesi ve siyasi aracı olan Şia mezhebinin etkisi ile Türk aleminin büyük bölümü ile uyumsuzluğa yabancılaşmaya sürüklenmişler, milli bilinçlerinin zayıflaması ile sekiz yüzyıl kesintisiz idare ettikleri ve nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturdukları bu ülkede giderek Fars siyasi ve kültürel hegemonyasına girmişlerdir.

IV. HASIM HİRİSTİYAN GÜÇLERİN OKYANUSLARA AÇILMASI İLE DÜNYA JEOPOLİTİĞİNİN TEMELİNDEN DEĞİŞMESİ, TÜRK-İSLAM GÜCÜNÜN ESKİ DÜNYA KARASINDA ZİRVEYE YÜKSELDİĞİ SÜREÇTE GENİŞ BİR ÇERÇEVDE ÇEPEÇEVRE KUŞATILMIŞ DURUMA DÜŞMESİ.

Eski Dünyanın merkez bölgesinde yurt kuran çevre kompartımanları deneti-

mine alan Türk gücü yenilmezliği temsil ettiği safhada bütün insanlığın kaderini siyasi, iktisadi, askeri tarihi derinden etkileyen jeopolitik dengeleri belirli bir birikim safhasından sonra kökünden değiştirecek önemli bir gelişme olmuştur. Karadeniz havzasından, Doğu ve Orta Akdeniz'den çıkarılan, Balkanlar'ı, Doğu Avrupa'yı kaybeden ,Orta Avrupa'da zorlanan ve en dar hudutlarına itilen Hıristiyan Batı Okyanuslara açılmakla, sadece sahipsiz saydığı kıt'aların Amerika ve Avustralya kıt'alarının, su küresi üzerindeki sayısız adaların rakipsiz sahibi olmak, zengin kaynaklarına el koymak savunmasına büyük derinlik kazandırmakla kalmayacaktır. Afrika'nın güneyinden doluşarak Hint Okyanusu'na Hindistan ve Güney Doğu Asya'ya açılan yolu bulmak ve bu yola yerleşmekle Asya-Avrupa ticaretinin eksenini değiştirmiş, Türk gücü denetimindeki limanları, Kızıldeniz-Akdeniz eksenini devreden çıkarmış ve Türkiye'yi iki kıt'a arasındaki ticaret gelirinden büyük ölçüde mahrum etmiş olmaktadır.

15'inci yüzyılın sonlarına doğru Eski Dünya karaları üzerinde hayat ve egemenlik sahası Batı Hıristiyanlığının sıkıştırıldığı sahadan asgari sekiz kat geniş ve hayli zengin imkânlı olan Türk-İslam aleminin bu yüzyılın bitiminde Hıristiyan deniz gücünün okyanus mekânlarına açılması keşfettiği yeni kıt'alara, adalara el koyması Asya ve Afrika kıt'alarının okyanus kıyıları üzerindeki iskelelerini giriş kapılarını gözetleme denetleme imkânına kavuşması ile Eski Dünya merkezi alanında çepçevre kuşatılmış, yüzünün geri kalan bölümünden tecrit

edilmiş saha ve manevra üstünlüğünü hasım güce kaptırarak jeopolitik planda mahkûm duruma düşmüştür. Türk askeri gücünün 16'ncı yüzyıl boyunca yenilmez kalması ve yükselmeğe devam etmesi tecrit çemberinin kırılmasını sağlamağa yetmemiştir.

V. YARATICILIĞINI YİTİREN, DONAN MEDENİYETİN AĞIRLAŞTIRDIĞI DURUM, YOL AÇTIĞI MUKADDER KILDIĞI YENİLGİ.

Türk varlık ve kültürünü korumaya, Türk birlik ve dayanışmasına öncelik vermeğe itinasızlığın, ihmalin, mezhep ve hanedan ihtilaflarının yarattığı kısır çekişmelerin Türk gücünü yıpratmış sabittir. Bütün dünya ile İslam adına savaş verirken bu savaşın maddi, manevi, beşeri giderlerini diğer İslam milletlerini özveriye ve külfete ortak kılmadan tek başına yüklenmiş olmanın Türk gücünü rakip kuvvet koalisyonları karşısında zor duruma düşürdüğü de sabittir. Türk gücünün sıklet merkezi ile Orta Avrupa savunmasını zorladığı safhada Rusluğun Kuzey kanat açığından Sibiryaya yayıldığı sinsi ihtiyatlı bir kuşatma manevrası uyguladığı, Ortaavrupa'da Türk hakimiyeti devam ederken Pasifik Okyanusuna eriştiği, Çinlilerin Osmanlı ve İran Türk İmparatorlukları büyük devlet konumunu korudukları, Hindistan'da Türk-İslam hakimiyetinin devam ettiği bir safhada Doğu Türkistan'ı istila ederek kalıcı bir yönetim kurmak için büyük çaplı bir soykırım ve tehcirde buldukları hatırlanmalıdır (1757-1760).

Ancak Türklüğü yüzyılları dolduran şanlı zafer ve hakimiyet dönemlerinin,

yaratıcı medeni çabalarının, imar ettiği alemin semerelerinden mahrum bırakan, telafisi imkânsız ağır maddi ve manevi kayıplara uğratan ağır darbelere, soykırımlara hedef kılan, dünya nizamının asli, hakim güçlerinden biri olmaktan çıkarmakla kalmayıp, öz varlığını dahi tüketme, yok edilme tehlikesine maruz bırakan sürekli yenilgi, ricat, yıkım sürecine girmesinin ve uzun süre bu süreç içinde çırpınıp durmasının asli sebebi mensup olduğu, temsil ettiği savunduğu medeniyetin donmuş olması, yaratıcı özünün kireçlenme ile durgunluğa çaresizliğe mahkûm edilmiş bulunmasıdır.

İslam medeniyetinin, İslam ilim ve fikir hayatının durgunlaşması, yaratıcılıktan yoksun bir tekrara dönüşmesi bilginin, eğitim ve öğretimin bütün topluma sunulan gelişimi, doğayı tanımayı ve ona hakim olmayı sağlayacak bir araç ve hizmet olmaktan çıkarak imtiyazlı bir azınlık tekelinde kalan kurulu düzeni korumaya yönelik bir idari zabıta tedbiri veya idareci sınıfa ait bir lüks haline gelmesi, ilmi, teknik, iktisadi inkişafın durması, Batılı milletlerin ilimde, teknolojiye, bilginin üretim ve yayılmasında, öğretimde kazandığı üstünlüğün, gelişim hızının ve birikiminin fark edilemeyeşi, izlenmeyeşi, müsbet bilimlerin küçümsenişi, adalete gücüne karşı astronomik üstünlük sağlayan inorganik enerji üretim ve kullanımına, motora, inorganik enerji kullanan makinalara, sanayi üretim ve toplum düzenine geçişin önem ve sonuçlarını, hayati lüzumunu kavramada gecikme, tedbir almada yetersizlik ağır bir yenilgiyi kaçınılmaz kılmıştır. İslam âlemi dışında kalan kadim Hint ve Çin medeniyetlerine mensup

büyük toplumlar da aynı sebeplerle yenilgiye maruz kalmışlar ve Batılı toplumların nüfuzuna girmişler işgal ve talanlarına hedef olmuşlardır.

VI. TÜRK İMPARATORLUKLARININ DÜNYADA EŞİ, BENZERİ OLMAYAN ÖZELLİĞİ: ANAYURT, KURUCU MİLLET FİKRİNİN, İLKE-SİNİN İHMALİ, ÖZ VARLIĞIN TÜKETİLİŞİ

18'inci yüzyılın ikinci yarısından 20'inci yüzyılın başlarına kadar uzanan zaman diliminde Türklüğün bir sıra felakete uğraması, kayıplarını, zararlarını hudutlayacak bir derleniş imkânını bulamayışı münhasıran jeopolitik planda kuşatılmış olmasından bilim ve teşkilat biçiminde teknikte geri kalmasından hasım kuvvet koalisyonlarının sürekli saldırılarına hedef olmasından kaynaklanmıştır.

Türk İmparatorluklarının idareci elinde, siyasi rehberlerinde Türklük tarafından kurulan Türk gücüne dayanarak korunan savunulan, yaşatılan bir devlette korunması, geliştirilmesi hayati önem ve öncelik taşıyan asli varlığın temel unsuru Türk gücü, Türk varlığı olması gerektiği idrakinin oluşmamış veya giderek zayıflamış, silinmiş bulunması, hanedana, ümmet devleti fikrine imparatorluk kalıplarına kutsiyet izafe edilerek Türk milletinin öz varlığını, meşru ve hayati menfaatlerini, milli benliğini düşünme savunma şuur ve insiyakının zayıflatılmış, engellenmiş bulunması zararı hudutlandırmayı, milli kurtuluşu olanüstü güçleştirmiştir.

Bu sebeple Türklük sadece koruyucu, yönetici egemen unsur konumunda bu

lunduğu İslam ülkelerindeki mevki ve misyonunu kaybetmekle kalmamış, Avrupa'daki, Balkanlar'daki Türk-İslam yurdu olarak tanzim ettiği sahada temellerine kadar yıkılmış, Balkan ve Doğu Avrupa Türklüğü dağılık azınlık kümelerine dönüşmüş peşpeşe soykırımlara, zulüm ve tehditle göçlere, din ve dil değiştirmeğe zorlanmış, Türk anayurdu Ruslar'la Çinliler arasında paylaşılmış, Kıpçak, Altınordu sahası, Kafkasya Sibiryaya, Batı Türkistan Rusluğun, Doğu Türkistan Çinliler'in talan, sömürü ve kolonizasyon alanlarına dönüşmüştür.

Kuzey şeridi bölünmüş Türkistan'ın bir parçası olan Afganistan'da Türk-Hunlar çağından beri ülke halkları arasında önemli bir ağırlık ve varlığı temsillerine uzun süre devlet iktidarını ellerinde tutmalarına rağmen varlığı, milliyeti, hukuku inkâr edilen, baskı altında tutulan bir azınlık durumuna düşürülmüşlerdir.

İran Türklüğü önemli bir bölümünü milli yurt olarak iskân ettiği, nüfus çoğunluğunu oluşturduğu, imar ettiği, tarihini çizdiği, sürdürdüğü, siyasi bütünlüğünü koruduğu, Gazneliler, Selçuklular dönemlerinden 20'nci yüzyıl başlarına kadar kesintisiz denebilecek ölçüde uzun süre yönetiminde hizmet aldığı bu ülkede milli kimliği, varlığı inkâr edilen, aşağılanan, kültürü ağır baskı altında tutulan bir azınlık durumuna sokulmuştur. İran Türklüğü gayrimillî bir ideolojiyi, başka bir kavmin dini, mezhebi kisveye bürünmüş siyasi felsefesini takdis etmenin, iman haline getirmenin kendi milliyetine, öz kültürüne yabancılaştırmanın çilesini, harabiyetini yaşamaktadır. İran'da İslami devrim gerçekte Türk uyanışını önleme-

yi ve bastırmayı, Türk milli kimliğini silmeyi hedef alan ırkçı dinci bir hareket, Fars şövenizminin yeni bir hamlesi olmuştur. Bu hareketin özünde devrik Şah rejiminin Aryan ırkçılığından pek farkı yoktur. Gerçek niyetini İslami düşünce ve değerlerle kamufle ettiği için Türk toplumunun uyanış ve derlenişine daha fazla zarar verebilir.

Özetle, Türk devlet ve imparatorluklarının başka milletlerin tarihi deneyimlerinde benzeri bulunmayan rastlanmayan özelliği anayurt fikrini, kurucu, yaşatıcı, koruyucu egemen millet düşüncesini, hukukunu, öz varlığını unutacak, tüketecek ölçüde ihmal etmiş bulunmasıdır.

Bu nedenle Türk İmparatorlukları ile Arap-Çin, İngiliz, Rus İmparatorlukları, keza İspanyol, Portekiz, Fransız sömürge imparatorlukları, Alman, İtalyan, Japon sömürge imparatorlukları kurma deneyleri arasında hiçbir benzerlik bulunamaz.

İngilizler üzerinde güneş batmayan bir büyüklüğe erişirmekle övündükleri imparatorluklarında iskan bölgesi seçtikleri bölgelerdeki yerli halkları kamilen imha etmişlerdir. Sömürgeleştirdikleri ülkeleri talan etmişler, yönetimlerini kabul eden halkları soymuşlar, aşağılamışlar, tabi milletlerin bireylerine asla İngiliz yurttaşıyla eşit bir statü, hak ve haysiyet tanımamışlar, vermemişlerdir. Yönetimlerine giren ülkelerden talan ettikleri serveti, bedelini ödemedikleri ürün ve emeklerin yarattığı zenginliği anayurtlarına taşımışlardır.

Büyük Britanya'nın zenginliğinin, servetinin sadece buharla, motorla çalışan dokuma tezgâhlarının ürünü olmadığı bu servete on milyonlarca siyah, kızıl, sarı

derili, Hintli, Güneydoğu Asyalı insanın kanının, derisinin, gözyaşının, terinin bedeli ödenmeyen emeğinin sermaye olduğu bilinmelidir.

Emevi Arap Hilafet İmparatorluğu Arap olmayan Müslüman halklara, bireyler eşitlik hukuku-tanımayan, onları, mal, mevali, memluk gören ırkçı, şöven zalim bir saltanat rejimidir.

Bu zalim saltanat Hazreti Peygamber soyuna, Ehli Beyt'e uyguladığı zulüm ve şiddetten daha ağırını Arap olmayan Müslüman toplumlara ve bu toplumların kültürlerine karşı da uygulamaktan kaçınmamıştır. İslamı yayma amacının çok üstünde cebri asimilasyon uygulamış milli kültürünü tahrip edip araplaştırdığı toplumlara dahi asalette, hukukta Araba eşit saymamıştır.

Arap asimilasyonculuğu Abbasi Hilafeti döneminde de devam etmiştir.

Din ve kültür kurumları Arap olmayan halkların milli kültürlerinin örflerinin, dillerinin aşağılanmasını, gelişme çabalarının önlenmesini Arap dilinin yayılışını ve Araplaştırma-Araplaşma çabasını, gayretini dini bir vazife gibi görmüşler ve göstermişlerdir. Bu politika ile geniş bir alandaki halklar Araplaştırılmış ve bu coğrafya yekpare bir Arap Anayurdu haline getirilmiştir.

İslam ülkelerinde din ve öğretim kurumlarını etkisine alan Arap siyasi düşüncesi Arap siyasi ve askeri üstünlüğü zevale erdikten sonra da bu ülkelerde iktidar olan zümrelerin Arap menfaatlerine ve Arap harsına üstünlük tanıyan bir çizgi izlemelerinde amil olmuştur.

Rus İmparatorluğu Rusya yönetimine girmeğe zorlanan halkların bağımsızlığı-

nı, milli direncini temsil eden yönetici gruplarını imhayı, boyun eğmeye, teslimiyet ve işbirliğine rıza gösteren feodal-aristokrat zümreleri ittifaklarına almayı, yenik milletlerin geniş halk tabanının servetlerini talan ve kültürlerini tahrip etmeği ve bu toplumları serfleştirmeği, Ruslaştırmayı hedef alan bir sistem ve siyaset uygulamıştır. Ortodoks-Hıristiyan taassubu ve Slav-Rus şövenizmi Çarlık Rusyası'nın değişmez politikası olmuştur. Rusluğa hayat alanı seçilen Ruslaştırılması mümkün görülmeyen milletler, toplumlar büyük ölçüde soykırıma tabi tutularak veya göçe zorlanarak bu bölgeler Ruslarla iskan edilmek suretiyle Rus anayurdu ile bütünleştirilmiştir.

Sovyetler Birliği bu birlik terki bindeki Rus olmayan milletlerin sömürülmesi ve Ruslaştırılması yönünde daha acımasız ve sofistik yöntemleri uygulamaya sokan bir yeni deneyim, yeni bir dönem olmuştur.

Çinliler de imparatorluk deneyimine sahiptir. Çinliler sadece yendikleri, kendilerine tabi kıldıkları milletleri değil, kendilerini askeri planda yenip yönetimlerine el koyan, ülkelerine egemen olan milletleri de uzun vadede milli kültürlerinden koparıp, dilleri, örflerini, giysilerini değiştirip Çinliliğe katabilmeyi, eritmeği hedef alan bir politikayı sabır, ustalık ve başarı ile izlemişler, Çinliliğin hizmetine alamadıkları yabancı güçleri kendi muhitleri dışına çıkarabilmişlerdir.

İspanyol, Portekiz sömürge imparatorluklarının ve Alman, İtalyan, Japon milletlerinin gecikmiş ve başarısız kalmış

yeni sömürge imparatorluğu kurma girişimlerinin temsil ettiği siyasi yapı ve emelin övünülecek, beğenilecek bir yönü olmadığı, bu milletlerin yendikleri tabi kıldıkları milletlere insanlık değeri tanımadıkları sabittir.

VII. TÜRK MİLLETİNİN MİLLİ BENLİĞE, KENDİNE DÖNÜŞÜ, MİLLİ TÜRK DEVLETİNİN YENİDEN KURULUŞU, TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN, TÜRK KURTULUŞ SAVAŞININ TAŞIDIĞI MANA VE ÖNEMİ.

20'nci yüzyılın ilk çeyreğinin Türk Tarihi, Türk Âlemi açısından en önemli olayı bağımsız son İslam devleti konumundaki Osmanlı İmparatorluğu'nu, Arap ayrılıkçıları kullanarak, kiralayarak çökertmeği, Arap ülkelerini Osmanlı yönetiminden kopararak paylaşmayı, Ortadoğu'ya kalıcı olma niyetiyle yerleşmeyi başaran emperyalist güçlerin sömürge düzenlerini ebedileştirmek için Türkiye'yi de paylaşmayı ve Türklüğü siyasi olduğu kadar fiziki yönden de tasfiye ile yok etmeği hedef alan, amaçlayan meş'um plan ve girişimlerinin kesin şekilde yenilgiye uğratılması olmuştur.

Türk Kurtuluş Savaşı'nın inanılmaz zaferi Batılı güçlerin yenilmezlik, karşı konulmazlık efsanesinin yıkılması anlamını da taşıdığından Türkiye'nin milli bir cumhuriyet olarak yeniden kuruluş ve derlenişi emperyalist düzenini, sömürge imparatorluklarını temellerinden sarsan cihanşumul çapta ruhi, siyasi, içtimai bir deprem tesiri yaratmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Handedan-Ümmet-Din-Mezhep devleti ideolojilerine, öz varlığının, meşru, hayati men-

faatlerinin, güvenliğinin üstünde önem vererek bin yıl boyunca bu emeller doğrultusunda yüksek özverili çetin bir çaba sürdüren Türkiye Türklüğü'nün tükenişin, yok olmanın eşiğinde milli benliğine, öz kimliğine, kendine dönüşünün son gücünü öz varlığının, elde kalan özyurt parçasının savunmasına tahsis etme ve özyurdunun yönetimiyle yetinme zaruretinin; bu gerçeğin idrak ve kabulüyle birlikte gösterdiği olağanüstü azim, fedakârlık ve kararlılığın, kahramanlığın ürünü, abidevi eseri olmuştur.

Türkiye Türklüğünün milli, laik, demokratik olma politikası; bütün dünya ile barış içinde yaşama emeli; varlığına, hayati menfaatlerine onuruna yönelik fiili bir tehdit ve tecavüz olmadıkça barışı, barışçı ilişkileri koruma, geliştirme, barış içinde kalkınmaya öncelik verme itinası bu görüş çerçevesinde II. Dünya Savaşı'na bulaşmama becerisi yetmiş yılda nüfusunu beş kat artırarak yeniden gürbüz, sağlıklı binlerce yılın tecrübesine sahip genç, zinde bir millet olarak yeniden doğuşu çok önemli bir başarı; 2'nci Ergenekon çıkışı olmuştur.

Genç erkek nüfusunu büyük ölçüde savaşlarda, müzmin ayrılıkçı isyanları tenkil hareketlerinde tüketmiş kalan nüfusu büyük ölçüde hastalıklı, bakımsız, sağlıksız, eğitimsiz, yoksul, virane halinde, son savaşlarda büyük tahribat görmüş 1923 Türkiye'si milli yurt edindiği zeminden sökülmez bir güç olmayı başarmış nüfus varlığı ile İngiliz, Fransız, İtalyan milletlerini aşacak bir hayatiyet göstermiştir.

VIII. ÇARLIK RUSYASI'NIN ÇÖ-

KÜŞÜ, KOMÜNİSTLERİN, İHTİLÂL VE İÇ SAVAŞLA İKTİDARA EL KOYMALARI, EMPERYALİST KAMPTA BÖLÜNME, RUS EMPERYALİZMİNİN YENİDEN BİÇİMLENMESİ, SOVYET MODELİ.

Türkiye Türklüğünün imparatorluk sancakları altında Kutsal Cihad şiarı ile olağanüstü bir gayret, fedakârlık ve kahramanlıkla verdikleri savaş, son savaş içinde ve dışta İslam milletlerini şuurlu dayanışma ve hareket birliğine yönelteğe Osmanlı sistemini çöküntüden korumaya yetmemiştir. Ancak Türkiye Türklüğünün bu savaşta gösterdiği yüksek direnç müttefiklerinin desteğinden mahrum kalan kuşatılmış duruma düşen, ağır kayıplara uğrayarak yıpranan Çarlık Rusyası'nda büyük bir iç sarsıntı doğmasına, mülk ve sermaye sahibi sınıflara kiliseye, ruhbanaya dayalı monarşinin dayandığı tabanla birlikte kanlı bir ihtilal ve içsavaşla tasfiye edilmesine, Rusya'nın Türkiye'yi paylaşmayı amaçlayan Emperyalist-Kapitalist ihtilaf güçleri safından ayrılmasına yardımcı olmuştur.

Çarlık yönetimine karşı ayaklanma ve iç savaşta tabi milletleri her türlü baskı ve sömürüye son veren adil ,eşitçi, hürriyetçi, demokratik bir düzen kuracakları milli haklarını tanıyacakları, siyasi birliğe eşit ortaklık hukuku ile katılma veya bağımsızlığı seçerek ayrılmayı ilgili milletlerin iradelerine serbest kararlarına bırakacaklarına vaad ve taahhüt ederek eylemlerini desteklemeğe ikna eden, yandaş kılan Rus komünistleri iktidarlarını sağlamlaştırdıktan sonra tabi milletlerin milli kadrolarını kanlı bir şekilde tasfiyeye yöneldiler.

Marxist-Leninist ideoloji, proletarya adına komünist parti diktatörlüğü içte ve dışta Rus emperyalist emel ve şemaları için Ortodoks Hıristiyanlığın koruyuculuğu, Panslavizmin önderliği iddialarını ifade eden ideolojilerden daha etkili, daha uzun menzilli bir psikolojik-kültürel saldırı araç ve silahı olarak kullanılmıştır.

Böylece Avrasya eksenini doğrultusunda Sovyetler Birliği terkinde kalan tarihi Türk yurtlarındaki Türk soylu, Türk dilli halkların hayatında yeni zulüm ve baskı dönemi, onları bölmeyi, birbirlerine ve ortak milli kimliklerine Türklük his ve şuuruna yabancılaştırmayı, giderek Ruslaştırmayı amaçlayan bir kızıl karanlık dönemi başlamıştır. Bu dönemde komünist Rusya yöneticilerinin başlıca çabaları Sovyetler Birliği hudutları içindeki Türk-İslam toplumlarını bütün dünyadan, özellikle Türkiye'den ve birbirlerinden tecrit etmek, ortak mazilerinden ve kültürlerinden koparmak için alfabe değiştirmeğe ve birbirlerinden farklı alfabe kullanmağa zorlamak, sözlüklerini, konuşma ve yazı dillerini sun'i ve keyfi olarak yapılan değişmelerle sakatlamak, farklı gelişim istikametlerine sokmak, ahiren tasfiye edecekleri kabile kültürleri ve kabile cumhuriyetleri oluşturarak Rusluğa ve Rus diline üstünlük sağlamak, Türk ülkelerini Rusluğun nihai emellerine stratejik planlarına ekonomik sömürü hedeflerine göre Rus-Ukrain vs Slav soylu gayrimüslim halklarla iskan etmek, Türk toplumlarını anadillerini bırakarak, Rusça konuşan, Rus gibi düşünen Rusluğun menfaatlerini önde tutan Marxist-Leninist Sovyet insanına modern

mankut'a dönüştürmek, bu emel ve çabalarına karşı koyma istidadı taşıyan her değeri cebir ve tehditle tahrip etmiştir.

IX. 2'NCİ DÜNYA SAVAŞI, SOVYETLER BİRLİĞİ'Nİ SÜPER GÜÇ KONUMUNA YÜKSELTEN SAVAŞ SONU DENGELERİ

Dünyanın paylaşım şekline, sömürge, yarı sömürge ülkelerin talanından soyulmasından kıdemli emperyalist ülkeler ölçüsünde pay alamadıkları için hoşnutsuz olan Faşist Mihver Devletlerinin paylaşım şeklini değiştirmek, aslan payını kendilerine ayırmak için çıkardıkları 2'nci Dünya Savaşında ağır ve kesin yenilgiye uğramaları, Almanya'nın bölünüp işgal altına alınması, Japonya'nın işgal ve pasifize edilmesi, İtalya'nın askeri bir güç olmaktan çıkarılması, Britanya İmparatorluğu'nun ve Fransa'nın savaştan galip çıkmış görünmelerine rağmen uzun savaş yıllarında maruz kaldıkları yenilgiler yüzünden uğradıkları ağır mal, can ve prestij kaybı, savaşı başarı ile sona erdirmek için olağanüstü harcamalar, kaynak tüketimi sebebiyle düştükleri zaaf, bu ülkelerin yönetimindeki sömürge halklarının hürriyet ve bağımsızlık isteği ile ayaklanmaya hazır bulunmaları, Rusluğu bir anda Avrupa ve Asya kıt'aları üzerinde muadili olmayan, temsil ettiği ideoloji ile rejimini bütün dünyaya hakim kılma hususunda iddialı bir süpergüç konumuna yükseltmiştir. Bu durum Avrupa'nın fiilen paylaşılması sonucunu yaratmıştır: Alman işgalinden Kızılordu tarafından kurtarılmış Doğu Avrupa ülkeleri bu ordu denetiminde komünist sistemi ve Sov-

yet uyduluğunu kabule zorlanmıştır. Batı Avrupa ise güvenliğini ABD'nin mali, siyasi, askeri desteğini, himayesini kabulde bulmuştur. Marshal yardımı ve NATO 2'nci Dünya Savaşı sonrası dönemde Batı Avrupa milletlerinin Sovyetler Birliği ve Peykleri karşısında kapıldıkları endişenin, çaresizliğin ürünleri olmuştur. 2'nci Dünya Savaşının yol açtığı gelişmelerin Batılı milletleri Asya ve Afrika'daki Okyanus adaları üzerindeki sömürge imparatorlukları sürdürme, bağımsızlıkları, özgürlükleri, onurları için, öz yurtlarının efendisi, sahibi olmak için başlattıkları, başlatacakları milli kurtuluş hareketlerini ezme, söndürme imkânından da yoksun kılacak şekilde yıpratıldığı, çaresiz ve etkisiz kıldığı sabittir.

X. KUTUPLAŞAN DÜNYA, KOMÜNİST BLOKUN TEK KUTUPLU OLMAKTAN ÇIKIŞI

2'nci Dünya Savaşı sonrası şartları Sovyet Rusya'yı süper güç konumuna eristirmekte istikrar bulmamıştır. Marxist-Leninist komünist ideolojinin yayılması, genişlemesi, Asya'nın büyük bölümüne hâkim bir sistem haline gelmesi devasa bir komünist devletler bloku oluşması Sovyet süper gücü için Rus Komünist Partisi önderlerinin önceden kestiremedikleri ve aşamadıkları engeller yaratmıştır

Köklü bir devlet, büyük devlet geleneğine, güçlü bir milli kültür ve şuura sahip milletlerin, halkların öz menfaatlerini, ihtiyaçlarını, güvenlik zaruretlerini aşan bir ölçüde Sovyet Rusya'nın güdüm ve tebaiyetine rıza göstermeleri sistem daya-

nışmasının Rusluğun menfaatleri doğrultusunda Moskova'dan yönetilme güdümleme haline gelmesine boyun eğmeleri beklenemezdi. Böyle bir beklentinin tarihin mantığına, insanın tabiatına, sosyoloji, sosyal psikoloji kanunlarına aykırı düşeceği Mao yönetimindeki Çin'in komünist blok içinde ayrı ve zıt bir kuvvet kutbu oluşturması ve Tito Yugoslavyası'nın başkaldırması ile belirgin hale gelmiştir.

Diğer taraftan Sovyet Rusya'nın gerçek güç ve imkân çok aşan emellerini ifşa eden tehditkâr tavırları girişimleri liberal, demokrat, kapitalist rejimle yönetilen ülkelerle, varlıkları, menfaatleri, bağımsızlıkları tehdit edilen ülkelerin ABD önderliğinde bloklaşmasına ve Sovyetler Birliği'nin, daha geniş çerçevede tüm komünist blokun ekonomik, teknik, politik, askeri ve moral yönden çok daha üstün imkânlı, etkili bir kuvvetler koalisyonu ile çepe çevre kuşatılmasına yol açmıştır.

Sovyetler Birliği yöneticilerinin, komünist propaganda merkezlerinin Batılı güçlere karşı her türlü emperyalist baskı ve tahakküme, sömürü ve talana, milletlerin boyunduruk altında tutulmasına karşı olduğu iddiası ile kapitalist nizama telin ederek Batı sömürgesi ülkelerde ayaklanmaları, direniş hareketlerini destekler, örgütler, milli kurtuluş hareketlerine yüksek insani, ahlaki, hukuki ilkeler doğrultusunda hayırhah bir hami görünürken Sovyetler Birliği iç politikasında birlik terki bindeki gayri rus halkları, milletleri demirperde gerisinde hapsedmesi, milletlerarası hayata katılmaktan men etmesi, bu milletlerin yurtlarını hammadde kaynağı olarak kullanması, sinai kalkınma-

ya, kendi kendilerine yeterli hale gelmelerine engel olması, emeklerini, servetlerini yok pahasına kullanması, talan etmesi, Rusluk yararına merkezi yönetim kadroları yararına sömürmesi, milli dil ve kültürlerinin serbestçe gelişimini önlemesi, siyasi birliği hürriyetçi ortamda oluşan ortak iradeye, ortak hayat emeli yaratan adil bir düzene, hak ve onur eşitliğine karşılıklı sevgi saygı ve güvence değil cebir, baskı ve tedhişe, dünyadan tecrite, beyin yıkama ile aldatmaya dayandırması sistem için onulmaz bir zaaf oluşturmuştur.

X. RUS GÜCÜNÜN AMAÇLADIĞI HEDEFLER İÇİN YETERSİZ KALIŞI, SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN ÇÖZÜLÜŞÜ

İnsanların, milletlerin ilanihaye aldatılmaları, zulme, haksızlığa, eşitsizliğe, hürriyetsizliğe dayalı sistemlerin süreklilik kazanmaları mümkün değildi.

Milletler, sınıflar, insanlar arasında hür gelişimi, refah ve mutluluğu engelleyen haksızlıkları, zulûm ve baskıları, sömürüleri sun'i eşitsizlikleri önlemeyi insanlığa gelişimi için hür ufuklar açmayı, yaratıcılığı, üreticiliği, en yüksek seviyeye çıkarmayı, refahın adil yayılımını sağlamayı yeryüzünü insanlık için ebedi barış, refah ve mutluluğun hâkim olduğu gerçek bir cennete dönüştürmeyi vaat ve taahhüt eden Sovyetler Birliği yöneticilerinin dünyaya ve yönetimleri altındaki halklara bu mesajı verir, buna inandırmaya çalışırken ülkelerindeki yüz milyonlarca halkı 70 yıl boyunca sık sık kitlevi infazların yapıldığı, insanların kürek mahkûmları gibi çalışmaya, robotlar gibi

davranmaya zorlanan devasa bir hapishane ortamı içinde tuttukları sabittir.

İnsan tabiatını dikkate almayan yaratıcılığı körleten, üreticilikte refah, huzur ve güven sağlamakta tel'in ve takbih ettiği rakip sistemle kıyaslanamayacak ölçüde başarısız kalañ, bilim ve teknolojide yarışa kaybeden bu durumu yönettiği kitlelerden, milletlerden gizleyemez hale gelen sistemin kurduğu yapının temellerinden çökmesi kaçınılmaz idi.

Uygulama hataları dışında bir diğer temel gerçek de şudur ki Sovyet Rusya yöneticileri Sovyet Devletine ve Rus milletine taşıyamayacağı ağırlıkta yükler yüklemişler, özgüçleri ile erişemeyeceği hedefler vermişlerdir.

Benimsediği hedefler ve yarattığı tehditle karşısında kendi gücünden kat kat üstün bir hasım güç koalisyonunun oluşmasına yol açan Rus milleti çaresizliğe sürüklenmekle kalmamış savaştan yenik duruma düşmüştür. Gelişmenin nihai safhasında Birliğin hâkim unsuru Rus milletinin gücü değil hasım koalisyonunu ezip dağıtarak dünya hâkimiyeti kurmaya peyklerinin sadakat ve itikatını sağlamaya, Rus olmayan halkların sömürüsüne dayalı Sovyet İmparatorluğunu aynı üslupla, aynı kalıp içinde sürdürmeye yeterli olmaktan da çıkmıştır.

Sovyet sisteminin olağanüstü propaganda eilmesine rağmen Batıda ve Doğuda endüstriyel gelişimi tamamlamış, demokratik düzen içinde yaşayan refah toplumları için ilgi ve özlem konusundan çıkması, prosovyet eğilimle bir siyasi teşkilatlanma için bir içtimai aban oluşmaması mukadderdi.

Batılı güçlerin sömürgeci baskı ve ta-

lan yönetimlerinden kurtulan, Üçüncü dünya ülkelerinin bağımsızlıklarını, bağlantısızlıklarını korumak için Sovyetler'den silah ve ekonomik yardım, müşavir teknisyen amallarının efendi değiştirmeye, Rus yönetimini kabullenmeye heveslenmek şeklinde değerlendirmek yorumlamak da hata olurdu, hata idi.

2. Dünya Savaşı'nın Avrupa'da ve Uzakdoğu'da yarattığı büyük yıkımın Avrasya kıt'a eksenin iki ucunda yarattığı kuvvet boşluğunun Ruslar için kısa bir süre önemli bir durum üstünlüğü kazandırdığı açıktır. Anılan devrede savaşta hiçbir hasar görmeden gelişmiş, devleşmiş ekonomik gücünün, teknik üstünlüğünün ve atomik silah tekeline sahip oluşunun ciddi bir fren oluşturduğu da sabittir. Müteakip safhadaki gelişmeler ise Avrasya ekseninin batı ve doğu uçlarında daha üstün güç oluşumlarına imkân verecek bu durum Rusları bu üstün güçlerin ağırlığı altında ezilmemek için geri çekilmeye yeniden tertiplenmeye mecbur edecektir. Rusluğun Marxist-Leninist düşünce ve yaşama tarzının komünist sistemin uygulamada iflas ettiğini kabul ve uygulamanın sorumluluğunu taşıyanları tecrim ve takbih ederek yeni bir sistem arayışına girişi, 20. yüzyıl bitiminin en önemli olayı olarak belirmektedir. Rusluğu taşkın emellerinin itelediği hudutlardan gerçek gücünün ve imkânlarının hadlerine dönmeye mecbur eden durumun doğuşunda ABD ile giriştiği uzay, bilim-teknik, silahlanma yarışını kaybetmiş olmanın Batılı büyük ekonomik güçlere nisbetle ekonomik güç karşılaşmasında ve psikolojik savaşta yetersiz kalmanın, yenik düşmenin ya-

nında Uzakdoğu'da Sovyet dengelerini altüst eden değişmeler olması Japonya'nın devasa bir ekonomik güç, Kızıl Çin'in milletlerarası siyasi hayatın odağı, mihver-i olabilme istidadı taşıyan dengelenmesi çok zor bir siyasi, askeri güç olarak yeniden doğmuş olmasıdır.

XII. RUSLUĞUN YENİDEN TER- TİPLENMESİ

Enkaz altında kalma, ezilme, sakatlanma tehlikesi taşıyan, kaosa yol açacak genel bir çöküntüyü, yıkılışı önlemek kuvvet ve kaynak tasarrufu sağlamak yeni atılımlara imkân verecek bir toparlanma ve derleniş ihtiyacı Sovyet Rus yönetimini müttefik görüntüsü ile işgalinde tuttuğu Doğu Avrupa ülkelerinden çekilmeye, Almanya'nın birleşmesini kabule komünist sistemin iflasını ve mahkûmiyetini ilana, tabi milletlerin bağımsızlıklarını ve milletlerarası hayata kendi kimlikleri ile çıkışlarına rıza göstermeye, yeni bir ortaklık düzeni oluşturmaya mecbur etmiştir.

Olayın mana ve önemi Rusluğun Altınordu'dan bağımsızlığını aldığı yıldan günümüze geçen 500 yıl içinde sabır, sebat, azim ve ısrarla izlediği uğrunda hesapsız kan döktüğü, insan sarf ettiği hedefler ve politikalar dikkate alınarak değerlendirildiğinde daha net anlaşılır.

Bu değişimle Rusya'nın Türkiye Türklüğüne, Türkiye Devletine karşı 280 yılı aşkın bir süreden beri temsil ettiği er büyük ve en yakın tehdit olma konumundan çıktığı düşünülebilir. Rusluğun Güney Kafkasya'dan çekilmesi, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ın bağımsızlıklarını kabulü, Ukranlar'ın Karadeniz ku-

zeyinde —Rusluktan ayrı bir millet ve büyük bir devlet olarak— yeniden doğuşları, bağımsızlıklarını kazanmaları, Karadeniz'in fiilen Rus gölü olmaktan çıkışı çok önemli gelişmelerdir.

Nihayet Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan Türk-İslam toplumlarının bağımsızlıklarını kazanmaları ve Birleşmiş Milletler Teşkilatına, milletlerarası camia hayatına katılmaları, yüzyılları bulan Çarlık ve Sovyet esaret döneminin yarattığı ağır problemler çözülmemiş olmakla beraber, dünya dengelerini altüst eden ve yeni bir çağ başlatan çok önemli gelişmelerdir.

Tarihin mantığını, insan tabiatını, olayların, eşyanın, kuvvetlerin, içtimai müesseselerin kanuniyetini kavramayanlar için, millet yapısının ölümsüzlüğünü hesap etmeyenler için anlaşılmaz, önceden kestirilemez olan bu değişme ve gelişmelerin dünyada ve ülkemizde dikkatlerini sadece oy torbasında teksif ederek günü birlik politika yapan çevrelerde büyük hayret ve şaşkınlık yarattığı sabittir.

XIII. TÜRK-RUS İLİŞKİLERİNDE YENİ BİR DÖNEM, TÜRKİYE VE TÜRK ÂLEMİ

Yeni Türkiye'nin kurucu önderi Atatürk, dünya barışına, bütün komşuları ile barış durumunu korumaya, özellikle Sovyetler Birliği ile ilişkilerde dostluğa büyük önem vermiştir.

Şu sözler de Atatürk'ündür: "Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse bugünden kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan

gibi parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün elinde sınıksız tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir... Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak. Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür..."

"..Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların (Dış Türkler'in) bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli..."

Atatürk'ün tarih ve dil, kültür devrimleri, milli eğitim programları, hükümet planlamaları ile milletimize, yetişen nesillere vermek istediği şuur ve emel de aynı düşünce özünü yansıtır.

Atatürk sonrası dönemde hazin gerçek şudur ki Türkiye dışındaki Türk varlığına, Türk dünyasına sadece kısa ve uzun vadeli siyasi planlama çerçevesinde değil duygu, düşünce ve kültür planında da mutlak bir ilgisizleşme, bilgisizleşme, dezinformasyon safhası yaşanmıştır. Tarih ve millet şuurundan yoksun yarım aydın siyaset kadroları, özellikle prosovyet politika yanlısı Marxist ideoloji bağımlıları ürk dünyasına her türlü medeni, insani ilgiyi cürüm ve cinnet gibi göstermeyi, takbih etmeyi meslek haline getirmişler, bu tutumlarını Türk kimliğini, inkâra, Türk düşmanlığına kadar götürmüşlerdir.

Bu çevrelere mensup olanların bir bö-

lümü muhtemelen bir başka millete, soya mensubiyetlerini ifşa eden hasta bir ruh hali ve davranış uslubu ile Türk milliyetine, Türklük şuuuna bağımsızlıklarını kazanan Türk toplumlarına karalayıcı, aşağılayıcı ifadelerle saldırılarını sürdürmektedirler.

Düne kadar Türk dünyasından, milli varlık ve kimlikleri, insanca yaşama hakları inkâr edilen, ağır baskı ve sömürüye, kültürel jenoside tabi tutulan Türk toplumlarından politik bir emelle değil, ilmi, kültürel bir çalışma çerçevesinde veya milletlerarası evrensel hukuk ve insan hakları kapsamına giren bir ilgi ile sevgi ile bahsetmeyi dahi saldırganlık, cahillik, maceracılık ve cürüm sayan, bu toplumların varlığı ve Türk kimliğini kabul etmeyen ya da onların Türkiye halkından daha özgür, daha mutlu, daha imkânlı olduğunu ileri süren programlanmış zavalı beyinler dışında bir grup saygın yurttaşımız da hiçbir bilgi, plan ve hazırlığa, hesaba dayanmadan 21. yüzyılın Türk yüzyılı olacağından 200 milyonluk yekpare bir Türk Âleminden bahsederek günlük politik demeçlerini renklendiriyor.

Durum sükûnet ve ciddiyetle değerlendirilmeli, muhtemel gelişmeler, alınabilecek tedbirler, izlenmesi makul ve mümkün, elzem politikalar sükûnetle belirlenmelidir.

Durum istikrar bulmamıştır. Bölge ve dünya dengeleri kökünden sarsılmış olmakla beraber süreklilik ifade eden yeni bir denge ve bu dengeyi sağlayaca güçler denklemi, muadelesi henüz kurulmamıştır.

Eski Sovyetler Birliği'nin yeni siyasi

haritası Rusluğun uzun vadeli emel ve çabalarına menfaat önceliklerine, hakimiyet hesaplarına göre çizilmiş eski idari siyasi taksimatı yansıtmaktadır. Haritanın bu şeklinin tabi milletlerin tarihi haklarına, meşru menfaatlerine, serbest milli irade ve emellerine uyduğu söylenemez.

Türk toplumlarının Çarlık ve Sovyet Rus yönetimi dönemlerinde planlı tehcir, soykırım, mülksüzleştirme, el onulan topraklara Rus göçmenleri yerleştirme, din değiştirmeye ve Rus dilini konuşmaya zorlama ve benzeri kültürel jenosit eylemleri sonucu tarihi yurt sahalarında önemli ölçüde nüfus ve toprak kaybına maruz kaldıkları ve sahaların idari ilhak ve taksimatla Rusya'yla bütünleştirildiği belirgin olmakla birlikte Kafkasya, İdil-Ural çevresi ve Batı Türkistan'ın coğrafyasının büyük ölçüde Türk yurdu olma özelliğini koruduğu, milli kültür ve benliklerini muhafaza eden ve nüfus çoğunluğuna sahip Türk boyları ile meskun bulunduğu, 2'nci Dünya Savaşı sonrası dönemde doğal nüfus artışıdaki yüksek oranlar sebebiyle geçmişteki planlı jenosit uygulamalarının yol açtığı zafiyetin bir ölçüde giderildiği anlaşılmaktadır. siyasi ve idari taksimatı dil ve etnik kümelenemeyi gösteren haritalar geçmişte tamamıyla Türklerle meskun olan ve büyük tarihi Türk yurdunun cüzlerini oluşturan bazı toprakların Türk varlığından tamamen boşaltıldığını, bu yörelerin Rusya'ya katıldığını, bazı Türk toplumlarının Rus-Slav kolonizasyonunun kesafet kazandığı bölgelerde mercan kayalıkları veya takım adalar durumuna getirildiğini, Türklüğün büyük kitlesi ile coğrafi irtibatlarının koparıldığını ortaya koymakta-

dır.

Sovyet Rusya önderlerinin meydan okudukları güçlere ve güçlüklerle karşı silahlarını ve şanslarını deneme riskine girmeden yarıştan çekilmelerinin eriştikleri hatlardan geri çekilmelerinin önde gelen sebebi kuvvetlerini tasarruf ederek derlenip toparlanmağa yeni bir atılıma yeterli kaynak oluşturmak, ekokomik, teknolojik ve bilimsel alanda kendilerini çok aşmış olan rakip güçler koalisyonunun çözülmesiyle, iç hatlar üzerinde kuşatılmış olmaktan ve politik yalnızlıktan kurtulmasına imkân verecek bir durum ve ortam beklemek, hazırlamak düşüncesi olabilir. Bloklararası bir çatışmaya nükleer kıyamete, milletler arasında unutulmaz kinler, küskünlükler yaratacak kapatılmaz yaralar açacak kanlı iç savaşlara meydan verilmeden yeni bir siyasi düzenlemeye gidilmesi, tabi milletlerin bağımsızlıklarının kabulüyle Bağımsız Devletler Topluluğu'nun oluşturulması ilgili toplumlar ve tüm insanlık için kutlanacak mutlu bir olay, basiretli bir tutum olmuştur.

Ancak değişim süreci tamamlanmış sayılamaz. Durum istikrar bulmuş değildir. Gelişme ve kaynaşma yeni kararlı dengeler oluşuncaya kadar sürecektir. Bağımsız Devletler Topluluğu'nun üyeleri olan Türk Cumhuriyetleri dışında Rusya Federasyonu Devleti terkindeki nüfus çoğunluğu gayrus halklardan özellikle Türk-İslam toplumlarından oluşan idari birimlerin, özerk bölgelerinde hukuki siyasi statülerinde değişme istemeleri mukadderdir.

Diğer yönden bağımsızlıklarını kazanan gayrus cumhuriyetlerde, Türk cum-

huriyetlerinde emperyalist sömürü ve asimilasyoncu politikaları uygulama için geçmişte iskân edilmiş bulunan imtiyazlı egemen azınlık konumundaki Rus-Ukran, Ermeni vs. kökenli grupların yeni duruma intibak etmelerinin kolay olmayacağı bu gruplar içinde anayurtlarına kendi cumhuriyetlerine dönmeyi tercih edeceklerin sayılarının giderek artacağı, aynı şekilde Rusya Federasyonu'nda ve diğer cumhuriyetler bünyesinde ikamet eden milli benliğini kimliğini korumada kararlı birey ve kümelerin etnik ve kültürel kökenleriyle bağlı oldukları kendi cumhuriyetlerinde toparlanmaya yönelecekleri kestirilebilir.

Temenni olunacak husus ilgili tarafların toprak ve nüfusla ilgili düzenlemelerde, hakla, hayati menfaatle, zaruretle hudutlu makuliyet ölçülerini aşmamaları, yol açacağı zarar ve kayıplar talep olunan izlenen menfaatin çok üstüne çıkacak kanlı uzlaşmazlıklardan, ırkçılık cinnetinden, karşılıklı soykırım niteliğini alacak savaşlardan kaçınmalarıdır.

Türk toplumlarının, Türk Cumhuriyetlerinin ana çabası, gayreti Çarlık ve Sovyet dönemleri yöneticilerinin yüzyıllar boyunca izledikleri Türklüğü ortak milli kültürlerinden koparma, birbirlerine ve Türkiye Türklüğüne yabancılaştırma, sun'i mikro milliyetlere, aşiret toplumlarına dönüştürme, giderek Ruslaştırma planlarının yarattığı tahribatı süratle gidermek, dilde, duyguda, düşüncede, işde, emelde birliklerini, dayanışmalarını güçlendirmek, kalkınmalarını hızlandırmak, çağı uzay çağını bilim çağını yakalamak olmalıdır.

TÜRKİYE, TÜRK ÂLEMİ VE İRAN

Sovyetler Birliği'nin yapısal değişiminden, Türk İslam toplumlarının bağımsız devlet hüviyet ve gücü iktisap etmelerinden en çok etkilenecek olan bu gelişmeyle yakından ilgilenen devletlerden biri de İran İslam Cumhuriyeti'dir.

İran kelimesi bir millet ismini değil bir fiziki, siyasi coğrafya terimini belirler. İran İslam Cumhuriyeti demokratik bir hukuk devletini değil nev'i şahsına münhasır çağdışı bir sömürge imparatorluğudur.

İran coğrafyası değişik milletlerin ortak vatanıdır. Devletin resmi dili Farsça olmakla birlikte Fars unsuru diğer unsurlara nisbetle azınlıkta bulunan ancak egemenliği elinde bulunduran millettir. İran İslam Cumhuriyeti'nin resmi dini Fars milletinin dini kisveye bürünmüş siyasi, mitolojik felsefesi, folkloru olan Şia mezhebidir. İmparatorluk deneyimine özgün bir medeniyete sahip bulunan Fars unsuru ilk İslam fetihleri esnasında yıkılan imparatorluklarını dağılan düzenlerini yeniden kurmak milli kimliklerini korumak için 4. Halife Hazreti Ali'ye karşı Şam Valisi Muavviyenin başlattığı isyanın ve Emevi, Haşimi, Abbasi klanları arasındaki iktidar kavgasının yarattığı siyasi tefrikayı psikolojik, ideolojik araç olarak kullanmayı İslam sinesinde Şia mezhebi adıyla sürekli bir bölünme yaratmayı, ayrılıklarını, farklılıklarını, menfaatlerini bu mezhep sancağı altında toplanarak korumayı denemişler ve başarmışlardır.

Türklüğün İran Aryanlarıyla, Farslarla münasebetleri İslam öncesinden başlar.

Türklüğün İslamiyeti kabulüyle birlikte İslam dünyasının yönetimini yüklediği safhada İran coğrafyasının büyük bölümü kesif şekilde Türk boylarıyla iskan edilmiştir. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan Türkler bu devleti 800 yıl kesintisiz denebilecek şekilde idare etmişlerdir. Yönetici Türk hakanları değişmekle birlikte Devlet İran merkezli bir Türk Devleti hüviyetinde bulunmuştur. Halen nüfusun % 36'sı Türktür. İran coğrafyasındaki Türk toplumlarının önemli bir bölümünü Tarihi Azerbaycan'ın (Birleşik Azerbaycan) 1828 tarihinde Türkmençayı muahedesiyle Ruslarla yapılan paylaşımdan sonra İran yönetiminde kalan vilayetlerinde Güney Azerbaycan'da yaşayan Azerbaycan Türkleri oluştururlar. İran Türk nüfusunun önemli bir bölümü Osmanlı döneminde merkezi iktidarın dönme devşirme yöneticilerinin baskılarından bunalıp, küsüp Anadolu'nun değişik yörelerinde göçen Bozoklu, Tekeli, Akkoyunlu, Karakoyunlu Türkmen aşiretleridir.

Siyasi iktidarın uzun süre Türk unsurunda, Türk hanedanlarında bulunmasına rağmen Fars kültürü ve Şia mezhep disiplini Türk toplumunu Türk dünyasına ve öz benliklerine bir ölçüde yabancılaştırmıştır. Sonuçta siyasi iktidar Fars unsuruna geçmiş mezhep istismarına dayalı ırkçı, şöven Fars yönetimi Türk dili ve kültürü üstündeki baskıyı artırmıştır. İran İslam Devrimi gerçekte Türk milli uyanışını dini, mezhebi motiflerle önlemeyi bastırmayı hedef alan Fars şuurlu bir ideolojik tedbir ve çaba mahiyeti taşımaktadır.

Üzerinde Hun, Göktürk, Karahanlı, Uygur, Selçuklu, Timurlu Türk devletlerinin kurulduğu, Türk tarihinin büyük başbuğlarının, kahramanlarının, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacıp gibi Türk kültürünün abidevi şahsiyetlerinin yetiştiği halen 30 milyondan fazla Uygur-Kazak Türkünü barındıran kutsal yurt coğrafyamızın 1.828.000 km² genişliğindeki ayrılmaz cüzü Doğu Türkistan 232 yıl önce Çin istila ve işgaline maruz kalmış, Çinli boyunduruğuna düşmüştür.

Rus Sovyet İmparatorluğunun ve komünist rejimin, Marxist ideolojinin çöküşünün, iflasının, Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin doğuşunun sömürgeci komünist Çin yönetiminin Doğu Türkistan'da politik, psikolojik, ideolojik planda karşı karşıya oldukları zorlukları artıracığı, Doğu Türkistan Türklerinin bağımsızlık için mücadele inanç ve iradelerinin bu gelişimle güçleneceği, kuvvetleneceği açıktır. Ancak Çin'de Sovyet örneğinde görüldüğü şekilde bir çözülme bekleme hatasına düşülmemelidir.

Çin bir dünya gücüdür. Dünya tarihinin en devamlı ve istikarlı güçlerinden biridir. Çin gücünü iflası subut bulan komünist rejimden, Marxist ideolojiden değil dünya nüfusunun 1/5'ini oluşturan ortak, homojen, güçlü, özgün bir kültüre Çinlilik şuuruna sahip milli varlığından alır.

Avrupa kıt'ası genişliğinde (9.8 milyon km²) bir ülkeye, Avrupa ve Kuzey Amerika kıt'alarının veya NATO ittifakına mensup milletlerle eski Sovyetler Birliği ve Peyklerinin (Varşova Paketi Milletleri) toplam nüfuslarından fazla

(1.500.000.000) bir nüfusa sahip olan nükleer silah ve teknolojiye, kıt'alararası menzilde füzelere, bilgisayar çağına erişmiş olan, tarıma bağlı düzenin kaderciliğinden, hantallığından ve afyonlanmış olduğu devrelerin mahmurluğundan kurtulmuş olarak süratli sanayileşmeye yönelen, öz kültürünün, kadim medeniyetinin, imparatorluk mirasının verdiği büyük yükü duyusunu koruyan Çin milleti, sadece yurtlarını yuttuğu Moğollar, Doğu Türkistan Türkleri ve Tibetliler için değil bütün dünya için problem olma istidadi taşımaktadırlar.

Homojen kültüre, otak millet bilincine sahip devasa nüfus kitlesiyle ayrı bir dünya olma tarih boyunca Çin'in ve Çinliliğin sarsılma bilmeyen, tükenmeyen asli gücünü oluşturmuştur. Türkler İslam çağından önceki bin yıllarda giriştikleri birçok deneylerle Çin'i yenmenin, fethetmenin, hakimiyet altına almanın Çin tehlikesinden kurtulmaya yetmediğini görmüşlerdir.

Karıncı ve arı toplumları benzeri bir çalışma disiplinine sabra sahip aile bağları güçlü, geniş homojen kültürlü nüfus tabanı ile Çin bir süre sonra fatihlerini de eritip bitirmekte, fethetmektedir. Moğollar'ın, Mançular'ın deneyleri de bu gerçeği doğrulamıştır. Japonlar Çin'i istilayı başaramamışlardır. Uyanan, Batı araçlarını, yöntemlerini tanıyan komünist Çin, Batılı güçleri ülkelerini terke mecbur ettiği gibi Birleşmiş Milletler ordularını nüfus bölgesine sokmamayı başarmıştır.

Kıt'a Çini ekonomik dev haline gelen Japonya, mucizevi bir kalkınma ve gelişme gösteren Tayvan, Güney Kore, Singapur seviyesinde bir sanayileşme çizgisin-

de değildir. Ancak Tayvan halkının, Singapur halkının büyük ölçüde Çinli olduğu hatırlanmalıdır. Kıt'a Çini insanlarının anılan soydaşlarının becerisini gösterebilecekleri söylenemez.

Japon İmparatorluğu militarist ve sanayicilerinin Mançurya'da yarattıkları sanayi tesislerini ganimet olarak devralan bir süre sanayileşme hamlesinde Ruslar'dan da ciddi destek sağlayan, teşvik gören Çin'in teknolojisini geliştirmek, silahlanmak, uluslararası silah ticaretinde pay sahibi olmak, sanayileşme hızını ve seviyesini yükseltmek için ciddi bir gayret içindedir.

Tarih Çin'in yayılcı bir güç olduğunu, ancak Çin yayılmasının diğer milletlerin imparatorluk girişimlerinden farklı olarak tektonik olaylar gibi yavaş olsa da, emin, köklü, devamlı olduğunu göstermektedir.

Uzaydaki bir gök cisminde yeryüzünde fark edilebilecek yegane, en eski siyasî sınır Çin ve Türk milletlerini ayıran doğu-batı istikametinde binlerce kilometre uzayan Çin Seddi'dir. Çinlilerin Türklere karşı inşaa etmiş oldukları hudut kaleleri ve surları hattıdır. Kadim Çin bu seddin güneyindeki alandır... Çin Seddi bugün Çin Halk Cumhuriyeti'nin doğusunda ve ortasında kalmıştır. Seddin kuzeyinde Türk kalmamıştır. Mançu'nun, Moğol'un da tükendiği söylenebilir. Kadim Çin kuzeye ve batıya doğru yayılarak dört kat genişlemiştir.

Şimdi Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuzeybatı bölgesini, Sinkiyang-Yenisömürge adını taşıyan Doğu Türkistan ve Doğu Türkistan Türklüğü aynı tehlikeye maruz bulunmaktadır.

Çinlilerin Mançu yönetiminde buldukları devrede 1757-1760 yıllarında icra ettikleri Doğu Türkistan istila seferinde 1.300.000 Türk öldürdükleri, 300.000 Türkü Çin derinliklerine sürdükleri, Doğu Türkistan'a 100.000 Çinli iskan ettikleri, bu istila seferine, soykırıma komuta eden General Kaochi tarafından kaleme alınıp imparatoruna sunulan raporla belgelenmektedir. 232 yıl boyunca Doğu Türkistanlıların insanlık haysiyetlerini, milli benliklerini, kültürlerini tahripten korumak, esareten kurtulmak için yaptıkları her hareket gösterdikleri her direniş aynı vahşetle ezilmiştir.

Çinli emperyalistler Batılı güçlerin nüfuz bölgelerine ayırarak ortak sömürge alanı haline getirdikleri, açık pazar olarak kullandıkları bu amaçla Çin derinliğine demiryolu karayolu şebekesi inşaa ettikleri dönemlerde dahi bu imkânları Doğu Türkistan üzerinde denetimlerini, sömürülerini güçlendirmek bölgeyi Çin nüfusu ile iskan etmek için kullanmışlardır.

Doğu Türkistan'da komünist dönem öncesi Çin yönetimi genel hatları ile zalim, talancı, milli kimliği silmeyi, köle bir halk yaratmayı gaye edinen askeri işgal ve kolonizasyona dayanan aristokrat-feodal, şöven bir sömürge yönetimidir.

Çinin komünist yönetim altında birleşmesi ve Doğu Türkistan'ın komünist Çin ordularınca yeniden istila edilmesi ile ülkenin hayatında bütün dünyanın kaderini etkileyecek yeni bir devir açılmıştır. Bu istila ile Kızıl Çin orduları Türk halkının bütün mal varlığına karşılıksız el koymuş milli kültür servetleri talan ve tahrip edilmiş, Türk toplumuna önderlik yapabilecek bütün içtimai gruplar, yüz-

binlerce aydın küme küme katledilmişlerdir. Talan, zulüm Çinlileri yakından tanıyan Doğu Türkistanlılar için bir sürpriz teşkil etmemiştir. Yeni dönemi geçmiş dönemlerden farklı kılan husus Çinlilerin bu defa Türk varlığını tamamen bitirip tüketmek, Çinli taşkını ile kaplatıp gömmek plan ve kararlılığı ile icraate koyulmuş olmalarıdır.

Milyarlık Çinli nüfusu okyanusun kargalara taşması gibi kesif ve sürekli dalgalar halinde yeni açılan uzatılan demiryolu, karayolu, havayolu hatlarıyla Doğu Türkistan'a Türklerden müsadere edilen verimli topraklara, konutlara, şehirlere, kasaba ve köylere yerleştirilirken Çin nükleer silahlarının bütün denemeleri çevredeki nüfusa vereceği zarar dikkate alınmadan Türklerle meskun bölgelerde yapılmıştır. Türk nüfusun artışı bir çocuktan fazla çocuk yapmak ağır cezalı suç sayılarak önlemeye çalışılmıştır. Tebliğimizin konusu Çinin Türklere karşı uyguladığı fiziki, kültürel jenosit yöntemlerini tafsil değildir. Belirlemek istediğimiz olay Çin'in İç Asya'ya, Batıya yayılışının kararlılığı ve sebadıdır. Doğu Türkistan'daki atom denemelerinin Türkistanlılar'a verdiği zarardan yakınlık bu denemelerin durdurulmasını isteyenlere yerlilerin tümü tükense de bu silahları geliştirme amaçlarına ermeden denemeleri durdurmayacaklarını söyleyen yüksek kademe yetkilileri, Doğu Türkistan'a 200 milyon Çinli göçmen yerleştirme kararını açıklayan Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri, içinde bulunduğumuz hafta Çin dahilinde inşa edilen barajlar sebebiyle bölgelerinden tahliye edilen bir milyon Çinlinin ümünü Doğu

Türkistan'a yerleştirme kararının alınması ve hemen uygulanmasına geçilmesi, 1949 tarihinden günümüze bir insan hayatından kısa dönemde Doğu Türkistan kendi yurtlarında sadece sömürülen bir halk olmakla kalmayıp, galip gücün sürekli taşkın halindeki iskan kolonizasyonu ile % 50'nin altına inmiş bir azınlık durumuna düşürülmeleri ve olumsuz sürecin hızlanarak devam etmesi olayın boyutunu ve önemini belirlemeye yeterlidir.

Bu konuya 1985 Ağustosunda "Doğu Türkistan'ın Sesi" dergisinin 6. sayısında yayınlanan "Türk-Çin, Sovyet İlişkileri ve Doğu Türkistan" başlıklı makalemizde değinmiş, Çin'in İç Asya taşmasının sadece Doğu Türkistan'ı tarihi Gök Türk yurdu gibi soyumuz, dilimiz, kültürümüz için ebedi kayıp haline sokmakla, Doğu Türkistanlıların öz yurtlarında azınlık haline düşerek kültürel jenositte uğramalarıyla kalmayacağını, olayın dünya tarih ve siyasi hayatının akışında köklü değişmelere yol açacak büyük bir sosyal siyasal deprem mahiyeti kazanacağını açıklamıştık.

Anılan makalede belirlediğimiz gibi Çin Halk Cumhuriyeti'nin ancak 1/4 nisbetinde ve çok uluslu, uyumsuz, iç dayanışmadan yoksun, heterojen bir yapıya sahip olan (Eski) Sovyetler Birliği tarafların eş teknoloji ile karşılaşmaları halinde milyarlık Çin'e karşı eşdeğer bir ağırlığı temsil edebilmekten uzaktı. Sovyet Rusya yöneticileri Çin'in komünist düzende yeniden kurulmasına, bütünleşmesine sanayileşmesine, Doğu Türkistan'a köklü bir şekilde yerleşmesine, nükleer teknolojiye ulaşmasına yardımcı olmakla kendilerini Asya'dan kovalayıp Urallar'ın

batısına atacak bir gücü farkında olmadan kendi elleriyle imal etmişlerdir.

"Dünya Jeopolitiği Çerçevesinde Sovyetler Birliği ve Türkiye" başlıklı ilmi bildirimizde de Sovyetler Birliği'nin dünyaya hâkimiyet imkân ve şansına sahip bulunmadığını, mevcut yapı ve zihniyetle Rus milletinin değil dünyaya hâkim olmak Sovyet İmparatorluğu'nu muhafaza edebilmek iktidarını kaybettiğini, Sovyetler Birliği'nin çözülmeye, dağılmaya mahkûm olduğunu matematiğin, tarihin mantığı ile kesin bir hüküm olarak ifade etmiştik.

Yaşanan şartların Sovyetler Birliği yöneticilerine küresel çapta kuvvet kullanma şansını bırakmadığı bizce belirgindi. Bu sebeple Sovyetler Birliği'nin resmi çevrelerde, NATO camiası mahfillerinde büyük tehdit ve tehlike olarak değerlendirildiği ikinci süper güç sayıldığı dönemde Sovyetler Birliği Genelkurmay Başkanının özenilecek bir mevki ve konumda bulunmadığına, çözümsüz bir mesele ile karşı karşıya bulduklarına işaret etmiştik.

1990 yılında "Dış Politika Bülteni"nin 3'üncü sayısında yayınlanan "Gorbaçov'un Jeopolitik Açmazı, Doğu-Batı Kısacasında Rusya, Rus-Çin İlişkileri ve Türk Dünyasının Geleceği" konulu makalemizde de Rusluğun jeopolitik ve strateji planda —üstün hasım güçlerin— iç hatlar kısacına düşmüş oldukları Rus İmparatorluğu'na doğrudan yönelen tehdidin öncelik ve ağırlık kazanmış olduğu Ruslar'ın Sovyetler Birliği terkiindeki tabi milletlerini mer'i düzene gönüllü bağlılıklarını sağlama imkânını kaybetmiş olduklarını, Ruslaştırma gayretleri-

nin artırılması, ayrılık eğilimlerini bastırmak için kuvvet kullanma yolunu seçmeleri halinde imparatorluklarının dıştan ve özellikle doğrudan gelen tehdide karşı daha zayıf, daha hassas bir duruma düşeceklerine işaret edilmişti.

Yüzlerce yıl cihangirlik emel ve hırsıyla beslenmiş şartlandırılmış bir toplumun fetihlerini ve üstünlük iddialarını terki kolay olmamakla birlikte mevcut sistemi zulûm ve cebirle devam ettirme imkânının kalmadığını görme yeniden yapılanma, açıklık politikalarını, çözümlü ve nihayet nihai şeklini henüz almamış "Bağımsız Devletler Topluluğu"nu getirmiştir.

Eski Rus (Sovyet) İmparatorluğu'nun yeni yapısının yeni istikrarlı bir denge oluşturduğu söylenemez.

Doğada her kuvvet, her güç, her ağırlık —mekanik kanunları çerçevesinde— ancak eşiti ile dengelenebilir, daha üstünü ile bastırılabilir.

Halen iç Asya'da Çin'in batıya ve kuzeye doğru yayılmasına mani bir sed bulunmamaktadır.

Sovyetler Birliği'nin çözülmesinin Doğu Avrupa'da, Balkanlar'da, Ortadoğu'da siyasi olayların akışını etkileyen önemli bir boşluk yarattığı, Latin Amerika'da, Afrika'da prosovyet komünist, Marxist rejim ve partilerin büyük ölçüde güç ve itibar, iktidar kaybına uğradıkları, çözüldükleri sabittir. Ancak Sovyet Rus gücünün çöküşünün yarattığı boşluk hiçbir bölgede Uzakdoğu'da ve özellikle İç Asya'da doğan boşluk ölçüsünde siyasi anaför yaratma ve dünya düzenini derinden etkileme istidadında değildir.

Çin'in kıtasal ağırlıktaki ayrı bir dün-

ya teşkil eden gücü ancak eş ağırlıktaki kuvvetler bileşkesi, kuvvetler koalisyonu ile dengelenebilir.

Bir kısım jeopolitisyenler Avrasya kıt'a blokunun uzun coğrafi eksenini dünya tarihinin de ana eksenini olarak görmüşler ve bu eksenin merkezine yerleşen yeterli ağırlıkta bir gücün önce eski dünyaya sonra bütün küreye hâkim olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Bu eksenin uzun süre elinde tutan ve merkezinde bulunan Rus Sovyet gücünü yeterlik kazanmadığı, dünya hâkimiyeti denemesine girmeden dağıldığı, hiç değilse on-onbeş yıl için geri çekildiği, merkezde bir boşluk bıraktığı sabittir.

Eksenin batı ucu olan Avrupa kıt'asının Rusya dışında kalan bölümü de bütünlük ifade eden bir gücü temsil etmediği gibi bu kıt'anın büyük devletleri Asya coğrafyasında geçmişte, özellikle 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren kazandıkları kader tayin edici güce, nüfuza, saygınlığa sahip değildirler. Bu kıt'a henüz yeni bir istikrarlı iç dengeye de erişmiş değildir.

Son beş yüz yılın tarihi Avrupa kıt'asındaki milli ve siyasi birimlerin tek başına kıt'asal hegemonya kurmaya yeterli olamayacağını, süper güç oluşturamayacağını göstermiştir. V. Şarl'ın, Napolyon'un, Hitler'in denemelerinin sonuçları hatırlanmalıdır.

Avrupa'nın (Rusya dışında) en güçlü milleti, devleti konumunda bulunan Almanlar'ın, Almanya'nın yüksek ilmi, iktisadi gelişme seviyelerine rağmen milletlerarası işbirliği ve dayanışma kurabilme, gönüllü siyasi birlik oluşturma, evrensel imparatorluk tesis etme olgunluk

ve deneyiminden yoksun oldukları belirgindir. Avrupa birliği uzun süre sözde kalacaktır. Avrupa ve Almanya bir süre iç meselelerinin açmazları ile boğuşacaktır.

Demokrasi, insan hakları ve yüksek ahlaki standartları temsil tekeline sahip olduklarını ileri süren, sadece kuvvete tapan, güçsüz toplumların valığına, etine, derisine, kanına tasarruf hususunda yamyamları geridebırakacak bir siyasi sicil ve seciyeye sahip bulunan Avrupalı, Batılı milletlerin Bulgaristan Türklerine, Bosna-Hersek Müslümanlarına karşı yapılan insanlık için yüz karası zulümlere, soykırımlara karşı seyirci, teşvikkâr veya ilgisiz tavır, Amavut mültecilerine, yabancı işçileri sömürücü, aşağılayıcı, şefkatsiz tutum, ırkçı şiddet krizleri bu kıt'a milletlerinin değil daha adil bir dünya düzeni için etkili bir güç oluşturmak kendi kıt'alarının iç sorunlarını dahi düzenleme olgunluğuna erişemediklerini gösterir.

Uzakdoğu'da Japonlar genel eğitim seviyesi pek yüksek, bilim ve teknolojiye, sanayileşmede ileri, iç dayanışması güçlü milli toplum düzeni ile süper ekonomik bir güce erişmiş olmalarına, üstün savaşçı yeteneklerine rağmen Asya kıtasına ve Çin'e karşı geçen yüzyılın sonunda ve İkinci Dünya Savaşı öncesindeki imkânları ölçüsünde bir inisiyatif, hareket serbestisine ve başarı şansına sahip değildirler.

Feodal çağı yaşayan, afyon mahmurluğu içinde adeste gücüne dayalı köylülük ve tarım düzeninde bulunan Eski Çin'i yenemeyen Japonya'nın halen kendisinden 10 kat daha fazla nüfusa, kıtalar arası menzilde füzelere, nükleer güce, kendine yeterli sanayiye sahip ve yaklaşık Japon-

ya'dan 27 kat geniş Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı ister klasik silahlarla, ister nükleer silahlarla üstünlük kurması düşünülemez. Aksine davranış, Japonya için intihar olur. Hesaplama dışı kalan faktörler devreye girmedikçe mevcut şartlar içinde Asya kıtasında üstünlük şansı ve inisiyatif Çinlilere geçmiş görünüyor. Mao'nun geçmişte söylediği "doğu rüzgârı batı rüzgârını bastırdı" sözünün anlamı budur. Marksist, Leninist, Maoist ideolojiler ilgili toplumları sarsıp geçmiştir. Kalıcı olan millet yapılarıdır ve büyük güce sahip, büyük devlet geleneğine sahip milletlerdir.

Hint alt kıtası, barındırmakta olduğu milyara yakın nüfus kitlesine ve zengin kaynaklarına rağmen (giderek Çin nüfusunu da aşabilir) bölünmüşlüğü ve milletler, etnik gruplar mozayiki olması sebebiyle Çin'e karşı denk bir güç oluşturabilmekten uzaktır.

Bu durum çerçevesinde Türk âlemine karşı en büyük tehdit Doğu Türkistan'da olduğu gibi Çin'den gelecek görünüyor.

YARIN İÇİN HAZIRLIKSIZ KADROLAR

Yarım yüzyıl Türkiye dışı Türklüğün, Türk âleminin varlığından habersiz kalan, habersiz görünen yurttaşlarımızı Türk varlığına ve dünyadaki gelişmelere karşı ilgisiz ve bilgisiz bırakma hatasına düşen, bu kavramları düşünmekten telaffuzdan dahi sakınan devleti, bürokrasiyi, bilimi ve öğretim kurumlarını fikir, kültür, iktisat ve planlama yönünden dış Türk varlığı, Türk âlemi konusunda mutlak bir hazırlıksızlık ve bilgisizlik içinde bırakan ve bilgisizliği paylaştan siyasi

elitimiz, devlet kurumlarımızın üst kademe yetkilileri şimdi geleceğin bütün dünya için hazırladığı sarsıntıları, kıt'asal çapta siyasi depremleri, savaş yangınlarını dikkate almadan şovmen hafifliği ile Adriyatik denizinden Pasifik Okyanusu'na kadar uzanan Türk Dünyasından, iki yüz milyonluk bir Türk blokundan, 21. yüzyılın Türk üstünlüğü yüzyılı olacağından her türlü ölçü ve hesaptan yoksun üslup ve sorumsuzlukla bahsedebiliyorlar. Bu çevrelerin konu ile ilgileri bazen de iki yüz milyonluk yeni bir pazar tasavvuru ile coşkulan holding yöneticisi zihniyeti ile hudutlu kalmaktadır.

Yeni Türk Cumhuriyetlerinin doğuşu millet hayatımız için pek mutlu bir dönemeç olmakla birlikte önümüzde aşılması gereken çetin engellerin bulunduğu bilinmelidir. Kıbrıs'ta Yunan saldırganlığını dünyaya anlatmak ve adadaki Türk varlığının hukuk ve haysiyetini, bağımsız devlet statüsünü âleme kabul ettirmek suretiyle güvene almakta yeterli müessiriyet gösteremeyen, Bulgaristan'ın azınlık hukukunu dahi tanımayı reddederek işkenceye, cebri asimilasyona tabi tuttuğu, göçe zorladığı, kültürel varlık ve kimliğini imhayı hedef aldığı, mülksüzleştirdiği, soyduğu Türk cemaatlerini göçmen olarak kabulden başka çare bulamayan, Kuzey Irak'ta Türkmenler'i tüketmeyi, yok etmeyi, Türkiye bütünlüğünü yıkmayı hedefleyen, siyasi komplolar, Azerbaycan'ı bölmeyi, Asya Türklüğü ile Türkiye arasında bir duvar oluşturmayı, genişlemeyi hedefleyen Ermeni saldırganlığına karşı hedefsiz, tutarsız, kararsız bir tutuma giren veya palyatif (uyutucu, avutucu) jestlerle yetinen günün politik kadroları yaşanan durumun ciddiyetini milletimizin

kudret ve imkânlarıyla tezat teşkil etmektedir. Türkiye'nin önde gelen zorluğu politik kadroların kişisel bencillikleri, günlük, haftalık, mevsimlik zümrevi menfaat beklentilerini, hesaplarını aşmayan politik oportünizmleri, millete verebilecekleri milleti bütünleştirecek bir inanç ve ülküden görüş ve ufuktan yoksun oluşlarıdır. Gerçek devlet adamı milli önderler milletin, devletin hayati menfaatleri, varlığı, güvenliği, geleceği ile ilgili görmede, belirlemede yanılığa düşmezler. Onlar bu hedeflere hiçbir kişisel, zümrevi menfaat kaygısını ve kaptırmasını sarsmayacağı, hiçbir güncel sorun ve zorluğun dağıtamayacağı bir dikkat ve sebatla çelik bir irade ve kararlılıkla yürürler. Demokrasinin insanlık ve millet onuruna en uygun ve en üstün bir siyasi sistem olduğu belirgin olmakla birlikte demokrat devlet adamlığının fırsatçılık, müsekkim işportacılığı, demagogluk olmadığı bilinmelidir.

Bağımsız devletlerini kurma yolunda olan, kuran Türk toplumlarının önde gelen sorunları yeni dünya düzeninde, mevkilerini güven ve istikrara kavuşturma, milli devlet kadrolarını oluşturma, toplumsal iç bütünlüğe erişme, etnik-coğrafi mahalliliği aşan, bölünmenin ve yabancı istilasının etkilerini silen ortak bir milli benlik şuuru yaratma, yalnızlığı, yetersizliği, çaresizliği aşmaya imkân verecek bir birlik ve dayanışma sağlamaktır.

BİLİM, BİRLİK, BARIŞ

Türkiye'nin ve bağımsızlıklarını kazanan diğer Türk toplumlarının, yeni Türk Cumhuriyetlerinin hayati önemde ve çözümü öncelik taşıyan bir sorunları da varlıklarına gelişmelerine, milli men-

faatlerine hasım tavır alacak rakip güçler karşısında henüz savunma güvenliği ve üstünlüğü sağlayacak ekonomik gelişme, bilimsel ve teknik ilerleme seviyesine erişmemiş olmalarıdır. Türklüğün önde gelen çabası, barışı koruma, birliği geliştirme, bilimde, teknikte, iktisatta ilerleme olmalıdır. Dünya, içinde bulunduğumuz zaman diliminde ve 21. yüzyılın ilk çeyreğinde büyük mücadelelere sahne olacaktır. İnsanlık büyük bir felâketten ancak barışın güvene alınması ile korunabilir. Türk milliyetçiliğinin temeli sevgidir. Sevgi insanı insan yapan duygudur.

Türk milletinin kendi insanına, kültürüne, hürriyet ve istiklâline bağlılıkta itina ve öncelik kazanan sevgi duygusu; Türk milliyetçiliği bazı milletlerin milliyet teorilerinde ve uygulamalarında, siyaset felsefelerinde olduğu gibi yabancı toplumlara, milletlere düşmanlıktan kaynaklanmaz ve sun'i düşmanlık öğretileriyle beslenmez. Yeni dünya düzeninin kurulmasında barışın korunmasında, geleceğin güvene ahlınmasında milletimizin davranış ve tercihleri tarihi tecrübelerden yararlanmakla birlikte mazinin ipoteğine girmeyen, önyargılara kapılmayan realist bir yaklaşım olmalıdır. Olayların akışı ve coğrafyanın mantığı Türklükle Rusluğun menfaatlerinin müşterek olduğunu göstermektedir. İmkânlarını takdirde yarılmayacak, makuliyet hudutlarını aşmayacak, Türk varlığına ve hukukuna saygılı olma, saygılı kalma güveni verecek bir Rusya Türkiye'nin, Türklüğün samimi dostluğuna güven duyabilir. Türk-Rus milletlerinin barışçı dostluk ve işbirliği bölgede, Avrasya ekseninde, dünyada barışın korunması için çok güçlü bir temel oluşturur.

DOĞU TÜRKİSTAN'I KURTARMA MÜCADELESİNDE BİZİM VAZİFELERİMİZ

Mehmet Emin Hazret

Vatanımız Doğu Türkistan, bugün, sanki bataklığa düşmüş veya düşürülmüş bir insanın son çırpınışlarına benziyor...

Asya kıtasında, **Doğu Türkistan** adındaki, eli kolu bağlanmış bu kahraman tutuklu, bataklığa tamamıyla batmadan önce onun elini kolunu serbest bırakma ve onu kurtarmak gibi tarihi bir mecburiyet bizleri bu kurultayda bir araya getirmiştir.

Yapılmakta olan "**Doğu Türkistan**

Milli Kurultayı" kendisinin vazifesini ne kadar yaparsa yapsın gelecekteki Doğu Türkistan tarihinde parlak sahifeler arasında yer alacaktır. Çünkü, mübarek vatanımız Doğu Türkistan; kızıl Çin ordusu tarafından istila edilen 43 seneden beri, öz vatanının dışında yaşamak zorunda bırakılan Doğu Türkistanlılar'ın vatan davasıyla meşgul olmakta olan kurum-kuruluş ve şahısların bu kadar önemli ve yeterli sayıdaki vekillerinin vatanının geleceği hakkında fikir alış verişini için bir araya gelmesi ilk defa ol-

maktadır. Bizim, birlik yolunda attığımız ilk adımımız Doğu Türkistan'ımızı hürriyeti için canlarını feda eden şehitlerimizin ruhunu sevindirmektedir. Vatanımızda her zaman hürriyet için mücadele ve ölüme hazır halde bekleyip duran milyonlarca insanlarımızı sevindirmektedir. Tüm dünyadaki dostlarımız da, bizim bu kurultayı yapmamıza sevinmektedir. Kurultaydan rahatsız olan bir tek Çin yönetimidir. Kurultaydan kusur aramakta olan da yalnız Çin hakimiyetidir...

Muhterem vekiller, değerli kardeşlerim. Düşman güçlü ve acımasız. Vakit çok kısa... İnsanlık âlemi Doğu Türkistan meselesiyle çok meşgul da değil. Demir pencere içindeki 26 milyon Doğu Türkistanlı kardeşimiz, "Zilletle yaşamaktan izzetli ölüm hayırlıdır," demekte... Ve bizden ümit, manevi destek beklemekte... Durum bu... Şimdi yurt dışında vatan için mücadele vermekte olan Doğu Türkistan teşkilatları ve şahıslarının vazifesi bece şu iki noktada toplanmalıdır:

a- Doğu Türkistan ve onun bugünkü durumunu hür dünyaya anlatmak...

b- Doğu Türkistan'da yakın gelecekte ortaya çıkması beklenen demokrasi ve bağımsızlık mücadelesine yardımcı olmak, gereken destek için hazırlıklı olmak...

Doğu Türkistan ve onun bugünkü durumunu hür dünyaya anlatmak için özel-

likle şu noktalar üzerinde durulmalı:

1. Çin komünist yönetiminin Doğu Türkistan'a göçmen yerleştirme yoluyla milletimizi kendi vatanında azınlık durumuna düşürme ve en sonunda yerli halkı eritip yok etme siyaseti uygulandığı...

2. Doğu Türkistan'ın adını, şehir, köy, kasaba ve nehirlerin adını Çin isimleriyle değiştirme vasıtasıyla Doğu Türkistan'ı Çin toprağına dönüştürmek için plan ve programı yapılmış hareketler olduğuna dikkati çekmek...

3. Çin komünist yönetimi 16 Ekim 1964 tarihinden 21 Mayıs 1992'ye kadar Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde 37 defa nükleer denemesi yapmıştır. Bu sebepten çevreye dağılan radyoaktif maddeler Doğu Türkistan'ı ve hatta etraftaki komşu devletlerin çevre ve insanlarını yok etme tehlikesi altında oldukları gerçeğini dünyaya duyurmak...

4. Doğu Türkistan'da miktar ve kalitede bütün dünyayı hayrette bırakacak petrol ve başka yeraltı-yerüstü zenginliklerin bulunması ve bu zenginlikleri Çin yönetiminin dünyayı kontrol altına almak için maddi kaynak olarak kullandığını ve bu zenginlikleri Çin'e taşımak için elinden gelen tüm çabaları göstermekte olduğunu dünyaya duyurmak...

5. Bol zenginliklerin sahibi olan Doğu Türkistan'da yerli halkın işsizlik içinde bırakıldığının dile getirilmesi...

6. Doğu Türkistan Müslümanlarının

din hürriyetine olan baskıların gün geçtikçe artması...

7. Azınlık durumuna düşmekte olan Doğu Türkistanlılar'a mecburi doğum kontrolünün yapılması ve bu baskılardan ortaya çıkmakta olan facialı sonuçlar...

8. Doğu Türkistan'da "**Doğu Türkistanlısınız**" çinlilerin yaşadığı şehirler ve sanayi merkezlerinin büyümesi neticesinde ekonomi yönünden yerli halkla Çinliler arasında iki kutup oluşması sonucuyla, milli kin ve nefretin güçlendiği ve bu kinin kanlı çatışmaya götüreceği seviyeye getirildiği anlatılmalı...

9. Doğu Türkistan'ın yerli halkını ilim, marifet, şehir hayatı ve sanattan uzak tutarak; cahil bırakıp idare etme şeklinde siyaset güden Çinlilerin gelecekteki politikalarını dünyaya duyurmak...

10. Çin yönetiminin Doğu Türkistan'ın milli tarihini inkâr etmesi ve Çinliler tarafından yazılmış uydurma "**Sincan**" tarihini silah gücüyle halkımıza kabul ettirmeye mecbur ettiğini duyurmalıyız...

11. Doğu Türkistan halkının dilini, dinini, milli örf ve adetlerini siyasi, psikolojik ve sosyal baskılarla yok etmeye yönelik tedbirler ve Çinliler'in bu amacının tehlikeli boyutlara ulaştığını duyurmak...

12. Doğu Türkistan'da ilim adamlarının, din adamlarının ve milli dini kimli-

ğini bilen gençlerin hapisanelere toplatıldığını duyurmak.

Bunların hepsi Doğu Türkistan'da insan haklarının çiğnenmesine dair önemli noktalardır. Bunları değişik devlet ve çeşitli millere uygun üslup ve metotla anlatmak lazım. Mesela, meseleyi Amerika ve Avrupa'ya; insan hakları noktasından... İslam ülkelerine din kardeşliğimiz yönünden... Türk dünyasına Türklüğümüz, soydaşlığımız noktasından... Komşularımıza, Çin'in gelecekte onlara verebileceği zararlar açısından anlatmakta fayda var. Çünkü, Çin; gerçekten dünyanın barış ve istikrarını bozucu bir güç haline geldiği zaman, ilk olarak Rusya, Moğolistan, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Vietnam, Malezya, Endonezya, Japonya gibi tüm komşuları bizim bugün tasavvur edemeyeceğimiz felakete sürükleyecektir.

Çin'i zararsız hale getirmek, esaretindeki esir milletlerin bağımsızlığından başka, asya kıtasının denge ve istikrarını sağlamak için, hatta Çin milletini tehlikeden uzaklaştırmak için çok büyük önem taşıyacaktır. Biz, Doğu Türkistanlılar olarak dünyanın neresinde bir iş yaparsak hepsinde Doğu Türkistan'ın menfaati için ne kadar faydası, ne kadar zararı olacağını ön şart olarak koymamız lazım. Kendi vatanımızın menfaatini başka bir milletin menfaatinden sona koymak, bizim mücadelemizin yönünü değiştirebilir. Buna her zaman dikkat etmek lazım...

2. Doğu Türkistan'da yakın gelecekte ortaya çıkması beklenen demokrasi ve bağımsızlık mücadelesine yardımcı olmak, gereken destek için hazırlıklı olmak noktasında yapacaklarımız:

Doğu Türkistan inşaallah bu yüzyılın sonuna kadar Çin esaretinden tamamen kurtulacaktır. Buna imanımızla, vicdanımızla inanıyoruz. Bu bağımsızlığın kaş ile kirpik arası diyebileceğimiz kısa bir vakit içerisinde gerçekleşmesi mümkün... Yıkılışı tasavvur edilmeyen Berlin duvarı yıkılmıştır. Sovyetler Birliği parçalandı. Yugoslavya parçalandı. Çekoslavakya ikiye ayrıldı. Komünizmin yıkıldığı her yerde, her millet demokratik isteğiyle kendilerinin milli devletini kurmaktadır. Çin komünist hakimiyetinin, dünyanın yönünü silah gücüyle durdurabilecek kabiliyeti yoktur. Çin Komünist Partisi isimli heybetli görünen tabut, Çin halkı tarafından inşaallah toprağa verilecektir. O zaman kendilerinin insanı hak ve hukukunu elde eden Çin halkının iradesiyle meydana gelen bir siyasi hakimiyet ile esir milletlerin insan hakları ve kendi kaderini kendi belirleme hakkını elde etme meselesi konusunda diyaloga dönüş imkânı olabilir. Ama, bugünkü Çin hakimiyetinde bizim milli takdiimiz hakkında ümitle bakmak, gerçeklerden çok uzak kalmış bir hayaldir. Çünkü, Çin komünist hakimiyeti, müstemlekesi altındaki esir milletler bir yanda dursun, kendilerinin milli tarihini, milli kültürünü, dinini, hatta Çin'i müstemleke esaretinden kurtarmış olan milli lideri Sun Yet Sin'i

reddederek, onun resmini atıp, Çin'in tabiatına hiç uymayan Marks'ın resimlerini astılar. Onun, Londra Kütüphanesi'nde keşfetmiş hayallerini masum bir milyar insanın vücudunda tecrübe etti. Kobay gibi kullandılar Çin halkını... 40 seneden beri bu insanları hissiz, duygusuz, idraksiz, makina adamlar gibi idare etmesi, dünyanın hiçbir yerinde kabul edilecek bir rejim değildir. Bu siyasi hakimiyet Doğu Türkistan'a neler getirdi?

Bugünkü Doğu Türkistan, yakılan bir tane kibrit atılsa, ateş denizine dönüşecek orman halinde durmaktadır. Bu yerdeki milli kini yatıştırmak imkânı yoktur... Sovyetler Birliği'nde Rus hakimiyeti azınlık milletlere zulûm yaptı. ama, Rus halkı Rus hakimiyetinden faydalanarak azınlık milletlere zulûm etmemiştir. Bu yüzden bugün bağımsızlığına kavuşan Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde hiç kimse Ruslar'ı dövmemiştir, öldürmemiştir veya taciz etmemiştir. Ruslar ile yerli halklar şu anda da normal hayatlarını devam ettirmektedir. Ama, Doğu Türkistan'da Çin hakimiyetinin milli zulûm ve siyasi baskısından başka Çin göçmenlerinin yerli halka olan kin ve nefreti her yerde her meslekte yerli halkın işini ekmeğini elinden alması milletimizin sabrının sonunu getirmiştir. Bir damla bardağı taşıracaktır. Barın köyündeki çatışma bunun delilidir. Doğu Türkistan'da üç bine yakın Barın'a benzer köy vardır. Bir milli haini öldüren kahramanımız **Obul Kasım**, 150 bin polis tarafından takip edilmesine rağmen, altı seneden beri halkımız arasında

gizli yaşamakta ve mücadelesini sürdürmektedir. Bunlardan şunu anlıyoruz ki; halkımız fikir ve milli duyguda tarihte hiç eşi olmayan birlik ve beraberlik içindedir. Ama, bugün biz meselemizi siyasi yolla çözmek için hazırlanmamız lazım. Silahlı direnişle dünyanın dikkatini çekebiliriz, ama meseleyi çözümenin çaresi gene uluslararası kamuoyunun yardımıyla, medeni mücadele yoluyla kendi kaderimizi kendimizin tayin etme hakkımızı elde etmektir. Eğer, iş siyasi yolla çözülmezse istiklalimiz için tüm milletçe şehit olmaktan başka çaremiz yoktur...

Doğu Türkistan için Batı dünyası dikkatini vermektedir. Yakındaki akraba ve komşularımızın daha da dikkat çekmesi lazımdır. Biz Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle kan kardeşiyiz ama şimdilik biz onlara yardım talebinde bulunmadık. Öyleyse de Doğu Türkistan'daki Kazaklar, Kazakistan'daki Kazaklar'ın vücudunun bir parçasıdır. Doğu Türkistan'da Kazaklar en ağır zulûm altındadır. Doğu Türkistan'da Çin göçmenlerinin çoğunluğu Kazaklar'ın yaylaklarına yerleşmiştir. Kazaklar şehir hayatından, eğitimden, sağlık hizmetlerinden çok uzakta kalmaktadır. Kazakistan Kazakları Doğu Türkistan'daki bir buçuk milyon Kazak kardeşimize dikkatini çekmesi lazım. Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Moğolistanlılar da Doğu Türkistan'daki Kırgız, Özbek, Tacik, Moğollar'ın ağır durumuna dikkatini çekmesi lâzım.

Bugün, bir millet olan ve tarihte bir halifelik olan Arap milleti bugün ondan fazla devlet olarak yaşamaktadır. Geleceği düşünen Çin aydınları içinde Araplar'ın ve Anglosaksonların birkaç devlet olarak yaşama tecrübesinden ilham ve cesaret almaktadır. Bunlara Batı dünyasının daha da cesaret vermesi faydalı olacaktır. Doğu Türkistan'da yapılacak milli mücadelenin plan-programı vatan-daki halkımızın iradesine uygun halde yapılması gerekmektedir.

Vakit münasebetiyle konuşmamın mukaddimesini konuşabildim. inşaallah konuşmamın asıl metnini makale halinde yayınlarım. En önemlisi; vatanın en önce bizim kalbimizde kurulması lazım. Kalbimizde kurtulan Doğu Türkistan'ı dünyada hiçbir kuvvet işgal edemeyecektir.

TEŞEKKÜR

BEKİR AHUNBAY'a

Vakfımıza bağışladığı
521 60 02
no'lu telefon için
teşekkür ederiz.

DOĞU TÜRKİSTAN
VAKFI

KIRGIZİSTAN UYGURLARI CEMİYETİ BAŞKANI NUR MUHAMMED KENCİOĞLU'NUN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Nur Muhammed Kencioğlu
Kırgızistan Uygurları "İttifak" Cemiyeti
Başkanı ve Kırgızistan Milletvekili

Kurultayımıza katılan değerli misafirlere ve seçkin Kurultay delegelerine Kırgızistan'da yaşamakta olan 40 bin Doğu Türkistanlı kardeşlerinizin kalben selamlarını iletmek istiyorum.

Cemaatimizin ileri gelenleri (Aksakalları) bizi uğurlarken, gözyaşları içinde bizlere şunları söyledi: "Şimdi bütün dünyadaki Doğu Türkistanlıların gözü İstanbul'da! Sizler Doğu Türkistan halkının takdirini halledecek çok önemli tarihi bir toplantıya iştirak etmektesiniz. Şöhretperestlik, benlikten ve şahsiyetçilikten uzak durunuz; aklınızı başınıza toplayın. Halkımızın ümidini boşa çıkarmayın."

Bütün faaliyetlerimize bizden ümitlerle bir şeyler bekleyen Aziz Aksakal ataları-

mızın Aksakal analarımızın ümitlerinin tahakkuk ettirilmesini sizlerden diliyorum.

Şimdi Kırgızistan'daki Doğu Türkistanlılar hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Bildiğiniz gibi Uygurlar tarihten beri Kırgızistan'dan yaşayagelen Türk halklarından biridir. Günümüzde büyük çoğunluğu Bişkek, Karakol, Balıkçı, Tokmak, Karabalta, Oş, Celalabad ve Özgen gibi büyük yerleşim merkezlerinde yaşamaktadırlar. Kırgızistan'da yaşayan Uygur Türklerinin sayısı resmi istatistiklere göre 40 bin civarındadır. Aslında ise, bu sayının birkaç misli olması gerekir. Çünkü Kızıl Cellad Stalin'in 1937-1938 yıllarında yürüttüğü büyük temizlik kampanyası sırasında bütün Uygurlar tutuklanmış

toplu katliamlara maruz kalmıştır. Bu yok etme operasyonundan kurtulabilmek için binlerce Uygur Türkü kendilerini Kırgız ve Özbek olarak yazdırmaya mecbur olmuştur. Bu gerçekler bugün açıklığa kavuşmaktadır.

Son yıllarda ortaya çıkan siyasi serbestlikten yararlanarak 17 Kasım 1989 yılında Kırgızistan'da yaşayan Uygurlar'ın 600 kadar temsilcisinin iştiraki ile "İTTİFAK" adında Kırgızistan Uygurları'nın siyasi ve sosyal amaçlı derneğini kurmaya muvaffak olduk.

Derneğimizin esas amaçları tüzüğü-müzde de belirtildiği gibi şunlardan ibarettir.

1- Kırgızistan Cumhuriyeti'nde dağınıklık olarak yaşamakta olan Uygur Türkleri'nin birliğini sağlamak.

2- Kültürümüzü, örf ve âdetlerimizi, güzel sanatlarımızı, Uygur Türkçesi'ni korumak, geliştirmek.

3- Uygur Türkleri'nin siyasi, içtimai, iktisadi, kültürel ve insani haklarını koruyup, kollamak.

4- Geçmişte şan ve şereflere sahip, Türk kültür ve medeniyetine büyük katkılar sağlamış olan Doğu Türkistan'da esaret altındaki kardeşlerinizi bu esareten kurtuluş hareketlerini kollamak, kendi geleceklerini kendilerinin tayin etmeleri yolundaki mücadelelerini desteklemek.

5- Amaçlarımız doğrultusundaki faaliyetlerimiz çerçevesinde diğer kardeş halkların destek ve yardımlarını temin etmek. Diğer halk ve milletlerle barış içinde, birlikte yaşamak ve onlarla kardeşlik ve dostluk bağlarımızı kuvvetlendirmek.

Bizler bu amaçların gerçekleşmesi için büyük bir çaba ve faaliyetlerin için-

deyiz.

Kendi vekillerimizi seçerek Kırgızistan Parlamentosuna gönderdik.

Uygurlar'ın toplu olarak yaşadığı bölgelerde Rusça öğrenim gören Uygur öğrenciler için Uygur Türkçesi ile öğrenim görmeleri sağlanmıştır.

İttifak Cemiyeti olarak Amerika, Avrupa ve insan hakları ile ilgili birçok uluslararası kuruluşların temsilcileri ile birçok defalar görüşülmüş ve Doğu Türkistan'da çiğnenen insan hakları ve halkımızın çekmekte olduğu zulüm ve işkenceler hakkında bilgiler verilmiştir.

Bizler çok çalışmalıyız. Dostlarımızı çoğaltmalıyız. Özellikle bağımsızlıklarına yeni kavuşan Batı Türkistan Cumhuriyetleri halkları ile iyi ilişkiler kurmalı, kardeşlik bağlarımızı güçlendirmeliyiz. Bizler ancak, bu kardeşlerimizin destekleri ile devamızda mesafe alabiliriz. Bu kardeşlerimizin desteğini kazanmadan dünya kamuoyunun desteğini elde etmenin mümkün olmadığını unutmayalım.

Bizlerin devamızı yürütürken, yetişmiş vatanperver, milletperver elemanlara, kadrolara ihtiyacımız vardır. Bu kadroları bir an önce yetiştirmenin çarelerini aramalıyız.

Sözümü bitirirken, Aziz ecdatlarımızın şu hikmetlik sözlerini sizlere hatırlatmak istiyorum. "Gece ne kadar uzun sürse de sonunda tan atar."

Bizim sevgili Doğu Türkistan'ımızın üstündeki kara bulutlar mutlaka dağılacak ve istiklâl güneşimizin sıcaklığı ve parlaklığı yaralı halkımıza merhem olacaktır.

Yaşasın Türk Birliği!

Yaşasın Aziz Yurdumuz Doğu Türkistan!

TÜRKMENİSTAN UYGUR MEDENİYET CEMİYETİ BAŞKANI MUHAMMED GASİTOĞLU'NUN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Muhammed Gasitoğlu
Türkmenistan Uygur Medeniyet
Cemiyeti Başkanı

Türkmenistan'da yaşayan Doğu Türkistanlılar adına hepinize en derin saygılarımı sunar, Kurultayımızın başarılı geçmesini dilerim.

Türkmenistan'da 5 bin civarında Uygur türkü yaşamaktadır. Onlar Kurultay'ın kıymetli delegelerine ve Aziz Doğu Türkistanlılar'a dualarını, selamlarını ve saygılarını sunarlar.

Türkmenistan'daki Uygurlar 100 yıl önce Türkmenistan'a gelip yerleşmişler-

se de, hiçbiri ana yurtları Doğu Türkistan'ı hiçbir zaman unutmamıştır. Onlar Aziz anadılarları Doğu Türkistan'ın kurtulup diğer Türk kardeşleri gibi hür olmasını, istiklâline kavuşmasını, milli devletlerini kurmalarını her zamankinden çok daha istemektedirler.

Biz Türkmenistan'da yaşayan Uygur Türkleri olarak Kurultayımızın alacağı bütün kararların takipçisi olacağımızı belirtir, saygılarımı sunarım.

DOĞU TÜRKİSTAN GÖÇMENLER DERNEĞİ BAŞKANI ABDÜLVELİ CAN'IN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Abdülveli Can
Doğu Türkistan Göçmenler
Derneği Başkanı

Pek muhterem büyüklerimiz, saygıdeğer hemşerilerimiz, Kurultaya katılmak üzere gelen sayın delegeler; sözlerime başlamadan evvel hepinizi saygıyla selamlar, hoşgeldiniz derim.

1962 yılında kurulmuş olan, Sayın İsa Yusuf Alptekin'in önderliğinde faaliyetlerine başlayan Doğu Türkistan Göçmenler Derneği, imkânları nispetinde günümüze kadar komünist rejime ve esaret altındaki Doğu Türkistan davasına hizmetini çeşitli alanlarda sürdürmeye devam edegelmiştir.

Geçmişte ve günümüzde komünist rejim altında bulunan cumhuriyetlerden ve Doğu Türkistan'dan gelen delegelerle beraber burada bulunmaktan büyük heye-

can ve mutluluk duymaktayım.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Uygur Türkleri, Kazak Türkleri, Kırgız Türkleri'nden müteşekkil olarak kurulmuş ve bugüne kadar hiçbir ahengi bozmadan kendi birliğini devam ettirmiş. Ve bugün bu demek faaliyetlerini devam ettiriyor ve yaşıyorsa Sayın İsa Y. Alptekin'in 20 yıl hizmet etmiş ve başkanlığını yapmış olmasının ürünü ve meyvasıdır. Onun çizdiği yoldan bugüne kadar devam ediyoruz ve edeceğiz.

Doğu Türkistan Milli Kurultayı'nın halkımıza, vatanımıza ve milletimize hayırlı olmasını Cenabı Allah'tan diler, hepinizi saygıyla selamlarım.

AVUSTRALYA TÜRKİSTAN CEMİYETİ BAŞKANI AHMET İGEMBERDİ'NİN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Ahmet İgemberdi
Avustralya Türkistan Cemiyeti Başkanı

Kurultay iştirakçilerine Avustralya'da yaşamakta olan 350'den fazla Türkistanlı kardeşlerimizden samimi selamlarını takdim etmek istiyorum.

1991 yılında Avustralya'da Tatar Cemiyeti, Uygur Cemiyeti ve Özbek Cemiyeti gibi demekler birleşerek Türkistan Cemiyeti'ni kurduk.

Cemiyetimiz öz anadilimizi korumak ve genç nesillerimize öğretmek gayesi ile okullar açtı.

İslam dinimizi öğretmek için Kur'an

kursları açtık. Gençlerimizi hazırlayarak üniversitelere girmelerini sağladık. İktisadi yönden büyük dayanışma göstererek birçok zorlukların üstesinden geldik. Bizler Avustralya'da yaşayan Doğu Türkistanlılar olarak vatanperverlik duygularımızla aziz yurdumuz Doğu Türkistan'ın müstakilliği için elimizden geldiğince katkıda bulunmaya her zaman hazırız.

Bu Kurultayımızın bize sonsuz güç, kuvvet ve ilham kaynağı olacağına olan inancım tamdır.

ABD TÜRKİSTAN CEMİYETİ NEZDİNDEKİ DOĞU TÜRKİSTAN TEMSİLCİSİNİN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Gulamettin Pahta
ABD Türkistan Cemiyeti nezdindeki
Doğu Türkistan Temsilcisi

Muhterem liderimiz Sn. İsa Yusuf Alpkekin, Vakıf Başkanımız Sayın M.Rıza Bekin, Muhterem ve Aziz Yurttaşlarım,

ABD'de yaşamakta olan Uygur, Kazak, Kırgız Özbek ve bütün Türkler'den, Amerika'daki Türkistan Cemiyeti'nden, 21 derneği bünyesinde toplayan Türk-Amerikan Demekleri Federasyonu'ndan, Türk Dünyası Konseyi'nden, Amerika'daki cemaat ve Müslüman demekleri başkanlarından sizlere hürmet, muhabbet ve selamlar getirdim.

ABD'de okumakta olan ve Doğu Türkistan'ın muhtelif şehirlerinden gelen 30 kadar Doğu Türkistanlı öğrenci kardeşlerim bana telefon ederek ve mektup göndererek Kurultaydan beklentilerini ve ümitlerini açıklamayı bana emanet ettiler. İzin verirseniz Doğu Türkistan'dan bana gelen bir mektubu sizlere okumak istiyorum:

1970 yılından sonra Çinli işgalciler Doğu Türkistan'daki gasp ve talanlarını ciddileştirmeye başladı. Uygur, Kazak ve Kırgız gibi Türk halklarını birbirlerine karşı hale getirerek Çinli göçmen getirme işlemine hız verdiler. 1990 yıllarına gel-

diğimizde ise, Çinli nüfus oranı %50'yi bulduktan sonra yüzündeki kurtarıcı nıkabı yırtıp attı ve açık bir şekilde sömürgecilik politikasını yürütmeye başladı. Günümüzde Doğu Türkistan'da yaşayan bütün herkes ister aydın, çiftçi, işçi, öğrenci ve zanaatkarlar gibi her kesimden halk haklı ile haksız ak ile karayı açık olarak tanırsın hale gelmiştir. Halkın gözü açıldı. Doğu Türkistan halkı gerçekleri görmeye başladı. Çinli işgalcilerin kara niyetlerini açıktan açığa öğrendi. Onlar tabii hak ve hukuklarının her gün bir bir ellerinden alınmakta olduğunun farkına vardı.

Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri bağımsız olduktan sonra halkımızın kalbinde ümit ışıkları parlamaya başladı. Çinli sömürgecilerin taktik yöntemleri daha da insanlık dışı bir hal aldı. Bu Kurultay ile günümüzde bizim iç ve dış mücadelemiz yeni bir safhaya girmiştir.

Biz kesin olarak inanıyoruz ki, birlik ve beraberliği sağlayacağız. Dayanışma yollarımızı güçlendireceğiz. Sevgili anayurdumuz Doğu Türkistan'ımızı esaretten, zulümden kurtarma mücadelesinin doğru siyasi yolunu tespit edeceğiz.

Hepinizi saygı ile selamlarım.

İSVİÇRE-DOĞU TÜRKİSTAN KOMİTESİ TEMSİLCİSİ KERİM ŞERİF'İN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Kerim Şerif
İsviçre-Doğu Türkistan Komitesi
Temsilcisi

Birleşmiş Milletler teşkilatının birçok önemli kuruluşlarının yeraldığı Cenevre şehrinde yaşayan Doğu Türkistanlılar olarak, mevcut imkânlardan faydalanıp bazı propaganda ve tanıtma işlerini yürütmeye çalıştık. Doğu Türkistan ile ilgili haber ve yorumları hazırlayarak basın-yayın organlarında yer almasını sağladık. Vatanımıza ait önemli bilgi ve dökümanları arşivledik. Yurdumuz ile ilişki kurarak bazı dökümanlar yolladık.

Oradan aldığımız haberleri uluslararası kuruluşlara yolladık ve değerlendirilmesini sağladık.

Kurultay'ın alacağı kararların uluslararası platformlarda anlatılması ve kamuoyu oluşturulmasında elimizden geldiğince çaba harcayacağız.

Kurultay'ın başarılı geçmesini diler, hepimizi saygı ile selamlarız.

DOĞU TÜRKİSTAN

ve

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI

Doç. Dr. Sultan Mahmut Kaşgarlı
Doğu Türkistan Vakfı Başkan Yardımcısı

Eski Sovyetler Birliğinde komünizmin çökmesi, bu imparatorluğun müstakil devletlere parçalanması ve Yugoslavya Federal Devletinin dağılmasından sonra Çin sosyal emperyalizminin kendi müstemlike bölgeleri üzerindeki endişeleri yüzünden uykuları kaçmaktadır. Çin yöneticileri Doğu Türkistan, Tibet, İç Moğolistan gibi bölgeleri üzerinde sıkı bir kontrol sağlamak için bu bölgelere askeri yığınak yapma dışında çeşitli güvenlik tedbirleri almaktadır. Elde edilen bilgilere göre Doğu Türkistan'da yaşayan Türklerin Çin komünist diktatörlüğü ve zorbalığına karşı insani hak ve hukuklarını istemek yolunda birer kımıldama yaparsa onları anında kanlı bir şekilde bastırmak için özel milis güçleri kurmaktadır. Bu güçlere mensup Çinli silahlı kişiler gruplar halinde motorlu taşıtlarla Doğu Türkistan'ın Urumçi, Kaşgar, Hoten, Gulca gibi şehirlerinde sokak sokak dolaşıp gece gündüz gezmektedir ve bölge insanlarını tehdit etmektedir. Çin yöneticileri tarafından yetiştirilen ve onlara bağlı olunan casuslar toplumun her bir kesimlerinde

aktif faaliyet göstererek vatanperver, vicdanlı imanlı kişileri takip etmektedir ve onları tutuklama, sürgüne gönderme, öldürme gibi cezalara maruz bırakmaktadır. Çin yönetiminin Doğu Türkistan'daki radyo, televizyon, basın-yayın kuruluşları "Şinjang (Doğu Türkistan) Çin'in ayrılmaz bir parçasıdır", "Milli ayrılıkçılar, panturkistler, pan islamistler Şinjang'ı (Doğu Türkistan) bağımsız kılmak istiyor. Çin hükümeti onları yok edecektir" gibi Doğu Türkistan Türklerine tehdit mahiyetindeki propagandalarını aralıksız sürdürmektedir.

Durum böyle iken Çin yöneticileri ve onların harcı ülkelerdeki bazı temsilcileri "Şinjang'daki (Doğu Türkistan) yerli halklar (Türkler) Çin yönetiminden çok memnundur. Çin yönetimini kötüleyenler az sayıdaki ayrılıkçı güçlerdir," demektedir. Durum öyle ise, halk Çin yönetiminden memnun ise bu kadar tedbirler ve aniden tutuklamalar ve idamlar ne için yapılmaktadır? Bir millet silah gücüyle ikinci bir milletin topraklarını istila ederek, onu bütün insan hak ve hukukundan mahrum bırakıyorsa o milletin toprakla-

rındaki yerüstü ve yeraltı zenginliklerini bedava halde kendi topraklarına götürüyorsa, bu zenginliklerin sahipleri hep sefil ve fakir yaşıyorsa, bununla yetinmeden bu milletin topraklarını nükleer biyolojik ve kimyasal silahların deneme alanı yapıp, onları soykırınma tabi tutuyorsa, bu zulüm ve işkenceden memnun olup, bunu yapanlara alkış veren millet var mıdır bu dünyada?!!

Bilindiği gibi Asya'nın petrol, uranyum, demir ve kömür bakımından en zengin bölgesi olan Doğu Türkistan ayrıca çok önemli bir stratejik bölge özelliği taşımaktadır. Çin'in geleceği diye bahsedilen yeraltı petrol denizi Doğu Türkistan'dadır. Doğu Türkistan dünyadaki en büyük petrol bölgeleri listesine alınmıştır. Şimdi Doğu Türkistan'ın beş bölgesinde 275.000 km2 yerden petrol çıkarılmaktadır. Fakat tarım ve jungarıya vadisinde 453 petrol yatağı ve 18 tabii gaz alanı vardır. Doğu Türkistan'daki petrol rezervlerinin miktarı 60 milyar tondan 100 milyar tona kadar temin edilmektedir. Doğu Türkistan'ın petrol ve doğal gaz alanlarının toplam yüzölçümü Fransa ve Almanya yüzölçümü toplamına ve Türkiye yüzölçümüne yakın olup 740 bin km2'dir.

Doğu Türkistan'da 118 çeşit maden vardır. Bu kıymetli madenler, çıkarılıp Çin'in iç bölgelerine götürülmektedir. Doğu Türkistan'ın 56 nahiyesinde kaliteli altın yatakları bulunmaktadır, bu altınlarda aralıksız Çin'e götürülmektedir. Bu zengin topraklar üzerinde mantar gibi Çin şehirleri kurularak, bütün sanayi tesislerine Çinli göçmenler yerleştirilmektedir. Bu zengin toprakların

sahipleri Türkler Çin'in ıssız köşelerine sürülerek birkaç bin yıllık vatanlarından sökülüp atılmaktadır. Doğu Türkistan son derece zengin olduğu halde bu zenginlikleri Çinliler sömürmektedir. Türklerin yıllık geliri 430 yuan yani 600 bin TL'dir. Kısacası Doğu Türkistan Türkleri zengin toprakları içinde yoksulluk, fakirlik içinde çırpınmaktadır. Bu durumda onların Çin yönetiminden memnun olması mümkün değildir.

Bir milleti, istila edilen kendi topraklarında esir ve yabancı gibi yaşamaya mahkûm edip, o insanları mecburi doğum kontrolüne tabi tutarak, uymayanları çeşitli şekilde cezalandırıyorsa ve "bu memleketin toprağı geniştir, nüfus sayısı azdır" diye her yıl yüzbinlerce Çinli göçmeni Çin'in iç kesimlerinden bu topraklara göç ettirip yerleştiriyorsa, yabancı kedi ev kedisini kovmuş gibi, Çin göçmenleri iyi yer, iyi iş, iyi imkânlarla temin ediliyorsa, o vatanın asıl sahipleri hiçbir şeye sahip olamıyorsa, Çin yöneticilerinden nasıl memnun olacaklardır?

Doğu Türkistan'da Çin yönetimi Müslüman Türkler üzerinde baskı ve zulüm siyaseti uygulamaktadır. Çin yönetiminin bu siyasetlerinden şikâyet eden ve ona başkaldıran Türkleri tutuklayarak hapis etmekte ve öldürmektedir. Çin yönetimi Nisan 1990 tarihinde vuku bulan Barın olayına karıştı bahanesiyle birkaç bin kişiyi tutuklamış ve 17 Müslüman Türk gencine ölüm, 33 gencine 3 yıldan 10 yıl arası hapis cezası vermiştir. 12 Haziran 1992 tarihinde Urumçi radyosunun verdiği habere göre Doğu Türkistan'ın Hoten vilayetinde 380 bin doğum yaşındaki kadınların yüzde 16'sı

yani 70 bini ameliyattan geçirilerek kısırlaştırılmıştır. Çin yönetimi "2'den fazla çocuk sahibi olunmaz" diyerek birçok Doğu Türkistan'lı kadınların karındaki çocuklarını ameliyat vasıtasıyla alıp taşlamaktadırlar. Kısacası Doğu Türkistan'da bir insanlık faciası yaşanmaktadır. Dünya Af Örgütü kendi araştırmaları ve delillere göre 13.11.92 tarihinde Doğu Türkistan'da yaşanan insan haklarına aykırı hareketleri suçlayan rapor yayınlamış ve Çin yönetimine ikazda bulunmuşlardır. İnsan hak-hukuklarını hiçe sayan Çin yönetimi Doğu Türkistan Türkleri üzerinde bütün zulüm, işkence ve baskı siyasetini şiddetli bir şekilde yürütmektedir. Çin yönetiminin takip ettiği bu siyasetin esas maksadı Doğu Türkistan Türklerini soy kırımına tabi tutarak asimilasyon sürecini hızlandırmak, onları kalabalık Çin nüfus muhaseresi ve Çin kültürü ile eritip yok etmektir. Doğu Türkistan Türklerinin insan hak ve hukuku çerçevesinde kendi kaderini kendi tayin ederek hürriyet ve bağımsızlığına kavuşmasını ebediyen engellemektir. Çin komünist diktatörlerinin bu çirkin amaca ulaşmaları imkânsızdır.

Devrimiz eski-yeni müstemlekeciliğin devrilme, mazlum, esir milletlerin insan hak ve hukukunu elde etme devridir. Çin emperyalistlerinin bu tarihi süreci engellemesi mutlaka mümkün değildir.

Doğu Türkistan'ın kurtuluşu Doğu Türkistanlılar'ın birlik ve beraberlik içinde haklı mücadelesini azimli bir irade ile sürdürmesine bağlıdır. İkinci bir taraftan bağımsızlıklarına kavuşan Türk dünyası, İslam âlemi ve hürriyet yanlısı devletler ve milletlerin kuvvetli destek ve yar-

dımına bağlıdır.

12-14 Aralık 1992 tarihinde Doğu Türkistan Vakfı'nın koordinatörlüğünde İstanbul'da tertipleyeceğimiz "1. Milletlerarası Doğu Türkistan Milli Kurultayı" Avrupa, Amerika, Ortadoğu, Ortaasya Türk Cumhuriyetleri ve Avustralya'daki Doğu Türkistan dernekleri, komite ve benzeri kuruluş temsilcilerini biraraya getirip Çin emperyalizmine karşı mücadelenin ortak stratejisini tespit etmek ve ortak hareket ve ortak kademlerle Doğu Türkistan davasını beynelmilel dava haline getirmek için yapılacaktır. Bu kurultay Çin işkencesi altında horlanmakta olan Doğu Türkistan Türkleri için umut, güç-kuvvet kaynağı olacaktır. Bu kurultay 25 milyon Doğu Türkistan Türkleri'nin özgürlük yolundaki gür sesini bütün dünyaya duyuracaktır. Bu kurultay Doğu Türkistan Türklerinin kardeşleri ve dostlarını titretecektir. Emperyalist Çin yönetimini tedirgin edip titretecektir. Adriyatik denizinden Çin Seddine kadar olan Türk Dünyasının bir parçası Doğu Türkistan Çin esaretinden kurtulacaktır.

Sovyet Kızıl İmparatorluğu gibi Çin Kızıl İmparatorluğu da Çin'de alevlenmekte olan demokratik hareketler sonucu muhakkak yıkılacaktır. Doğu Türkistan er geç bir gün hürriyet ve bağımsızlığına kavuşacaktır. Biz Cenab-ı Allah'tan Doğu Türkistan tarihinde ilk defa Harca yapılacak olan 1. Milletlerarası Doğu Türkistan Milli Kurultayı'nın Doğu Türkistan Türklerinin insan hak ve hukukuna kavuşması ve kurtuluşunun habercisi olmasını niyaz ederiz.

Tarihi öneme sahip bu kurultaya başarılar dileriz. 1.12.1992 İstanbul

ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ UYGUR KÜLTÜR MERKEZİ TEMSİLCİSİNİN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Seyitcan Seyitşuf
Özbekistan Cumhuriyeti
Uygur Kültür Merkezi Temsilcisi

Bizler günümüzde büyük bir uyanışın demokratikleşme ve bağımsızlığın çok önem kazandığı bir devirde yaşamaktayız. Aziz yurdumuz Doğu Türkistan'a komşu olan Kardeş Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarına kavuşması, Amerika ve Batı Avrupa devletlerinin ve insan hakları ile ilgili kuruluşların insan haklarına sahip çıkmasına karşılık işgalci Çinli diktatörlerin komünistlik askeri diktatorya siyaseti her geçen gün daha da sertleşerek devam etmektedir.

Bunun yanında yurt dışında yaşayan Doğu Türkistanlı kardeşlerimizin büyük bir uyanış ve mücadele azminde olmalı

rı istikbalimizin iyi olacağının parlak delilleridir.

Çinli komünist istilacıların Doğu Türkistan'da yürütmekte oldukları vahşiyane siyaset ve kıyım uygulamaları ve vatanımızda bir iktisadi sömürge politikası takip etmeleri bizim mücadele azmimizi güçlendirmektedir.

Bu nedenlerle, biz yurt dışında faaliyet gösteren bütün teşkilatlar, anavatanımız Doğu Türkistan'ı kurtarmak olan esas gaye etrafında en kısa zamanda kesinlikle birleşmeli ve ortak düşmanımıza karşı mücadelemizi kuvvetlendirmeliyiz.

SUUDİ ARABİSTAN TEMSİLCİSİ MUHAMMED EMİN KASIM'IN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Muhammed Emin Kasım
Suudi Arabistan Temsilcisi

Vatansızlığın bütün dert ve ıstırabını yeterince çekmekte olan 1.5 milyon Doğu Türkistanlı Muhacirler dünyanın değişik bölgelerinde yaşamaktayız. Mukaddes İslam dinimiz, bizim ananevi milli medeniyetimizi koruyup günümüze kadar bize ulaştıran bir cevher olmuştur.

Bütün teşkilatlarımız öncelikle vata-

nımızın mutlaka kurtarılması fikri etrafında birleşmeliyiz. Yararlı ızbasarları (kadroları) yetiştirmeliyiz. Bizler Suudi Arabistan'da yaşamakta olan Doğu Türkistanlılar olarak vatanımızın bağımsızlığı ve istiklâli için yapılacak her türlü mücadelelere maddi ve manevi her türlü yarımı yapmaya hazır olduğumuzu ifade etmek isterim.

AVRUPA DOĞU TÜRKİSTAN KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ'NDEN ÖMER KANAT'IN MİLLİ KURULTAY'DAKİ KONUŞMASI

Ömer Kanat
Avrupa-Doğu Türkistan Kültür
ve Yardımlaşma Derneği

Almanya'daki Doğu Türkistanlılar Erkin Alptekin'in öncülüğünde yıllardan beri yürütmekte olduğumuz mücadelemizi devam ettirmek ve daha iyi yürütebilmek için 1990 yılında Almanya'nın Münih şehrinde Avrupa Doğu Türkistan Kültür ve Yardımlaşma Derneği'ni kurduk. Derneğimiz Doğu Türkistan halkının insan haklarını korumak gayesiyle İngilizce, Almanca, Fransızca ve Türkçe olarak elde edebildiğimiz önemli dökümanları toplayarak ABD Kongresi'ne, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Kongresi'ne ve ilgili kuruluşlara yolladık. Bu suretle Doğu Türkistan meselesini dünya kamuoyuna anlatma imkânı elde ettik. 14 Nisan 1992 günü ABD Kongresi İnsan Hakları

Komitesi Başkanının temsilcisi Aleksandr Anyaka'ya yazılan mektup yirmi-den fazla komisyon üyesinin Doğu Türkistan'daki insan hakları ihlalleri ile ilgili bir rapor yayınlanmasına yardımcı oldu. Bu tür çalışmalar neticesinde 1993 yılında Avrupa Konseyi'nde Doğu Türkistan'daki insan hakları meselesinin müzakere edilmesine zemin hazırlamış oldu.

Dernek Başkanımız Sayın Erkin Alptekin temsil edilmeyen Milletler Teşilatında önemli görevlerde bulunmasından dolayı bu imkânlarından yararlanarak Doğu Türkistan'ı Çin esaretinden kurtarmak halkımızın kendi takdirini kendilerinin belirleme hakkını elde etmesi yolundaki mücadelesine devam etmektedir.

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI BİLDİRİSİ

12-14 ARALIK 1992 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde I. DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Almanya, İsviçre, Fransa, Hollanda, Suudi Arabistan, Pakistan, ABD, Avustralya, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Rusya Federasyonu başta olmak üzere dünyanın dört bir yanında Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Bu kurultay, DOĞU TÜRKİSTAN için tarihi önem taşıyan aşağıdaki kararları almıştır:

1. Yurdumuzun adı DOĞU TÜRKİSTAN'dır.

2. DOĞU TÜRKİSTAN'ın milli bayrağı ve devlet arması 12 Kasım 1933 tarihinde Kaşgar'da kurulan bağımsız DOĞU TÜRKİSTAN CUMHURİYETİ hüküme-

ti tarafından kabul edilen ayyıldızlı gök bayrak ve armadır.

3. DOĞU TÜRKİSTAN'ın yerli halkı Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek ve Tatar gibi Türk ırkına mensup halklar ve geçmişte bu vatanın istikbali ve bağımsızlığı uğruna hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, tasada ve kıvançta beraber olan milletlerden oluşur.

4. Çin hükümetinin DOĞU TÜRKİSTAN'daki sömürgeci siyaseti, komünist rejimi ve "DOĞU TÜRKİSTAN Çin'in ayrılmaz bir parçasıdır." iddiası kesinlikle reddedilir.

5. DOĞU TÜRKİSTAN halkı gerçek mutluluk ve hürriyete ancak tam bağımsızlığını elde etmekle ulaşır.

6. DOĞU TÜRKİSTAN milli kurultayı, DOĞU TÜRKİSTAN halkını dil, din, tarih, medeniyet, örf ve adet gibi milli değerlerine dayanmak suretiyle Çin komü-

nistlerinin asimilasyon ve imha siyasetine karşı direnmeyi sürdürmeye çağırır.

7. DOĞU TÜRKİSTAN Türkleri ile Çin halkı arasındaki siyasi, iktisadi ve kültürel ilişkiler uzun bir geçmişe sahiptir. Çin halkı tarihin çeşitli dönemlerinde sömürge altında olmanın acı tecrübelerini yaşamıştır. DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI, bu gerçekleri Çin hükümetine ve halkına hatırlatmak suretiyle Pekin yöneticilerini, DOĞU TÜRKİSTAN'da yürütmekte oldukları dayanılmaz baskı ve imha siyasetini son vermeye çağırır.

8. DOĞU TÜRKİSTAN halkının kendi kaderini kendi tayin etme hakkına saygı gösteren ve savunan, Çin'in komünist rejimine karşı faaliyet yürütmekte olan Çin demokratik hareketleri ile işbirliği yapar.

9. DOĞU TÜRKİSTAN Türkleri gibi Çin'in baskı ve zulmü altında olan Tibet ve İç Moğolistan halkının yürütmekte oldukları mücadeleyi destekler ve bunlarla işbirliği yapar.

10. DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI, Çin hükümetini sözde "özerklik" vaatleriyle, DOĞU TÜRKİSTAN'da yürütmeye çalıştığı "parçala, yönet" siyasetini mahkum eder ve bu siyaseti DOĞU TÜRKİSTAN'daki insan hakları ihlallerinin bir parçası sayar.

11. DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI Birleşmiş Milletler, insan haklarını savunan uluslararası örgütlerden ve İslami teşkilatlardan, Çin hükümetine DOĞU TÜRKİSTAN'daki insan haklarını hiçe sayan siyasetine son ver-

mesi için baskı yapmalarını talep eder ve DOĞU TÜRKİSTAN halkının kendi kaderini kendi belirleme mücadelesini desteklemeye çağırır.

12. DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI, bu kurultayın düzenlenmesine olanak sağlayan TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ'ne, halkına ve Kurultayın gerçekleşmesi için hiçbir maddi ve manevi fedakârlıktan kaçınmayan kişi ve kuruluşlara teşekkür eder.

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI SİYASİ KOMİSYONU'NDA ALINAN KARARLAR

1. Yurdumuzun adı Doğu Türkistan'dır.

2. Doğu Türkistan davası, Doğu Türkistan halkının istiklâlini hedef alır.

3. Doğu Türkistan davasını gerçekleştirmek için plan ve program hazırlar.

4. Bu plan ve programı icra edecek güçlü bir teşkilat kurar ve onun organlarını seçer ve nizamnamesini yürürlüğe koyar.

5. Kurulan teşkilat, faaliyetlerinde Birleşmiş Milletler Teşkilatının insan hak ve hukukları prensiplerine uyar.

6. Çin'i uluslararası platformda etkileyecek devlet ve kuruluşlara Doğu Türkistan davası anlatılır.

7. Doğu Türkistan davasını dünyaya tanıtabilecek güçlü iletişim ağını (Gazete, radyo, televizyon vs...) organize eder.

8. Doğu Türkistan davasını gelecek nesillerin devam ettirmesi için onlara millî ve dinî eğitim faaliyetleri yapar.

9. Doğu Türkistan halkı gibi Çin esaretindeki Tibet ve İç Moğolistan halklarının millî kurtuluş teşkilatlarıyla her türlü işbirliği yapar.

10. Birleşmiş Milletler Teşkilatı başta olmak üzere, insan haklarıyla meşgul olmakta olan dünyadaki bütün teşkilatlara Doğu Türkistan davası anlatılır ve onların yardımı istenir.

11. Doğu Türkistan halkının geleceğine yönelik kardeş Türk ve Müslüman halklarının duygu ve düşünceleri uyandırılır ve desteği kazandırılır. Onlarla olan dostluk ve işbirliği güçlendirilir.

12. Biz, Çin milletine veya herhangi başka bir millete karşı değiliz. Fakat, Çin'in işgalci siyasetine karşıyız.

13. Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde yapılan nükleer denemelerin insan ve çevreyi yok etmek yönündeki büyük zararlarını bütün dünya devlet ve milletlerine, uluslararası teşkilatlara duyurur ve bu nükleer santralin kapatılması istenir.

14. Doğu Türkistan'ın yerli halkı, Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek ve Tatar gibi Türk ırkına mensup halklar ve geçmişte bu vatanın istikbali ve bağımsızlığı uğruna hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, tasada ve kıvançta beraber olan topluluklardan oluşur.

15. Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme hakkına saygı gösteren ve savunan, Çin'in komünist rejimine karşı faaliyet yürütmekte olan Çin demokratik hareketleri ile işbirliği yapar.

16. Doğu Türkistan İlmî Araştırma

Merkezi kurar.

17. Doğu Türkistan davasının uluslararası faaliyetlerinin yürütülebilmesi için iktisadî fon oluşturur. Bu iktisadî fonun kaynağı; üyelik aidatı, hayır, bağış ve şahısların ve kuruluşların yardımlarından oluşur. Çalışmakta olan her bir Doğu Türkistanlı'nın aylık gelirinin yüzde 1'i bu fona aktarılır.

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLÎ KURULTAYI EĞİTİM-KÜLTÜR KOMİSYONU'NDA ALINAN KARARLAR

A- Yüksek eğitim komitesi kurmak.

1. Doğu Türkistan ve komşu ülkelerdeki gençlerin milli isteklerini karşılayacak eğitime önem vermek, milli eğitime önem vermek.

2. Gençleri, kendi vatan tarihini, medeniyetini öğrenmeye teşvik etmek. Bunun için Doğu Türkistan'ın gerçek tarihinin yazılması işini gerçekleştirecek beş kişilik bir çalışma grubu kurmak.

3. Doğu Türkistanlılar'ın alfabe birliğini sağlamaya çalışmak.

4. Doğu Türkistanlı talebeleri (Doğu Türkistan içindeki, komşu Türk cumhuriyetlerindeki) Türkiye başta olmak üzere, İslam ve Batı ülkelerinde okutmaya çalışmak ve bunun için sözkonusu ülkelerin yardımlarını sağlamaya çalışmak. Okuma sahası, şimdiki milli ihtiyaçları görecektarih, siyasî, millî ruhunu sağlamlaştıracak konulardan başlamak üzere genişletilmelidir.

B- Araştırma Merkezi kurulması.

1. Doğu Türkistan'ın tarihi, kültürü ve

şimdiki siyasî, ekonomik ve sosyal vaziyetini araştırarak raporlar hazırlayarak, çeşitli dillerde (kitap, dergi, broşür vs.) dünya kamuoyuna duyurmak. (Dünyanın çeşitli yerlerindeki araştırma merkezleri, basın ve yayın organlarına duyurmak) Doğu Türkistan Ansiklopedisi'ni hazırlamak.

2. Doğu Türkistan'daki Lop Nor nükleer denemeleri neticesinde meydana gelen insan ve çevre faciası üzerinde durmak.

C- Basın ve Yayın Merkezi kurmak.

1. Çeşitli dillerde gazete ve dergileri çıkarmak. Çeşitli ülkelerdeki mevcut yayınlarımızı koordine etmek, halkımızı ve diğer ülke halklarını, basın yayın organlarını, gazete ve dergilerimize abone olmalarını teşvik etmek.

2. Milli yayın evi kurmak.

3. Radyo, televizyon aracılığıyla propaganda yapmak.

D- Doğu Türkistan Kültürü ve Folkloru Merkezi kurmak.

1. Doğu Türkistan Milli Kütüphanesi'ni kurmak.

2. Milli Folklor Grubu kurmak ve folklor gösterisi faaliyetleri vasıtasıyla davamızı tanıtmak.

3. Doğu Türkistan Müzesi kurmak.

4. Doğu Türkistan ressamlarını desteklemek ve resim sergileri düzenlemek.

5. Doğu Türkistan milli mutfağını tanıtmaya çalışmak. Bunun için lokantalar açmak.

6. Doğu Türkistan halklarının her şeyden evvel Türk olduklarının unutulmaması gerektiği hatırlatılmalıdır. Milli kültürümüzü ve milli faziletlerini (kişi-

liklerini) hatırlatmak ve genç nesillere en kıymetli miras olarak bu hasletlerin bırakılmasına çalışmak.

1. DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA KOMİSYONU'NDA ALINAN KARARLAR

1. Yabancı ülkelerdeki Doğu Türkistanlıların cemiyet ve kuruluşları ile olan ilişki ve dayanışmayı koyar.

2. Doğu Türkistanlılar, yaşamakta oldukları yabancı ülkelerde buldukları devletin kanunlarına uymak şartıyla oradaki sosyal, siyasî teşkilat ve kuruluşlarla ve şahıslarla Doğu Türkistan davasını anlatmak için yakın irtibatla bulunur.

3. Doğu Türkistan'daki halkın sosyal durumu hakkındaki bilgiler toplanır ve bu bilgiler Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve başka uluslararası insan hakları kuruluşlarına iletilir.

4. Çinlilerin Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme hakkını engellemek için yıllardan beri yaptığı Çinli göçmen getirme ve doğum kontrolü, dil, din, örf ve âdetlere olan baskıları dünya kamuoyuna duyurur.

5. Yabancı ülkelerdeki Doğu Türkistanlıların ibadet yerlerini, okul, gelenek ve âdetlerini devam ettirecekleri benzeri sosyal kurumlar tesis edilir.

6. Doğu Türkistan'dan gelen hemşehrilerimizin maddi ve manevi yöndeki ihtiyaçlarına yardımcı olur.

7. Bu maddelerin gerçekleştirilmesi için maddi ve manevi imkânları araştırılır.

ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN DOĞU TÜRKİSTAN'DA İNSAN HAKLARI İHLÂLLERİ*

Amnesty International

Bu rapor, Çin Halk Cumhuriyeti'nin siyasal olarak hassas Doğu Türkistan Özerk Bölgesi'nde Amnesty International'ı ilgilendiren insan hakları ihlalleri konusundadır. Doğu Türkistan, etnik bakımdan karışık ve hâkim olarak Müslüman bir bölgededir.

Bilgi neşrini engelleyen hükümet politikaları, Doğu Türkistan'daki insan hakları hususundaki bağımsız haber aktarımının ciddi bir şekilde engel olmaktadır. Siyasi açıdan tevkif edilen tevkifine ilişkin isimler ve yerler, Amnesty International tarafından bilindiği kadarıyla, yetkililer tarafından hiçbir zaman açıklanmamıştır.

Amnesty International'ın Doğu Türkistan'daki başlıca kaygıları aşağıdaki şekildedir:

- Uygurlar'ın, Kazaklar'ın ve bölgedeki diğer etnik gruplara mensup olanların temel insan haklarının şiddetsiz ifasından dolayı yargılama olmaksızın tev-

kif edildikleri veya kendilerine uzun hapis süreleri verildiği bildirilmiştir. Amnesty International'ın vicdan tutukluları olabileceğine inandığı tutuklular arasında ihtiyar bir Kazak yazar, bir Uygur okul müdürü ve Uygur dini liderler yer almaktadır.

- Siyasi tutuklular, Amnesty International'ın düşüncesine göre uluslararası adalet standartlarından çok uzak olan yargılamalar neticesinde çok uzun hapis sürelerine mahkûm edilmiştir. Mahkûm edilenlerin arasında, Nisan 1990 tarihinde batı Doğu Türkistan'da Kashgar yakınlarında Baren ilçesinde meydana gelen gösterilerle bağlantılı olarak şiddet kullanmakla suçlanan Uygurlu tutuklular yer almaktadır.

- 50'ye yakın kişinin, hükümet politikalarına muhalefet olan Uygurlular'ın protestolarını bastırmak üzere idarenin hareketleri sonucunda ölmüş olduğu haberleri gelmiştir. Amnesty International, öldürülenlerden bazılarının mahkeme dışı infazların kurbanları olduğundan kaygı duymaktadır: yasal sınırlar haricin-

* Amnesty International, Kasım 1992, Özet, AI Index: ASA 17/50/92, Distr: SC/PO/CO/GR

de hareket etmeye zorlayan, hükümet tarafından kasıtlı öldürmeler.

• Yüzlerce insanın, belki de binlerce, Baren olayının Doğu Türkistan makamlarınca bastırılması sonucunda tevkif edilmiş olduğu bildirilmiştir. Birçoğunun tevkif halinde ciddi boyutta kötü muameleye maruz kaldığı söyleniyor. Baren olayının organizatörleri olduğu iddia edilen sayısı bilinmeyen şahıslar yargılanıp hapis cezasına veya ölüme mahkûm veya idam edilenlerin isimleri makamlarca hiçbir zaman kamuya açılmamıştır.

• Ölüm cezası, Doğu Türkistan'da çok uygulanmaktadır. Yaklaşık 15 milyon kişinin yaşadığı bölgede verilen idam kararlarının sayısı 1992'de Çin'in geri kalan bölümlerine nispeten çok yüksek olarak devam etmiştir. 1992'nin ilk yarısında Amnesty International, Doğu Türkistan'da en azından 22 idam kararı ve Çin genelinde en az 1,065 idam kararı kaydetmiştir. Amnesty International'e göre oldukça düşük tahminler olan bu rakamlar, Amnesty International'in şimdiye kadar Çin'de kaydettiği en yüksek veriler olup, bunların idam cezasının uygulanmasında büyük bir artışı yansıttığından kaygı duymaktadır.

Amnesty International, muhtemelen vicdan tutuklularının tutuklanmasında yer alan temel insan haklarının, yasa ve düzenlemelerin ifasının engellenmelerin ve tevkif edilenler ile tutukluların haklarının yetersiz muhafazası Doğu Türkistan'da insan hakları ihlallerine katkıda bulunduğundan endişelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Azınlıklar1 / Dini

Gruplar - İslam1 / Dini Yetkililer - İslam / Siyasi Eylemciler1 / Köylüler / Yazarlar / Öğretmenler / Yaşlılar / Sürücüler / Akademikler / Perakende İşçiler / Fabrika İşçileri / Duruşmasız Tevkif / Toplu Tutuklama / Tek Başına Tevkif / Vicdan Tutukluları / Yeniden Eğitim İçin Tevkif / İşkence / Kötü Muamele / Tekrar Tutuklama / Göz/Şehir Hapsi / Duruşmalar1 / Ölüm Cezası / Gösteriler / Dini Müsamahasızlık

Bu rapor, 16 sayfalık bir dokümanı özetlemektedir (5803 kelime), Çin Halk Cumhuriyeti: Gizli Şiddet: Doğu Türkistan'da İnsan Hakları İhlalleri (AI Index: ASA 17/50/92), Amnesty International tarafından Kasım 1992 tarihinde tanzim edilmiştir. Başka bilgilere ihtiyacı olanlar veya bu hususta harekete geçmek isteyenler, tüm dokümanı gözden geçirmelidir.

International Secretariat, 1 Easton Street, London WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

1.1 SİYASİ EYLEMCİLERİN TEVKİFİ

Doğu Türkistan'daki resmi olmayan Uygur kaynakları, 1989'dan beri Doğu Türkistan çapında düzinelerce barışçıl gösterilerin meydana geldiğini ve iştirakçi olduğu ileri sürülen birçok kişinin tevkif edildiğini bildirmektedir. Resmi raporlar, Doğu Türkistan için bağımsızlık taraftarı olan yasadışı örgütlerin üyeleri olduklarından siyasi eylemcilerin tutuklandığını ileri sürmüştür.

19 Mayıs 1989 tarihinde (yani 4 Hazi-

ran 1989 tarihinde Beijing'de ezilen demokrasi yanlısı hareket sırasında) Doğu Türkistan Özerk Bölgesinin merkezi olan Urumqi'de büyük bir gösteri yer almıştır. Göstericiler, Müslüman cinsel geleneklerini ve Çin'deki Müslümanların söylediğine göre aykırı olanları tanıttığı iddia edilen bir kitabın Shanghai'da yayımlanmasına karşı protesto etmişlerdir. Bu kitap daha sonra yasaklanmıştı, ancak sayısı bilinmeyen protestocuların olayın sonucunda tevkif edildiği bildirilmiştir. Bunlar, Urumqi'deki CCP merkezlerine girmekle ve polis memurlarını yaralamakla suçlanmışlardır. Tevkif edilen bu kişilerin nerede bulunduğu Amnesty International tarafından bilinmemektedir.

Yining'de, Kuzey Doğu Türkistan'da Yili Kazak Özerk Bütünlüğü'nde, etnik azınlık gruplarına mensup olan ve iddia edildiğine göre Eylül 1989'da dini bir bayrama katılan öğrencilerin bunu müteakip Urumqi ve Beijing'deki üniversiteye alınmadığı bildirilmiştir. 4 Nisan 1990 tarihinde resmi Komünist Partisi gazetesi Xinjiang Ribao (Doğu Türkistan Günlük gazetesi) haberlerinde, "amacı anavatanın birliğini bölmek olan yasadışı bir örgütün" (Çin'de resmi raporlarda genelde uusal azınlıklar için siyasi bağımsızlık taraftarı olanlar için kullanılan bir ifade) Yili Bütünlüğü'nde "bastırıldığı" yer almaktadır. Görünüşe göre aynı olaya istinad eden Doğu Türkistan Özerk Bölgesi Halk Hükümeti'nin Başkanı Tomur Dawamat, tevkif edilenlerin "Doğu Türkistan yerlilerine yurt dışına kaçmalarına yardım etmeyi planlayan casuslar" olduğunu beyan etti. Söylediğine göre "casuslar" olduğu ileri

sürülenler Aralık 1989'da tutuklanmıştır.

Üç Uygurlu'nun 1992'de iddia edildiği üzere "bölücü" ve "karşı devrimci" faaliyetlerin yetkililerce bastırılması ile bağlantılı olarak tevkif edildiği bildirilmiştir. Resmi olmayan kaynaklar tamamının siyasi eylemci olduğunu belirtti ancak Amnesty International aleyhlerindeki kesin suçlamaları veya gerçekte suçlanıp suçlanmadıklarını bilmiyor. Amnesty International'e göre bunların vicdan tutuklular olmaları muhtemeldir (daha fazla bilgi için bakınız sayfa 11).

Bildirildiğine göre 8 Mart 1992 tarihinde batı Doğu Türkistan'da Kashgar'da Idgah camii yakınlarında büyük bir gösteri yer aldı. Haberlere göre gazeteciler "insan haklarına saygı" ve "ulusun kendi geleceğini kendisinin tayin etmesi" hususlarını talep etmiştir; gösteri güvenlik güçleri tarafından dağıtıldığında sayısı bilinmeyen kişiler tevkif edilmişti. Teyid edilmemiş haberlere göre güvenlik güçleri göstericilere ateş etmiş ve birkaç sivil öldürmüştü.

1.2. BAREN'DEKİ "KARŞI DEVRİMÇİ İSYANI"

Doğu Türkistan yetkilileri tarafından "karşı devrimci silahlı isyan" olarak tanımlanan şiddetli olaylar Nisan 1990'da Kashgar'ın güneyindeki Akto bölgesinde kırsal bir eyalet olan Baren'de meydana gelmiştir. Olaylara ilişkin resmi kayıtlar toplam 22 kişinin, güvenlik güçlerine mensup 7 kişi dahil olmak üzere, bu çeşitli kargaşalarda öldüğü bildirildi, ancak Amnesty International'e ulaşan resmi olmayan haberlere göre 50 protestocu güvenlik güçleri tarafından öldürüldü.

Resmi olmayan kaynaklara göre Baren olayı, dini bir bayram öncesinde yerel bir caminin kapatılmasına karşı köylülerin bir protestosu olarak başlamış (bildirildiğine göre, Mart 1990'da yetkililer yeni camilerin ve İslamî okulların yapımını yasaklamıştı).

Baren olayının en ayrıntılı resmi aktarımı, Doğu Türkistan Komünist Parti Sekreteri Song Hanliang'ın 21 Nisan 1990'da parti kadrosunun bir toplantısında yapılan Akto bölgesi, Baren eyaleti karşı devrimci silahlı isyanının bastırılmasına ilişkin genel rapor isimli konuşmasında görülmektedir.

Song Hanliang, olayın Uygur göstericilerin Doğu Türkistan'ın bağımsızlığına yönelik taleplerle ilgili olduğunu ileri sürmüş ve bağımsızlık yanlısı ve "İslamî" bir siyasi partinin mensuplarının iştirak ettiğini ifade etmiş. Olay resmi olarak "karşı devrimci isyan" olarak tanımlanmış — 4 Haziran 1989'da silahsız göstericilerin katliamı öncesinde Beijing'deki olayları tarif etmek üzere yetkililerce kullanılan ifadenin tamamen aynı.

Resmi olmayan kaynaklara göre Baren olayı, dini faaliyet üzerinde resmi yasaklara birkaç haftalık protestoların doruğuydu. Mart 1990'da yetkililerin, tüm yeni camilerin ve İslamî okulların yapımını yasakladığı bildirildi. Verilen haberlere göre buna müteakip yerel bir cami dini bir bayram öncesinde idare tarafından kapatılmış.

4 Nisan 1990 tarihinde 60 ile 200 Uygur göstericili gruplar daha fazla dini özgürlük istemek için iki veya üç köy camisinde toplanmış. Görünüşe göre yetkililer protestocuları dağılmaları için

ikna etmeye çalışmışlar, ancak 5 Nisan tarihinde hükümet daireleri yakınlarında yaklaşık 200 protestocunun katıldığı barışçıl umumî dua toplantısının bitiminden saatler sonra kuvvet kullanımına başvurmuşlar. Umumî dua toplantısı Doğu Türkistan Komünist Parti Sekreteri Song Hanliang tarafından "Halk hükümetine açık bir itiraz" olarak tasvir edildi. Protesto en azından 5 Nisan sabahına kadar barışçıl geçti gibi görünüyor.

İddia edilen mahkeme dışı infazlar

1000'i aşkın güvenlik gücü mensubu, verilen haberlere göre hava himayesi destekli ağır silahlı polis birimleri ve ordu dahil olmak üzere, 4 ile 6 Nisan 1990 tarihleri arasında protestocuları bastırmak için Baren'e gönderilmiş¹.

1. Song Hanliang'ın haberine göre protestocuları bastırmak için Baren'e gönderilen güvenlik güçleri, Savunma Bakanlığı'nın komutası altında Halk Silahlı polisine (Renmin Wuzhuang Jingcha, PAP) ait en az 700 memuru dahil etmekteydi. PAP'nin Kızılsu Bütünlüğü karargâhından en az 62 memur; Kashgar PAP karargâhından 130 memur; Kashgar PAP karargâhına bağlı 2'inci, 5'inci ve 6'ncı tugaylar ve Kashgar PAP karargâhına bağlı bir tabur vardı. Ayrıca Milli Güvenlik Bakanlığı'na bağlı sivil polis olan Milli Güvenlik Bürosu (Gong'anju, PSB)'nu en az 200 memuru mevcuttu. Bu güçlere, Kızılsu Bütünlüğünden ve "başka alanlar"dan, görünüşte Akto bölgesinden, tugaylar dahildi.

5 Nisan tarihinde Baren eyaletine sevk edilen kuvvetlerin ayrıca Sınır Savunma Gücü (Bianfangdui)'den; Halk Kurtuluş Ordusu (PLA)'dan; yerel milisten elemanlar ve ismen sivil Üretim ve Yapım Tugaylarından (Shengchan Jianshe Dui) silahlı grupları içerdiği bildirildi. Bir Uygur şahit Amnesty International'e, 650'yi aşkın PAP ve PLA adamının protesto

Uygur protestocularının sayısı 2000 kişiyi geçmemiş görünüyor, ki bunların hemen hemen tümü yerel köylülerdir. Civarda askerlere küçük protestocu grupları arasında şiddetli çatışmalar vardı. Song Hanliang'ın söylediklerine göre yedi görevli, ana protestocularından uzakta Baren hükümet daireleri yakınında yer alan iki ayrı çatışmada öldü. Bu bağlamda Amnesty International, şiddetli çatışmalarla ilgili olmayan ve doğrudan doğruya hiçbir şiddet tehditi oluşturmayan Baren'deki sivil protestoculara güvenlik güçleri tarafından kasıtlı olarak ateş edilmiş ve öldürülmüş olabileceğinden endişe etmektedir.

Uluslararası standartlar, öldürücü gücün yalnızca kesinlikle gerekli olduğu zaman ve sağlamak istediği yasal hedef ile doğrudan orantılı olarak kullanılacağını öngörmektedir. Amnesty International, öldürülenlerin bazılarının mahkeme dışı infazların kurbanları olabileceğinden kaygılanmaktadır: yasal sınırlar dışında hareket eden hükümet güçleri tarafından kasıtlı öldürmeler.

"Tevkif edilenlere işkence" haberleri

Komünist Parti raporlarına göre, Baren olayına katılımından şüphelenilen 200'ü aşkın müteakip haftalarda tevkif edilmiş. Resmi olmayan haberler, yalnızca Baren eyaletinde yüzlerce şüpheli protestocunun ve Doğu Türkistan'ın diğer yerlerinde binlerce daha tevkif edildiğini ileri sürmektedir. Amnesty International, Baren protestoları ile ilgili

bittikten üç hafta sonra halen Baren'de bulunduğunu anlattı.

olduğu iddia edilenlerden bazılarının tutuklanıp, adaletsiz duruşmalar sonucunda mahkûm edildiğinden kaygılanmaktadır. Amnesty International, yargılananlardan bazılarının muhtemelen ölüme mahkûm edilip idam edildiğinden endişe etmektedir (bakınız aşağıda sayfa 14).

Bir Uygur kaynağı Amnesty International'e, 5 Nisan 1990'dan sonra Baren eyaletinde tevkif edilenlerin çoğunun suçlama olmaksızın tevkif halinde geçen birkaç hafta boyunca ciddi olarak kötü muamele gören yerel köylüler olduğunu anlattı. Söz konusu kaynak, tevkif edilenlerin oldukça sert koşullarda tutulduğunu ve tevkif halinde maruz kalınan dayanın neticesinde bazılarının dişlerinin ve organlarının kırıldığını iddia etmekte. Amnesty International, bu işkence ve kötü muamele iddialarının acilen bağımsız ve tarafsız bir güç tarafından araştırılmasına uğraşmaktadır.

1.3. DİNİ FAALİYETLERE ENGEL- LER

Dini liderlerin ve İslamî okulların faaliyetleri üzerindeki kısıtlamalar, Nisan 1990'da Baren protestolarına karşı sıkı tedbir olarak kuvvetlendirilmişti. Bu hususa ait erken bir belirti, 12 Nisan 1990 tarihinde Doğu Türkistan günlük gazetesi, güneybatı Doğu Türkistan'ın Hotan yakınlarındaki bir köyde beş Müslüman din adamı tarafından "izinsiz" olarak kurulan bir dini okulun kapatılmasına ilişkin haberi verdiğinde ortaya çıktı. Bu haber, okulun kuruluşunun "ne CCP'nin din politikasına ne de Doğu Türkistan'da genel dengenin muhafazasına mucip olmadığını" "eleştirici sonrasında anla-

dıklarını" ifade etti. Habere göre diğer iki din adamı, güya "yasadışı dini faaliyetler"de bulunmak ve "başkalarını mümin olmaya zorlamak" gerekçesiyle imam olarak resmen tanınmışlıklarını kaybettiler.

16 Eylül 1990 tarihinde Doğu Türkistan idaresi, Doğu Türkistan idaresi, Doğu Türkistan'da "dini profesyoneller"in "CCP"nin önderliğini desteklemek... ve ulusal bölücülüğe karşı koymaya" zorunlu olduğunu belirten yeni düzenlemeler ilan etmiştir. Yeni düzenlemelere göre, tüm dini liderler resmen tanınmış "vatanperver dini teşkilatlar" tarafından "lisanslı" olmalıdır; vesikaları yıldan yıla gözden geçirilmeli ve yerel Din İşleri Daireleri tarafından iptal edilebilir. Bu düzenlemeler ayrıca resmen tescilli teşkilatların yerleri haricinde din öğretimi ve dini malzemenin dağıtımını yasaklamaktadır.

Camiler ve diğer ibadet yerleri kapatılmıştı. Doğu Türkistan günlük gazetesi 25 Kasım 1990 tarihinde, Baren eyaletini kapsayan Akto bölgesinde 50 "dini imkânın" kapatıldığını ve bölgede 153 çaminin yapımının durdurulduğunu bildirdi.

3 Eylül 1991 tarihinde Doğu Türkistan günlük gazetesi, Kashgar'ın güney doğusunda bulunan Zepu bölgesinde 500 "dini şahsiyet"in "demokratik değerlendirme (minzu pingyi)" olarak istinad edilen bir araştırma şekline maruz kaldıklarını bildirdi. Bunların arasından sayısı belirlenmemiş kişinin "yasadışı faaliyetler"den dolayı cezalandırılmış. "İmam veya daha yüksek statüdeki" tüm dini şahsiyetler için "kontrol dosyaları" açılmıştı. Gazetenin söylediğine göre,

güya "zarurî çalışmadan kaçınmak" veya "gıda ve para elde etmek için" "dinin yetkilerini kullanan" dini şahsiyetler araştırılmış ve cezalandırılmış. Kashgar bölgesinde 12 bini aşkın insan "demokratik değerlendirme"ye maruz kalmıştır. Çoğunluğuna olumlu bir değerlendirme verilirken gelen bilgilere göre 208 kişi "ağır hatalar yapmış" ve dördünün "ceza yarasını ihlâl ettiği" ileri sürülmüş. (Bakınız Doğu Türkistan Sosyal Bilimler Araştırmaları, No.2, 1991, s. 6.) Cezaların türüne veya dediklerine göre hangi suçun işlendiğine dair bir belirti yoktu. Amnesty International, "cezalandırılan" kişilerden herhangi birinin duruşmaya çıkarılıp çıkarılmadığını bilmiyor.

Amnesty International, Doğu Türkistan'da dini faaliyetleri kontrol etmeyi hedefleyen yasamanın uygulanmasının barışçıl dini faaliyetlerinin yasadışı ilan edilmesi ile sonuçlanmış olmasından ve yalnızca vicdan özgürlüğü haklarının ifasından dolayı dini öğretmenlerin ve müminlerin hapsedilmesine yol açmış olabileceğinden endişe etmektedir. 1990 ve 1992'de Vecheng'de tevkif edilen ve olayları aşağıda tarif edilen (bakınız s. 10) dini muhalifler, din üzerindeki bu engeller sonucunda tevkif edilmiş görünüyor.

2. MUHTEMEL VİCDAN TUTUKLULARI

Amnesty International'e, temin edilen bilgilere göre vicdan tutukluları gibi görünen bireyler hakkında ayrıntılar ulaştı — yani, şiddetsiz siyasi, dini veya diğer vicdani inançlarından dolayı veya etnik kökenleri, cinsiyetleri, renkleri veya dilleri nedeniyle hapsedilen, tevkif edilen ve-

ya başka şekilde fiziki olarak kısıtlanan insanlar.

Bu tutukluların tevkif şartları hakkında kesin bir bilgi mevcut olmamakla beraber bunların genelde sert olduğu bildirilmekte ve işkence ile kötü muamele haberleri sürekli gelmektedir. 16 Mart 1992'de yayımlanan Doğu Türkistan Yüksek Halk Vekâleti'nin "Çalışma Raporu"na göre Milli Güvenlik Bürosu'nun (polis) ve mahkeme görevlilerinin toplam 44 "kişisel menfaat için yapılan kanuna aykırı hareket ve zorlu işkence çıkarma" davası 1991'de bildirilmiştir. Bu olaylardan yalnızca 18'i makamlarca tetkik edildi. Bu tetkiklerin sonuçları açıklanmadı.

2.1. KAJIKHUMAR SHABDAN

Önceki Sovyetler Birliği'nde Kazakistan'da 1924'te doğmuş etnik Kazak yazar ve şair Kajikhumar Shabdan, ulaştığı haberlere göre Kuzey Doğu Türkistan'daki Tacheng bölgesinde Aralık 1988'de tevkif edilip 12 yıllık "çalışma yoluyla yeniden eğitim"e mahkûm edilmiş."

Aleyhindeki kesin suçlamaların Amnesty International tarafından bilinmemesine rağmen Kajikhumar Shabdan'ın, o zaman SSCB'nin Kazakistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ndeki bir milliyetçi siyasi gruba bağlantısı olan, Doğu Türkistan'daki bir yasadışı örgüte mensup olduğundan şüphelenildiği görünüyor.

Haberlere göre Kajikhumar Shabdan 10 başka kişi ile birlikte 1988 yazında Tacheng'de meydana gelen karışıklıklar

üzerine tevkif edilmiş. Bu karışıklıklar, Doğu Türkistan'da "ulusal azınlıklar" mensuplarına karşı hükümetin iddia edilen ayırımına (diskriminasyon) protesto olarak Haziran 1988'de Urumqi'de üniversite öğrencilerinin barışçıl gösterilerini takip etti. Başka gösteriler, Haziran sonu ile Ağustos 1988 arasında Doğu Türkistan çapında çeşitli şehirlerde bildirilmiştir.

Resmi kaynaklar bu karışıklıkların meydana geldiğini teyid etmedi, ancak resmi Doğu Türkistan radyosu 22 Haziran 1988 tarihli bir yayınında söylediğine göre "karanlık köşelerde saklanan ve milliyetçilik birliğine ve anavatanın birliğine zararlı faaliyetlere katılan" "dünyanın kaosa sürüklenmesini isteyen bir avuç dolusu insanı" eleştirdi.

CCP'nin Doğu Türkistan Bölge Komitesi'nin Sekreter Yardımcısı ve bölgesel Halk Kongresi Başkanı Amudun Niyaz'ın, "milliyetlerin birliğini baltalayan insanlar... ulusal vatan hainidir ve kendilerine tüm milliyetlerden millet karşı koyacaktır... Bu insanlara karşı azimle mücadele edeceğiz" dediğini aynı gün Doğu Türkistan radyosu aktardı.

Kajikhumar Shabdan, 1931 yılında ailesiyle birlikte Kazakistan'dan Doğu Türkistan'a göç etmiş ve Doğu Türkistan'da öğretmen olarak eğitim vermiş. Kazakistan'daki kaynaklara göre, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda "milliyetçilik" şüphesi altında ve başka siyasi suçlamalarla Doğu Türkistan'daki ardıl hükümetlerce birkaç yıl boyunca hapsedilmiş. 1958'de, Çin Halk Cumhuriyeti yetkilileri tarafından başlatılan "sağcı karşıtı hareket"in neticesinde kendisi güya "sosyalizme muhalefet etmek"ten 18 yıllık hapis cezasına

mahkûm edildi. Kendisi 1976'da serbest bırakıldı.

Tahliye edilmesi ile 1988'de yeniden hapsedilmesi arasında Kajikhumar Shabdan, bir kısmını hapiste yazdığı söylenen "Suç" adlı birkaç cilt roman yayımladı. Romanın ilk 3 cildi 1982 ile 1988 tarihleri arasında Urumqi'de basılmış, ancak 4. cildin müsveddesi söylendiğine göre idarenin emirleri üzerine yayımcı tarafından alıkoyulmuş. Roman, 1920'lilerden bu yana Orta Asya'daki tarihi değişiklikleri yazmakta ve bölgede ardıl hükümetler tarafından bölgenin Türk halkına yönelik yürütülen politikaları eleştirmekte.

Kajikhumar Shabdan'ın şu anda nerede bulunduğu hakkında hiçbir bilgi yok. Amnesty International, kendisinin yalnızca ifade özgürlüğü hakkını barişçıl bir şekilde ifa etmesinden dolayı hapsedilen bir vicdan tutuklusu olmasından kaygılanmaktadır. Amnesty International, Çin Halk Cumhuriyeti idaresinden mahkûm edildiği kesin suçları, mahkûmiyetinin dayandığı delili ve hapsedildiği yer ile sağlık durumu hakkında bilgileri açıklamasını istemektedir. Amnesty International, Kajikhumar Shabdan'ın ya geçerli bir cezai suç ile suçlanmasını ve uluslararası adalet standartlarına uygun olarak yargılanması veya serbest bırakılması için ısrar etmektedir.

2.2. MANTİMYN

Nisan veya Mayıs 1990'da, Urumqi'deki 5 no.lu Ortaokulu'nun müdürü Mantimyn'in (ismine ait Çince harflerin pinyin istinsahı Maimainming'dir) tevkif

edilmiş ve Doğu Türkistan'ın güneyinde bir tevkif yerine götürülmüş olduğu haberi geldi. Resmi olmayan bir Uygur kaynağına göre Mantimyn 1988 yılında Birleşik Milletler'e, Doğu Türkistan'da Çin Halk Cumhuriyeti yetkililerince yapılan insan hakları ihlallerini ayrıntılı olarak ileri sürdüğü yazılı bir başvuruda bulunduğundan şüphelenildiğinden tevkif edilmiş.

Gelen haberlere göre söz konusu başvuru 1988 yılında Mekke'ye hac sırasında bulunmuş ve Doğu Türkistan yetkilileri 18 aydan uzun süre sonra Mantimyn'in bunun yazarı olduğunu tespit etti. Mantimyn en az bir yıl boyunca tek başına tevkif halinde kalmış, ancak Amnesty International kendisinin hâlâ tevkif edilmiş olduğundan ve ziyaretçi kabul edemediğinden endişe duymaktadır. Mantimyn'in 50 yaşından büyük ve Doğu Türkistan'ın kuzeyinde Yili Kazak Özerk Bütünlüğündeki Wusu bölgesinden olduğu söyleniyor. Amnesty International, Doğu Türkistan yetkililerinden Mantimyn'in yasal durumunu açıklamalarını istemekte. Kendisi ya geçerli bir cezai suç ile suçlanmalı ve uluslararası adalet standartlarına uygun olarak yargılanmalı ya da serbest bırakılmalı.

2.3. ZHANG JIANXİN VE DÖRT BAŞKA ŞAHİS, İSİMSİZ

Zhang Jianxin ve isimleri Amnesty International tarafından bilinmeyen dört kişi daha, tümü Urumqi'de taksi sürücüsü, Doğu Türkistan günlük gazetesine göre 1 Ekim 1991 tarihinde Urumqi'de yasadışı gösterilere katılmaktan üç yıllık "ça-

lışma yoluyla yeniden eğitim" dönemi-
ne çarptırılmışlardır.

Gazete 31 Ekim tarihinde Zhang Ji-
anxin ve tevkif edilen diğer şahısların
"başka hususların yanısıra ilgili beledi-
ye dairelerinin taksimetrelere üzerinden
aşırı ücret topladığını bahane ederek"
Urumqi'nin çeşitli bölgelerinde "arabala-
rını şehirdeki bazı işlek caddelerden ge-
çirerek belediye idaresi ve belediye parti
komitesi binalarının önüne sürmek için
taksi sürücülerini ile irtibat ettiklerini" ha-
ber verdi. Gazeteye göre, bunlar "en so-
nunda Halk Meydanı'nda trafiği ciddi
şekilde bloke ettiler, sosyal düzeni ve
halkın günlük yaşamını tehlikeye soktu-
lar."

Zhang Jianxin ve haberde isimleri
geçmeyen dört başka kişiye üç yıllık
"çalışma yoluyla yeniden eğitim" idari
tevkif dönemleri verildi. "Çalışma yo-
luyla yeniden eğitim", polis ve diğer ye-
rel hükümet görevlilerinden oluşan bir
komite tarafından verilen idari bir ceza-
dır. "Çalışma yoluyla yeniden eğitim"
için tevkif edilenler mahkeme huzurunda
savunmalarını sunamıyorlar ve avukat
çağırıyorlar. Zhang Jianxin ve birlik-
te tevkif edildiği kişilerin tevkif yeri
hakkında bir bilgi yok.

Amnesty International, Zhang Jianxin
ve birlikte tevkif edildiği kişilerin yal-
nızca görüşlerini ifade etmek için ba-
rışçıl bir gösteri organize ettiklerinden
suçlamasız veya duruşmasız halde vic-
dan tutukluları olarak tutulduğundan
kaygılanmaktadır. Bunlar hemen ve
şartsız olarak tahliye edilmelidir.

2.4. TURGUN ALMAS, AKADE- MİK VE YAZAR

Turgun Almas (isminin Çince'ye pin-
yin istinsahı Tuergong [ya da Tuerhong]
Alemasi'dir) Urumqi'deki Doğu Türkistan
Sosyal Bilimler Akademisi'nde 68 ya-
şında bir Uygur tarihçi ve
araştırmacıdır. Turgun Almas halihazırda göz hapsinde bulunduğu Urumqi'de ikâmet etmekte, hareket özgürlüğü kısıtlanmış ve polis kontrolü altında. Gelen haberlere göre kendisinin akademik araştırma yayımlaması yasaklanmış ve Sosyal Bilimler Akademisi'ndeki görevinden alınmış görünüyor.

Turgun Almas, "Uygurlar (Weiwver Ren); Run Kavmi Hakkında Tarihsel Özet (Xiongnu Jianshi)" dahil olmak üzere tarih ve müzik konulu birçok kitabın ve eski Uygur edebiyatı hakkındaki bir kitabın yazarıdır. Ekim 1989'da yayımlanan "Uygurlar", Uygur tarihi hakkında "milliyetçi" bir görüş sunmak iddiasıyla 1990 ve 1991'de ağır resmi eleştiriler altına girmiştir. Akademikler, okul öğretmenleri ve Doğu Türkistan'daki diğer entelektüeller, Komünist Parti'nin önderliği altında yapılan "siyasi araştırma" toplantılarında Turgun Almas'ın eserlerini "eleştirmek" için sıkıştırıldığı haber edilmiştir.

Turgun Almas'a ve kitaplarına karşı saldırılar 1991 yılı ortalarında, Doğu Türkistan günlük gazetesi Turgun Almas'ın tarihsel metodlarını ve ittiham edilen siyasi hedeflerini eleştiren en az dört uzun u .un yazıyı Temmuz ile Ekim 1991 arasında yayımladığında ortaya çıkmıştı. 16 Ağustos 1991 tarihinde gazete Turgun Almas'ı "bağımsızlığı ve bö-

lücülüğü" desteklemekten eleştirdi. Resmi olmayan Uygur kaynaklarına göre Turgun Almas'ın evi tekrar tekrar polis tarafından aranmış ve akrabalarının bazıları, kendisinin ittiham edilen siyasi ve akademik "hataları" neticesinde eziyetlere maruz kalmıştı.

Amnesty International, Turgun Almas'ın siyasi görüşleri ve ifade özgürlüğü hakkını barışçıl bir şekilde icra etmekten göz hapsinde tutulduğundan kaygı duymaktadır. Doğu Türkistan'ın idaresinden, öne sürülen siyasi görüşleri nedeniyle kendisine konulan yasakların kaldırılmasını istemektedir.

2.5. YECHENG'DE DİNİ MUHALİFLER

Haberlere göre beş Uygurlu adam Temmuz ve Ağustos 1990 tarihinde, camilerin kapatılmasını ve dini faaliyetler üzerindeki diğer engellemeleri protesto eden bir broşürün Doğu Türkistan'ın güneybatısındaki Yecheng kentinde dağıtıldığı olayın sonucunda tevkif edilmiş.

Bu adamlardan biri, Abdul Malik isimli bir dükkân işçisi. 10 Ağustos 1990 tarihinde Yecheng'de tevkif edilmiş ve "karşı devrimci" faaliyetlerle ilgili belirsiz suçlardan dolayı Ekim ayında beş yıl hapis cezasına çarptırılmış. Diğerlerinin isimleri Abdu Kadir Ayup, 45 yaşında; Abdurahman İbliz, 47 yaşında; Alimjan Karihajim, 60 yaşında; Omer Khan Mahsun, 70 yaşında. Gelen haberlere göre bunlar Temmuz 1990 tarihinde tevkif edilmiş ve 1992 ortalarına kadar halen tevkif halinde bulunuyorlarmış, ancak suçlan-

dıklarına veya yargılandıklarına ilişkin herhangi bir belirti yoktu.

Diğer bir dini muhalifler grubu, 1992'de Yecheng'de tevkif edilmiş. Doğu Türkistan'da resmi olmayan kaynaklarca "entelektüeller ve dini şahsiyetler" olarak tanımlanan üç adâm Mart 1992'de tevkif edilmiş. Bunların isimleri Abdükerim Kari, 65 yaşında ve Abdükerim Yakup 58 yaşında, her ikisi 17 Mart tarihinde tevkif edilmiş ve Omar Turdi 26 yaşında, 13 Mart tarihinde tevkif edilmiş. Resmen suçlandıkları bilinmemektedir. Söylendiğine göre her üç adam Mayıs 1992 tarihinde Yecheng'de tevkif edilmiş.

Amnesty International, yukarıda adı geçen sekiz kişinin vicdan ve din özgürlüğü haklarını icra etmekten tevkif edilmiş vicdan tutukluları olduğundan kaygı duymaktadır. Doğu Türkistan yetkilileri, bunlar eğer geçerli bir cezai suçla suçlanmayacaksa ve uluslararası adaletli duruşma standartlarına uygun olarak hemen yargılanmayacaksa kendilerinin anında ve şartsız olarak serbest bırakılmasına çağrılmaktadır.

2.6. DİĞER SİYASİ TUTUKLAMALAR

Amnesty International'e, Nisan 1990 tarihinden sonra tevkif edilmiş ve Baren protestolarına iddia edilen katılımlarından dolayı halen tevkif halinde bulunan altı Uygur erkek ve bir kadın hakkında bilgi ulaştı. Bunlar: Abaydulla Marop Damollan (52 yaşında; Nisan 1990'da Shaya'da tutuklandı, Shaya doğumlu), Yasin Turdi (48, Haziran 1990 Kuche, Shaya d.), İsmail Hacı (25, Tem-

muz 1990 Yingjisha, Yingjisha d.), Kerim Kari (29, Temmuz 1990 Urumqi, Kuche d.), Muhammed Amin Yapqan (26, Temmuz 1990 Yingjisha, Yingjisha d.), Abdulkadir (Ekim 1990 Kashgar, Kashgar d.), Mukarrem Hadji Nenim (bayan) (22, 1990 Kuche, Kuche d.).

3 adam siyasi faaliyetleri nedeniyle 1992 başlarında Doğu Türkistan'da tevkif edilmiş. Hetian'ın kuzeybatısında Guma bölgesindeki bir gıda fabrikasında işçi olan 35 yaşındaki Abdurrezzak Ocak 1992 tarihinde tevkif edilmiş. Kawol Kurban, 39 yaşında ve Yasin Kari, 28 yaşında Kashgar'ın doğusundaki kendi bölgelerinde biri Şubat diğeri Mart 1992 tarihinde tevkif edilmiş. Kendilerinin Mayıs 1992 tarihinde halen tevkif halinde bulunduğu bildirilmekte. Suçlandıkları veya yargılandıkları bilinmemektedir.

Amnesty International, bunların vicdan tutukluları olmalarından endişelenmektedir. Bunlar ya geçerli cezaî bir suç ile suçlanmalı ve uluslararası adalet standartlarına göre yargılanmalı ya da serbest bırakılmalı.

3. SİYASİ TUTUKLULAR İÇİN ADALETSİZ YARGILAMALAR

Uluslararası insan hakları standartları, asgari işlem tedbirleri öngörmektedir, ki bunlar Amnesty International'e göre Çin'deki duruşmalarda uygulanmamaktadır. Bu tedbirler yasaya göre suç ispat edilene kadar cezaî bir suçtan sanık herkesin masum olduğu varsayımını özellikle dahil etmektedir.

Çin yasalarında masumiyet varsayımına ilişkin bir madde yok. Çin yetki-

lileri ve hukuki uzmanlar birçok defa Çin'de "davalıların suçlu veya masum varsayılmadığını" belirtmişlerdir. Uygulamada ise, Amnesty International'in ilgili dokümanları tetkik edebildiği tüm Çin siyasi duruşmalarda mahkeme siyasi tutukluları suçlama uyarınca suçlu beyan etti. Tüm bu davalarda, mahkeme kararları iddianemelerin neredeyse kelimesi kelimesine tekrarlanıyordu ve mahkemenin savcının bulgularına itiraz etmeye uğraştığına dair bir belirti asla ortaya çıkmamıştır.

Amnesty International, Baren olayına katıldığı iddia edilen kişilerin ve "karşı devrimci suçlar"dan dolayı hapse mahkûm edilen diğerlerin temel hukuki korumalardan faydalanmadığından ve uluslararası adalet standartlarına uygun olmayan duruşmalara tâbi kaldıklarından endişe etmektedir.

3.1. NAMAT ABDUMAT, UBUL EMİL VE BALAT NİYAZ MOHAMMAT TOHTI

Namat Abdumat (isminin Çince harflerine ait pinyin istinsahı Namadi Abdoumadi'dir), Doğu Türkistan'ın batısında Hetian yakınlarındaki Moyu eyaletinden olan bir Uygur, "karşı devrimci ve propaganda ve kışkırtma" ve "karşı devrimci kundakçılık" suçlarından 1991 başlarında 15 yıl hapis cezasına ve ayrıca 5 yıl siyasi haklardan mahrumiyete mahkûm edilmiş. Namat Abdumat, Ubul Emil ve Balat Niyaz Mohammat ile işbirliğinden sanık olarak görülen iki diğeri adam üç yıl hapis cezasına ve ayrıca bir yıl siyasi haklardan mahrumiyete mahkûm edilmiş. Haberlere göre bunlar

tutuklandıkları sırada 18 yaşın altındaydılar.

Doğu Türkistan günlük gazetesi 13 Nisan 1991 tarihinde, yerel ortaokul, bir kitap dükkânı ve yerel hükümet daireleri dahil olmak üzere Moyu eyaletinde dört yerde yasadışı risaleler postalamaktan sanık tutuklular olduklarını bildirdi. Gazeteye göre, postalayanlar iddia edildiği üzere Doğu Türkistan'da yürütülen resmi aile planlama politikalarını ve Çin Komünist Partisi'ni eleştirdi. Gazeteye göre Namat Abdumat ayrıca Moyu eyaletindeki aile planlama idari ofisini kundaklamakla suçlandı. Ubul Emil'in ve Balat Niyaz Mohammat Tohti'nin de ileri sürülen kundaklamaya karışmaktan suçlanıp suçlanmadığı belli değil.

Resmi olmayan bir rapora göre üç adam, Nisan 1990 tarihinde Doğu Türkistan'ın güney batısındaki Moyu ve Yutian'da meydana gelmiş olan gösteriler ile bağlantılı olarak tutuklanmıştı. Bu olaylar hakkında çok az bilinmekte, ancak bölgeye iletişim ve sevkiyat bağlantılarının Nisan 1990 sırasında kesildiğine ilişkin haberler gösterilere çok sayıda insanın katıldığını hatıra getirmektedir. Bir aile planlama ofisinin kundaklandığı söyleniyor.

Amnesty International, Namat Abdumat'ın duruşmasının adilliği ile ilgilenmektedir. Amnesty International, Çin hükümetinin Namat Abdumat'ın yukarıdaki uluslararası insan hakları teminatı ile yargılandığını kanıtlarıyla açıklaması için ısrar etmekte.

Amnesty International ayrıca Ubul Emil ve Balat Niyaz Mohammat Tohti'nin muhtemelen işlemedikleri "karşı devrimci kundakçılık" suçundan mah-

kûm edildiklerinden kaygılanmaktadır. Bu durumda bunlar yalnızca şiddetsiz faaliyetlerden dolayı hapsedilen vicdan tutuklularıdır. Amnesty International, Çin yetkililerinin aleyhlerindeki suçlamaların dayandığı delilleri açıklamaları ve adaletili duruşmalara ilişkin uluslararası standartlara uygun yargılandıklarını sağlamak için ısrar etmektedir.

4. DOĞU TÜRKİSTAN'DA İDAM CEZASI

Amnesty International, Doğu Türkistan Özerk Bölgesinde mahkemelerce tutuklulara verilen ölüm cezalarının sayısı için ciddi olarak kaygılanmaktadır. Amnesty International'ın esas olarak Çin'in resmi basınında yayımlanan haberlere dayanarak topladığı bilgilere göre, 1991'de Doğu Türkistan'da en az 30 tutuklu ölüme mahkûm edildi ve söylendiğine göre en az 18 infaz gerçekleşmiştir. Yalnızca 1992'nin ilk altı ayında yaklaşık 22 infazın gerçekleştiği bilinmekte. Amnesty International, gerçek rakamların çok daha yüksek olduğuna inanmakta. Ölüm kararlarının nüfusa göre oranı Doğu Türkistan'da, Çin'deki herhangi başka bir yerden çok daha yüksek görünüyor.

Ölüme mahkûm edilenler arasında hırsızlık, soygun veya cinayetle suçlanan 15 tutuklu bulunmaktaydı; bunların, Doğu Türkistan'ın merkez olan Urumqi'deki toplu bir mahkûm etme mitinginde teşhir edildikten sonra kısa süre sonra 21 Ocak 1992'de idam edildiği söyleniyor.

Toplu mahkûm etme mitingleri, suni olarak halkı "eğitmek" ve suçtan caydırmak üzere yerel hükümet yetkilileri ve adliye idaresi tarafından müştereken or-

ganize edilen toplantılardır. Katılım genelde seçilen işçiler ve öğrenciler için zaruridir. Tutuklular toplantı önünde teşhir edilir ve haklarında verilen karar okunur. Savunmalarını yapamıyorlar ve baş aşağı (boyun eğik) olarak tezlil edici bir şekilde durmaları için gardiyanlar tarafından kendilerine baskı yapılmakta. Amnesty International bu tür toplu mahkûm etme mitingleri acımaz, gayri insani ve küçültücü bir muamele olarak kabul etmektedir.

4.1. BAREN PROTESTOCULARI İÇİN İDAM KARARLARI

Baren olayının organizatörleri olduğu iddia edilen ve 1990'da ve 1991'de yargılananlardan bazıları ölüme mahkûm edildi. Yargılananlar arasında Jamal Mamat, Abdurehim Turdy, Ahad Tiwaldy, Turgun Isaak, Sidikhajy Isaak ve abla Kasim vardı. Bunların tamamı, Baren'deki karışıklıkları "planladıkları" Doğu Türkistan'daki Komünist Partisi liderleri tarafından iddia edilen "Doğu Türkistan İslamî Partisi" adlı siyasi grubun önde gelen liderleri olmakla suçlanmıştı. Amnesty International, bunların bazılarının veya tamamının ölüme mahkûm edildiğinden ve infaz edilmiş olabileceğinden endişe etmektedir.

Baren olayına karıştığı iddia edilenlerin, mahkûm edilip idam edilenlerin toplam sayısı Amnesty International tarafından bilinmemektedir. 5 Mart 1992 tarihinde Doğu Türkistan Yüksek Halk Mahkemesi'nin Başkanı, Doğu Türkistan Ulusal Halk Kongresi'ne sunduğu yıllık raporunda Baren "karşı devrimci isyan"a karışmakla suçlanan tutuklulara

verilen kararların "yeniden tetkik" için Beijing'deki Yüksek Halk Mahkemesi'ne ibraz edildiğini ifade etmiştir. Başkanın söylediğine göre 1991 yılında yaklaşık 113 tutuklu "karşı devrimci suçlar"dan dolayı "ölüme, iki yıl tecilli ölüme veya ömür boyu hapis cezasına mahkûm edildi." Bunlardan kaçının Baren protestolarına katılmakla suçlandığı belil değil. Başkan, yeniden tetkik işleminin raporunu hazırladığı sırada tamamlanmamış olduğunu belirtti. Amnesty International'in düşüncesine göre yeniden tetkik için ibraz edilen kararların tümü ölüm kararıydı, çünkü yalnızca ölüm kararları kanunen Yüksek Halk Mahkemesi tarafından bu tür bir tetkike tâbi tutulmalıdır.

Amnesty International, bu tetkikin sonuçlarını veya ölüme mahkûm edilenlerin isimlerini bilmemektedir. Amnesty International, Mart 1992'de halen tetkike tâbi tutulmakta olan ölüm kararlarından herhangi birinin Eylül 1992 ortalarına kadar infaz edilip edilmediğini bilmemektedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Vicdan tutuklularını hapsedmek için kullanılabilen, temel insan haklarının, yasa ve düzenlemelerin ifasının engellenmesi ve tevkif edilenlerle tutukluların haklarının yetersiz teminatı Doğu Türkistan'da insan hakları ihlallerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Amnesty International, Doğu Türkistan yetkililerine aşağıdaki hususları gerçekleştirmeleri için çağrıda bulunuyor:

a. İşbu raporda adı geçen tüm tutukuların ve tevkif edilenlerin davalarını teker

teker araştırmak, yalnızca siyasi görüşlerini veya dini inançlarını şiddet kullanmaksızın ifade ettikleri için tutulan tüm insanların hemen ve şartsız olarak serbest bırakılması;

b. Nisan 1990'da Baren eyaletinde söylendiğine göre güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen öldürmeler hakkında, Yasadışı, İhtiyarî ve Kısa İnfazların Etkili Olarak Önlenmesine ve Araştırılmasına ilişkin Birleşmiş Milletler İlkeleri'ne uygun olan bağımsız ve tarafsız araştırmaları başlatmak ve neticeleri kamuya açmak;

c. Baren olayına katılımlarının iddia edilmesi sonucunda yargılanıp hapis veya ölüm cezasına mahkûm edilenlerin isimlerini, duruşma olaylarını ve hali hazırda buldukları yerleri açıklamak.

d. Doğu Türkistan'da suçlamasız veya duruşmasız olarak tüm tevkif edilenler hakkındaki bilgileri açıklamak ve bunları, geçerli cezaî suçlarla suçlandırılmayacaklarsa ve adaletli duruşmaya ilişkin uluslararası standartlara uygun olarak yargılanmayacaklarsa, serbest bırakmak.

Amnesty International, şartsız olarak ölüm cezasına karşıdır. Amnesty International'e göre ölüm cezası, yaşama hakkının bir ihlâli ve işkence, acımasız, insanlık dışı ve küçültücü cezalandırmanın son şeklidir. Birleşmiş Milletler, ölüm cezasını dünya çapında kaldırma hedefini onaylamıştır. Bu hedefe doğru yol alırken, henüz ölüm cezasını kaldırmamış olan tüm ülkelerde uluslararası mutabakata varılan teminatlara ve yasaklara uyulması esastır. Amnesty International'e göre bu teminatların ve yasakların birçoğu Çin'de uygulanmamak-

tadır; Amnesty International, hükümeti uluslararası insan hakları standartlarının yanısıra aşağıdaki tedbirleri uygulamaya çağırmaktadır:

a. Ölüm ile cezalandırılabilen bir suçtan sanık her tutukluya bağımsız, yetkili ve tarafsız bir mahkeme huzurunda adaletli bir duruşma için seçtiği bir avukat dahil olmak üzere tüm olanakların sağlandığını ve sanığın haklarının adli davanın tüm aşamalarında korunduğunu temin etmek;

b. Ölümüne mahkûm edilen herkesin af dileme ve hüküm değiştirme hakkına sahip olmasını sağlamak;

c. Suç tarihinde 18 yaşında küçük olan kişilerin ölümüne, tecilli ölümüne mahkûm edilmemesini veya idam edilmemesini sağlamak;

d. Acımasız, insanlık dışı ve küçültücü muamele teşkil eden toplu mahkûm etme mitingler ve infaz öncesinde tutukluların teşhir edilmesi dahil uygulamaları durdurmak;

e. Ölüm cezasının kapsamının "en ciddi suçlar"ın ötesine geçmemesini sağlamak ve ölüm ile cezalandırılabilen suçların sayısının kısıtlanması dahil olmak üzere ölüm cezasının tamamen kaldırılmasına yönelik adımlar atmak.

Amnesty International ayrıca idam hükmü altında bulunan tutuklulara, kararlarını en yüksek yargı makamlarında temyiz etmek ve kararın değiştirilmesi için yüksek icra makamlarına başvurmak için yeterince zaman ve etkili imkânların tanınmasını önermektedir.

DOĞU TÜRKİSTAN
MİLLİ KURULTAYI'NCA
TİBET HALKININ DİNİ VE SİYASİ LİDERİ
SAYIN DALAI-LAMA'YA
YAZILAN MEKTUP

12-14 Aralık 1992 tarihinde İstanbul'da açılan Doğu Türkistan Milli Kurultayı münasebetiyle kurultay üyelerinin aldığı, Tibet halkı ve yöneticiliğine mesaj yollayarak size selamlarımızı ve sizin Çin komünist istilasından kurtulmak, özgürlüğe kavuşmak ve meşru haklarınızı müdafaa etmek için yürütmüş olduğunuz mücadelenize saygılarımızı iletme kararını bildirmekten şeref duymaktayım. Bundan böyle, Doğu Türkistan ve Tibet halklarının, yöneticilerin ortak düşmanına karşı yürütülecek mücadele sırasında tutum ve çaba bakımından daha sıkı işbirliği yapılmasını arzu ediyoruz.

Amaçlarımızın aynı ve ortak bir düş-

manımız olmasını bir gerçek olarak kabul edeceğinize inanıyorum ve bundan sonra komünist rejim altında uzun süredir zulüm çekmekte olan halklarımızı kurtarmak için birlikte çalışmamızın zorunlu olduğunu ifade etmek istiyorum.

Milli Kurultay üyelerinin adına size saygılarımı sunar ve halkınıza galibiyet ve başarılar dilerim.

Hürmetlerimle.

**Doğu Türkistan Milli Kurultayı
Tertip Komitesi Başkanı
Em. Gen. M. Rıza Bekin**

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL SEKRETERİ SAYIN BUTROS GALİ

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Bildiğiniz gibi 1933 ve 1944 senelerinde iki defa kurulmuş olan Doğu Türkistan Cumhuriyeti, Stalin Rusya'sının doğrudan askeri müdahalesiyle tekrar Çin esaretine bırakıldı.

Doğu Türkistan halkı, en son bağımsızlığını kaybettiği Aralık 1949 yılından bugüne kadar olan 43 seneden beri, komünist Çin hakimiyetinin yönetimi altında dünyada emsalsiz zulüm ve baskılar yaşayıp gelmiştir.

Doğu Türkistan, kızıl Çin işgaline düştüğü 1949 yılında, bu bölgedeki Çin nüfusu, kendi istatistiklerine göre, 300 bini bulmuyordu. 1990 yılında yayınlanan Çin istatistiklerine göre, Doğu Türkistan'daki Çin nüfusu 6 milyondan fazladır. Doğu Türkistan'a Çinli göçmen akını yoluyla yerli halk azınlık durumuna getirilmek için çalışılmaktadır. Doğu Türkistan halkı kendi tarihini, dinini öğrenme hakkına sahip değildir. Vatanın adını kendi diliyle anmaktan mahrum edilmekle kalmayıp, Çinliler tarafından zorla kabul ettirilmeye çalışılan "Şincan" (kazanılmış toprak manasına gelen) ismini kullanmaya mecbur edilmektedir. Kabul etmeyenler mahkemesiz cezalandırılmaktadır.

Doğu Türkistan'da fikir hürriyeti yoktur. Fikir hürriyeti isteyen bilim adamları, din adamları ve gençler tutuklanıp, gizli şekilde hapsedilmektedir. Bol yeraltı ve yerüstü zen-

ginliğine sahip Doğu Türkistan halkı, işsizlik ve yoksulluk felaketine sürüklenmektedir.

Çin komünist hakimiyeti 16 Ekim 1964'den 21 Mayıs 1992'ye kadar Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde 37 defa nükleer deneme yapmıştır. Çevreye dağılan radyoaktif maddeler, Doğu Türkistan'ın ekolojik dengesine büyük zarar vermekle kalmayıp, bebeklerin başsız, kolsuz ve bacaksız doğumlarına, büyüklerin de ciğer, kan, kanser ve nedeni bilinmeyen başka hastalıklara aniden yakalanmalarına, hatta toplu ölümlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Doğu Türkistan'ın yerli halkının nüfusunun artması, suni yollarla engellenmektedir. Böyle bir dönemde yerli halka mecburi doğum kontrolü yapılmaktadır. Şehirlerde birden, köylerde ikiden fazla çocuk doğurmuş olan anneler ağır cezaya mahkûm edilmektedir.

Zulüm ve baskıya karşılık gösterenler, askeri güçle ve ağır şekilde bastırılmaktadır.

Tarihte hür ve bağımsız yaşayıp gelmiş olan Doğu Türkistan halkı, bugün Çin komünist yönetimi tarafından milletçe yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Rus esareti altındaki milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi Çin'in Doğu Türkistan halkını planlı ve programlı bir şekilde imha etme siyasetini hızlandırmasına sebep olmuştur. Çin'in Doğu Türkistan'a göçmen ve asker sevkinde büyük artış görülmektedir. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin daha çok ortaya çıkarılıp elde edilmesi ve Çin'e taşınması hızlandırılmaktadır. Doğu Türkistan'daki Çin polisleri daha çok çalışmakta, buna bağlı olarak hapishanelerdeki yerli halktan siyasi tutukluların sayısında hızlı artış görülmektedir.

Çin yönetimi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünya üzerindeki etkisini kaybetmesinden sonra, meydana gelen boşluğu doldurmak için yayılma faaliyetini daha da hızlandırdı. Bugün Çin, çevresindeki bütün komşu devletlerden toprak hakkı olduğu iddiasındadır. Çin, dünya geleceğinin barış ve istikrarını bozucu tehdit unsuru olmaktadır. Bu tehdit unsurunu zararsız hale getirmek, barış ve istikrar isteyen bütün devletlerin ortak görevidir.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Doğu Türkistan'ın işgal ve esaret altında bulunduğu 43 sene içinde çok zor durumdaki milletlerin kendi kaderini kendilerinin tayin etmesine uluslararası platformda önemli destek ve yardımlarda bulundunuz.

Sizin ve Birleşmiş milletler Teşkilatı'nın; Çin işgali altında her şeyden mahrum halde yaşamakta olan Doğu Türkistan halkının da feryadına kulak vereceğine inanıyoruz.

Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme yolunda şart ve imkân hazırlayıp destek olanlar arasında sizi ve devletinizi de görmekten esir halkımız büyük bahtıyarlık duyacaktır.

Size ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na büyük muvaffakiyetler temennisiyle...

**DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI
DELEGELERİ
İSTANBUL-TÜRKİYE**

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ BAŞKANI SAYIN BİLL CLİNTON

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Bildiğiniz gibi 1933 ve 1944 senelerinde iki defa kurulmuş olan Doğu Türkistan Cumhuriyeti, Stalin-Rusya'sının doğrudan askeri müdahalesiyle tekrar Çin esaretine bırakıldı.

Doğu Türkistan halkı, en son bağımsızlığını kaybettiği Aralık 1949 yılından bugüne kadar olan 43 seneden beri, komünist Çin hakimiyetinin yönetimi altında dünyada emsalsiz zulüm ve baskılar yaşayıp gelmiştir.

Doğu Türkistan, kızıl Çin işgaline düştüğü 1949 yılında, bu bölgedeki Çin nüfusu, kendi istatistiklerine göre, 300 bini bulmuyordu. 1990 yılında yayınlanan Çin istatistiklerine göre, Doğu Türkistan'daki Çin nüfusu 6 milyondan fazladır. Doğu Türkistan'a Çinli göçmen akını yoluyla yerli halk azınlık durumuna getirilmek için çalışılmaktadır. Doğu Türkistan halkı kendi tarihini, dinini öğrenme hakkına sahip değildir. Vatanın adını kendi diliyle anmaktan mahrum edilmekle kalmayıp, Çinliler tarafından zorla kabul ettirilmeye çalışılan "Şincan" (kazanılmış toprak manasına gelen) ismini kullanmaya mecbur edilmektedir. Kabul etmeyenler mahkemesiz cezalandırılmaktadır.

Doğu Türkistan'da fikir hürriyeti yoktur. Fikir hürriyeti isteyen bilim adamları, din adamları ve gençler tutuklanıp, gizli şekilde hapsedilmektedir. Bol yeraltı ve yerüstü zen-

ginliğine sahip Doğu Türkistan halkı, işsizlik ve yoksulluk felaketine sürüklenmektedir.

Çin komünist hakimiyeti 16 Ekim 1964'den 21 Mayıs 1992'ye kadar Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde 37 defa nükleer deneme yapmıştır. Çevreye dağılan radyoaktif maddeler, Doğu Türkistan'ın ekolojik dengesine büyük zarar vermemekle kalmayıp, bebeklerin başsız, kolsuz ve bacaksız doğumlarına, büyüklerin de ciğer, kan, kanser ve nedeni bilinmeyen başka hastalıklara aniden yakalanmalarına, hatta toplu ölümlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Doğu Türkistan'ın yerli halkının nüfusunun artması, suni yollarla engellenmektedir. Böyle bir dönemde yerli halka mecburi doğum kontrolü yapılmaktadır. Şehirlerde birden, köylerde ikiden fazla çocuk doğurmuş olan anneler ağır cezaya mahkûm edilmektedir.

Zulüm ve baskıya karşılık gösterenler, askeri güçle ve ağır şekilde bastırılmaktadır.

Tarihte hür ve bağımsız yaşayıp gelmiş olan Doğu Türkistan halkı, bugün Çin komünist yönetimi tarafından milletçe yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Rus esareti altındaki milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi Çin'in Doğu Türkistan halkını planlı ve programlı bir şekilde imha etme siyasetini hızlandırmasına sebep olmuştur. Çin'in Doğu Türkistan'a göçmen ve asker sevkinde büyük artış görülmektedir. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin daha çok ortaya çıkarılıp elde edilmesi ve Çin'e taşınması hızlandırılmaktadır. Doğu Türkistan'daki Çin polisleri daha çok çalışmakta, buna bağlı olarak hapishanelerdeki yerli halktan siyasi tutukluların sayısında hızlı artış görülmektedir.

Çin yönetimi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünya üzerindeki etkisini kaybetmesinden sonra, meydana gelen boşluğu doldurmak için yayılma faaliyetini daha da hızlandırdı. Bugün Çin, çevresindeki bütün komşu devletlerden toprak hakkı olduğu iddiasındadır. Çin, dünya geleceğinin barış ve istikrarını bozucu tehdit unsuru olmaktadır. Bu tehdit unsurunu zararsız hale getirmek, barış ve istikrar isteyen bütün devletlerin ortak görevidir.

Devletiniz ve halkınız, Doğu Türkistan'ın işgal ve esaret altında bulunduğu 43 sene içinde birçok zor durumdaki milletlerin kendi kaderini kendilerinin tayin etmesine uluslararası platformda önemli destek ve yardımlarda bulundunuz.

Sizin, devletinizin ve halkınızın, Çin işgali altında her şeyden mahrum yaşamakta olan Doğu Türkistan halkının da feryadına kulak vereceğinize inanıyoruz.

Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme yolunda şart ve imkân hazırlayıp destek olanlar arasında sizi ve devletinizi de görmekten esir halkımız büyük bahtıyarlık duyacaktır.

Size ve devletinize büyük muvaffakiyetler temennisiyle...

**DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI
DELEGELERİ
İSTANBUL-TÜRKİYE**

SAYIN MOĞOLİSTAN CUMHURBAŞKANI

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Bildiğiniz gibi 1933 ve 1944 senelerinde iki defa kurulmuş olan Doğu Türkistan Cumhuriyeti, Stalin Rusya'sının doğrudan askeri müdahalesiyle tekrar Çin esaretine bırakıldı.

Doğu Türkistan halkı, en son bağımsızlığını kaybettiği Aralık 1949 yılından bugüne kadar olan 43 seneden beri, komünist Çin hakimiyetinin yönetimi altında dünyada emsalsiz zulüm ve baskılar yaşayıp gelmiştir.

Doğu Türkistan, kızıl Çin işgaline düştüğü 1949 yılında, bu bölgedeki Çin nüfusu, kendi istatistiklerine göre, 300 bini bulmuyordu. 1990 yılında yayınlanan Çin istatistiklerine göre, Doğu Türkistan'daki Çin nüfusu 6 milyondan fazladır. Doğu Türkistan'a Çinli göçmen akını yoluyla yerli halk azınlık durumuna getirilmek için çalışılmaktadır. Doğu Türkistan halkı kendi tarihini, dinini öğrenme hakkına sahip değildir. Vatanın adını kendi diliyle anmaktan mahrum edilmekle kalmayıp, Çinliler tarafından zorla kabul ettirilmeye çalışılan "Şincan" (kazanılmış toprak manasına gelen) ismini kullanmaya mecbur edilmektedir. Kabul etmeyenler mahkemesiz cezalandırılmaktadır.

Doğu Türkistan'da fikir hürriyeti yoktur. Fikir hürriyeti isteyen bilim adamları, din adamları ve gençler tutuklanıp, gizli şekilde hapsedilmektedir. Bol yeraltı ve yerüstü zen-

ginliğine sahip Doğu Türkistan halkı, işsizlik ve yoksulluk felaketine sürüklenmekte.

Çin komünist hakimiyeti 16 Ekim 1964'den 21 Mayıs 1992'ye kadar Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde 37 defa nükleer deneme yapmıştır. Çevreye dağılan radyoaktif maddeler, Doğu Türkistan'ın ekolojik dengesine büyük zarar vermekle kalmayıp, bebeklerin başsız, kolsuz ve bacaksız doğumlarına, büyüklerin de ciğer, kan, kanser ve nedeni bilinmeyen başka hastalıklara aniden yakalanmalarına, hatta toplu ölümlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Doğu Türkistan'ın yerli halkının nüfusunun artması, suni yollarla engellenmektedir. Böyle bir dönemde yerli halka mecburi doğum kontrolü yapılmaktadır. Şehirlerde birden, köylerde ikiden fazla çocuk doğurmuş olan anneler ağır cezaya mahkûm edilmektedir.

Zulüm ve baskıya karşılık gösterenler, askeri güçle ve ağır şekilde bastırılmaktadır.

Tarihte hür ve bağımsız yaşayıp gelmiş olan Doğu Türkistan halkı, bugün Çin komünist yönetimi tarafından milletçe yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Rus esareti altındaki milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi Çin'in Doğu Türkistan halkını planlı ve programlı bir şekilde imha etme siyasetini hızlandırmasına sebep olmuştur. Çin'in Doğu Türkistan'a göçmen ve asker sevkinde büyük artış görülmektedir. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin daha çok ortaya çıkarılıp elde edilmesi ve Çin'e taşınması hızlandırılmaktadır. Doğu Türkistan'daki Çin polisleri daha çok çalışmakta, buna bağlı olarak hapishanelerdeki yerli halktan siyasi tutukluların sayısında hızlı artış görülmektedir. Çin yönetimi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünya üzerindeki etkisini kaybetmesinden sonra, meydana gelen boşluğu doldurmak için yayılma faaliyetini daha da hızlandırdı. Bugün Çin, çevresindeki bütün komşu devletlerden toprak hakkı olduğu iddiasındadır. Çin, dünya geleceğinin barış ve istikrarını bozucu tehdit unsuru olmaktadır. Bu tehdit unsurunu zararsız hale getirmek, barış ve istikrar isteyen bütün devletlerin ortak görevidir.

Moğol halkıyla Doğu Türkistan halkı tarihte samimi dostluk ve dayanışma içinde çok iyi uyum sağlamışlardır. Bugün Doğu Türkistan'da bizimle birlikte Çin esaretinde yaşamakta olan 150 bin Moğol kardeşimiz vardır. Çin komünist yönetimi Doğu Türkistan'da uygulamakta olduğu asimilasyon siyasetini İç Moğolistan ve Tibet'te de aynen uygulamaktadır. Moğolistan Hükümeti ve halkı, Çin işgali altındaki esir milletlerin durumunu en iyi şekilde bilmektedir.

Sizin, devletinizin ve halkınızın, Çin işgali altında her şeyden mahrum halde yaşamakta olan Doğu Türkistan halkının da feryadına kulak vereceğine inanıyoruz.

Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme yolunda şart ve imkân hazırlayıp destek olanlar arasında sizi ve devletinizi de görmekten esir halkımız büyük bahtıyarlık duyacaktır. Size ve devletinize büyük muvaffakiyetler temennisiyle...

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI DELEGELERİ İSTANBUL-TÜRKİYE

AZERBAJYCAN CUMHURBAŞKANI SAYIN EBULFEYZ ELÇİBEY

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şhrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Biz öncelikle, kardeş Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığa kavuşmasından dolayı halkınızı nezdinde zât-ı âlinizi tebrik ederiz. Devletinizin sizin idarenizde daha da güçlenmesini temenni ederiz.

Sizin Azerbaycan Cumhuriyeti'ne Cumhurbaşkanı olmanız, bir tek Azerbaycan'ın değil, bütün Türk dünyasının şansıdır. Sizin esir Doğu Türkistan'ın bugünü ve geleceğine yakından ilgi göstermeniz, yurtiçi ve yurtdışındaki bütün Doğu Türkistanlılar'ı çok sevindirmektedir. Bugün Doğu Türkistan'ın sahibi olan bu halklar, insani haklardan mahrumdur. Bununla kalmayıp, Çin'in zorla kabul ettirmeye çalıştığı "Şincan" ismini söylemeye mecbur edilmektedir. Milli tarihimiz, kültürümüz, örf ve âdetlerimiz, dil ve dinimiz yok edilmeye çalışılmaktadır. Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde yapılmakta olan nükleer denemeler çevre ve insanlarımızı büyük zarara uğratmakla kalmayıp, etrafındaki ülkelere de büyük zararlar vermektedir. Doğu Türkistan'a milyonlarca Çinli göçmen yerleştirilip, yerli halklar azınlık durumuna düşürülmeye çalışılmaktadır. Yeraltı, yerüstü zenginliklerimiz yağmalanmakta, Doğu Türkistan'ın sahipleri işsiz ve yoksul bırakılmaktadır. İlim adamları, din adamları, milli ve dini kimliğini tanıyan gençler hapishanelere atılmaktadır. Bugün, Doğu Türkistan halkı yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Biz Doğu Türkistan Milli Kurultayı delegeleri şöyle düşünüyoruz ki: Dili bir, dini bir, aynı kültüre sahip olan Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Tatar, Azeri halkları geçmişte ortak düşmanımıza beraber karşı durmuştuk. Kederde ve sevinçte beraber olan halklarız. Doğu Türkistan Milli Kurultayı, Türk halklarının birliğini hedef almaktadır. Bugün, devletinizin içinde bulunduğu ekonomik zorlukları iyi anlıyoruz. Ama, bu zorlukların kardeşler arasındaki menfaate engel olmayacağına da inanıyoruz.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yabancı ülkelerle, bilhassa Çin Halk Cumhuriyeti ile olan ilişkilerinde insan hak ve hukuku çiğnenmekte olan Doğu Türkistan halkının menfaatini dikkate alacağı inancındayız.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'ın kendi kaderini kendi tayin etme hakkına kavuşmasında kendi imkânları dahilinde manevi desteğini üzerimizden eksik etmeyeceğinin şuurundayız. Devletinizin ebedi olmasını temenni eder, mukaddes vazifenizde muvaffakiyetler dileriz.

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI DELEGELERİ İSTANBUL-TÜRKİYE

KIRGIZİSTAN CUMHURBAŞKANI
SAYIN ASKAR AKAYEV

TÜRKMENİSTAN CUMHURBAŞKANI
SAYIN SEFER MURAT NİYAZOV

ÖZBEKİSTAN CUMHURBAŞKANI
SAYIN İSLAM KERİMOV

KAZAKİSTAN CUMHURBAŞKANI
SAYIN NURSULTAN NAZARBAYEV

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Biz öncelikle, kardeş Kırgızistan/Türkmenistan/Özbekistan/Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığa kavuşmasından dolayı halkınız nezdinde zât-ı âlinizi tebrik ederiz. Devletinizin sizin idarenizde daha da güçlenmesini temenni ederiz.

Kırgızistan/Türkmenistan/Özbekistan/Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Türk boylarıyla beraber yaşamakta olan Doğu Türkistanlı kardeşlerinize hükümetiniz ve halkınızın hami olup, onların dil, tarih, kültür, örf ve adetlerini sürdürmeleri için her yönden yardımcı olmanız bizi sevindirmektedir. Kardeş Türki halkların kendilerinin bağımsızlığına kavuşup, ilerleme yolunda adım atmakta olduğu bugünlerde, Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek ve baş-

ka toplulukların anavatanı Doğu Türkistan, Çin esareti altındadır. Bugün Doğu Türkistan'ın sahibi olan bu halklar, insani haklardan mahrumdur. Bununla kalmayıp, Çin'in zorla kabul ettirmeye çalıştığı "Şincan" ismini söylemeye mecbur edilmektedir. Milli tarihimiz, kültürümüz, örf ve adetlerimiz, dil ve dinimiz yok edilmeye çalışılmaktadır. Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde yapılmakta olan nükleer denemeler çevre ve insanlarımızı büyük zarara uğratmakla kalmayıp, etrafındaki ülkelere de büyük zararlar vermektedir. Doğu Türkistan'a milyonlarca Çinli göçmen yerleştirilip, yerli halklar azınlık durumuna düşürülmeye çalışılmaktadır. Yeraltı, yerüstü zenginliklerimiz yağmalanmakta, Doğu Türkistan'ın sahipleri işsiz ve yoksul bırakılmaktadır. İlim adamları, din adamları, milli ve dini kimliğini tanıyan gençler hapishanelere atılmaktadır. Bugün, Doğu Türkistan halkı yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Biz Doğu Türkistan Milli Kurultayı delegeleri şöyle düşünüyoruz ki: Dili bir, dini bir, aynı kültüre sahip olan Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Tatar, Azeri halkları geçmişte ortak düşmanımıza beraber karşı durmuştuk. Kederde ve sevinçte beraber olan halklarız.

Doğu Türkistan Milli Kurultayı, Türk halklarının birliğini hedef almaktadır.

Doğu Türkistan'ın istiklali Kırgızistan/Türkmenistan/Özbekistan/Kazakistan Cumhuriyeti'nin siyasi, ekonomik yöndeki istikrarını sağlamada ve devam ettirmede mühim denge unsurudur. Asırlar boyu Çin'in Büyük Türkistan'a olan istilasına kalkanlık rolünü oynayıp gelen Doğu Türkistan'ın tamamıyla Çin toprağına dönüşmesi, aslında Orta Asya Cumhuriyetleri için de büyük tehlike oluşturur. Biz sizin ve halkınızın bunun şuurunda olduğunu biliyoruz. Bugün, devletinizin içinde bulunduğu ekonomik zorlukları iyi anlıyoruz. Ama, bu zorlukların kardeşler arasındaki menfaate engel olmayacağına da inanıyoruz.

Kırgızistan/Türkmenistan/Özbekistan/Kazakistan Cumhuriyeti'nin yabancı ülkelerle, bilhassa Çin Halk Cumhuriyeti ile olan ilişkilerinde insan hak ve hukuku çiğnenmekte olan Doğu Türkistan halkının menfaatini dikkate alacağı inancındayız.

Kırgızistan/Türkmenistan/Özbekistan/Kazakistan Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'ın kendi kaderini kendi tayin etme hakkına kavuşmasında kendi imkânları dahilinde manevi desteğini üzerimizden eksik etmeyeceğinin şuurundayız. Devletinizin ebedi olmasını temenni eder, mukaddes vazifenizde muvaffakiyetler dileriz.

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI DELEGELERİ İSTANBUL-TÜRKİYE

İSVİÇRE BAŞBAKANI SAYIN ADOLF OĞI

ALMANYA BAŞBAKANI SAYIN HELMUT KOHL

JAPONYA BAŞBAKANI SAYIN KIİCHİ MIYAZAWA

İNGİLTERE BAŞBAKANI SAYIN JOHN MAJOR

FRANSA CUMHURBAŞKANI
SAYIN FRANÇOİS MİTERRAND

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Bildiğiniz gibi 1933 ve 1944 senelerinde kurulmuş olan Doğu TCumhuriyeti, Stalin Rusyası'nın doğrudan askeri müdahalesiyle tekrar Çin esaretine bırakıldı.

Doğu Türkistan halkı, en son bağımsızlığını kaybettiği Aralık 1949 yılından bugüne kadar olan 43 seneden beri, komünist Çin hakimiyetinin yönetimi altında dünyada emsalsiz zulüm ve baskılar yaşayıp gelmiştir.

Doğu Türkistan, kızıl Çin işgaline düştüğü 1949 yılında, bu bölgedeki Çin nüfusu, kendi istatistiklerine göre 300 bini bulmuyordu. 1990 yılında yayınlanan Çin istatistiklerine göre Doğu Türkistan'daki Çin nüfusu 6 milyondan fazladır. Doğu Türkistan'a Çinli göçmen akını yoluyla yerli halk azınlık durumuna getirilmek için çalışılmaktadır. Doğu Türkistan halkı kendi tarihini, dinini öğrenme hakkına sahip değildir. Vatanın adını kendi diliyle anmaktan mahrum edilmekle kalmayıp, Çinliler tarafından zorla kabul ettirilmeye çalışılan "Şincan" (kazanılmış toprak manasına gelen) ismini kullanmaya mecbur edilmektedir. Kabul etmeyenler mahkemesiz cezalandırılmaktadır.

Doğu Türkistan'da fikir hürriyeti yoktur. Fikir hürriyeti isteyen bilim adamları, din adamları ve gençler tutuklanıp, gizli şekilde hapsedilmektedir. Bol yeraltı ve yerüstü zenginliğine sahip Doğu Türkistan halkı, işsizlik ve yoksulluk felaketine sürüklenmektedir.

Çin komünist hakimiyeti 16 Ekim 1964'den 21 Mayıs 1992'ye kadar Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde 37 defa nükleer deneme yapmıştır. Çevreye dağılan radyoaktif

maddeler, Doğu Türkistan'ın ekolojik dengesine büyük zarar vermemekle kalmayıp, bebeklerin başsız, kolsuz ve bacaksız doğumlarına, büyüklerin de ciğer, kan, kanser ve nedeni bilinmeyen hastalıklara aniden yakalanmalarına, hatta toplu ölümlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Doğu Türkistan'ın yerli halkının nüfusunun artması, suni yollarla engellenmektedir. Böyle bir dönemde yerli halka mecburi doğum kontrolü yapılmaktadır. Şehirlerde birden, köylerde ikiden fazla çocuk doğurmuş olan anneler ağır cezaya mâhkûm edilmektedir.

Zulüm ve baskıya karşılık gösterenler, askeri güçle ve ağır şekilde bastırılmaktadır.

Tarihte hür ve bağımsız yaşayıp gelmiş olan Doğu Türkistan halkı, bugün Çin komünist yönetimi tarafından milletçe yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Rus esareti altındaki milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi Çin'in Doğu Türkistan halkını planlı ve programlı bir şekilde imha etme siyasetini hızlandırmasına sebep olmuştur. Çin'in Doğu Türkistan'a göçmen ve asker sevkinde büyük artış görülmektedir. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin daha çok ortaya çıkarılıp elde edilmesi ve Çin'e taşınması hızlandırılmaktadır. Doğu Türkistan'daki Çin polisleri daha çok çalışmakta, buna bağlı olarak hapishanelerdeki yerli halktan siyasi tutukluların sayısında hızlı artış görülmektedir.

Çin yönetimi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünya üzerindeki etkisini kaybetmesinden sonra, meydana gelen boşluğu doldurmak için yayılma faaliyetini daha da hızlandırdı. Bugün Çin, çevresindeki bütün komşu devletlerden toprak hakkı olduğu iddiasındadır. Çin, dünya geleceğinin barış ve istikrarını bozucu tehdit unsuru olmaktadır. Bu tehdit unsurunu zararsız hale getirmek, barış ve istikrar isteyen bütün devletlerin ortak görevidir.

Devletiniz ve halkınız, Doğu Türkistan'ın işgal ve esaret altındaki bulunduğu 43 sene içinde birçok zor durumdaki milletlerin kendi kaderini kendilerinin tayin etmesine uluslararası platformda önemli destek ve yardımlarda bulundunuz.

Sizin, devletinizin ve halkınızın Çin işgali altında her şeyden mahrum halde yaşamakta olan Doğu Türkistan halkının da feryadına kulak vereceğine inanıyoruz.

Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme yolunda şart ve imkân hazırlayıp destek olanlar arasında sizi ve devletinizi de görmekten esir halkımız büyük bahtıyarlık duyacaktır.

Size ve devletinize büyük muvaffakiyetler temennisiyle...

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI
DELEGELERİ
İSTANBUL-TÜRKİYE

SAYIN ENDONEZYA DEVLET BAŞKANI

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Bildiğiniz gibi 1933 ve 1944 senelerinde iki defa kurulmuş olan Doğu Türkistan Cumhuriyeti, Stalin Rusya'sının doğrudan askeri müdahalesiyle tekrar Çin esaretine bırakıldı.

Doğu Türkistan halkı, en son bağımsızlığını kaybettiği Aralık 1949 yılından bugüne kadar olan 43 seneden beri, komünist Çin hakimiyetinin yönetimi altında dünyada emsalsiz zulüm ve baskılar yaşayıp gelmiştir.

Doğu Türkistan, kızıl Çin işgaline düştüğü 1949 yılında, bu bölgedeki Çin nüfusu, kendi istatistiklerine göre, 300 bini bulmuyordu. 1990 yılında yayınlanan Çin istatistiklerine göre, Doğu Türkistan'daki Çin nüfusu 6 milyondan fazladır. Doğu Türkistan'a Çinli göçmen akını yoluyla yerli halk azınlık durumuna getirilmek için çalışılmaktadır. Doğu Türkistan halkı kendi tarihini, dinini öğrenme hakkına sahip değildir. Vatanın adını kendi diliyle anmaktan mahrum edilmekle kalmayıp, Çinliler tarafından zorla kabul ettirilmeye çalışılan "Şincan" (kazanılmış toprak manasına gelen) ismini kullanmaya mecbur edilmektedir. Kabul etmeyenler mahkemesiz cezalandırılmaktadır.

Doğu Türkistan'da fikir hürriyeti yoktur. Fikir hürriyeti isteyen bilim adamları, din adamları ve gençler tutuklanıp, gizli şekilde hapsedilmektedir. Bol yeraltı ve yerüstü zen-

ginliğine sahip Doğu Türkistan halkı, işsizlik ve yoksulluk felaketine sürüklenmektedir.

Çin komünist hakimiyeti 16 Ekim 1964'den 21 Mayıs 1992'ye kadar Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde 37 defa nükleer deneme yapmıştır. Çevreye dağılan radyoaktif maddeler, Doğu Türkistan'ın ekolojik dengesine büyük zarar vererek kalmayıp, bebeklerin başsız, kolsuz ve bacaksız doğumlarına, büyüklerin de ciğer, kan, kanser ve nedeni bilinmeyen başka hastalıklara aniden yakalanmalarına, hatta toplu ölümlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Doğu Türkistan'ın yerli halkının nüfusunun artması, suni yollarla engellenmektedir. Böyle bir dönemde yerli halka mecburi doğum kontrolü yapılmaktadır. Şehirlerde birden, köylerde ikiden fazla çocuk doğurmuş olan anneler ağır cezaya mahkûm edilmektedir.

Zulüm ve baskıya karşılık gösterenler, askeri güçle ve ağır şekilde bastırılmaktadır.

Tarihte hür ve bağımsız yaşayıp gelmiş olan Doğu Türkistan halkı, bugün Çin komünist yönetimi tarafından milletçe yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Rus esareti altındaki milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi Çin'in Doğu Türkistan halkını planlı ve programlı bir şekilde imha etme siyasetini hızlandırmasına sebep olmuştur. Çin'in Doğu Türkistan'a göçmen ve asker sevkinde büyük artış görülmektedir. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin daha çok ortaya çıkarılıp elde edilmesi ve Çin'e taşınması hızlandırılmaktadır. Doğu Türkistan'daki Çin polisleri daha çok çalışmakta, buna bağlı olarak hapishanelerdeki yerli halktan siyasi tutukluların sayısında hızlı artış görülmektedir.

Çin yönetimi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünya üzerindeki etkisini kaybetmesinden sonra, meydana gelen boşluğu doldurmak için yayılma faaliyetini daha da hızlandırdı. Bugün Çin, çevresindeki bütün komşu devletlerden toprak hakkı olduğu iddiasındadır. Çin, dünya geleceğinin barış ve istikrarını bozucu tehdit unsuru olmaktadır. Bu tehdit unsurunu zararsız hale getirmek, barış ve istikrar isteyen bütün devletlerin ortak görevidir.

Sizin, devletinizin ve halkınızın, Çin işgali altında her şeyden mahrum yaşamakta olan Doğu Türkistan halkının da feryadına kulak vereceğinize inanıyoruz.

Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme yolunda şart ve imkân hazırlayıp destek olanlar arasında sizi ve devletinizi de görmekten esir halkımız büyük bahtiyarlık duyacaktır.

Size ve devletinize büyük muvaffakiyetler temennisiyle..

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI DELEGELERİ İSTANBUL-TÜRKİYE

AFGANİSTAN DEVLET BAŞKANI SAYIN BURHANEDDİN RABBANİ

PAKİSTAN BAŞBAKANI SAYIN NEVAZ ŞERİF

SAYIN HİNDİSTAN BAŞBAKANI

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI düzenlendi. Bu kurultaya Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Almanya, İsviçre, ABD, Fransa, Pakistan, Suudi Arabistan, Hollanda ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan davasını yürütmekte olan grupların 1000'den fazla delegesi katıldı.

Zât-ı âlinize bu mektubun gönderilmesi kurultayda kabul edilen kararlar arasındadır.

Bildiğiniz gibi 1933 ve 1944 senelerinde iki defa kurulmuş olan Doğu Türkistan Cumhuriyeti, Stalin Rusya'sının doğrudan askeri müdahalesiyle tekrar Çin esaretine bırakıldı.

Doğu Türkistan halkı, en son bağımsızlığını kaybettiği Aralık 1949 yılından bugüne kadar olan 43 seneden beri, komünist Çin hakimiyetinin yönetimi altında dünyada emsalsiz zulüm ve baskılar yaşayıp gelmiştir.

Doğu Türkistan, kızıl Çin işgaline düştüğü 1949 yılında, bu bölgedeki Çin nüfusu, kendi istatistiklerine göre, 300 bini bulmuyordu. 1990 yılında yayınlanan Çin istatistiklerine göre, Doğu Türkistan'daki Çin nüfusu 6 milyondan fazladır. Doğu Türkistan'a Çinli göçmen akını yoluyla yerli halk azınlık durumuna getirilmek için çalışılmaktadır. Doğu Türkistan halkı kendi tarihini, dinini öğrenme hakkına sahip değildir. Vatanın adını kendi diliyle anmaktan mahrum edilmekle kalmayıp, Çinliler tarafından zorla kabul ettirilmeye çalışılan "Şincan" (kazanılmış toprak manasına gelen) ismini kullanmaya mecbur edilmektedir. Kabul emeyenler mahkemesiz cezalandırılmaktadır.

Doğu Türkistan'da fikir hürriyeti yoktur. Fikir hürriyeti isteyen bilim adamları, din adamları ve gençler tutuklanıp, gizli şekilde hapsedilmektedir. Bol yeraltı ve yerüstü zen-

ginliğine sahip Doğu Türkistan halkı, işsizlik ve yoksulluk felaketine sürüklenmektedir.

Çin komünist hakimiyeti 16 Ekim 1964'den 21 Mayıs 1992'ye kadar Doğu Türkistan'ın Lop Nor bölgesinde 37 defa nükleer deneme yapmıştır. Çevreye dağılan radyoaktif maddeler, Doğu Türkistan'ın ekolojik dengesine büyük zarar vermekle kalmayıp, bebeklerin başsız, kolsuz ve bacaksız doğumlarına, büyüklerin de ciğer, kan, kanser ve nedeni bilinmeyen başka hastalıklara aniden yakalanmalarına, hatta toplu ölümlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Doğu Türkistan'ın yerli halkının nüfusunun artması, suni yollarla engellenmektedir. Böyle bir dönemde yerli halka mecburi doğum kontrolü yapılmaktadır. Şehirlerde birden, köylerde ikiden fazla çocuk doğurmuş olan anneler ağır cezaya mahkûm edilmektedir.

Zulüm ve baskıya karşılık gösterenler, askeri güçle ve ağır şekilde bastırılmaktadır.

Tarihte hür ve bağımsız yaşayıp gelmiş olan Doğu Türkistan halkı, bugün Çin komünist yönetimi tarafından milletçe yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Rus esareti altındaki milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi Çin'in Doğu Türkistan halkını planlı ve programlı bir şekilde imha etme siyasetini hızlandırmasına sebep olmuştur. Çin'in Doğu Türkistan'a göçmen ve asker sevkinde büyük artış görülmektedir. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin daha çok ortaya çıkarılıp elde edilmesi ve Çin'e taşınması hızlandırılmaktadır. Doğu Türkistan'daki Çin polisleri daha çok çalışmakta, buna bağlı olarak hapishanelerdeki yerli halktan siyasi tutukluların sayısında hızlı artış görülmektedir.

Çin yönetimi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünya üzerindeki etkisini kaybetmesinden sonra, meydana gelen boşluğu doldurmak için yayılma faaliyetini daha da hızlandırdı. Bugün Çin, çevresindeki bütün komşu devletlerden toprak hakkı olduğu iddiasındadır. Çin, dünya geleceğinin barış ve istikrarını bozucu tehdit unsuru olmaktadır. Bu tehdit unsurunu zararsız hale getirmek, barış ve istikrar isteyen bütün devletlerin ortak görevidir.

Hindistan halkıyla, Doğu Türkistan halkı ticari ve kültürel münasebetler nedeniyle birbirini yakından tanımış ve tarihte samimi dostluk ve dayanışma içinde çok iyi uyum sağlamışlardır.

Sizin, devletinizin ve halkınızın, Çin işgali altında her şeyden mahrum yaşamakta olan Doğu Türkistan halkının da feryadına kulak vereceğinize inanıyoruz.

Doğu Türkistan halkının kendi kaderini kendi tayin etme yolunda şart ve imkân hazırlayıp destek olanlar arasında sizi ve devletinizi de görmekten esir halkımız büyük bahtıyarlık duyacaktır.

Size ve devletinize büyük muvaffakiyetler temennisiyle...

**DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI
DELEGELERİ
İSTANBUL-TÜRKİYE**

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYI'NIN ÇİN HALK CUMHURİYETİ DEVLET BAŞKANINA YAZDIĞI MEKTUP

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde Doğu Türkistan Millî Kurultayı düzenlendi. Kurultaya Türkiye, Almanya, Amerika, İsviçre, Hollanda, Avustralya, Suudi Arabistan, Pakistan, Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Çin'in istilasını altındaki Doğu Türkistan başta olmak üzere, Doğu Türkistan Bağımsızlık Hareketi Teşkilatı temsilcilerinden binden fazla delege katıldı. Kurultay, bu kurultayın kararı ve bu kararlarla ilgili olan meseleleri size duyurmamızı onayladığı için, bu mektubu dikkatinize sunmuş bulunuyoruz.

Doğu Türkistan Millî Kurultayı Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını geri almak olan genel kararı onayladı. Bu karar Doğu Türkistan'ın tarihi gerçekleri esasında onaylanmıştır:

Türkî halklar Milattan önce mükemmel bir devlet kurmuşlardır. O devlet "Hun Tanrıku" adıyla adlandırılmış, o zamanlarda bu devlet ile Çin'in bütün hanlıkları arasındaki devlet sınırı çok açık belirlenmiş. Çin Seddi ise şimdiye kadar bunun eleli olarak mevcudiyetini sağlamakta. O zamanlarda, Hun Tanrıku'nun devlet toprağı doğuda Liao He nehrinden, batıda Kölârat (Pamir)'in batısındaki iki nehir va-

disine kadar olan geniş yerleri bünyesine almış. Tanrı Dağının çevresinde yer alan dört büyük çukurluk bu devletin merkezi topraklarını oluşturmuş.

Miladî 6. yüzyıldan sonra, Türkî halklar yeniden bir hanlık kurarak, bu hanlığı "Gök Türk Hanlığı" diye adlandırdı. Bu hanlık Hun devrindeki toprakları ve millî varlıkları sağlamış.

Miladî 8. yüzyıldan sonra, Türkî halklar Hun ve Gök Türk devrindeki tarihî tecübe-leri biriktirerek, doğrudan gelecek olan istilalara karşı durmak için, Orhun Nehrinde bir hanlık kurdu, bu hanlığı "Uygur Hanlığı" diye adlandırdı. Bu devrelerde, öncekileri gibi millî varlık sağlandı ve bu toprakta yaşayan öbür Türk hakimiyetleri barış içinde kalkınma imkânına kavuştu.

Miladî II. yüzyılda, İslam dini Türkî halklara ulaştıktan sonra, Türk ulusu yine bir hanlık kurdu, bu hanlığı "Karahanılar" diye adlandırdı. Bu zamanlarda, İslam inine hâlâ geçmeyen "Türk ulusunun Turfan Uygur Hanlığı", "Kensu Uygur Hanlığı" gibi hanlıkları kendi hakimiyetini devamlı olarak sürdürdü. Karahaniler dairesinde gelişen yeni millî varlıklar Asya, Avrupa'daki bütün Türkî halklar tarafından yaşatıldı ve şimdiye kadar yaşatılmakta.

Türkî halklar kendisi yaşadığı eminleri

"Türkistan" diye adlandırılmış. Mesela, Turfan'da bulunan Miladî 630. yılına ait olan Bir Söğütçe elyazmasında bile "Türkistan" adı geçiyor. Ondan sonraki devrelerde yazılan "Kut'adgu Bilig", "Tarihî Reşidi", "Buğrahanlar Tezkiresi" gibi nadir eserlerde hem "Türkistan" kelimesi eksiksiz geçiyor.

Tarihte Türkî halklar birkaç kere Çin'in bazı hanlıklarının istilasına maruz kalmış, ama Türkî halklar bu istilaları hemen mağlup ederek barışı elinde tutmuş. Kendisiyle vatandaş olarak yaşayan öbür milletler ve komşu eller ile özellikle barışı seven Çinliler ile iyi geçinmiş. Kültür ilişkisi cihette bazan otak milli etnografiyeyi meydana getirmiş.

Miladî 13. yüzyıldan sonra, Doğu Türkistan halkı Çinli halklar gibi aynı kaderle karşılaşarak, Moğol işgali altında kalmış. Ama uzun zaman geçmeden Türkî halklar Moğollar ile beraber ayrı bir devlet kurmuş.

Miladî 17. yüzyılda, Çin halkı Mançor'ların işgaline uğrayarak kendi milli egemenliğini tekrar kaybettiği sırada Türkistan halkı da Mançor İmparatorluğunun istilasına uğradı. 1762 yılı Mançor İmparatorluğu ili nehrine kadar istilasını yürüttükten sonra, Rus Çarı ile peş peşe birkaç anlaşma imzalayarak, Türkistan'ı parçalamaya başladı. Rus Çarının işgal ettiği topraklar "Batı Türkistan", Mançor İmparatorluğunun işgalinde olan topraklar "Doğu Türkistan" diye adlandırıldı. Mançor İmparatorluğu Doğu Türkistan'ın devlet yapısını kökünden yok etmek için, "Doğu Türkistan" adını "Şin Cian" (Yeni Hudut) a değiştirdi, ondan sonra "Bölge" tayin etti. Bu devrede Doğu Türkistan halkının işgala karşı mücadelesi hiçbir zaman durmadı.

Son Zhongshan efendi Şin Hai inkılabını başlatıp, Mançor İmparatorluğunu yıktıktan sonra, Doğu Türkistan halkı da Mançor İmparatorluğunun Doğu Türkistan'da kalan eski güçlerine karşı birkaç on yıl mücadele gösterip, 1933 yılı Doğu Türkistan Cumhuriyeti'ni kurdu. Bu hakimiyet Sovyet Komünist Partisi'nin el koymasıyla yıkıldı. Ondan sonra, Doğu Türkistan halkı 1944 yılı yine bir kere Doğu Türkistan Cumhuriyet Hükümetini kurdu. Aradan uzun geçmeden bu hakimiyet Sovyet Komünist Partisi ile Çin Komünist Partisi'nin arasındaki siyasi alış verişin kurbanı oldu.

Sayın Başkan, Doğu Türkistan Millî Kurultayı'nda onaylanan bu genel karar sadece Doğu Türkistan'ın tarihi gerçeklerine dayanarak değil, Çin Komünist Partisi'nin sömürgecilik hükümlerini altında Doğu Türkistan halkının yaşayan acı siyasi zulümleri ve iktisadi yağmalanmalarına dair delillere de dayanarak çıkartılmıştır:

1. Çin Komünist Partisi Doğu Türkistan'ın devlet yapısı ve milli varlığı (milli etnografiyeyi)ni kökünden yok etmek için, birkaç on yıldan bu yana Doğu Türkistan eskiden Çin'in bir parçası olmuştur. (Doğu Türkistan'da yaşayan halklar Çinli milletlerin biridir, denilen sahte gerçeği Doğu Türkistan halkına kabul ettirmeye çaba gösterdi.)

2. Doğu Türkistan halkına, kendi ana-topraklarının adı olan "Doğu Türkistan" adını kullanmayı durdurup, onun yerine Çin sömürgeciliğinin isfatı olan "Şin Cian" (Yeni Hudut) adını kullanmaya kesintisiz zorladı.

3. Doğu Türkistan'ın bol doğal zenginliklerini devamlı olarak sömürmek için Doğu Türkistan halkını Çinlilerin bu toprağa en önce gelen ve bu toprakları açan millet

olduğunu kabul ettirerek, Doğu Türkistan halkını kendi doğal zenginliklerini kendisi koruma ve ondan yararlanma hakkından vaz geçmeye kesintisiz zorladı.

4. Doğu Türkistan'da devamlı olarak atom denemesi yürütüp, bu toprakların yaşam çevresini ağır biçimde bozdu.

5. Doğu Türkistan halkına doğum ısıtılama siyasetini mecburi yürüterek, beraberinde Çinli göçmenlerin sayısınıhızla artırarak, Doğu Türkistan halkını kendi topraklarında "Azınlık millet" yaparak evlat-sız duruma düşürerek, milletimizi tümüyle basamak basamak yok olma yoluna yürüme mecbur etti.

6. Doğu Türkistan halkına dini düşmanlık siyaseti yürüterek Doğu Türkistan halkına istediği yerde ve istediği zamanda "Panislamizm", "dini örtülü karşı devrimci" gibi bednamları aleyhine yükleyerek dini faaliyetleri sınırlandırdı, onlara siyasi propaganda yaparak pek çok kişiyi hapse attı.

7. Kültür ve eğitim sahasında, Doğu Türkistan halkına çeşitli sınırlamalarda bulunarak, planlı bir şekilde bilim yapısını zayıflatıp, halkımızı sanayi ile ilgilenmeyen, şehir hayatından uzaklaşan, bilgisiz bir millet durumuna düşürmeye çalıştı. Öbür taraftan, Doğu Türkistan'da yaşayan ilim adamlarına istediği yerde istediği zaman "yerli milletçi", "bölücü" gibi adları aleyhine yükleyerek, siyasi işkence yaptı; hatta kendi vaanının, kendi milletin tarihini araştıran, yazan, neşr eden Doğu Türkistanlılar'ı cezaya sevk etti.

Sayın Başkan, Çin Komünist Partisi'nin açıkça ortaya koyduğu meşhur hitap namesi, mühürleyerek dağıtan resmi gazetelerinde söylediği güzel, şeker sözleri, Doğu Türkistan halkının hafızasında hâlâ

var ve bunların sahte şeyler olduğunu da çoktan anlamış oldu. Çin Komünist Partisi'nin 1950 yılların sonunda, "Amerika ve İngiltere'ye karşı duralım" sloganını ortaya atarak, emeliyette Doğu Türkistan halkına ağır siyasi propaganda yaptıkları, hatta Doğu Türkistan halkından binlerce, on binlerce kişiyi kendi topraklarından dışarı kovdukları, 90'lı yıllara adım atıktan sonra "ülke içi ve dışındaki milli bölücülere karşı duralım" sloganını ortaya atarak emeliyette Doğu Türkistan halkına daha da ağır siyasi propaganda yaptıkları asla unutulmuyor.

Sayın Başkan, Türkistan'ın sömürge durumuna getirilme sırasında, Çin Komünist Partisi ile işbirliği yapan Sovyet Komünist Partisi çöten dağıldılar, onun sömürgesi olan milletler bile çöten kendi bağımsızlığını geri aldılar, ama Çin Komünist Partisi Doğu Türkistan'a uzattığı sömürgeci elini hâlâ geri çekmedi. Bugün dünyada sömürge olmuş milletlerin bağımsızlığını geri almak için büyük tarihî akışı yaşanmakta. Sömürge olan birçok millet barış yolu ile kendi bağımsızlığını çoktan elde etti, daha birçok millet kendi bağımsızlığını elde etmek için savaşmata. Doğu Türkistan halkı barış yoluyla kendi bağımsızlığını geri almak istiyor. Bunun için biz her türlü görüşme ve münakaşa etmelere hazırız.

Sayın Başkan, sizin kendi milletiniz de tarihte sömürge olmanın acılarını yaşayan bir millet. O yüzden sömürge durumundaki milletlerin duygularını muhakkak anlamanızı ve bu hususta bizimle konuşma yapmanızı ümit ediyoruz.

**Doğu Türkistan Millî Kurultayı
Temsilcilerinden**

14 Aralık 1992

DOĞU TÜRKİSTAN'DA ÇİNLİLER'İN NEGATİF DİNİ SİYASETİ

Impact International
12 Feb. 1993

Kültür Devriminden sonra siyasette gösterdiği iyi gelişmelere rağmen Çin komünist partisi dini inancını hâlâ bir negatif güç olarak görmektedir... Çin anayasa sistemi vatandaşların temel hakkı olan adalette yargılanma haklarından mahrum etmektedir.

Doğu Türkistan halkının dini faaliyetlerini engellemek ve siyasi görüşlerinin ifadelerini susturmak için 1989 yılından beri yüzlerce belki binlerce Doğu Türkistanlılar'ı tutuklanmıştır ve bu tutuklanan kişilerden doğunun akıbetleri bilinmemektedir, hiçbiri (zaten yok) teslim edilip yargılanmamış, olsa bile sadece bir kaç yargılanmıştır.

Bu durumda ilk defa olarak, Türk

Parlamento üyeleri Doğu Türkistan'daki insan haklarının incelenmesine çağırıldı. Üç günlük uluslararası Doğu Türkistan Milli Kurultayı İstanbul'da açıldı, kendi kaderini kendisi tayin etmek için Doğu Türkistan halkını mücadeleye çağırıldı. Bu kurultaya 5 Ortaasya Cumhuriyeti, Amerika, Avrupa, Avustralya ve Ortadoğu'dan gelen delegeler katılmışlardır. Ama iyi bir haber olarak Çin yöneticileri daha önce aldığı Yanzit nehri civarından Doğu Türkistan'a bir milyon Çinli getirip yerleştirme kararını kaldırmıştır. Bu göçmen planı çift amaçlı idi, yani, hem bölgedeki nüfus papisini değiştirmek hem bölgede Çin nüfusunu çoğaltarak yerli Türk halkını idare etmek ve asimile etmektir.

DOĞU TÜRKİSTAN. MEKTUBU

M. Emin Hazret

ADNAN KAHVECİ ve DOĞU TÜRKİSTAN

Türkiye'deki devlet adamları, siyaset adamları, işadamları ve aydın kesimlerden, Doğu Türkistan'ı seven, Doğu Türkistan'ın yararı için sessiz sedasız çalışmalarını sürdürmekte olan birçok kıymetli kişiler vardır.

Bunların içinde en mühim şahıslardan biri merhum Adnan Kahveci idi.

Adnan Kahveci'yle 7 Ocak 1993 tarihinde Kartal'daki evinde görüştük. Merhum, Ankara'dan telefonla arayıp, İstanbul'a geleceğini ve evimizde bizi ziyaret etmek istediğini söyledi. Biz, zahmet et-

memesini, birkaç arkadaşla evine gelebileceğimizi söyledik. Memnunluk duyacağını söyledi.

Randevu tarihinde, ben, Doğu Türkistan'dan yeni gelen bir arkadaşım, bir gazeteci ve bir işletme müdürü arkadaşım la beraber evine gittik. Sohbetimiz üç buçuk saat devam etti. Bu muhterem zatın Çin ve Doğu Türkistan hakkındaki geniş bilgileri, beni ziyadesiyle şaşırttı. O şöyle demişti:

"Ben bakan olarak Çin'e iki defa gittim ve her defasında da Doğu Türkistan'ı görmek isteğimi gerçekleştirdim. Urumçi, Turfan, Kaşgâr'ı gördüm. Turfan ile Kaşgâr'da kendimi

sanki Anadolu'da geziyormuş gibi zannettim. Adamları, aynen Anadolu insanlarına benziyordu. Oradaki Türkler'le yavaş yavaş konuşup anlaşabildik. Ama halk çok fakir. Ortaçağ hayatını yaşıyorlar. O günleri hiç unutamam. Ziyaretim esnasında Urumçi'de cuma namazına gittim ve orada Türkler'le birlikte namaz kıldım. Görüntüleri videoya aldım, çok duygulandım..."

Kahveci, Doğu Türkistan'ın Çin esaretinden kurtulmasında, uluslararası platformda nelerin yapılması gerektiği hakkında çok önemli ve gerçekçi bilgiler ve tavsiyelerde bulunmuştu. Onun Doğu Türkistan'ın geleceği hakkındaki tavsiyeleri ve teklifleri bir-iki hafta kadar benim düşüncelerimi etkisi altına almıştı. Sohbet sırasında sayın Füsun Kahveci'nin kendi elleriyle hazırladığı ikramlarda bulundu. Eve girip oturduktan biraz sonra salona Kahveci'nin küçük oğlu Cihan geldi. Bize 'Hoşgeldiniz' deyip, görüştü. Daha sonra terbiyeli bir şekilde yanımızdan ayrılp başka odaya geçti.

Bu sırada Adnan Kahveci benden kaç çocuğum olduğunu sordu. Ben, "İki çocuğum var," diye cevap verdim. "Çok az" dedi. "Siz o kadar kalabalık Çinliler arasında eriyip yok olmamak için Doğu Türkistan halkını; 1. Kültür, örf ve âdetlerine sıkı sıkı sarılmasına, 2. Doğu Türkistanlı annelerin engelleme rağmen çok çocuk yapmasını teşvik etmek lazım. Bunu sadece Doğu Türkistan'dakiler değil, dünyanın diğer bölgelerindeki Doğu Türkistanlılar da yapması lazım. Çok çocuk sahibi olmaları lazım. Bu, Doğu Türkistanlı-

lar'ın millî vazifesidir."

Biz Kahveci'nin evinden ayrılırken ona Doğu Türkistan'ın bayrağını takdim ettik ve "Bu bayrağı gördükçe Doğu Türkistan'ı hatırlarsınız" dedik. Kahveci, "Doğu Türkistan en sonuncu esir Türk yurdu. Doğu Türkistan'ı hiçbir zaman unutmuyorum ki, hatırlayayım. Bence, Doğu Türkistan'ın kurtulması on yılı geçmeyecektir. Bu defa Doğu Türkistan'a gitsem, inşaallah onun bağımsızlığını tebrik etmek için giderim. Doğu Türkistan için elimden gelecek herhangi bir yardımı yapmaya hazırım. Ne zaman ihtiyaç duyulursa beni arayın" dedi. Kahveci'nin Doğu Türkistan bayraklı rozeti hemen yakasına taktığını gördük. "Bu rozeti Türk bayrağı yanında taşıyacağım. Bunun ne olduğunu soran gazetecilere Doğu Türkistan bayrağı olduğunu söyleyip, reklam yaparım" diye de bizlere şaka yaptı.

Aradan bir ay geçmedi... 5 Şubat 1993 tarihi öğle saatlerinde radyo haberinden Adnan Kahveci ve eşi Dr. Füsun Kahveci'nin trafik kazasında hayatını kaybettiğini duyarken kulaklarıma inanmadım.

Bu büyük kayıp, bir tek aziz Türkiye'miz için değildir. Doğu Türkistan da, dünyada kendisine yardım yapmakta olan en güvenilir bir yardımcı devlet adamından, bir fikir adamından mahrum oldu. Merhum Adnan Kahveci'den ayrıldık ama onun fikirleri Doğu Türkistan'ın kurtuluş mücadelesiyle beraber yaşayacaktır.

Merhum Adnan Kahveci ve eşine Allah'tan rahmet diliyorum...

DOĞU TÜRKİSTAN'IN MİLLİ KİMLİĞİNİ DALGALANDIRMA BAHTI MUTLAKA AÇILACAKTIR.

Namık Kemal ZEYBEK
Büyükelçi: T.C.Başbakanlık
Başdanışmanı

Sayın Genel Başkanım

Doğu Türkistan'ın Milli Mücahid Lideri Sayın İsa Yusuf Alptekin

Sayın Olcas Süleyman

Sayın Divan

Doğu Türkistan Milli Kurultayının Sayın Delegeleri

Biz Doğu Türkistan'dan çokca bahsettik. Çocukluğumuzdan beri bahsediyoruz. Çocukluğumuzdan beri Doğu Türkistan'ı konuşuyoruz. Bu Ay-yıldızlı Gökbayrak bizim hayal dünyamızı ve odalarımızı süsleyip geldi. Fakat şimdi başka türlü konuşma çağı geldi. Sayın Türkeş'in konuşmasını dinlerken kendisinin ifade ettiği bir görüş canlandı zihnimde. Şimdi temkini tavsiye etmek bizim işimiz haline geldi. Doğrusu da bu.

Bu Kurultay bundan önce yapılmış olan Kurultaylara benzemiyor. Bu oniki'ye çeyrek kala yapılan bir Kurultaydır Bir şeyler geliyor. Ben konuyu kendi açımdan ifade ediyorum. Bu bayrak bugünlere kadar getirilmiştir. Bu bayrak Türk Milletinin bağımsız olma bayrağı

Türk halklarının kendi devletlerine sahip olabilme bayrağı, bugünlere kadar getirilmiştir. Şimdi bütün dünyada meydana gelen büyük değişim ve dönüşüm çağında Doğu Türkistan için de bir kapı açılacaktır. Bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın. Allaha şükürler olsun ki bugün Birleşmiş Milletlerde Türkiye Cumhuriyetinden başka 5 Türk devletinin bayrakları dalgalanmaktadır. Bu bayraklar, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve T.C. bayraklarıdır.

Bu bayrakların dalgalandırılmasında elbetteki o bölgelerden mücadele ederek Türkiye'ye ve diğer yerlere gelerek bu bayrakları dalgalandıranların büyük katkısı vardır. Ancak asıl bunu sağlayan dünyadaki büyük gelişim ve dönüşüm-

dür. Hepimizin bildiği gibi yeni bir çağı yaşıyoruz. İnsanlık yeniden oluşuyor. yaşama tarzı değişiyor. Üretim biçimi değişiyor, yerleşim dokusu değişiyor adeta insanlık düzeni yıkılıyor ve yeniden oluşuyor. Bunları bildiğiniz gibi bilgi çağı denilen büyük dönüşüm gerçekleştiriyor. Doyalısıyla ister istemez her toplum yıkılıp yeniden yapılacaktır. Sovyetler Birliği bunun için yıkıldı. Yerine Bağımsız devletler Topluluğu diye anılan bir devlet ortaya çıktı. Şimdilik. Yarın ne olacağını hep birlikte göreceğiz. Bu gelişme devam edecek dolayısıyla ister istemez Doğu Türkistan'ı hudutları içinde bulunduran büyük imparatorluk ta yeniden oluşmak mecburiyetindedir. Bu olacaktır. Bu hiç kimsenin meyline veya arzusuna bağlı bir iş değildir. Nitekim orda da başlamıştır. Bütün dünyada Milli Kültür bayrağı insanların kendi dilleri ile konuşmaları ve kendi dilleri ile eğitim yapmaları ve kendi milli bayraklarını dalgalandırmaları hakkı eşyanın tabiatı icabı yeniden yükseklerde dalgalanacaktır. Doğu Türkistanın da ister istemez milli kimliğini insanlık aleminde dalgalandırma bahtı açılacaktır. Bunun başka hiç bir çaresi yoktur. Bu olacaktır. Onun için de bizim gelecek olan bu büyük gelişmeye hazırlıklı hale gelmek ve hazırlık yapmamız lazım.

Biz doğrusu Sovyetler Birliğindeki bu gelişmeyi hep söyledik umduk ve dua ettik, ama bu kadar çabuk beklemiyorduk. Tekrar itiraf edelimki, bu gelişmeler için yeteri kadar hazırlık yapamadık. Hazırlıksız yakalandık. Kişi olarak, devlet olarak, millet olarak hatta Türkçüler olarak Türk Birliği davasına inanmış kişiler olarak dahi yeterli hazırlığı yaptığımızı söylemeyiz. Çünkü, beklemiyorduk. Ama çalışanlarımız vardı ki, bu bayrağı daglandıranlar siyaset platformunda edebiyatta, fikriyatta meseleyi gündemde tutanlar vardı. Sayın Turan yazgan gibi Türk Dünyası araştırmaları Vakfını kurup çok ciddi çalışmalar yapanlar vardı. Onun yaptığı hazırlık Türk dünyası için büyük bir şanstır. Ahmet Bican Ercilasun gibi ilim planında hazırlık yapanlar vardı.

Onun Türk Edebiyatı ve Türk Lehçeleri Sözlüğü benim el kitabım oldu. Ben bu kitapları okuyarak bugün Türk dünyasının her yerinde onların dili ile konuşabiliyorum, anlaşabiliyorum. Çünkü, ben bu kitapları okudum. Yani bizim dilimiz bilen kazak tili bir til. İş o kadar zor değilmiş. Yani kazak dili ile bizim dilimiz bir dil. Yani böyle öncül insanlar vardı. Bizim bu insanlara bu çalışmalarını için şükran borçluyuz. Bugün bu faaliyetler devam ediyor. Sayın Turan Yazgan'ın bu tür faaliyetlerini, her gittimiz yerde onun hayat izlerini görüyoruz. 1992 yılının mayıs ayında oraya (Türk Cumhuriyetlerine) gittiğimiz zaman sayın Başbakanımız ile birlikte. Sayın Türkeş de vardı, Ahmet Yesevi Lisesinin öğrencilerini akıcı bir İstanbul Türkçesi ile karşımızda konuşur bulduk. Bunu da sayın Turan Yazgan'a borçluyuz. Kendisine ming rahmet (kendisine binlerce teşekkürler)

Şimdi biz, tabii heyecanı seviyoruz. Hepimiz seviyoruz. Çünkü biz gönül adamlarıyız. Gönül adamları da heyecanı sever. Fakat şimdi akıl çağına bilgi çağına eğitim çağına geçmek durumundayız. Bunun için bu kurultayımız daha ve daha sonraki Kurultaylarımızda, bu kurultaylarımızın alt komisyonlarında ve çalışmalarında yarın ve gelecekteki Doğu Türkistan Cumhuriyetinde biz Doğu Türkistan'ın dışında yaşayan Uygurlar, kazaklar, Kırgızlar ve Türkiyeliler, yani bütün Türkler biz hepimiz uyguruz. Biz hepimiz kazağız. Biz hepimiz Türkmeniz. Biz hepimiz Öbek'iz. Biz hepimiz Türkiyeliz. Dünyada 160 milyon kazak var. 160 milyon uygur ve 160 milyon Kırgız var. Ben bu sözü bir çok yerde söyledim. Doğrusu da bu. Biz hepimiz biriz. Biz Doğu Türkistan dışında Yani şu andaki 1.640.000 Km²'lik toprak dışında yaşayan uygurlar, Kazaklar sarı uygurlar, kırgızlar yani Türkler olarak yarın gelecekteki büyük bağımsız Doğu Türkistan Cumhuriyetine nasıl yardımcı olabiliriz? Bunu planlamalıyız. Bunun hazırlığını yapmalıyız. Bu çağ, Bu çağdır.

Hepinize saygılar sunar, Kurultayınıza başarılar dilerim.

Vakıf Başkanı
Em. General M. Rıza BEKİN

Başbakanlık Baş Danışmanı
Büyükelçi Namık Kemal Zeybek

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Bşk.
Prof. Dr. Turan Yazgan

Aydınlar Ocağı Genel Başkanı
Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş

Kazakistan Kongre Partisi Genel Başkanı ve
Nevada Semey Antinükleer Teşkilatı Bşk.
Sayın Olcas Süleyman

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Bşk.
Sayın Abdülveli Can

مۇتدە رىجە

- سۆز بېشى ..... 1 - بەت
- شەرقى تۇركىستان خەلقئارا لىق مىللى قۇرۇلتىيى ئىستاتىبۇل شەھ -
رىدە تەنتەنىلىك ئۆتكۈزۈلدى ..... 3 - بەت
- ئېچىلىش نوتقى ..... م . رىزا بەگىن 7 - بەت
- مۇبارەك تەبرىك ئۈمۈت ۋە تىلەك ..... 11 - بەت
- قىرتۇلۇش نۆۋىتى شەرقى تۇركىستاندا .....
ئىيسا يۇسۇف ئالىپتەگىن ..... 17 - بەت
- يىگىردە ، تىلدا ۋە ئىشتا بىرلىك غايىسى بولۇشى كېرەك .....
..... ئالىپ ئارسلان تۈركەش ..... 20 - بەت
- شەرقى تۇركىستان **ئۈچۈن** بىر ئىشك ئېچىلغۇسى ن.زەيبەك 23 - بەت
- لوپنۇردىكى ئاتوم سىناقلىرى، توختۇتۇلسۇن... ئولجاسۇلايمان 26 -
تارىخى قۇرۇلتايفىغا مۇبارەك ئولسۇن .... زىياسەمىدى 26 - بەت
- شەرقى تۇركىستاننى قۇتقۇزۇش مۇجادىلىسىدە بىزنىڭ ۋەزىپىلىرىمىز
..... مەمتىمىن ھەزرەت 30 - بەت
- تەبىئىيەت ..... قەھرىمان غوجا مېھرىدى 37 - بەت
- ئوتلۇق ئىرادە - قەيسەر قەسىدە (ۋەكىللەر سۆزلىرىدىن ئۇزۇت -
دىلەر) ..... 39 - بەت
- شەرقى تۇركىستان مىللى قۇرۇلتىيى سىياسى كومىسسىيوتىدا ئېلىن -
غان قارارلار ..... 48 - بەت
- شەرقى تۇركىستان مىللى قۇرۇلتىيى ئىجتىمائى مۇتاسىۋەت ۋە ھەم -
كارلىق كومىسسىيوتىدا ئېلىنغان قارارلار ..... 50 - بەت
- شەرقى تۇركىستان مىللى قۇرۇلتىيى خىتاپنامىسى ..... 52 - بەت
- شەرقى تۇركىستان مىللى قۇرۇلتىيىنىڭ شەرقى تۇركىستان خەلقىگە
مۇراجىتى ..... 55 - بەت
- شەرقى تۇركىستان مىللى قۇرۇلتىيىنىڭ كۈن تەرتىبى ..... 58 - بەت

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

مۇھتەرەم ئوقۇغۇچىلار:

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى مەجمۇئەسىنىڭ قوللىنىدىكى بۇ 36-نەچچە سانى ئارقىلىق سىزلار بىلەن تەكرار كۆرۈشكەنلىكىمىزدىن بەختىيارلىق ھېس قىلماقتامىز.

مەجمۇئەمىز 36 نەچچە سانى بىلەن نەشرىيات ھاياتىنىڭ ⑩ نەچچە يىلىغا قەدەم قويدى. شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى قوللاپ قۇۋەتلەشتەك ئىش بىر مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالغان بۇ مەجمۇئەمىزنىڭ ئون يىلدىن بېرى كۆپلىگەن قىنچىلىق ۋە توسقۇنلۇقلارنى يېڭىپ نەشرىياتىنى بۈگۈنگىچە داۋام قىلدۇرالىشىنى زور بىر مۇۋاپپەقىيەت دەپ قارايمىز. بىز بۇ ئوتۇقلارنى سىز ۋاپاكار مۇشتىرىلارگە ۋە مەجمۇئەمىزنىڭ ياشاشلىشى ئۈچۈن غەيرەت كۆرسەتكەنلەرگە ۋە شەرقى تۈركىستانلىق قىرىنداشلىرىمىزگە مەنسۇپ دەپ تونۇيمىز.

دۇنيامىزدا يېقىنقى يىللار دىيۈز بەرگەن چوڭ ئۆزگۈرۈشلەر ھېچ شۈبھىسى يوقكى، شەرقى تۈركىستاننى مۇئەسسەسەدىن يىراققا قويىمىدى. قىرىنداش خوشنا چومەھۇرىيەتلەرنىڭ قۇرۇلۇشى، بۇ جومەھۇرىيەتلەردە ياشاۋاتقان شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭ ئۆزئارا كېلىشىپ تەشكىللىنىشىگە ئىمكان يارىتىپ بەردى. ئۇندىن باشقا دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ياشاپ كېلىۋاتقان شەرقى تۈركىستانلىقلار تەرەپىدىن قۇرۇلغان تەشكىلاتلار ئۆزىلىرىدە پائالىيەت ئېلىپ بارماقتا.

شەرقى تۈركىستان ۋە خەلقى بىز ئۈچۈن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان دۇنيادىكى بۈيۈكى تەرەققىيات ۋە ئۆزگۈرۈشلەردىن پايدا

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

لىنىپ ھەركەت قىلىش ئۈچۈن شەرقى تۈركىستان بىلەن ئالاقىلىق بولۇپ پائالىيەت ئېلىب بېرىۋاتقان تەشكىلاتلارنىڭ ئىشلىتىشى بىلەن 13-14 دىكابىر 1992 تارىخلىرى ئاراسىدا ئىستامبۇلدا شەرقى تۈركىستان قۇرۇلتاينى ئاچتۇق. قۇرۇلتايمىز شەرقى تۈركىستان دەۋاسى ئۈچۈن يېڭى بىر باشلانغان نۇقتىسى بۇلدى. قۇرۇلتاي بىر كۆپ قارارلار ۋە دوكۇمانتلار تەييارلاپ دۇنيا جامائەتچىلىكىگە ئىلان قىلدى. قوللىنىلدىكى بۇ 36 سانمىزنى شەرقى تۈركىستان مىللىتى قۇرۇلتايتەرىپىدىن قوبۇل قىلىنىپ ئىلان قىلىنغان بۇ قارارلار ۋە ھۆججەتلەر نەشر قىلىنغان مەخسۇس سان قىلىپ ھازىرلىدۇق.

36- سانمىز ئۇزۇن كىچىك كىچىك چىقتى. سەۋەبى بۇلسا قۇرۇلتايتا قاتناشچىلىرى ئۆزلىرىنىڭ دوكۇمانت ۋە ئىنكاسلىرىنى، ئالدىدىن ئۇختۇرۇلغان بۇلىمۇ يانلا يىزىغلىق شەكلى بىلەن يوللىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇيغۇرچە نۇسخەسىنىڭ ھازىرلىنىشى تەبىرى قىمچىلقلار مەيدانغا كەلدى. بۇخۇسۇستا ئەخۇ قىلىشىڭىز لارنى سورايمىز.

مەھمەد رىزا بىكىن

شەرقى تۈركىستان ۋە خەلقى رەئىسى

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان خەلقئارامىللىسى قۇرۇلتاى

تەنتەنلىك ئۆتكۈزۈلدى

////////////////////

1992نجى يىلى 12-ئاينىڭ 12-كۈنى ھۆررىيەت دۇنياسىدا ۋە زۈلمەت ئىسكەنجىسىدە ياشاۋاتقان ئىككى يۈز مىليون تۈركىنىڭ قەلبىنى زىلزىلگە سالىدىغان تارىخى ئەھمىيەتلىك شەرقى تۈركىستان خەلقئارامىللىسى قۇرۇلتىيى ئادالەت ساھىبى تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ گۈزەل شەھرى ئىستاز بۇلدا مىللىسى كۆرۈلگەن داغدۇنچىدە باشلاندى.

شۇ كۈنى سائەت توققۇز يېرىمدىن ئىستانبۇل ئۈنۈر سىتتى پەن پاكۇلتەسى زالىغا ئالاقى تولىغان مىڭدىن ئارتۇق شەرقى تۈركىستان مۇھاجىرلىرى گۈلداس ئالقىشلىرى سادالىرى ئىچىدە تۈركىيە مىللىيە تېچى پارتىيىسى باشلىغى ئالىپ ئارسلان تۈركەشنى، شەرقى تۈركىستان ئىستىقلاچىلىرى رەھبىرى نىسايۇسۇپ ئالپتىكىنى ۋە باش مىنىستىرنىڭ باش مەسلىھەتچىسى باش ئەلچى نامىق كامال زەيبەكنى شۇنىڭدەك تۈركىيە، سەئۇدى ئەرەبىستانى، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان تۈركىستان ئاق شى، فرانسىيە، گىرمانىيە، شىۋىتسارىيە، گوللاندىيە، روسىيە، ئاۋستىرالىيە، پاكىستان، قاتارلىق دۆلەتلەردىن كەلگەن شەرقى تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ سەكسەن دىن ئارتۇق ۋەكىللىرىنى، سىياسى رەھبەرلەر، دىنىي ئولىمالار، ئالىملار، پروپىسورلار، تەتقىقاتچىلار، قۇماندانلار، تارىخچىلار، يازغۇچى - شائىرلار، مىليونىر تىجارەتچىلار، ۋە ژورنالىست - مۇخبىرلارنى قىزغىن قارشى ئالدى. كۆپچىلىك قورئان تىلاۋىتىدىن كىيىن تۈرك دۇنياسى ھەم شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىغى ئۈچۈن ھاياتىنى پىدا قىلغان قەھرىمان شېھىتلەر بىزگە ماتەم تۇتقاندىن كىيىن يىغىن رەسمى باشلاندى.

سەھنە تۆرىدىكى ئاييۇلدۇزلۇق ئال بايراق – تۈرك بايرىغى بىلەن ئاي – يۈلدۈزلۈك كۆك بايراق – شەرقى تۈركىستان بايرىغىنىڭ نۇرلۇق جۇلاسى، سەھنە قارشىسىدا لەپىلدەپ تۇرغان توققۇز مىتىر ئۈزۈنلىقتىكى ھەيۋەتلىك ئاييۇلدۇزلۇق كۆك بايراقنىڭ شانلىق غۇرۇرى ئىچىدە قۇرۇلما تەييارلىق كۈمىتىنىڭ رەئىسى، شەرقى تۈركىستان ۋە قىسمنىڭ باشلىغى گېنېرال مۇھەممەت رىزا بېكىن ئېچىش نۇتقىنى سۆزلىدى.

«ياشسۇن تۈركىيە – ياشسۇن شەرقى تۈركىستان» دېگەن ياڭراق سادالار ئىچىدە ئالپ ئارسلان تۈركەش ۋە ئىسايۇسۇپ ئالپتىكىن مۇھىم نۇتۇق سۆزلىدى. تۈركىيە باش مىنىستىرى سۇلايمان دىمىرەل، قىبرىس تۈرك جۇمھۇرىيىتى رەئىسى رەئوفدىڭ تاش، خەلقئارائىسلام تەشكىلاتى، شەرقى تۈركىستان خەلق ئىنقىلابى پارىتىمى، گىرتسىيەدىن دۆكتۇر سادىق ئەھمەت، ئىراقتىن دۆكتۇر مۇزەپپەر ئارسلان، تۈركىيەدىن بىلىم دىرىم، ئاۋچى مەسئۇت يىلماز، ھەسەن جەلال گۈزەل، ئايقۇت ئىد بېلىدې، ئىسسىق كۆل، ئاقسۇ، ئاقسۇ گۈنەن، دىڭىز بايقال، دۆكتۇر سەيپى شاھىن، شاۋكەتقاغان، فەخرىددىن قورقۇت، مۇھسىن يازىجى ئوغلو، ۋە ھىندى چەرلەر، رىزا مۇفتىي ئوغلو ۋە شاھان بارا قاتارلىق ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى، مىنىستىرلار، ھەرقايسى پارتىيە ۋە تەشكىلات باشلىقلىرى قاتارلىق رەھبەرلارنىڭ قۇرۇلتايمىغا يوللىغان تەبرىك تىلگىمۇ مەلۇم بولغاندا، زال ئىچىدە كىلار ھاياجاندىن كۆزلىرىگە ئىسسىق ياش ئالغان ھالدا يەر جاھاننى تىترەتكىدەك ئالقىش ياڭراتتى. نامىق كامال زەيبەك، ئولجاس – سۇلايمان، زىياسە مىدى، ئابدۇرۇپ مەخسۇم، مەھمەت ئىمىن ھەزرىت، ئەخمەت ئىگە مېھدى، غۇلامدىن پاختا، قەھرىمان غۇجامبەدى، ئومەرقانات، نۇرمەھمەت كەنجى، ئابدۇۋەلىجان ۋە يوسۇپ مۇخلىسى قاتارلىق

ئوتتۇز نەچچە كىشى تەبرىك سۆزىگە چىقىپ ئۆز جايىدىكى شەرقى تۈركىستان ئاۋازىدا تىللىق كۈرەشچىلەرنىڭ تارىخى تەجرىبەلىرىنى ۋە بۇندىن كىيىنكى كۈرەش ۋەزىپىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ پۈتۈن خەلقىمىز تەقەززالىق بىلەن كۆتكەن بۇ قۇرۇلتاينىڭ دەل ۋاقتىدا چاقىرىلغانلىقىنى مەدھىلىدى. قۇرۇلتاي 12-ئاينىڭ 13-كۈنى تۈرك دۇنياسى تەتقىقات ۋە خەلقنىڭ سۇلايمانىيە مەدەنىيىتى تەتقىقات مەركىزىدە داۋام ئەتتى. ۋەكىللەر سىياسى ئىختىساسات، مەدەنىي مۇئازىپ، ئىجتىمائىي ۋەدىنى تەتقىقات تۈرلەر بۇيۇنچە ھەرقايسى گۇرۇپپىلار غابۇلۇنۇپ قۇرۇلتاينىڭ مۇناسىۋەتلىك ھۆججەتلەرنى قىزغىن بەس-بەس بىلەن مۇزاكىرە قىلدى. ۋەكىللەر ئارقا-ئارقىدىن پىكىر، تەكلىپ، لايىھە ۋە ئىلتىماسلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئۆزلىرى ياشاۋاتقان دۆلەتلەرنىڭ قانۇن ۋە ئىمكانلىرىغا تايىنىپ، شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش مەسلىسىنى، ئىسلام دۇنياسىغا، تۈرك دۇنياسىغا، ئىنسان ھەقىقىتىنى قوغداش تەشكىلاتىغا ۋە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا ئىلتىماسنىڭ ئۈنۈملۈك چارە تەدبىرلەرنى ئۈستىدە چوڭقۇر ئىزدەندى.

قۇرۇلتاي 12-ئاينىڭ 14-كۈنى كېڭىشىش ۋە مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق خىتابنامە، مۇراجەتنامە، ھەرقايسى ئەللەرگە ۋە تەشكىلاتلارغا يوللىنىدىغان مەكتۇب ۋە نىزامنامەلەرنى قاراردىن كىيىن ماقۇللىدى. كەلگۈسىدىكى پائالىيەتلەر ھەققىدە مۇھىم قارارلارنى چىقىرىپ ئىجرا ھەيئىتىگە تاپشۇردى.

قۇرۇلتاي شاتلىق-خۇشاللىق، ئۈمىت-ئىشەنچ، غەلبە-ئىتتىپاقلىق كەيپىياتى ئىچىدە قۇرئانى كەرىم قىرائىتى بىلەن نەتىجىلىك ئاياقلاشتى.

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

قۇرۇلتاي باشلانغان كۈندىن ئېتىبارەن دۇنيادىكى ئوتتۇزىنە چە رادىئو، تېلېۋىزىيە، گىزىت ۋە ژورنال قاتارلىق تەشۋىقات ئورگانلىرى ئەللىك نەچچە قېتىم ئاخبارات خەۋەر قىلدى. خەلقئارا ۋە دۆلەتلىك يىگىرمە ئۈچ گە يېقىن تەشكىلات ۋە ئورۇنلار قۇرۇلتاي ئورگىنى بىلەن ئالاقىلاشتى.

قۇرۇلتاي ۋە كىلىلىرى ۋە ئىشتىراكچىلىرى ئۇچاق بىلىتى، ياتاق تاماق خاتىرى بويۇم، سوغاسالام زىياپەتلەردىن ھەقسىز تەمىن ئېتىلدى. سەئۇدى ئەرەبىستانى ۋە تۈركىيەدىكى مونتۇرلىرىمىز، تىجارەتچىلىرىمىز ۋە ھەمىشە رىلىمىز قۇرۇلتاينىڭ غەلبىلىك تاماملىنىشى ئۈچۈن ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتلەردە زور ياردەم كۆرسەتتى. ۋەكىللەر بۇ جەھەتلەردە ئالاھىدە ئىلتىپات كۆرسەتكەن قىرىنداش تۈركىيە خەلقىگە، سەئۇدى ئەرەبىستان ۋە ئىستانبۇلدىكى يۇرتداشلارغا چەكسىز تەشەككۈرلار ئېيتىپ كەلگۈسى كۆرەشلىرى ئۈچۈن ئالدىراپ ئۆز جايلىرىغا قايتتى. ئەنقەرە گەبارغان قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى باش مىنىستىرى دىمەرەل ۋە تۈركىيە بۈيۈك مىللەت مەجلىسى رەئىسى ھىسامىددىن جىندوروق ھەمدە ئالىپ ئارسلان تۈركەشنىڭ سەمىمى قۇبۇل قىلىشىغا ئېرىشىپ، ئۇلارغا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئارزۇ-ئىلتىپاتلىرىنى يەتكۈزدى.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان ۋە خفى رەئىسى ۋە قۇرۇلتاي تەرتىب كومىتېتى باشلىغى گىنرال مەھمەت رىزابېكىن نىڭ دوكلاتى.

ئىككى قىممەتلىك ۋە ئەزىز مېھمانلار، يۇرتداشلارم؛

بۈگۈن بىز ۋە تىمىز شەرقى تۈركىستان ئۈچۈن ناھايىتى مۇھىم ۋە تارىخى بىر كۈنگە ئېرىشىشنىڭ بەختىيارلىغى ئىچىدەمىز. بۇ بەختىيارلىقنى تۈرك مىللەتلىرىنىڭ ۋەلىسى ۋە يىگانە پاناگاھى تۈركىمىزدە، رەڭگىنى شېھىتلىرىنىڭ قېنىدىن ئالغان ئالبايراقنىڭ سايىسىدا ۋە دۇنيا ئىلىم - ئىرفان تارىخىدا تەڭدىشى يوق بىر مەۋقە گەئىگە بولغان بۇ ئىستانبۇل ئۈنۈمىزىنىڭ ئىچىدە ھېس قىلىشنىڭ غۇرۇرى ۋە خۇرسەنلىكى ئىچىدەمىز.

بىزگە بۇ ئىمكانىي بەخش ئەتكەن ئىستانبۇل ئۈنۈمىزىنى رەكتورى جىنايى پروفېسسور دوكتور جەمئىيەت مەسئۇلى، مۇئاۋىن رەكتورى جىنايى سەنجار تۈڭگۈچ، فەن فاكولتى مۇدىرى پروفېسسور دوكتور چەتلىرىغا قۇرۇلتاينىڭ كىيىنكى كۈنلەردىكى پائالىيەتلىرى ئۈچۈن سۇلايمانىيە مەدەنىيەت مەركىزىنى بىزلارگە تەقدىم قىلغان ۋە مېھمانلارنى

كۆتىرىش ئالدىغا بىلگىنى كۆرسەتكەن تۈرك دۇنياسى تەتقىقات ۋە خفى باشلىغى جىنايى پروفېسسور دوكتور تۇران يازغان قاتارلىق مۇھىم زاتلارغا مىننەت ۋە شۈكرانلىرىمىزنى سۈنۈمىز. دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن ئۈمىت ۋە ھاياجان تۇيغۇلىرى بىلەن كەلگەن ئەزىز شەرقى تۈركىستانلىق يۇرتداشلىرىمغا قۇرۇلتاي تەرتىب كومىتېتى نامىدىن «خوش كەلدىڭىز» دەيمەن.

شەرقى تۈركىستاننىڭ كىلەجىكى ئۈچۈن مۇقەددەس ۋە مەنالىقغا - يىلەر كۆتۈرۈلگەن بۇ قۇرۇلتايمىزغا قەدەم تەشرىپ قىلىپ ۋە ھەسسە

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

قوشۇپ، بىز شەرقى تۈركىستانلىقلارنى چەكسىز خوشلوق ۋە پەخىر
لىنىشكە مۇيەسسەر قىلغان تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى باش مىنىستىرى باش
مەسلىھەت تېچىسى نامىق كامال زەيبەك، مىللەتچى ھەرىكەت پار تىيىسى
رەھبىرى جىنايى ئالىپ ئارسلان تۈركەش، قازاقىستان خەلق كۈنگىرەسى
پارتىيىسى رەھبىرى ۋە ئاۋاداش مەي يادروسىناقلارغا قارشى خەلقئارا
تەشكىلات باشلىقى جىنايى ئولجاس سۇلايمان ئوغلوۋ ۋە ئۆز دۆكىلادلىرى
ۋە ئەمگەكلىرى بىلەن ھەسسە قوشقان بارلىق ئىلمىي كىشىلەر بىزگە مىننەت
ۋە شۇكرانلىرىمىزنى سۈنۈمىز.

مۇھتەرەم مېھمانلار ۋە ئەزىز يۇرتداشلار،

شەرقى تۈركىستاندا مەۋجۇت سىياسى، ئىقتىسادى ۋە ئىجتىمائىي ۋە
زىيەت ئۇمۇمىي جەھەتتىن ھەممىزگە مەلۇمدۇر. باشقا جەھەتلەردە تاشقى
دۇنياداناھايىتى تىزلىك بىلەن يۈز بەرىۋاتقان ئۆزگۈرۈشلەرنە تىجىسىدە
يۈرتىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى ۋە كېلەجىكى ھەممىزنىڭ زەھنىنى
شۈبھىسىز جەلپ قىلماقتا. شەرقى تۈركىستاننىڭ چەت ئەللەردە ياشاۋاتقان
ۋە تەنپەرۋەرلىرى خەلقىمىز تارىتىۋاتقان بۇ ئىچىنشىلىق ۋە زىيەتنى خەلق
ئاراجامانە تېچىلىككە ئاڭلىتىش، خەلقئارا ئورگانلارغا بىلدۈرۈش ۋە
ئۇلارنىڭ داۋايسىزغا بولغان ئالاقىسىنى ھەمدە قوللاپ قۇۋەتلىشىنى قولغا
كەلتۈرۈش مەخسەتدە، ئاللاغا شۇكۇرلار بۆلسۈنكى ھەرقايسى مەملىكەت
ۋە جايلاردا ئوخشىمىغان ناملار بىلەن جەمئىيەتلەرنى ۋە بىرلەشمەلەرنى قۇردى
ئۇلارنىڭ پائالىيەتلىرى ۋە تەنپەرۋەر يۇرتداشلىرىمىزنى سۈيۈندۈر
مەكتە. سۈيۈنگەن ۋە ئۈمىتلەنگەن ۋە تەننىڭ كەلگۈسىدىن قايغۇرغان
ۋە تەن سۈيەر ھەممەتلىك كىشىلەر بىز ۋە تەشكىلاتلىرىمىز باش قوشۇپ
شەرقى تۈركىستاننى قۇتقۇزۇشنىڭ داۋاسىنى ئىك ئۈنۈملۈك شەكىل
دە ئىجرا قىلىشنىڭ يولى ۋە يۈلۈنۈشىنى ئىزدەپ تېپىشنىڭ ناھايىتى

شەرقى تۈركىستان ناۋازى

زۇرۇرلىگىنى چۇڭقۇر ھىس قىلماقتا .

شۇمە خىسەتتە ، شەرقى تۈركىستاننى ، دەۋرىمىزدە شەكىللەنگەن ۋەزىيەت ۋە ئۈزگۈرۈۋاتقان دۇنيا شەرتلىرىگە ئاساسەن ھەرتەرەپلىمە ۋە رىئال شەكىلدە تەتقىق قىلىپ ، كەڭ كۆلەمدە مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىق كەلگۈسى كۆرەشلىرىمىزنىڭ پىرىنسىپلىرىنى ، ئۇمۇمىي سىياسىتىنى ۋە ستراتىگىيىسىنى بەلگۈلەپ چىقىش مەخسەد بىلەن ، شەرقى تۈركىستان ۋە خىفى ، ئىستانبۇل شەرقى تۈركىستان مۇھاجىرلىرى جەمئىيىتى ۋە ۋە قەيسىرى شەرقى تۈركىستان مەدەنىيەت ۋە ھەمكارلىق جەمئىيىتى قاتارلىق تەشكىلاتلار ، موھتەرەم رەھبىرىمىز ئىسايۇسۇپ ئالىپتىڭنىڭ تەسدىقى ۋە ھەسسە قوشۇشى بىلەن شەرقى تۈركىستان قۇرۇلتاينى چاقىرىشنى قارار قىلىپ يەتتە كىشىلىك تەييارلىق كۇمىتتى قۇرۇلغان ئىدى . تەييارلىق كۇمىتتى دەھال ئىشقا كىرىشىپ قۇرۇلتاينىڭ ئاساسىي غايەلىرىنى تۈەندىكىچە بەلگۈلەپ چىقتى :

- چەتئەللەردە ياشاۋاتقان شەرقى تۈركىستان دەۋاسى ئۈچۈن كۆرەش قىلىۋاتقان زاتلارنىڭ ئۆزئارا تۇنۇشۇپ ، پىكىر ئالماشتۇرۇپ تەجرىبەلىرىنى مۇھاكىمە قىلىش ئۈچۈن شارائىت ھازىرلاپ بېرىش .
- شەرقى تۈركىستاننىڭ ھازىرقى ئەھۋالىغا ئائىت قولۇمىزدىكى مەلۇمات ۋە دەلىللەرنى توپلاپ قىممەتلىندۈرۈش .
- شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى ۋە كۆرەش پىرىنسىپلىرىنى دەۋرىمىزنىڭ شەرت ۋە رىئالىقىغا ئۇيغۇنلاشتۇرۇپ ، كۆرەش ۋە پائالىيەت نىشانلىرىنى بەلگۈلەپ چىقىش .
- ئاخىرقى نىشانغا يىتىشنى قولغا كەلتۈرىدىغان ئۇمۇمىي ستراتىگىيىنى بەلگۈلەپ چىقىش .

شەرقى تۈركىستان ناۋازى

قۇرۇلتايدىن كۆتۈدىغان غايەنىڭ ئەمەلگە ئاشۇشى ئۈچۈن جەمئىيەت ۋە كىشىلىرى ۋە مۇھىتتە رەمزا تار تەرەپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلغان پىكىرلارنى مۇزاكىرە قىلىش ۋە مۇھاكىمە قىلىش ئۈچۈن ئىككى كۈن ئاجىز تىلدى. بۈگۈن بۇ يەردە تۈركىيەدىن ۋە چەتئەللەردىن كەلگەن ۋەكىللار ئۆز پىكىرلىرىنى، قىسقىچە تۇيغۇ ۋە تەمىنالىرىنى بايان قىلىدۇ. ئاساسى مەسىلىلەرنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى، مۇھاكىمە ۋە مۇنازىرە قىلىنىشى كىيىنكى كومىسسىيۇن مۇزاكىرەلىرىدە بولىدۇ. بۈگۈنكى ئورۇنلاشتۇرۇشمىزنى ۋاھتدا تاماملاش ئۈچۈن خۇسۇسەن سۆزلىگۈچىلارنىڭ بىرلىگەن مۇددەت ۋە ۋاھتقا ئەمەل قىلىشىنى ئۆتۈنۈمەن.

تۇنجى قېتىملىق قۇرۇلتىمىزنىڭ مۇۋاپىقەتلىك بۇلۇشى ۋە كەلگۈسى قۇرۇلتايسىلار بىزغا يول ئېچىپ بېرىشى سىزلىرىنىڭ تىرىشچانلىقىڭلارغا، ئۈمۈمىيلىقنى نەزەردە تۇتۇپ ھەمكارلىشىشىڭلارغا ۋە قىرىنداشلىق روھىڭلارغا باغلىقتۇر. قۇرۇلتىمىزنىڭ تەشكىللىنىشى ئۈچۈن ماددى ۋە مەنىۋى ئىمكانلارنى يارىتىپ بەرگەن زاتلار، تەشكىلاتلار ۋە ئورگانلار غامىنەتدارلىق ۋە تەشەككۈرلار بىلدۈرۈمەن.

ئانا بۇرۇنكى ئانا بولسىڭىز بۇرۇنكى بولساڭىز

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

مۇبارەك تەبرىك   ئۈمىت ۋە تىلىك

قىممەتلىك تەكلىپىڭلارغا تەشەككۈرلار. قۇرۇلتىيىڭلارنىڭ غەلىبىلىك
ئۆتكۈزۈلۈشى ئۈچۈن تىلەكداشمەن.

تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى باش باقانى (باش مىنىستىرى)
سۇلايمان دىمىرەل

قىممەتلىك تەكلىپىڭلارغا تەشەككۈر ئېيتىمەن. خىزمەتلىرىم جىددى
بولغاچقا قىبرىستىن ئايرىلالىدىم. سىلەرگە مۇۋاپىق قىيىت تىلىمەن.

شىمالىي قىبرىس جۇمھۇرىيىتى رەئىسى: رەئۇفدىيىكتاش

قىممەتلىك تەكلىپىڭلارغا تەشەككۈر. شەرقى تۈركىستان مىللىي
قۇرۇلتاينىڭ نەتىجىلىك بۇلۇشىنى ئۈمىت قىلىمەن. قەدىرلىك ۋەكىل
ۋە سۆزلىگۈچىلەرگە ھۆرمەت ئېيتىراملىرىمنى يوللايمەن.
تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى
ئىسمەت سەزگىن

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان ۋىخپى، كۆچمە نلاردە رىنگى قەيسىردىكى شەرقى تۈركىستان مەدەنىيەت ۋە ئىجتىمائىي ھەمكارلىق جەمئىيىتى تەرەپىدىن ئۇيۇشۇرۇلغان شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايسىغا تەكلىپ قىلغانلىقى لار ئۈچۈن كۆپ تەشەككۈر. قۇرۇلتايسى قاتناشقۇچىلارغا مۇۋاپىق قىيەت تىلەيمەن.

تۈركىيە جومھۇرىيىتى جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى رەئىسى؛ يىلماز ئەرگۈن -

« شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايسىنىڭ تەكلىپى ئۈچۈن - كۆپ تەشەككۈر. قۇرۇلتايسى قاتناشقۇچىلىرىغا

قۇرۇلتاينىڭ نىشانى ۋە قارارلىرىنىڭ تۈركلۈك دۇنياسى ئۈچۈن خەيرلىك كەلتۈرۈشىنى، شەرقى تۈركىستاندا ياشاۋاتقان قىرىنداشلىرىمىزنىڭ كىلەچىكىنى ھۆر ئىرادىلىرى بىلەن بەلگۈلەپ، ئىلغار مىللەتلەر دۇنياسىغا قوشۇلىشىغا ھەسسە قوشۇشىنى دۇئا ۋە تىلەكلىرىم بىلەن ئارزۇ قىلىمەن. »

تۈركىيە جومھۇرىيىتى جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسى مۇئاۋىن رەئىسى؛ ھەسەن يۈجەسان .

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

« تۈركىيە پارلامنت يىللىق ھىساۋات مەجلىسى سەۋەبىدىن قۇرۇلتايعا قاتنىشالمىغانلىقىم ئۈچۈن كۆپ ئەپسۇسلىنىمەن. قۇرۇلتايعا مۇۋاپىق قىيەت تىلەيمەن. ھۆرمەت بىلدۈرىمەن. »

تۈركىيە بۆيۈك مىللەت مەجلىسى رەئىسى ۋە كىلىسى : ي. ئاۋچى

[پارتىيە مىزنىڭ پىراگراممىسىدا ئاساسەن تەھدىت، روسىيە دەئىرائىقى ھەمدە دۇنيانىڭ ھەممە جايلىرىدا ياشاۋاتقان قىرىنداشلىرىمىزنىڭ ھەق-ھۆقۇقلىرى قوغدىلىنىدۇ] دەپ ئېنىق ئىپادىلەنگەن. پارتىيەمىز ئاساسەن تۈركىيە شەرقى تۈركىستانلىق تۈركلەرنىڭ ئاۋازىنى ھۆردۇنياغا ئاڭلىتىدۇ، بۇ ھىساپاتىمىز بىلەن شەرقى تۈركىستان مىللىتى قۇرۇلتايعا مۇۋاپىق قىيەتلەر تىلەيمىز.]

تۈركىيە يىڭىدىن تۇغۇلۇش پارتىيىسى رەھبىرى :

ھەسەن جالال گۈزەل

« تەكلىپكارغا تەشەككۈر مۇھىم يىغىن مۇناسىۋىتى بىلەن قۇرۇلتايعا قاتنىشالمىغانلىقىم ئۈچۈن ئەپسۇسلىنىمەن. ئانا ۋە تىنىمىز شەرقى تۈركىستاننىڭ ۋەزىيىتىنى مۇزاكىرە قىلىش ئۈچۈن قۇرۇلتايعا قاتناشقان بارلىق قىرىنداشلىرىمىزنى قىزغىن تەبرىكلەيمەن. »

سالام ۋە ھۆرمەت بىلەن :

تۈركىيە مىللىيەتچى پارتىيىسى مۇئاۋىن رەئىسى ، رىزا مۇفتى ئوغلى

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان مىللى قۇرۇلتايفاتەكلىپ قىلغىنىڭلار غا تە شەككۈر بۇ مۇھىم قۇرۇلتايداسلەپىلەن بىللە بولسام چوڭبەختىيارلىق ھىس قىلاتتىم . باشقا بىر يىغىنغا بىرىش سەۋەبىدىن قۇرۇلتايفاتەنشىمالىدىم . شۇڭا . بەكمۇئەپسۇسلىنىمەن . قۇرۇلتاينىڭ غەلبىلىك بۇلۇشنى تىلەيمەن . قۇرۇلتايفاتەنشىچىلىرىنى چىنقەلبىدىن تەبىرىكلەيمەن .

ھۆرمەت بىلەن :

گىرتىسىيە تۈركلىرى باراۋەرلىك ، سۈلھى پارتىسىيە رەھبىرى دوكتور سادىق ئەھمەت .

تەبىرىك تىلگىراممىسى ئەۋەتكەن باشقائورنلار ۋە شەخسلار : _

خەلقئارائىسلام بىرلىگى تەشكىلاتى .

- شەرقى تۈركىستان خەلقئىنقىلاۋى پارتىسىيە كاتىۋات باشقارمىسى .
- مەسئۇت يىلماز : تۈركىيە ئاناۋەتەن پارتىسىيە باشلىغى .
- ئايقۇت ئىدبىباللى : تۈركىيە مىللەت پارتىسىيە باشلىغى .
- دوكتور مۇزەپپەرئارسلان : ئىراق تۈركمەن پارتىسىيە باشلىغى .
- ئاقىن گونەن : تۈركىيە جومھۇرىيىتى دۆلەت مىنىستىرى .
- دىڭز بايقال : تۈركىيە جومھۇرىيەت خەلق پارتىسىيە باشلىغى .
- دوكتور سىيىقى شاھىن : تۈركىيە مىللەتچى پارتىسىيە باش كاتىۋى .
- فەخرىددىن قورقۇت : تۈركىيە پارلامنت ئەزاسى تىراپزون ۋەكىلى .
- شاۋكەت قازان : تۈركىيە پارلامنت ئەزاسى ، رىفاح پارتىسىيە ۋەكىلى .

شەرقى تۈركىستان ناۋازى

- مۇھىن يازىچى ئوغلۇ : تۈركىيە پارلامنت ئەزاسى ، سىۋاس ۋە كىلىسى .
ۋە ھېبى دىنچەرلار : ئاناۋە تەن پارتىيىسى مۇئاۋىن باشلىغى .
ھەسەن قورقمازجان : تۈركىيە پارلامنت ئەزاسى : دىگىزلىسى ۋە كىلىسى .
شابان بايراق : تۈركىيە پارلامنت ئەزاسى : قەيسرى ۋە كىلىسى .
مەھمەت نۇرى يىلماز : تۈركىيە جومھۇرىيىتى دىيانت ئىشلىرى رەئىسى
ئۇيغۇر تازاباي : تۈركىيە ئالىسى مۇئارىپ ئىدارىسى مۇئاۋىن رەئىسى
پرافېسسۇردوكتورم . شاھىن : ئەرجىس ئۇنۋىرستىسى دىرېكتورى .
پرافېسسۇردوكتوردۇمان ئوغلۇ : قارادىگىز ئۇنۋىرستىسى دىرېكتورى
پرافېسسۇردوكتور شۇكرى ئەلچىن : تۈرك مەدەنىيىتى تەتقىقات
ئۇنۋىرستىسى دىرېكتورى .
ئايۋاز كۆكتەمىر : تۈركىيە پارلامنت ئەزاسى غازى ئىنتاپ ۋە كىلىسى .
ناسۋەبوز تەپە : تۈركىيە زىيالىلار تەشكىلاتى رەئىسى .
تۈركىيە ھەقىقەت يول ۋە خېيى .
دوكتور مۇخاباي ئەنگىن : گىرمانىيە ئازاتلىق رادىئوسى قازاق تىلى
شۋېيىسى باشلىغى .
شادى پەھلىۋان ئوغلۇ : تۈركىيە پارلامنت ئەزاسى ئوردۇۋىلات ۋە كىلىسى
نەجدات مەنزىل : ئىستانبۇل ئۆلكۈلۈك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارە
باشلىغى .
پرافېسسۇر ئايدىن يالچىن : يېڭى فورم سىياسى ژورنىلى ساھىبى
دوتسنت دوكتور م. قايا : گۈلخانە ھەرىبى تىب ئاكادېمىيە دوختۇرخانا
بولۇم باشلىغى .

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

سادى مۇمىچى ئوغلۇ : تۈرك تە شكىلا تلىرى ئىدارە ھە يىئە ت ئەزاسى .
تە مەل تىكىن : تۈركىيە تىجارە تىچىلار بىرلەشمەسى ئىختىسادى كومىتتى
باشلىغى .

ئەلى ئىھسان ئالچى : شە ھە ر باشلىغى .

پىرافىد سۈردۈكتۈرسە ھە رسو فو ئوغلۇ : ئەرجىس ئۇنىۋىرسىتتى تىب
فاكۇلتتى دىرىكتۈرى .

شە ۋكە ت باغچىچى ئوغلۇ : قە يىسى مە لىكە غازى شە ھى باشلىغى .

ياشار ئوقيان : تۈرك تە شكىلا تلىرى ۋە خفى باش كاتىۋى

بەكر ئۆزقان گۈلمەز : قە يىسى ئادۇكاتلار بىرلەشمىسى رە ئىسى .

سۇلايمان ئە مەلتاش : سىت بۇرھان ھە زرە تلىرى ۋە خفى رە ئىسى .

ھىسامىدىن ئاخونباي : گىرمانىيە دىكى شەرقى تۈركىستان مۇھاجىرى

ئاقارغان يۈز قىيىلغان قاس ، قوۋۇلغان باس ،

كېسىلگەن باس ، چوۋۇلغان چاچ ، تۈكۈلگەن قان

تسىلغان تىن ، تۈرۈلگەن ئوس ، كىرىشكەن جىس ،

بۈتەمس غىزەب ئىزى بولۇپ جىقتى بۇجان .

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

قۇتۇلۇش نۆۋىتى شەرقى تۈركىستاندا

– ئىسايۇسۇپ ئالپتىكىن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ؛

ئەڭ مۆھتەرەم بۈيۈك قىزىنداڭلىرىم، تۈركىستانلىق دوستلىرىم، ئىلىم ئەھلىلىرى، يىغىن قاتناشچىلىرى، ھەر قايسى ئەللەردىن كىلىپ قۇرۇل تايغاقدەم تەشرىپ قىلغان يۆرتىداڭلىرىم، تۈركىيەدىكى ھەمىشەلىرىم، ھەممىڭلارغا چۈڭمۇر مۇھەببەتلىك سالام يوللايمەن.

ئەزىز قىزىنداڭلىرىم، دۇنيا تۈركلىرىنىڭ ئانا يۇرتى، ئالتۇن بۇشۇڭى بولغان ئۇلۇغ تۈركىستاننىڭ غەربى ئاسارەتتىن قۇتۇلدى. قۇتۇلۇش نۆۋىتى ئەمدى شەرقى تۈركىستاندۇر. روس ئىمپىراتۇرلىغى ئاللاننىڭ ئىنايىتى بىلەن چۆكتى، پارچىلاندى، ئەمدى چۆكمەك، پارچىلانماق نۆۋىتى چىن ئىمپىراتۇرلۇقىغا كەلدى!

ئەزىز قىزىنداڭلىرىم، شەرقى تۈركىستاندا ۋە ياكى سەددىچىن سېلىسىدىن ئادىياتىڭىزغا دەربولغان مۇبارەك توپراق دىيارىدا مۇقەددەس دىنى بىلەن، تىلى بىلەن، مەدەنىيىتى ۋە ئۆرپە ئادىتى بىلەن، تارىخى بىلەن، بۈيۈك ئادەملىرى بىلەن، تۈركلۈك، مۇسۇلمانلىق، ئىنسانلىق ئۈچۈن قىلغان بۈيۈك خىزمەتلىرى بىلەن شان شەۋ-كەتلىك تارىخى بىلەن بىرپۇتۇنلۇككە ئىگە ئىككى يۈز مىليون نۇپۇسلۇق تۈرك مىللىتى ئىچىدە ئەڭ بىچارىسى ئەڭ تەلەپسىزى، ئەڭ بەدبختى شەرقى تۈركىستانلىقلاردۇر. چۈنكى، شەرقى تۈركىستانلىقلار قورقۇنۇش زالىم، ئىنساپسىز ۋىزىدانسىز چىن كەبى مىللەتنىڭ ئىستىلاسىدا قالدى

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

چىن ئىستىلاسى قارشىسىدا خوشنىلىرىمىزدىن دىندىلىرىمىزدىن
ۋە تۈرك قىرىنداشلىرىمىزدىن ھېچ ساداچىقماۋاتىدۇ. تارىختىن
قىممەت ئېتىۋارىنى يوقاتقان شەرقى تۈركىستان دۇنيا بۇيۇنچە ئۇنۇتۇل-
لىۋاتىدۇ. بۈگۈنكى شەرقى تۈركىستاننىڭ ھالى تۈرك شائىرى فۇزۇلى؛
دوس بېپەرۋا، پەلەك بىغەم، دەۋران بىسكۈن،

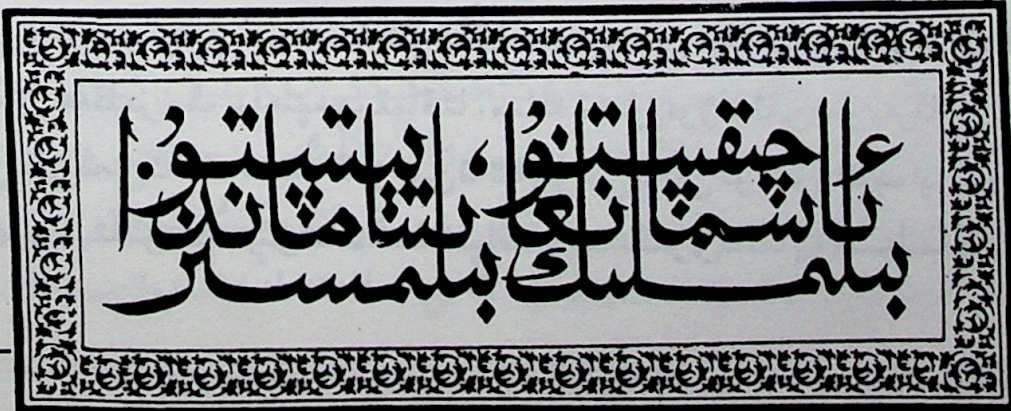
دەردى كۆپ، ھەمدەردى يوق، دۇشمەن قەۋى، تالھى زۇبۇن
دەپ ئېقىنىدەك ئىچىنشىلىق ھالەتكە دۇچار بولماقتا. شەرقى تۈركىستان
تۈركلىرى مۇستەملىكە تارىخىدا ھېچكىم كۈرمىگەن زۇلۇم ئىسكەنجە
ھاقارەتكە قالماقتا. چىنلار شەرقى تۈركىستاننىڭ ئىلىكلىرىنى سۈمۈر-
مەكتە. ئەنەۋى مىللىتى مەدەنىيەت ۋەيران قىلىنماقتا. ئون نەچچە مىليون
چىنلىقلارنى كۆچۈرۈپ ئېلىپ چىقىشنى ئاز دەپ كۆچمە نلىرىنى ئىسكىكى
يۈز مىليونغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن جىددى ھەرىكەت قىلماقتا. تارىختىن
بۇيان بىر نەچچە قېتىم بۈيۈك دۆلەتلەر قۇرغان ئەجداتلىرىمىزنىڭ بۇ
گۈنكى ئەۋلاتلىرى تەقدىر قىسمىتى بىلەن ئەزىز تۈركىيەگە بى قىرىنداش
لىرىدىن ئايرىلغان ھالدا چىن ئىستىلاسى ئاستىدا جان تالاشماقتا.
ئەزىز تۈركىيە يىقىنىدا مۇستەقىللىقنى ئىلان قىلغان ئوتتۇرا ئاسىيا
دىكى بەش جۇمھۇرىيەتنىڭ شۇنىڭدەك قىبرىس ۋە بوسنا ھەرىكىتىنىڭ
ئىنسان ھەقلىرىگە ساھىپ چىقماقتا. مىللەت سۈيەر ۋە تەن سۈيەر ئالپ ئار-
سلان تۈركىيە ئەفەندىنىڭ قىزغىن تەشەببۇسى بىلەن ئوتتۇرا ئاسىيا تۈرك
جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ بىرلىك، ئىتتىپاقلىق ئىشلىرى ئالغا يۆتكەلمەكتە.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

بۈگۈنكى كۈندە ھىزئالپئار سلان تۈركەش ئەفەندى نىك شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى تۈركىيە بۈيۈك مىللەت مەجلىسىگە تەكلىپ قىلىش ياردىمىگە مۇھتاجىمىز. دەۋاسىز نىك تۈركىيەنىڭ ساھىپلىغىدا بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا ۋە ئىنسان ھەقلىرى ئورگانلىرىغا يەتكۈزۈلۈشىنى ئۈمىت قىلىمىز. بۈيەردە شەرقى تۈركىستان مەسلىلىرىنى مۇھاكىمە قىلىدىغان بىر تەتقىقات ئورنىنىڭ قۇرۇلۇشى ئارزۇ قىلىمىز.

شەرقى تۈركىستاننىڭ قۇتۇلۇشى يالغۇز شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭلا مەسلىسى بولماستىن پۈتۈن تۈرك دۇنياسىنىڭ جۈملىدىن ئوتتۇرا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ بىخەتەرلىكىگە مۇناسىۋەتلىك مەسلىدۇر.

شۇڭلاشقا مەن بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايدىن زور ئۈمىتلەرنى كۈتۈمەن. چۈنكى بۈگۈنگە قەدەر شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستەقىل، مۇكەممەل، كۈچلۈك بىر سىياسى تەشكىلاتى قۇرۇلمىدى. مۇستەقىللىق دەۋالىرى ئاجىز بولدى. دۇنيا تۈركلۈكلىرىنىڭ باشپاناھى، ھامىسى مەنئى ئۈمىت تەسەللى قايىنىغى، ھۆردۇنيانىڭ قۇدرەتلىك يۈلەنجۈگى بولغان ئەزىز تۈركىمىزگە ئاللازور ئىنايەت ئاتاقىلسۇن. ئاللا دۇنيا تۈركلىرىگە بىرلىك، ئىناقلىق ئادالەتلىك ئاتاقىلسۇن. ياشسۇن تۈرك بىرلىكى.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

پىكىردە، تىلداۋە ئىشتابىرلىك غايىسى بۇلۇشى كىرەك
— ئالپئارسىلان تۈركمەش

كۆپ مۇھتەرەم مەھمانلار، قىممەتلىك ئىلىم ئادەملەر، يازغۇچىلار، مېنى،
تۈركلۈك دەۋاسىنىڭ شەرەپلىك پىداكار كۆرەشچىلىرى، مىللىتىمىزنىڭ
كەلسىجىنى يۈرۈتۈدىغان مەتبۇئاتىمىزنىڭ قىممەتلىك مەنسۇبلىرى.
تۈرك دۇنياسىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى بولغان شەرقى تۈركىستان
مىزنىڭ ئەزىز ئىنسانلىرى؛

مەن بۇ تۇنجى قېتىم ئىچىلغان شەرقى تۈركىستان قۇرۇلتايدىن ئىنتايىن
خۇشھال. قۇرۇلتاينىڭ شەرقى تۈركىستانغاۋە تۈركلۈك دۇنياسىغا
خەيرلىك بۇلۇشنى جىنايى ئالادىن نىياز قىلىمەن. يىگىرمە بىرىنچى
ئەسىرگە يېقىنلاشقان بۈگۈنلەردە ئاللاغا سانسىز ھەمدوسانلار بولسۇنكى
يەريۈزىدە تېنچلىق ۋە مۇستەقىللىق شاماللىرى ئەۋج ئالماقتا.
بۇ ئەسەر شۇنداق كۈرۈنمەكتىكى، مۇستەقىللىق ۋە ئىنسان ھەقلىرىنىڭ ئەسرى
بولغۇسى. سوۋىتلەر ئىتتىپاقىنىڭ يىمىرىلىشىدىن كىيىنكى تۈركىستان
دەپ ئاتالغان بۇ دۆلەتتىكى تۈرك قىرغىنلىرىمىز مۇستەقىللىق
لىرىنى ئىلان قىلدى. گەرچە كۆپلىگەن توسقۇنلۇقلار بولسىمۇ، ئەمما بۇ
گۈنكى ۋەزىيەت ھەممىزنى سۈيۈندۈرمەكتە. چۈنكى بۇ قىرغىنلىرىمىز
ئاسارەتتىن قۇرۇلۇپ مۇستەقىل بولدى. بىز بۈگۈن بۇ يەردە تۇرۇپ
تۈرك دۇنياسىنىڭ مەسىلىلىرى ئۈستىدە مۇھاكىمە قىلماقتامىز ۋە چارە

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

لارىزدە مەكتەمىز. بۈكۈنلەرگە نىسپ قىلغىنى ئۈچۈن ئاللاغا قانچىلىك شۇكۇر قىلساق ئازدۇر.

سۇيۇملۇك شەرقى تۈركىستانلىق قىرىنداشلىرىمغا شۇنى سۆزلىمەكنى ئىستەيمەنكى، شەرقى تۈركىستاننىڭ جاپاكەش رەھبىرى جانابى ئىسايى سۇپ ئالىپتىكىن نىڭ ئىچىنىشلىق بىر شەكىلدە ئىپادە قىلغىنىدەك شەرقى تۈركىستاندىكى قىرىنداشلىرىمىز قاتتىق ۋە ئىغىر زۇلۇم ئىسكەنجىسى ئاستىدا ھەقسىزلىققا دۇچار بولماقتا. يىگىرمە بىرنىچى ئەسرگە يىقىنلاشقان بۈكۈنلەردە، ئىنسان ھەقلىرى بۈيۈك ئەھمىيەت كە ئىرىشىۋاتقان بۇدەۋردە چىن خەلق جو مھۇرىيىتى ھۆكۈمىتى شەرقى تۈركىستاندىكى قىرىنداشلىرىمىزنى ئەزمەكتە، ھەرتۈرلۈك زۇلۇم سالماقتا ۋە بۇنى ئۇياتسىزلاپ داۋام قىلماقتا. مانابۇ مەسىلىلەرنى دۇنيا جامائەتچىلىگىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىشىمىز، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا يەتكۈزۈشىمىز لازىم. بىز پۈتۈن پائالىيەتلىرىمىزنى تۈرك مىللىتى نامىغا مەس بەلگى ئىنسانلىق نامىغا، ئىنسانلىقنىڭ شەرىپى ئۈچۈن، ئىنسانلىقنىڭ يۈزىگە سۈرتۈلگەن بۇقارداغىنى پاكىزلىمەك ئۈچۈن ئېلىپ بېرىشقا مەجبۇرمىز. چۈنكى بىز ياشاۋاتقان بۇدەۋردە ئىنسانلار غازۇلۇم سېلىش، ئىنسانلارنى قۇلدەك بۇزەك قىلىش مىللەتلەرنى ئىككىسى پۇلا تاتسىيە قىلىش، ئىنسان ئەسلى بىلەن چىقىشالمايدىغان زىت بىر ئەھۋال دۇر. ئىنسانلار ئەمدى بۇنداغ ھال ۋە رەكەتلەرنى ئويلىشىدىغان دەۋرگە كىردى.

شەرقى تۈركىستان تارىختا پارلاق مەدەنىيەت ياراتقان، ئىنسانلىق

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

ئالدىنقى كۆپلىگەن تۆھپىلەر قوشقان مۇھىم بىر مەملىكەتتۇر. شەرقى تۈركىستاندىكى قىرىنداشلىرىمىز مىللىتىمىزنىڭ مۇھىم بىر قىسمىنى تەشكىل قىلغان شەرەپلىك خەلقتۇر. بىزنىڭ بۇ قىرىنداشلىرىمىزنىڭ، چىن ئىمپېرىيالىزىمىنىڭ زۇلمى ئاستىدا ئىزىلىشى، ئىككىپۇل تاتسىيە قىلىنىشى ۋە يوق قىلىنىشىغا قاراپ تۇرۇشىمىز مۇمكىن ئەمەس. بۇ مەسىلىنى ئالدى بىلەن تۈرك مىللىتى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە، بىرلىك شەكىللىنىش دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا ئاڭلىتىش، ئەڭ مۇھىم ئۆز مىللىتىمىزگە قازاق، قىرغىز، تۈركمەن، ئۆزبېك ۋە ئازار قىرىنداشلىرىمىزغا ئاڭلىتىش ئۇلارنىڭ قوللاپ قۇۋەتلىشىگە، ئۆز مىللىتىمىزنىڭ جامائەت پىكرىگە ئايلاندۇرۇش ئۆز مىللىتىمىزنى مەنئى كۆچ، مەدەنىي ئىدىيىۋى جەھەتلەردە كىرەكلىك ھېسسىياتلارغا ئىگە قىلىشىمىز لازىم.

سۆزلىرىمگە خاتىمە بىرىشتىن بۇرۇن جانابى ئالادىن شەرقى تۈركىستان غاھەم بىر ئاتىم ئۆزۈم ھۆر بىيەت ۋە مۇستەقىللىق نىسپ قىلىشنى ئىياز قىلىمەن. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن بارلىق قىرىنداشلارغا ئەڭ سەمىمىي ھۆرمەتلىرىمنى ئىزاھ قىلىمەن.

ئانا بۇرۇن ئانا بۇرۇن ئانا بۇرۇن ئانا بۇرۇن ئانا بۇرۇن

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان ئۈچۈن بىر ئىشك ئېچىلغۇسى .

— نامىق كامال زەيبەك

مۇھتەرەم مىللىەتچى پارتىيىسى رەھبىرى ئالىپ ئارسلان تۈركەش ،
شەرقى تۈركىستاننىڭ قىممەتلىك ۋە ھارمات مۇجاھىدى ئىسانالپىتىكىن
جىنايىتى ، مۇھتەرەم دىۋان ھەيئىتى ، شەرقى تۈركىستان مىللىي
قۇرۇلتاينىڭ مۇھتەرەم ۋەكىللىرى — ھەممىڭىزنى ھۆرمەت بىلەن
سالاملايمەن . قۇرۇلتاينىڭ تۇتۇقلىرى تىلەيمەن .

بىز شەرقى تۈركىستان ھەققىدە كۆپ سۆز قىلدۇق . تۇغۇلغان چاغلىرىمىز
دىن تارتىپ سۆزلەۋاتىمىز . ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىمىزدىمۇ سۆزلەپ
كەلدۇق . سەھنىدە قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان بۇ ئاي يۇلدۇزلۇق كۆك بايراق
بىزنىڭ تەسەۋۋۇردۇن ئىمامىمىزنى ۋە ئويلىرىمىزنى بىزەپ تۇرۇدۇ . ئەمما
ھازىر باشقا تىلدا سۆز قىلىش نۆۋىتى كەپتالدى . تەمكىن بۇلۇشنى
تەۋسىيە قىلىش ھەممىزنىڭ ئىشى بۇلۇپ قالدى ، توغرىسىمۇ شۇندى
بۇ قۇرۇلتاينى بۇندىن بۇرۇن ئېچىلغان قۇرۇلتايلار غائۇخىشمايدۇ . قۇرۇ
لتاينى دەل پەيتدە ئېچىلدى . بۇ غۇلىچى تۈگەپ غىرىچى قالغاندا تۆپلانغان
قۇرۇلتايدۇر . مەن مەسىلىلەرنى ئۆز كۆز قارىشىم بىلەن تەھلىل قىلىمەن
بۇ بايراق بۈكۈنگە قەدەر ئېلىپ كىلىندى . بۇ بايراق تۈرك مىللىتىنىڭ
مۇستەقىل بۇلۇش بايرىقى ، تۈرك دۆلەتلىرىنىڭ ئۆز دۆلەتلىرىگە ئىگە
بۇلۇش بايرىقى . ھازىر پۈتۈن دۇنيادا مەيدانغا كەلگەن ئۆزگۈرۈشلەر ۋە
دەۋر قىلىش ھەرىكەتلىرىدىن شەرقى تۈركىستان ئۈچۈن ھەممىز ئېشىك
ئېچىلىدۇ بۇنىڭدىن ھېچكىمنىڭ شۈبھىسى بولمىسۇن . بىرلەشكەن

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

تەشكىلاتىدا ئاللاغا شۈكۈرلار بولسۇن (تۈرك جومھۇرىيەتلىرىدىن باشقا بەش تۈرك دۆلەتلىرىنىڭ بايراقلىرى لەپىلدەمەكتە!). بۇ بايراقلارنىڭ لەپىلدەشىدە ئەلبەتتە شۇ يۇرتلاردا كۆرەش قىلىپ تۈركىيەگە ۋە باشقا جايلارغا كېلىپ مۇجادىلە قىلغانلارنىڭ بۈيۈك ھەسسى بار پەقەت بىزگە بۇنى تەسنى قىلغىنى دۇنيادىكى چوڭ ئۆزگۈرۈشلەر ۋە دەۋەرقىلىش ھەرىكەتلىرىدۇر. ھەممىزگە مەلۇمكى، ئىنسانلىق ئالىمى پىڭشى بىردەۋر دە ياشاۋاتىدۇ. ئىنسانلىق يىڭىدىن شەكىللىنىۋاتىدۇ. ئىشلەپ چىقىرىش شەكلى ئۆزگىرىۋاتىدۇ. تۇراقلىق ھالەت ئالمىشىۋاتىدۇ. ياشاش ھالىتى ئۆزگىرىۋاتىدۇ. ئىنسانلىق تۈزۈلمىسى يىقىلىپ يىڭىدىن تىكلەنىۋاتىدۇ. بۇلارنى بىلىم دەۋرىدىكىلەر بۈيۈك ئۆزگىرىشلەر بارلىققا كەلتۈردى. بۇ ئىنسانغا سەنئەت ۋە مەدەنىيەت رەھىچ بىر خاھىشقا قارماستى ئۆزلىكىدىن يىقىلىپ يىڭىدىن تۈزۈلمەكتە. شۇڭلاشقا سۆزۈۋىتىلەر ئىتتىپاقى يىمىرىلىپ ئورنىغا مۇستەقىل دۆلەتلەر بىرلەشمىسى ئورنىغا چىقتى. بۇنىڭ ئاقىۋىتى قانداغ بولىدىغانلىقى ھەممىزگە نامەلۇم. بۇنىڭغا ئاساسلانغاندا، شەرقى تۈركىستاننى چىگرىسى ئىچىدە تۇتۇپ تۇرۇۋاتقان بۈيۈك ئىمپىرىيە مۇھىچ بىر خاھىشقا قارماي يىڭىدىن تەشكىللىنىش ۋە ئۆزگىرىش مەجبۇرىيىتىدە قالىدۇ. بۇقەتتىن بۇلدىغان ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي بىر قانۇنىيەتتۇر. شۇنداقلا ھېچكىمنىڭ مەيلىگە ۋە يانارۈزۈسغا باغلىق بولمىغان بىر ئىشتۇر. چۈنكى ئۇ يەرلەردە مۇبۇ ئۆزگىرىشلەر باشلانغان. پۈتۈن دۇنيادىكى مىللىي مەدەنىيەت بايراقلىرىنى كۆتۈرۈش، ئاناتولىدا سۆزلىشىش، ئۆز مىللىي بايراقلىرىنى كۆتۈرۈش ھەققى ماددىي قانۇنىيەتلىرى ئاساسىدا يۆكسەكلەردە لەپىلدەمەكتە.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

ئىنسانلىق ئالىمىدە شەرقى تۈركىستان ئىگمۇ مىللىتى شەخسىتىنى نامايان قىلىش بەختى ئىچىلغۇسى بۇنىڭدىن باشقا چارە يوق. بۇچوقۇم يۈز بىرىدىغان رىئال ئىش. شۇڭلا شىقابۇكىلە جىگىمىز ئۈچۈن تەييار تۇرۇشىمىز، ھازىرلىق قىلىشىمىز لازىم.

بىز كۆپچىلىك ھاياجانلىق سۆيگۈدە ياشاۋاتىمىز. ھازىر ئەقىل دەۋرى گە، بىلىم دەۋرىگە، تەربىيە دەۋرىگە كۆچۈشكە مەجبۇرمىز. شۇڭلا شىقابۇ قۇرۇلتايدا ھەمدە قۇرۇلتاينىڭ ئاستىدىكى كۇمىسيئونلاردا، كەلگۈسىدىكى شەرقى تۈركىستان جومھۇرىيىتى ۋە چەتئەللىرىدىكى ئۇيغۇر قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك ۋە تۈركىيلىكلەرنىڭ ھەممىسى بىر تۈرك ئىكەنلىگىنى تۇتۇپ يىتىشىمىز لازىم. بىز ھەممىمىز ئۇيغۇرمىز، قازاقمىز، ئۆزبېكىمىز بىز ھەممىمىز تۈركمىز. دۇنيادا يۈز ئاتىشىش مىليون ئۇيغۇر بار، يۈز ئاتىشىش مىليون قازاق بار، يۈز ئاتىشىش مىليون قىرغىز بار. مەن بۇ سۆزنى كۆپ قېتىم نۇرغۇن جايلاردا سۆزلەپ كەلدىم. شۇپەيتتە بىر مىليون سەككىز يۈز يىگىرمە ئالتى مىڭ تۆرت يۈز يىگىرمە سەككىز كۋادىرات كىلومىتىر تۇپراقنىڭ سىرتىدىكى شەرقى تۈركىستانلىق ئۇيغۇرلار قازاقلار، ۋە قىرغىزلار شۇنىڭدەك بارلىق تۈركلەر كىلىجەكتىكى بۈيۈك مۇستەقىل شەرقى تۈركىستان جومھۇرىيىتى ئۈچۈن قايسى بىر جەھەتتىن ياردەمچى بۇلىدىغانلىقىمىزنى پىلانلىشىمىز لازىم. پۈتۈن ھازىرلىقىمىزنى تەييارلىشىمىز لازىم. بۇنىڭدىن دەل ۋاخىتى يىتىپ كەلدى.

قۇرۇلتايمىزغا مۇۋاپىق قىيەت تىلەيمەن

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

لوپنۇردىكى ئاتوم سىناقلىرى توختىلىسۇن

—ئولجاس سۇلايمان ئوغلى

قەدىرلىك دوستلار، خانىملار، ئەفەندىلەر؛

قازاقىستان كونگرېسى نامىدىن بۇقۇرۇلتايغا سالام ئېلىپ كەلدىم، سۆيگۈ ئېلىپ كەلدىم. بۇقۇرۇلتاي يالغۇزلا ئۇيغۇرلارنىڭ لائىمى، پۈتۈن تۈرك ئەللەرگە شان-شەرەپ ۋە شۆھرەت ئېلىپ كىلىدۇ دەپ ئېشىنىمەن.

ئاۋادا — شەمەي ھەرىكىتى 1985 — يىلى تۇنجى قېتىم قازاقىستاندا باشلىدى. قىرغىلىدىن بىرى سوۋېتلارنىڭ پارتلاشقان ئاتوم ۋە ۋودروت بومبالىرى يالغۇز قازاقلارنىڭ لائىمى، ئۇيغۇر، روس ۋە باشقا مىللەتلەر ئىگىمۇ يەرلىرىنى ۋىران قىلدى. شەمەي ۋە لوپنۇردا ئاتوم سىناقلىرى ئەڭ كۆپ ئېلىپ بىرىلماقتا. يەريۈزىدىكى ئاتوم سىناق قىلىنىدىغان بەش يەر دىكىدىن ئۈچىنى تاقالدى. پەقەت لوپنۇردىكى سىناق رايونىدا ئېتىش داۋام قىلماقتا. توغرىسى شەرقى تۈركىستاندىكى لوپنۇر سىناق مەيدانى دىكى ئاتوم پارتلىتىش توختىتىلىشنىڭ ئەكسىچە ئېچىلىش ۋە زىيىتى دە تۇرماقتا. دۇنيا خەلقلىرى خۇسۇسىن شەرقى تۈركىستانغا نەزەر تاشلىسۇن.

ئالپىنار سلان تۈركمەن ئاكىمىزنىڭ پۈتۈن دۇنيا تۈركلىرىنىڭ يىلتىزى بىر دىگەن سۆزىنى ئۇنۇتمايلى. شەرقى تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن سەبىر كىرەك. تەمكىنلىك كىرەك. چىن ۋە روسلار بىلەن زىتلىشىشنىڭ ھاجىتى يوق. بىزگە ھاخت كىرەك، سەبىر كىرەك. ۋە تەن بىزگە قايتماقتا. چىن ۋە روسلار غائۇرۇش ئېچىشنىڭ ئورنى يوق.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

نامىق كامال زەيبەك توغرا سۆزلىدى. بىز ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، تاتار ۋە ئوسمانلى تۈركلەرنىڭ ھەممىسى ئاتا ئەجدادىمىز بىر ئىنسانلاردۇر بىزنىڭ جىنىمىز، دىلىمىز، تىلىمىز بىر دۇر. بىر بولغۇسى. بىر قىسىم تۈرك ئىنسانلىرى ئاراسىدا سۈنئىي دۈشمەنلىك ياراتماقتا. ئۇلارنى بىر بىرگە قارمۇ قارشى قىلىشقا ئۇرۇنماقتا. پۈتۈن تۈرك ئىنسانلىرى بىرلىكتە ئەقىل بىلەن ھەرىكەت قىلىشىمىز لازىم.

ئۇيغۇر، قازاق، ئۆزبېك تاتار ۋە باشقا تۈركلەر ھەممىمىز بىرلىشىپ چىن ئىمپىرىيالىزىمغا قارشى تۇرايلى. مەن موڭغۇلىيەدىكى گۈلتىكىن ئابىدىسىدىكى شۇ سۆزلەرنى ئوقۇدۇم؛

«كىچىسى ئۇخلىمىدىم، كۈندۈزى ياتىدىم، تىنماي چالشتىم،
 تۈرك مىللىتى ئۈچۈن.»

بىز بۇندىن كىيىن ئۇخلىماي، ياتمايدىكەندە كۈندۈزىمىزنى پىدا قىلىپ تۈرك مىللىتى ئۈچۈن كۆرەش قىلايلى.

بىز ھەممىمىز بىرلىشىپ ئورتاق مەدەنىيەت، ئورتاق تارىخىمىز ئۈچۈن ئەنقەرەدە، تاشكەندە، ئالماتا، تادانا، ستاقەشقەردە بىرلىكتە ئىشلىشىمىز لازىم. بىزنىڭ تىل ئالاقىلىرىمىزنى كۈچەيتىشىمىز ئۈچۈن ئورتاق سۆز لۈك ھازىرلىنىپ تامالاندى ئورتاق گىزىت ۋە نەشرىياتلىرىمىزنى باشلىشىمىز لازىم. بۇ شەكىلدە تۈرك تىلىدىكى خەلقلىرىمىز بىرلىشىپ ياخشى چۈشەنەلەيدىغان بولىدۇ.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

زىياسەمدى:

ئەسلا مۇئەلەيكۈم،

بۈگۈن بىز چەتئەل كۈلگندىلىرىنىڭ زور لۇق زومبۇلۇقلىرى دەستىدىن ئەزىز ۋە نىسەن ئايرىلىپ، دۇنيانىڭ ھەممە بۈلۈك پۇشقاقلارغا تەبىئىي دەك چېچىلىپ كەتكەن شەرقى تۈركىستانلىقلەر ۋە كىشىلىرى بۆلۈپ بۈيۈك تۈركىيەدىكى بىر مەدەنىيەت بۆلۈمىدە تۇرىمىز. بۇ ئۇزاق يىللاردىن خەلقىمىز تەقەزىپلىق بىلەن كۈتۈپ كەلگەن قىممەتلىك غەنىمەت پۇرسەت. مۇشۇنداق پۇرسەتنى يارىتىپ بەرگەن تۈركىيە ھۆكۈمىتىگە، قۇرۇلتاينى ئۇيۇشتۇرغان مىللەتپەرۋەر قىرغىنداشلارغا تەشەككۈر.

بىزنىڭ قۇرۇلتايمىز غائىبىي ھەق — ھۆقۇقلىرىدىن ئايرىلىپ، ئۆز ۋەتىنىدە مۇساپىر بولۇپ قالغان، ھەسرەتلىك ئاۋازىنى دۇنياغا ئاڭلىتالمايۋاتقان شەرقى تۈركىستانلىق قىرغىنداشلىرىمىز، ھەرقايسى ئەللەردە ھىجران دەردىنى تارتىپ كېلىۋاتقان ۋە تەنداشلىرىمىز مۇتۈرت كۆزلىرىنى تىكەمەكتە. جاھاندىكى بارلىق مەزلۇم خەلقلەر ھۆررىيەت ئىرىشىش، ئىستىقلايەت ئېلىپ ئۆز ھوقۇقلىرىنى ئۆزلىرى بەلگۈلەۋاتقان ھازىرقى زاماندا شەرقى تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى مۇڭغولىيە قاتارلىق قەدىمى ۋە شانلىق تارىخقا ئىگە مەملىكەتلەرچىن ئىستىلاچىلىرىنىڭ قانلىق تاپىنى ئاستىدا جاھالەت ۋە ئاسارەت ئىچىدە ياشىماقتا.

بىزنىڭ دەۋايمىز، ۋە تەندەۋاسى، ئىستىقلايەت دەۋاسى، ئادالەتلىك دەۋاسى. بىز باشقالاردىن يەرسوراۋاتقىنىمىز يوق. بىز ئۆزىمىزنىڭ ئەجداتلىرىمىز ئەسىرلەر ماباينىدا قان ۋە تەربىلەن گۈللەتكەن ۋە تىنىمىزنى ئۆز

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

مىزگە قايتۇرۇپ بېرىشنى دەۋا قىلىۋاتىمىز. دۇنيادىكى بارلىق خەلقلەرگە جۈملىدىن خەنزۇ خەلقىغا ئوخشاش تەڭلىك، بەراۋەرلىك ۋە ئەركىنلىك شارائىتىدا ياشاشنى خالايمىز. بىزگە بىر غېرىپچىمۇ يات زىمىنى كىرەك ئەمەس. شەرقى تۈركىستاننىڭ كىيىنكى ئىككى ئەسىرلىك تارىخى قانلىق، قىرغىنچىلىق تارىخ بولدى. دۇنيادىن پىنھان تۇتۇلغان تارىخ بولدى. دىموكراتىيەنىڭ زۈلمەتنى يۈرۈتقۈچى نۇرى بىلەن يىڭىلانغان دۇنيا ئانا سەييارە مىزدىكى شەرقى تۈركىستان دەپ ئاتالغان بىزنىڭ ۋە تىنىمىزنى تاھازىر غىچە نەزەر ئىتىباردىن چەتتە قالدۇرماقتا. خىتاي ئىمپېرىيەسىنىڭ غەربگە بېسىپ كىرىشىنى مۇستەھكەم قىلغان بولۇپ تۆسۈپ كەلگەن شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالدىغان دۇستلارغا، قىرىنداشلارغا مۇھتاجلىقىمىز ھازىر ھەرقانداق ۋاقتقا قارىغاندا تېخىمۇ كۈچلۈك كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. شۇڭلاشقا ئىستامبۇلدا ئۆتكۈزۈلۈۋاتقان بۇقۇرۇلتايمىزدە ۋاقتدا ئىچىلدى، ئۇ دۇنيادىكى پۈتكۈل ھۆررىيەتپەرۋەر ۋە دۆلەتلەرنىڭ خەلىقلارنىڭ ھەممىدىن ئەۋەل بارلىق تۈرك قىرىنداشلىرىمىزنىڭ دىققەت ئىتتىۋارىنى جەلپ قىلىدۇ دەپ ئۈمىد قىلىمىز. شەرقى تۈركىستاننىڭ ئىستىقلايىتىنى ئېلىشقا ياردەم بېرىش - بۇ غەربىي تۈركىستاننىڭ مەككە ئارداۋىشىمىز چىڭگىزغا چۈشۈپ قىلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش، تۈرك بىرلىگىنى بارلىققا كەلتۈرۈش ۋە مۇستەككىملىشىدە مەكتۇر بىز كۆچلۈك گەۋدەگە ئايلىنىشىمىز ھەرىكەت بىرلىگىمىز بۇلۇشى لازىم قۇرۇلتاينى ئەنە شۇ تەشكىلاتنى قۇرۇپ چىقىشى كىرەك.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستاننى قۇتقۇزۇش مۇجادىلىسىدە
بىزنىڭ ۋەزىپىلىرىمىز.

مەھەممەت ئىمىن ھەزرەت :

بۈگۈنكى كۈندىكى بىزنىڭ ۋەزىپىمىز، خۇددى پاتقاقپېتىپ كېلىۋاتقان، ھاياتى جىددى تەھلىكە ئاستىدىكى بىرئادەمگە ئوخشايدۇ. ئاسىيا قىتئەسىدە شەرقى تۈركىستان ئىسمىدىكى پۈت قولى باغلانغان بۇ تۇتقۇن قەھرىمان، پاتقاق تامامەن پېتىپ كەتمەستىن بۇرۇن، ئۇنىڭ پۈت قولىنى بوشاتماق ۋە ئۇنى قۇتقازماقتىن ئىبارەت تارىخى مەجبۇرىيىتىمىز بىزنى بۇقۇرۇلتايغا جەم قىلدى. شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتاي ئۆزىنىڭ ۋەزىپىلىرىنى قانچىلىك دەرىجىدە ئورۇنلاش تىنچ قەتئىي نەزەرىيە بىلەن تارىخىمىزدا پارلاق سەھىپىلەردىن يەر ئالغۇسى. چۈنكى ۋەزىپىمىز شەرقى تۈركىستان قىزىل چىن ئارمىيىسى تەرەپىدىن ئىستىلا قىلىنغان قىرغاق ئۈچ يىلدىن بېرى يۆرتىشىدىكى شەرقى تۈركىستان دەۋاسى بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقان تەشكىلات ۋە كىشىلارنىڭ بۇ قەدەر مۇھىم ۋە يىتەرلىك ساندىكى ۋەكىللىرى بىر ئارىغا كېلىپ ۋە تەننىڭ كېلەچەكى ھەققىدە كەڭ كۆشادە سۆزلىشىش ۋە پىكىر ئالماشتۇرۇش پۇرسىتىنىڭ يارىتىلىشى تۈنجى قېتىمدۇر. بىزنىڭ بىرلىشىش يولىدا ئاتقان تۈنجى قەدىمىز شەرقى تۈركىستان نىڭ ئاذا تىلىغى ئۈچۈن جانلىرىنى پىدا قىلغان شەھەرلىرىمىزنىڭ روھىنى شاد قىلماقتا. ۋەزىپىمىز دەھرا قاچان جەڭگە ۋە ئولۇمگە ھازىر

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

كۈتۈپ تۇرغان مىليونلارچە مۇجاھىتلىرىمىزنى سۈيۈندۈرمەكتە .
 زۇلۇم ۋە ھاڧارەت ئىچىدە ياشاۋاتقان خەلقىمىزنى سۈيۈندۈرمەكتە .
 پۈتۈن دۇنيادىكى دوستلىرىمىزنى سۈيۈندۈرمەكتە . قۇرۇلتايدىن
 راھەتسىز بولاۋاتقان بىرلا خىتاي ھاكىمىيىتىدۇر . قۇرۇلتايدىن قۇسۇر
 ئىزدەۋاتقانمۇ يالغۇزلا خىتاي ھاكىمىيىتىدۇر .

مۇھتەرەم ۋەكىللەر ، قەدىردان قىرىنداشلىرىم !

دۈشمەن كۈچلۈك ۋە قەيە ، ۋاخت قىسقا ئىنسانلىق دۇنياسى شەرقى
 تۈركىستان مەسلىسى بىلەن مەشغۇل ئەمەس . تەمۈرقەپەز ئىچىدىكى
 يىگىرمە مىليون قىرىنداشلىرىمىز « ھاڧارەتتىن ئولۇم ياخشى » دىمەكتە .
 ۋەبىزدىن ئۈمىت ۋە مەنىۋى ياردەم كۈتەكتە . ئەھۋال بۇچە تەلدە
 ۋە تەن ئۈچۈن مۇجادىلە بىرىۋاتقان شەرقى تۈركىستان تەشكىلاتلىرى
 ۋە كىشىلارنىڭ ۋەزىپىسى ، مەنچە مۇنۇنىكىكى نۇقتىدىن ئىبارەت : -

- 1 - شەرقى تۈركىستان ۋە ئۇنىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالىنى ھۆردۇنياغا ئاڭلاتماق
- 2 - شەرقى تۈركىستاندا يىقىن كەلگۈسىدە ئاشكارا ئوتتۇرىغا چىقىش
 ئىھتىمالى بولغان دىمىكراتىيە ۋە مىللىي ئافراتلىق مۇجادىلەسنىڭ ھازىر
 لىنىشىغا ياردەمچى بولماق .

شەرقى تۈركىستان ۋە ئۇنىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالىنى ھۆردۇنياغا ئاڭلىتىشى

مەسلىسىدە تۇۋۇندىكى نۇقتىلار گەسالىمىزنى بەرمىگىمىز لازىم : -

- 1 شەرقى تۈركىستانغا خىتاي كۆچمەنلىرىنى يەرلەشتۈرۈپ ، بۇئارقىلىق

مىللىتىمىزنى ئۆزىيۈرتىدە ئاز سانلىق ھالغا چۈشۈرۈپ ، ئەڭ ئاخىرىدا

يەرلىك خەلقنى ئىرتىپ يوقىتىۋېتىش سىياسىتى .

2 - ۋەتىنىمىزنىڭ ئىسىمىنى ۋە شەھەر، تاغ دەريالىرىمىزنىڭ ئىسمىنى خىتايچىلاشتۇرۇپ، شەرقى تۈركىستاننى خىتاي زىمىنىغا ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلۋاتقان تەدبىرلەر.

3 - چىن كامۇنىستىك ھاكىمىيىتى 1964 يىلى 10 ئاينىڭ 16 - كۈنىدىن 1992 - يىلى 5 - ئاينىڭ 21 - كۈنىگە قەدەر شەرقى تۈركىستاننىڭ لوپنۇر بولگەسىدە ۲۷۵ قىتتا تومبومبىسى پار تلىتىپ سىناق ئېلىپ باردى. بۇ سەۋەپتىن ئەتراپقا تارقالغان رادىئاكتىپ ماددىلار شەرقى تۈركىستاننىڭ ۋە ئەتراپتىكى خوشنادۆلەتلەرنىڭ مۇھىتىنى ۋە ئىنسانلارنىڭ نەسلىنى قۇرۇتۇش تەھدىدىنى پاكىتلىرى بىلەن دۇنياغا ئىلان قىلماق.

4 - شەرقى تۈركىستاندا مىقتار ۋە سۈپەت جەھەتتە پۈتۈن دۇنيانى ھەيران قالدۇرىدىغان نىفت ۋە باشقا يەر ئاستى - يەر ئۈستى بايلىقلىرىنىڭ

تېپىلىشى ۋە بۇ بايلىقلارنى خىتاي پۈتۈن دۇنيانى ئۆز كونترولغا ئالماق ئۈچۈن ماددى مەنبەھەسسا پىلاپ بۇ بايلىقلارنى قىزىپ خىتايغا يۆتكەش ئۈچۈن قولدىن كىلىدىغان بارلىق ۋاستىلارنى ئىشقا سېلىۋاتقانلىقى .

5 - مول بايلىقلارنىڭ ساھىبى بولغان شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ يوق سۈللۈك ۋە ئىشسىزلىك ئىچىدە تاشلىنىپ قېلىشى .

6 - شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىغا يۈرگۈزۈلگەن مەجبۇرى تۇغۇت كونترولسى ئۈنىڭدىن كېلىپ چىقىۋاتقان ئىغىر ئاقىۋەتلەر .

7 - شەرقى تۈركىستاندا شەرقى تۈركىستانلىقسىز شەھەرلار بېرپا قىلىش ۋە بۇ شەھەرلارنى سانائەت مەركىزىگە ئايلاندۇرۇپ، ئىختىسادى جەھەتتە ئىككى قۇتۇپقا ئايرىلغان خىتاي كۆچمەنلىرى بىلەن يەرلىك خەلق ئارا سىدامىللى ئۆچمەنلىكنى كۈچلاندۇرۇش ئارقىلىق مىللى قىرغىنچىلىق ئۈچۈن زىمىن ھازىرلاش .

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

8 - شەرقى تۈركىستاننىڭ يەرلىك خەلقىنى ئىلىم-پەندىدىن شەھەر ھايات -

دىن سانائەتتىن ئۇزاق تۇتۇش ئارقىلىق جاھىل قالدۇرۇپ ئىدارە قىلىش

9 - بىلىم ئادەملىرىنىڭ، دىن ئادەملىرىنىڭ ۋە مىللىي، دىنىي كىملىكىنى

تۈنۈپ يەتكەن ياشلارنىڭ تۈرمىلەرغا توپىلتىشى .

10 - شەرقى تۈركىستاننىڭ مىللىي تارىخىنى ئىنكار قىلىش ۋە خىتايلىرىنىڭ

بىزگە يېزىپ بەرگەن ئويدۇرما تارىخىنى دىكتاتورلۇق بىلەن خەلقىمىز

نى قۇبۇل قىلىشقا مەجبۇرلاش .

11 - شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ تىلىنى، دىنىنى، مىللىي ئۆرپى-ئادە

تلىرىنى سىياسىي ۋە فىسخولوگىيە ۋە ئىجتىمائىي پائىدەلەر بىلەن زەئىپ

لەتمەك ۋە يوق قىلىماققا ئائىت تەدبىرلار، ئۇنىڭدىن كېلىپ چىققان

ئاقىۋەتلەر .

يۇقارقىلار شەرقى تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىشىغا

ئائىت مۇھىم نوقتالار .

شەرقى تۈركىستاندا يېقىن كەلگۈسىدە ئاشكارە ئوتتۇرىغا

چىقىش ئىھتىمالى بولغان دىمىكراتىيە ۋە مىللىي ئازاتلىق

مۇجادىلىسىنىڭ ھازىرلىنىشىغا ياردەمچى بولۇش .

شەرقى تۈركىستان ئىنسانئالاھىدىسىنىڭ ئاخىرىغىچە چىن ئاسارەت -

دىن تامامەن قۇتۇلۇپ چىقىدۇ. بۇنىڭغا ئىمانىمىز بىلەن، ۋىزىدانىمىز

بىلەن ئىشىنىمىز لازىم. بۇ مۇستەقىللىق ھەتتاقاش بىلەن كىرىپك ئاراسى

چىلىك قىسقا بىر ۋاقت ئىچىدە ئەمەلگە ئېشىشى مۇمكىن. سوۋىت

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

ئىتتىپاقى پارچىلاندى. يۈگۈسلاۋىيە پارچىلاندى. چىخسلاۋاكىيەمۇ ئىككىگە ئايرىلدى كوممىنىزىم پىچىقلىغان ھەرىيە دەھەر مىللەت دىمىكراتىك ئىستىگى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ مىللىي دۆلىتىنى قۇرۇۋاتىدۇ. خىتاي كامۇنىستىك ھاكىمىيىتى نىڭ دۇنياۋى ئىقىمىنى قورال كۈچى بىلەن توسۇپ قىلىش قابىلىتى يوق. خىتاي كامۇنىستىك پارتىيىسىدىن ئىبارەت تاۋۇت، خىتاي خەلقى تەرەپىدىن ئىنشائاللايىقىدا يەرلىگىدە قويۇلۇدۇ. ئۇزۇن ئىنسانى ھەق ھوقۇقلىرىنى قولغا كەلتۈرگەن خىتاي خەلقىنىڭ ئىرىكىن ئىرادىسى بىلەن مەيدانغا كەلگەن ھاكىمىيەت بىلەن ئەسىر مىللەتلەرنىڭ ئىنسان ھەقلىرى ۋە ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگۈلەش ھوقۇقى مەسلەسىدە دىئالوگقا كىرىش ئىمكانى بولۇشى مۇمكىن. ئەمما، بۈگۈنكى چىن ھاكىمىيىتىدىن بىزنىڭ مىللىي تەقدىرىمىز ھەققىدە ئۇمىت كۈتۈش ئەمەس. لىيەت بىلەن ئارىسى ناھايىتى ئۇزاق بولغان بىر خىيال دۇر.

بۈگۈنكى شەرقى تۈركىستان بىرتال سەرەڭگە تاشلىۋەتسە ئوت دىڭىزىگە ئايلىنىدىغان ئورمان ۋەزىيىتىدە تۇرماقتا. بۈيەردىكى مىللىي زىددىيەتنى مۇرەسسە قىلىش ئىمكانى يوقتۇر. سوۋىت ئىتتىپاقىدا روس ھاكىمىيىتى ئاز سانلىق مىللەتلەرگە زۇلۇم قىلدى. ئەمما روس خەلقى روس ھاكىمىيىتىدىن پايدىلىنىپ ئاز سانلىق مىللەتلەرگە زۇلۇم قىلمىغان ئىكەن، بۈگۈن ئورتائاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرى مۇستەقىل بولدى. ھېچكىم بىر ئۇرۇشنى بىزگە زۇلۇم قىلغان دەپ ئۆلتەرمىدى، ئۇرمىدى. رۇسلار بىلەن ئۇيەردىكى يەرلىك خەلقلار يەنىلا نورمال ھاياتىنى ياشاۋاتىدۇ، ئەمما شەرقى تۈركىستاندا خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ مىللىي زۇلۇمى، سىياسىي بىسىمى

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

دىن باشقا، خىتاي كۆچمەنلىرىنىڭ يەرلىك خەلق قەبۇلغان ئۆچمەنلىكى ھەر ساھە، ھەر كەسىپتە يەرلىك خەلقنىڭ قولىدىكى يەيدىغان نىنى تارتىۋېلىشى ئىشنى تارتىۋېلىشى مىللەتمىزنى يائۇلۇم ياكۇرۇم گىرداۋىغا قىستاپ كەلمەكتە. بارىن ۋە قەسى ھەرگىز سەل قارايدىغان مەسلە ئەمەس. شەرقى تۈركىستاندا بارىنغا ئوخشاش ئۈچمۇڭغايلىقنى يىزا بارمىلىقى قەھرىمان مىز ئۇ بۇلغا سەمىنىڭ ئالتى يىلدىن بىرى تۇتۇلماي خەلقىمىزنىڭ ئاراسىدا ياشاپ كېلىشى، خەلقىمىزنىڭ پىكىر ۋە ھەسىيات جەھەتتە تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە بىرلىك ئىچىدە ئىكەنلىكىنىڭ بىر ئىسباتى.

ئەمما بىز مەسىلىمىزنى سىياسى يول بىلەن ھەل قىلماق ئۈچۈن ھازىر لايىھىسىمىز لازىم. قوراللىق قارشىلىق بىلەن دۇنيانىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلالىشىمىز مۇمكىن، ئەمما مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ ئاساسى چارىسى يانلا خەلقئارا جامائەت پىكىرىنىڭ ياردىمى بىلەن مەدەنىي مۇجادىلە ئارقىلىق ئۆز تەقدىرىمىزنى ئۆزىمىز ھەل قىلىش ھوقۇقىمىزنى قولغا كەلتۈرۈش. ئەگەر ئىش سىياسى يول بىلەن ھەل بولمىسا، ئىستىقلالىمىز ئۈچۈن مىللەتچە قۇربان بىرىشقا ھازىر بولماقتىن باشقا چارە يوق.

شەرقى تۈركىستان ئۈچۈن غەرب دۇنياسى دىققەت نەزەرىنى ئاغدۇرۇۋاتىدۇ. يېقىندىكىلار تېخىمۇ دىققەت قىلىشى لازىم. بىز ئورتا ئاسىيا تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى بىلەن قان قىرىنداش. ئەمما ھازىرچە بىز گەياردە مەقسەتلىك دىگەن تەلپەت بولمىدۇق. بىراق شەرقى تۈركىستان دىكى قازاقلار ئىشغىر زۇلۇمدا، يايلاقلارنى تارتىپ ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

بىرىلدى. قازاقلار شەھەر ھاياتىدىن يىراق، مائارىپ سەھىيە خىزمەت لىرى يوق دىيەرلىك. قازاقىستان قازاقللىرى شەرقى تۈركىستاندىكى بىرىرمىلىيون قازاق قىرىنداشلىرىغا دىققەت تىتىۋار چەكىمىگى، قىرغىزىستان، ئۈزبىكىستان، تاجىكىستان، مۇڭغولىيە لار مۇشەرقى تۈركىستاندىكى ئۈزبىك، قىرغىز، تاجىك، مۇڭغوللەرنىڭ ئىغىر ئەھۋالغا دىققەت قىلمىغى لازىم.

شەرقى تۈركىستاندا ئىلىپ بىرىلىدىغان مىللىي مۇجادىلىنىڭ كۈنكەرت پىلاننى ۋە تەندىكى خەلقنىڭ ئىرادىسىگە ئۇيغۇن ھالدا تۈزۈمەك كىرەك.

ۋاقت مۇناسىۋەتى بىلەن سۆزۈمنىڭ مۇقەددىمىسىنى سۆزلىدىم. تەپسىلات نى كىيىنچە مەتبۇئاتتا ئىلان قىلىمەن. ئەڭ مۇھىمى ۋە تەن بىزنىڭ قەلبىمىزدە مائارىپ بولمىغى لازىم. قەلبىمىزدە ئائىزات بولغان شەرقى تۈركىستاننى دۇنيادا ھېچ قانداغ زۇرۋان كۈچ ئىشغال قىلالمايدۇ.

مەرىپەت شەكلى ئوچىمىدۇ،
ئۇستاز جەبرى ئولمىدۇ.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

قەھرىمان غوجامبەردى ئوغلى :

ئالدى بىلەن رەھبەرلەر ۋە قۇرۇلتاي قاتناشچىلىرىنى ئۇيغۇرلارنىڭ «دۆلەتلەر ئارائىتتىپاقى» نامىدىن قىزغىن تەبرىكلەيمەن. بىز بۈگۈن دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كېلىپ ۋە تەننىڭ تەقدىرى ئۈستىدە ئويلىنماقتامىز. قۇرۇلتاي قۇدرەتلىك بىرلەشمە بەرپاقىلىش، مۇھىم پىراگراممىلارنى تۈزۈش، نىزام نامىنى قۇبۇل قىلىش بىزنىڭ ئاساسى ۋەزىپەسىز.

قازاقىستان جۇمھۇرىيىتىدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار پىرىزدىنت نۇرسۇلتان نازاربايېۋنىڭ ياردىمى ۋە قازاق قىرىنداشلىرىمىزنىڭ غەمخۇرلىقىدا ئۈزىگە مۇناسىب مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەتنى ساقلاپ تەرەققى قىلدۇرۇپ كەلمەكتە. ھازىر ئالمۇتىدا ئۇيغۇر شۇناسلىق ئىنىستىتۇتى بار. ئۇيغۇر تىياتىرى، «ئۇيغۇر ئاۋازى»، «يېڭى ھايات» گىزەتلىرى، «پەرۋاز»، «ئارزۇ» ژورناللىرى، ئۇيغۇرچە تىل سۆزۈر ۋە رادىئو ئاڭلىتىشلىرى بار. دۆلەت پىداگوگىكا ئىنىستىتۇتىدا ئۇيغۇر تىلى ۋە ئەدەبىياتى پاكولتتى بار. 1992-يىلى پۈتۈن ئورتاق ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلەردىكى مەدەنىيەت جەمئىيەتلىرى بىرلىشىپ ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى تەسىس قىلىندى.

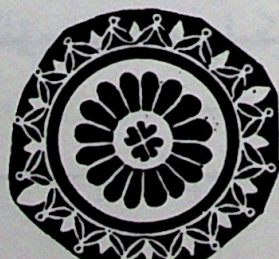
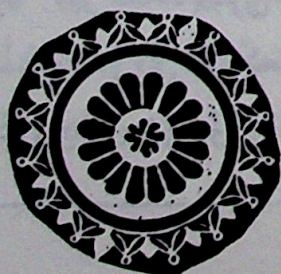
دۆلەتلەر ئارائىتتىپاقىنىڭ ئاساسى مەخسەدى: قازاقىستان ۋە ئورتاق ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىدە شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭ ئىجتىمائىي ئىقتىسادى، مەدەنىي ھوقۇقلىرىنى ۋە ئەركىنلىكلىرىنى ھىمايە قىلىش ئەمەلىي پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بېرىش، شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستە

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

قىلىنغانى قولغا كەلتۈرۈش كۈرەشدا ئىنسان ھوقۇقلىرى باياننامىسى ۋە ھەر مىللەتنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگۈلەش پىرىنسىپلىرى بۇيۇنچە دىمۇكراتىك كۈرەشلارنى قانات يايدۇرۇش، ھىجىك تەرەپلىرىنىڭ شەرقى تۈركىستان خەلقلىرىنىڭ سىياسى، ئىجتىمائىي، مەدەنىيەت ۋە دىنى ھوقۇقلىرىنى دەپسەندە قىلىش، تۇغۇتچەكلەش ئاتوم پارىتلىش يەرناسىتى ۋە يەرناسىتى بايلىقلىرىنى بۇلاشتەك جىنايەتلىرىنى پاش قىلىش، خەلقئارادىكى كۈرەشلەردە ئىنسان ھوقۇقلىرىنى ھىمايە قىلىدىغان دۆلەت ۋە تەشكىلاتلار بىلەن ئالاقەلىشىپ، شەرقى تۈركىستان مۇھاجىرلىرى تەشكىلاتلىرى بىلەن زىچ ھەمكارلىشىپ ئاناۋەتەن دەۋاسىنى دۇنياغا ئاڭلىتىشتىن ئىبارەت.

بىز بۇقىتمىقى قۇرۇلتاي ئارقىلىق خەلقىمىزنى سىرلار بۇيى ئىلىپ بىر بۇاتقان مىللىي ئاذا تلىق كۈرەشلىرىگە ۋار سلىق قىلىپ، يېڭى ئۆز گەرگەن دەۋردە يېڭى ئۇسۇللەربىلەن كۈرەشنى داۋاملاشتۇرىشىمىز، خەلقئارادىكى شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭ ئالىي ئورگىنى، كۇچىلۇك تەشكىلات، مىللىي كىڭەشنى قۇرۇپ چىقىپ ئۇنىڭ نىزامنامىسىنى بەلگۈلەپ چىقىپ ئىجرا قىلىشىمىز لازىم.

ياشىسۇن تۈرك بىرلىگى، شەرقى تۈركىستان ئازات بولسۇن!

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

ئوتلوق ئىرادە

قەيسەر قەسىدە

(ۋەكىللەر سۆزلىرىدىن ئۈزۈندىلەر)

=====

ئابدروپ مەخسۇم: [سابىق ئىلى شەرقى تۈركىستان جو مەھۇر يىتى باش كاتىۋى]

ئىنقىلاپ دىمەك ھايات ۋە ئۆلۈم دىمەكتۇر ئادالەتسىز ھۆكمران سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش دىمەكتۇر. بىز ئۆز قولىمىز باشلىغان بىلەن ئۈچۈن يەنى ئىنقىلاۋى شەرقى تۈركىستان جو مەھۇر يىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرگەن ئىدى. بىراق ستالىننىڭ سۇيقەستى بىلەن ئىنقىلاب مېۋىسى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ كەتتى. مەيلى روسىيە، مەيلى خىتاي بولسۇن تار بختىن بويان ئىچكى قىسىمىزدا بۆلگۈنچىلىك پەيدا قىلىش ئارقىلىق مەخسۇد مەگە يەتتى.

بۈگۈنكى كۈندە دۇشمەنلەر سىزغا يەت زور. شەرقى تۈركىستان چىنىلىق لار نىڭ گىلىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئەندى كۈرەش قىلماساق ئاشقازىنىدا ھەزم بولۇپ تۈگەپ كېتىدۇ. شۇڭا ئالدىمىزدىكى ۋەزىپە مۇرەككەپ ۋە شەرەپلىك. بىز چوقۇم بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايدا زىچ ئىتتىپاقلىشىپ ئىلىم ۋە مەرىپەت بىلەن قوراللىنىپ دۇنيادىكى بارلىق ئىمكانلاردىن پايدىلىنىپ، شەرقى تۈركىستان خەلقى قىرىنداشلىرىمىزنى ھۆرلىككە ئىرىشتۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشىمىز لازىم.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

غۇلامىددىن پاختا: (ئامىرىكا تۈركىستان جەمئىيىتى شەرقى

تۈركىستان (ۋەكىلى)

ئامىرىكا دائىرىسىدىكى تۈرك قىرغاقلىرىدا تۇرىدىغان ئاشۇلارنى قۇرۇلتاي ئەھلىگە سالام.

مەن شەرقى تۈركىستاندىن كەلگەن بىر پارچە مەخپىي خەتنىڭ مەزمۇنىدىن كۆپچىلىكنى خەۋەردار قىلىمەن. «خىتاي ھۆكۈمرانلىرى 1970 دىن باشلاپ شەرقى تۈركىستاندىكى بۇلاڭ تالاڭلىرىنى جىددىي لەشتۈرۈشكە باشلىدى. ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز قاتارلىق تۈرك مىللەتلىرىنى بىر بىرىگە زىت لەشتۈرۈپ قويۇپ ھەدەپ كۆچمىلىرىنى يۆتكەشنى جىددىي لەشتۈردى. 1990 - يىللارغا كەلگەندە خىتاي ئاھالىسىنى يۈزدە ئەللىكتىن ئارتۇق كۆپەيگەندىن كىيىن ئەسلىدىكى نىقابىنى يىرتىپ تاشلاپ ئاشكارا ھاۋادا

مۇستەملىكىچىلىك سىياسىتىنى يۈرگۈزۈشكە باشلىدى. بۈگۈنكى كۈندە پۈتۈن ئۇيغۇر خەلقى، زىيالىيلەر، دېھقانلار، ئىشچىلار، ئوقۇغۇچىلار، ھۈنەرۋەنلەر ھەممىسى ھەق ناھەقنى ئاق قارىنى ئۇمىق تۇنۇپ يەتتى. دىمەك خەلقنىڭ كۈزى ئىچىلدى. ئوتتۇرا ئاسىيادىكى تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى مۇستەقىل بولغاندىن كىيىن خەلقىمىزنىڭ قەلبىدە ئۈمىت نۇرى چاقنىدى. خىتاي ھۆكۈمرانلىرىنىڭ بولساغالىسى تېخىمۇ ئارتتى «دىمەك بۈگۈنكى كۈندە، بىزنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى كۆرىشىمىز مۇھىم بىر باسقۇچقا كىردى. بىز چوقۇم بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايدا شەرقى تۈركىستاننى زۇلۇمدىن قۇتقۇزۇشنىڭ توغرىسى يولىنى بەلگىلەش ئۈچۈن مۇستەقىل بولۇشىمىز لازىم.

شەرقى تۈركىستان ناۋازى

سېيتجان ئوبۇلخەيرى ئوغلى : (ئۆزبېكىستان دىكى شەرقى تۈركىستان
مەدەنىيەت مەركىزى ۋە كىلىسى)

بىز ھازىر جاھان بۇيىچە ئويغۇنۇش ، دىمكراتىيەلىشىش ، مۇستەقىل
لىققاننى تىلەشكە ياخشى دەۋردە ياشاۋاتىمىز . ئەتراپىمىزدىكى دوستلىرى
مىزنىڭ مۇستەقىل بۇلۇشى ، ئاۋرۇپادۆلەتلىرىنىڭ ئىنسان ھوقۇقلىرىغا
ساھىپچىلىقى ، خىتاي ھۆكمرانلىرىنىڭ ھەربىي دىكتاتوراسىيەنىڭ
غالجىرلىشىشى شۇنىڭدەك شەرقى تۈركىستاندىكى ۋە مۇھاجىرە تىكى
يۇرتداشلىرىمىزنىڭ ئويغۇنۇشى كەلگۈسى ئىستىقبالىمىزدىن بىشارەت
بەرمەكتە .

خىتاي كوممۇنىستىلىرىنىڭ شەرقى تۈركىستاندا ئېلىپ بېرىۋاتقان ۋەشىيانە
قىرغىنچىلىقى ۋە تالان تاراج قىلىشلىرى ، بىزنى كۆرەشكە تەقەززاقلىماقتا .
شۇڭلاشقا بىز چەتئەلدىكى بارلىق تەشكىلاتلار ئاناۋە تىنىمىز شەرقى
تۈركىستاننى ئاذا قىلىشتىن ئىبارەت تۈپ پىرىنسىپتا چوقۇم بىرلىك
سېچۈر شىمىز ، ئىتتىپاقلىشىپ ئورداق دۇشمەنگە قارشى كۈرەشكە
ئاتلىنىشىمىز لازىم .

نۇر مەھمەت كەنجى ئوغلى : (قىرغىزستان مىللەت ۋە كىلىسى ، ئۇيغۇر
ئىتتىپاقى ۋە كىلىسى)

مەن قۇرۇلتاي ۋە كىلىلەرگە قىرغىزستاندا ئىقامەت قىلىۋاتقان قىرق
مىڭغا يېقىن شەرقى تۈركىستانلىق قىرىنداشلارنىڭ يۈرەك سالامىنى
ئېلىپ كەلدىم . قىرغىزستاندا 1989/نجى يىلى ئۇيغۇرلارنىڭ سىياسى ،

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

ئىجتىمائى ئىتتىپاق جەمئىيىتى قۇرۇلدى . جەمئىيەت قىرغىزىستاندىكى خەلقلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇش ، مەدەنىيەت ، تىل ، سەنئەت ۋە ئۆرپ-ئادەتلىرىمىزنى ساقلاپ قىلىش ، رىۋاجلاندۇرۇش ، ئىنسان ھۆقۇقلىرىنى ھىمايە قىلىش ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مىللىي ئاذا تىلىق كۈرەش تارىخى ۋە يادگارلىقلىرىنى تىكلەش ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقىنى كۈچەيتىشنى ئاساس مەخسەت قىلىدۇ . بۇ جەھەتتە قىرغىزىستان ھۆكۈمىتى بىزگە زور يارىۋەك بولدى .

يۈرت ئاقساقاللىرى بىزنى ئۇزاتقاندا ، كۆزلىرىمگە ياش ئېلىپ تۈرۈپ مۇنداق دېدى « ھازىر پۈتۈن دۇنيادىكى ئۇيغۇرلارنىڭ كۈزى ئىستامبۇلدا . سىلە تەقدىرىمىزنى ھەل قىلىدىغان مۇھىم تارىخىي يىغىنغا كىتىۋاتىسىلەر . شۇڭا شەخسىيە تىپىلىكتىن يىراق بۇلۇڭلار ، ھۇشيار بۇلۇڭلار ، خەلقىنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاڭلا . »

مۇھەممەت گاسىت ئوغلى : (تۈركىستان ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزى

رەئىسى)

تۈركىستاندا بېش مىڭغا يېقىن ئۇيغۇر ياشايدۇ . ئۇلار قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىگە ۋە شەرقى تۈركىستانلىق قىرىنداشلارغا ئالاھىدە سالام يوللايدۇ . تۈركىستاندىكى ئۇيغۇرلار بىرئەسلىگىرى كېلىپ ئولتۇرا قلىشىپ قالغان بۇلۇپ ھەممىسى ئانا يۇرتىمىز شەرقى تۈركىستاننى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالمايدۇ . ۋە تىنىمىزنىڭ ئاذا تىلىق بۇلۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ . بىز چوقۇم قۇرۇلتاي پىرىنسىپلىرىغا ئەمەل قىلىپ كۈرەشكە ھەسسە قوشىمىز .

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

ئەخمەت ئىگە مېھدى : (ئاۋسترالىيە تۈركىستان جەمئىيىتى رەئىسى)

قۇرۇلتاي ئەھلىگە ئاۋسترالىيەدىكى 350 تىن ئارتۇق تۈركىستانلىقلاردىن سەمىيە سالام يولايىمەن . 1991/نجى يىلى ئاۋسترالىيەدىكى تاتارلار جەمئىيىتى ، ئۇيغۇر يەجەمئىيىتى ۋە ئۆزبېكلار جەمئىيىتى قاتارلىقلار بىرلىشىپ تۈركىستان جەمئىيىتىنى قۇردۇق . ئانا تىلىمىزنى ساقلاپ قىلىش مەخسەتدە مىللى مەكتەپلارنى ئاچتۇق . ئىسلامدىن ئىمىزنى تەشۋىق قىلىش ئۈچۈن قورئان كۇرئانلىرىنى ئاچتۇق . ياشلىرىمىزنى تەربىيەلەپ ئۇنىڭ بىرستارىگە بەردۇق ئىقتىسادى جەھەتتە ئىككىنچى مەكتەپ قىيىن ئۆتكۈللەردىن ئۆتۈك . بىز ھەممىمىز ۋە تەنپەرۋەرلىك ھىساپ تىمىز بىلەن يۈر تىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقى ئۈچۈن ھەممە قوشۇشنى ئويلايمىز .

كېرىم شىرىپ : (شۇئىسارىيەدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ۋەكىلى)

بىر لەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئىش بىجىرىش ئورگانلىرى شۇ . تىسارىيەنىڭ جەنۇب شەھرىدە بۇلۇپ بىز قولاي شارائىتىمىزدىن پايدىلىنىپ تەشۋىقات ئىشلىرىنى ئېلىپ بار دۇق خەۋەر ماقالىلار يىزىپ ئىلان قىلدۇق . يۈر تىمىزنىڭ مۇھىم سىياسى مائىرىللىرىنى توپلاپ ئارخىپلاشتۇردۇق . شەرقىي تۈركىستان بىلەن ئالاقە باغلاپ مائىرىللىدۇق . خەۋەرلارنى ئېلىپ خەلقئارا جەمئىيەتلەرگە يوللىدۇق . بىز بۇ قۇرۇلتاينىڭ قاراللىرىنى ئىجرا قىلىشتا ۋە خەلقئارا ئاگانا كلىتىشتا زور كۈچ چىقىرىمىز .

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

مۇھەممەت قاسىم ئىمىن: (سەئۇدى ئەرەبىستان دىكى شەرقى ئۈرۈمچى تۈركىستان
لىقلار ۋە كىلىسى)

ۋە تەنسىزلىك دەردىنى يەتكۈنچە تارتقان بىر يېرىم مىليون
مۇھاجىر ھازىر دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ياشاۋاتىمىز. مۇقەددەس
ئىسلام دىنىمىز بىزنىڭ ئەنئەنىۋى مىللىي مەدەنىيىتىمىزنى ساقلاپ قالغان ئەڭ گۈ
شتەردۇر. شۇڭلاشقا بارلىق تەشكىلاتلار ئالدى بىلەن ۋە تىنىمىزنى چوقۇم
ئازاد قىلىشتىن ئىبارەت مۇستەقىللىق قاراشنى تىكلەشمىز لازىم. يارام
لىق ئىزباسارلارنى تەربىيەلەشمىز لازىم. بىز چوقۇم ۋە تەننىڭ مۇستەقىل
لىقى ئۈچۈن ماددىي ۋە مەنىۋى ياردەملىرىمىزنى داۋاملاشتۇرۇمىز.

ئۈمەر قانات: (ياۋرۇپا شەرقى تۈركىستان جەمئىيىتى ۋە كىلىسى)
گىرمانىيە دىكى شەرقى تۈركىستان لىقلار ئەركىن ئىتتىپاقى
نىڭ رەھبەرلىگىدە يىللارچە ئېلىپ بېرىۋاتقان كۈرەشچىلەر بىزداۋاملاش
تۇرماق ئىستىگى بىلەن 1990 نىچى يىلى مىيۇنخ شەھرىدە شەرقى تۈر
كىستان مەدەنىيەت ۋە ھەمكارلىشىش جەمئىيىتىنى قۇردۇق. جەمئىيىتىمىز
شەرقى تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرىنى ھىمايە قىلىش ئۈچۈن ئەڭ گۈل
گىرمان، فىرانسۇز ۋە تۈرك تىللىرىدە ناھايىتى مۇھىم ماتىرىياللارنى
توپلاپ ئامرىكا كۆنكىرىسىگە، بىر تەرەپتىن ئىنسان ھەقلىرى كومىسسسىيەنى
غاۋە مۇناسىۋەتلىك تەشكىلاتلارغا يوللىدىق. شۇنداق قىلىق شەرقى
تۈركىستان مەسلىھەتچىلىرىنى دۇنياغا ئاڭلىتىش ئىمكانىيىتى شۇنداق.
تەبىرىلار ئارقىلىق 1992 نىچى يىلى كۆنكىرىنىڭ شەرقى تۈركىستان

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

دىكى ئىنسان ھەقىلىرى مەسلىسىنى مۇزاكىرە قىلىشقا ئاساس بولدى.

يولداش ئەزىمەت ئوغلى : (قازاقىستان «ئۇيغۇر ئاۋازى» گىزىتىسى

مەسئۇلى)

مەن ئالدى بىلەن «ئۇيغۇر ئاۋازى» ۋە يېڭى ھايات» گىزىتىلىرىنىڭ بارلىق خادىملىرى ۋە ئوتتۇز مىڭدىن ئارتۇق مۇشترىلىرى نامىدىن قۇرۇلتاي قاتناشچىلىرىغا سالام يوللايمەن. قۇرۇلتاينىڭ ئىستامبۇلدا ئۆتكۈزۈلۈشى ھەقىقەتەن مۇھىم تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە. بىز تۈركىيە ھۆكۈمىتى ۋە خەلقلىرىگە تەشەككۈر بىلدۈرىمىز. بىز ھەممىمىز بۇ يەردە ۋە تەن دەۋاسى ئۈچۈن توپلىنىپ ئۇچراشتۇق. مەن ۋە كىشىلەرنىڭ قىزغىن ياردىمى ئارقىدا قۇرۇلتايمىزنىڭ زور مۇۋاپپەقىيەتلىرىگە ئىشىنىشقا مۇمكىن.

ئابدۇۋەلىجان : (ئىستامبۇل شەرقى تۈركىستان دەرىنكى باشلىغى)

60-نجى يىلى ئەيسا ئەفەندى رەھبەرلىگىدە قۇرۇلغان شەرقى تۈركىستان دەرىنكى ئۇيغۇر، قازاق تۈركلىرىنىڭ بىرلىشىشى نەتىجىسىدە ۋە تەن دەۋاسىدىن ئىبارەت بۈكۈرە شىنى قەتئىي داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە. بۇ قىتتىقى قۇرۇلتايمىزنىڭ خەلقىمىز ئۈچۈن، مىللىتىمىز ئۈچۈن زور خىزمەتلىرىگە سىتتىشىشكە تىلەكداشلىق بىلدۈرىمەن.

مۇھەممەتجان تۈرك : (قەيسىرى شەرقى تۈركىستان دەرىنكى باشلىغى)

شەرقى تۈركىستان ناۋازى

ئالانىڭ ئىنايىتى بىلەن دۇنيانىڭ ھەر بىر جايلىرىدا شەرقى تۈركىستان نىڭ ۋەكىللىرى بۇ يەردە دىدارلاشتۇق. دەرىنكىمىز قۇرۇلغاندىن بېرى تۈركىيەدە ۋە تەن دەۋاسىنى يۈرۈتۈش يولىدا ھەمىشەلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ نۇرغۇن كۆرەشلەرنى ئىلىپ باردى. قەيسىرىدا شەرقى تۈركىستانلىقلار بۈگۈنكى كۈندە پۈتۈن دۇنيانىڭ ۋە تۈركىيە خەلقىنىڭ بىزنىڭ كۆرەشمىزنى قوللاۋاتقانلىغىنى ئۆز كۈزى بىلەن كۆرەكتە. بىز ئىسلامىيەت بايرىغى ئاستىدا تۈركلۈك دۇنياسى ئىچىدە چوقۇم ئىستىقلالىمىزنى ئالالايمىز.

ھاشىر ۋاھىدى: (قازاقىستان - ئۇيغۇر يازغۇچى)

بىز ئۇزۇندىن بېرى قۇرۇلتاينىڭ چاقىرىلىشىنى ئارزۇ قىلىپ كەلگەن ۋە تەشەببۇس قىلغان ئىدۇق. چەتئەلدىكى بارلىق مۇھاجىرلار ۋە تەشكىلاتلارغا يىدە بىرلىككە كىلىش ئاساسىدا ئىتتىپاقلىشىپ كۆرەش قىلىش ئۈچۈن ئېچىلغان بۇ قۇرۇلتاينى قارارلىرىنى ئورۇنلاشقا تەييار تۇرۇمىز. قۇرۇلتاينىڭ غەلبىلىك بۇلۇشى ئۈچۈن ھەر تەرەپتىن كۆچ قوشىمىز.

يۈسۈپ مۇخلىسى: (قازاقىستان ئارخىئولوگ ۋە ئۇيغۇر يازغۇچى)
بىز بۈگۈن ۋە تىنىمىزنى ئاذا قىلىش ئۈچۈن كۆرەش قىلىش، دۇنياۋى سەۋىيىدىكى سىياسى نىشاننى بەلگۈلەشكۈچلۈك سىياسى تەشكىلات قۇرۇش تىن ئىبارەت ئۈچ پىرىنسىپ ئاساسىدا قۇرۇلتاينى ئۆتكۈزۈۋاتىمىز دۇنيا نىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ۋەكىللەر جەم بۇلغان بۇ قۇرۇلتايدا بارلىقىدا

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

دەيىم ۋە ئەوقۇشما سىلىقلارنى، پىكىر ئىختىلاپلارنى تۈگۈتۈپ ئورتاق
نشانىمىز ئۈچۈن سىياسەت بەلگۈلەپ تەشكىلات قۇرۇپ چىقىشىمىز غائىبەنجىم
كامىل ۰

ئازاد ھىكمىيەك :

دۇنيادا ئىنسان ھەقىقىتى ئۈچۈن كۆرەش بولسۇن ئاتقان بۈگۈنكى كۈندە مەن
مۇھىم بىر نوقتىنى تەكىتلەيمەن، ۋە تىنىمىزنى ئىكەن ۋە خەلق مىزنى ئىكەن بىشىدىكى
ئەڭ پاجىئەلىك ھەۋال چىنىقلار ۋە تىنىمىز تۇپراقىدا ئوتتۇز سەككىز
قىتىم ئاتوم بومبىسى پار تىلىتىش سىنىغى ئىلىپ بىرىپ خەلقىمىزنى ۋە
زىمىمىزنى يادرو ماددىسى بىلەن زەھەرلىدى. شۇڭا دۇنياغا ۋە تىنىمىز
نىڭ دەۋاسىنى ئاڭلىتىشتا ئالدى بىلەن لوپنۇر پاجىئەسى دەۋاسىنى
قانائەت يەيدۇرۇشىمىز لازىم.

سۇلتان مامۇت : (شەرقى تۈركىستان ۋە خەلقى مۇئاۋىن باشلىغى)
مەن ئالدى بىلەن دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كىلىپ قۇرۇلتايمىزغا
قاتنىشىۋاتقان بارلىق ۋەكىللەرگە قىزغىن سالام يوللايمەن. خەلقىمىز ئۈز
ئىدىن بۇيان ئارزۇ قىلىپ كەلگەن، شەرقى تۈركىستان تارىخىدا ئالتۇن
ھەرپلەر بىلەن يىزىلغان زور تارىخىي رىئال ئەھمىيەتلىك بۇ قۇرۇلتايمىز
بۈگۈن ئىستامبۇلدا ئېچىلىۋاتىدۇ. مەن شەرقى تۈركىستان ۋە خەلقى نامى
دىن قۇرۇلتايمىز قىزغىن تەبىرىكلەيمەن. ۋە مەدەنىي شەرقى تۈركىستان مىللىتى
قۇرۇلتايمىزنىڭ ئىتتىپاقلىق قۇرۇلتايمىز غالبىيەت قۇرۇلتايمىز، خەلقىمىز كۆتكەن
ئۈمىدىگەلا يىق قۇرۇلتايمىز بۇلۇشىنى ئۈمىت قىلىمەن.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان خەلقئارا مىللىي

قۇرۇلتايى سىياسى كومىسسۇنىڭ خولاسەسى

- ئانا يۇرتىمىزنىڭ ئىسمى شەرقى تۈركىستان دۇر.
- شەرقى تۈركىستان دەۋاسى شەرقى تۈركىستان خەلقنىڭ ئىستىقلاىنى نىشان قىلىدۇ.
- شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش پىراگراممىسىنى ئىشلەپ چىقىش.
- پىراگراممىنى ئىجرا قىلىدىغان كۆچلۈك تەشكىلات قۇرۇش، ئۇنىڭ ئورگانلىرىنى سايلاش، نىزامنامە سىنى قۇبۇل قىلىش.
- قۇرۇلتاي ئۆز پائالىيىتىدە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئىنسان ھوقۇقلىرى پىرىنسىپلىرىغا ئاساسلىنىش.
- خىتايغا ئۆز تەسىرىنى كۆرسىتىلەيدىغان دۆلەتلەرگە، تەشكىلاتلارغا شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى ئاڭلىتىش.
- شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى دۇنياغا تونۇشتۇرۇدىغان كۆچلۈك ئاخبارات تورىنى (گىزىت، رادىئو، تېلېۋىزىيون ۋە باشقىلار) تىكلەش.
- شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى كەلگۈسى ئەۋلاتلارنىڭ داۋاملاشۇرۇشى ئۈچۈن ئۇلارغا دىنى ۋە مىللىي رۇھتا تەلىم تەربىيە ئىلىپ بىرىش.
- شەرقى تۈركىستان خەلقىگە ئوخشاش خىتاي مۇستەملىكىسى زۇلمى ئاستىدىكى تىبەت ۋە ئىچكى مۇنغۇلىيە خەلقلرىنىڭ مىللىي ئىزىتلىق تەشكىلاتلىرى بىلەن ھەرتەرەپلىمە ھەمكارلىقتا بۇلۇش.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

- بىرلەشكەن مىللەتلەر تەشكىلاتى باشچىلىقىدىكى ئىنسان ھوقۇق لىرى بىلەن شۇغۇللۇنۇۋاتقان خەلقئارادىكى بارلىق تەشكىلاتلارغا شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى ئۇختۇرۇپ ئۇلارنىڭ ياردىمىنى قولغا كەلتۈرۈش .
- شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ تەغدەرىگە نىسبەتەن قىرىنداش تۈرك مۇسۇلمان خەلقلەرنىڭ ھىدايىتىنى پىكىردا ئىشلىتىش ئويغۇتۇش ئۇلار بىلەن دوستلۇق ھەمكارلىقىنى كۈچەيتىش .
- بىز خىتاي خەلقىگە ۋە ياپاشقا مىللەتلەرگە قارشى ئەمەس ، پەقەتلا خىتاينىڭ مۇستەملىكىچىلىك سىياسىتىگە قارشى تۇرۇمىز .
- لوپنۇر يادرو سىناق پولىگونىنى تاقىۋېتىشنى ۋە ئۇنىڭ قالدۇرغان زىيانلىق ئاقسۇۋە تىللىرىنى يوقۇتۇشنى تەلەپ قىلىش .
- شەرقى تۈركىستاننىڭ ئەسلى خەلقىنى ، تۈرك ئەھلىگە مەنسۇپ بولغان ئۇيغۇر ، قازاق ، قىرغىز ، ئۆزبېك ، تاتار ۋە تاجىكلار غائۇ خىشاش ۋە تەن - مىللەت تەغدەرى يولىدا پىداكارلىق كۆرسەتكەن ۋە بىر بىرى بىلەن ئىناق بۆلۈپ ياشىغان خەلقلەر تەشكىل قىلىدۇ .
- شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى ھەل قىلىش ھوقۇقىنى ئىتىراپ قىلىدىغان خىتايدىكى دىموكراتىك تەشكىلاتلار بىلەن ھەمكارلىشىش .
- شەرقى تۈركىستان ئىلىمى تەتقىقات مەركىزىنى قۇرۇش .
- خەلقئاراپائالىيەتلەرنى تەمىنلەيدىغان ئىقتىسادى فوندى قۇرۇش ، بۇ فوندىنىڭ مەنبئى ئەزالىق بەدەلىسى ، خالىسا ئەياردەم ئايرىم شەخسلەر

نىڭ ئىئانە ياردەملىرىدىن تەشكىل تاپىدۇ. ئىشلەۋاتقان ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ھەربىي ئايلىق كىرىمىنىڭ يۈزدىن بىرىنى شۇ فوندىغا تاپشۇرۇشى لازىم.

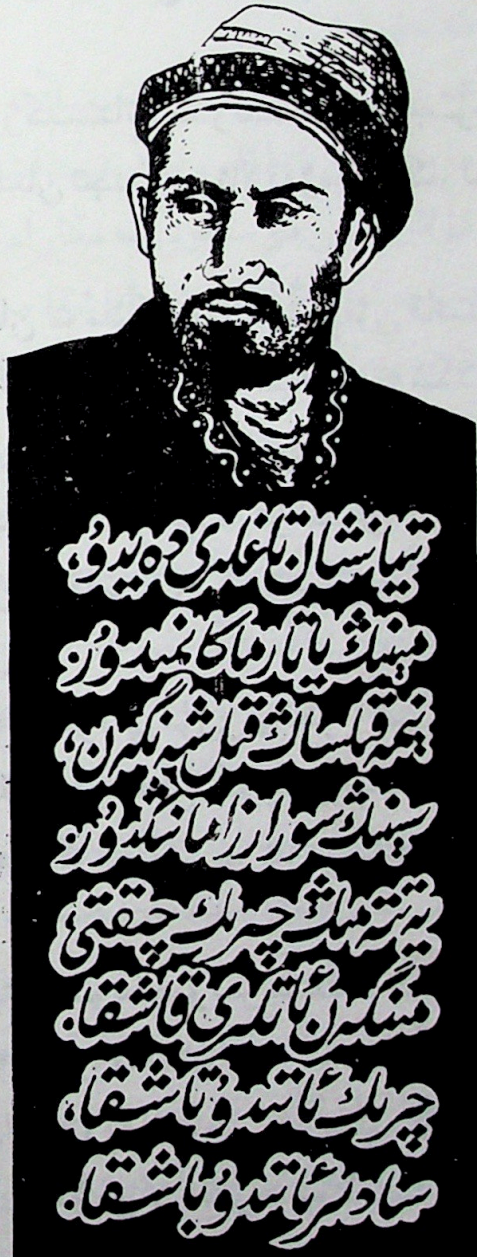
ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت ۋە ھەمكارلىق
كومىسسۇنىڭ خۇلاسەسى .

- ھەرقايسى ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مەۋجۇت جەمئىيەت ۋە تەشكىلاتلىرى بىلەن بولغان ئىجتىمائىي ئالاقە ۋە ھەمكارلىقنى زىچلاشتۇرۇش .
- شەرقىي تۈركىستانلىقلار ياشاۋاتقان مەملىكەتلەرنىڭ قانۇن قانۇندەلىرىگە رىئايە قىلغان ئاساستا يەرلىك ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي تەشكىلات ۋە سىياسىي ئەربابلەر بىلەن يېقىن مۇناسىۋەتتە بۇلۇش .
- شەرقىي تۈركىستاندىكى خەلقلەرنىڭ ئىجتىمائىي ئەھۋاللىرى ھەققىدە ماتىرىياللارنى يىغىش ۋە بۇلارنى ئىنسان ھەقلىرى ۋە يۇنىسكو قاتارلىق خەلقئارا تەشكىلاتلىرىغا يەتكۈزۈش .
- شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگۈلەشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ، خىتايلارنىڭ تۇغۇتتىن چەكلەش ، كۆچۈرۈپ چىقىش يەرلەشتۈرۈش قاتارلىق رەزىل ھەرىكەتلەرنى چەكلەش پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىش .
- چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستان مۇھاجىرلىرىنىڭ مەسجىد ، مەدرىسە ۋە قۇرئان كۇرسلىرىنى تەسىس قىلىش .
- شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ دىن ۋە ئۆرپە ئادەت ۋە مىللىي ئەنئەنىلىرىنى مۇھاپىزە قىلىش ۋە تەشۋىق - تەرغىب قىلىش .

شەرقى تۈركىستان ناۋازى

- شەرقى تۈركىستاندىن چىققان مۇھاجىر ۋە تەنداشلارنىڭ ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتتىكى ئىھتىياجلىرىغا ياردەم بېرىش .
- ئىجتىمائى مۇناسىۋەتلەر ۋە ھەمكارلىق جەھەتتىكى ۋە زىيارىتى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئىقتىسادى فوندى ئىھتىياجىنى ھەل قىلىش .

كۆرۈنۈپ قالغان ئىشقا
 دېمىگەن ئىشقا ئىشقا
 سادىقلىق ئىشقا
 كۆرۈنۈپ قالغان ئىشقا
 دېمىگەن ئىشقا
 چىچىمىزنى چاقىرىمىز
 ياكىمىزنى چاقىرىمىز
 تۇرۇپ قالغان ئىشقا
 ياكىمىزنى چاقىرىمىز
 چىچىمىزنى چاقىرىمىز
 ياكىمىزنى چاقىرىمىز
 سادىقلىق ئىشقا

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتاي

خىتابنامىسى

1992 يىلى 12-ئاينىڭ 14 12 كۈنلىرى تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى نىڭ ئىستانبۇل شەھرىدە، بىرىنچى نۆۋەتلىك شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايى ئۆتكۈزۈلدى .

بۇ قۇرۇلتايغا تۈركىيە، گىرمانىيە، شىۋىتسارىيە، فىرانسىيە، گوللاندىيە، سەئۇدى ئەرەبىستان، پاكىستان، ئاق شىۋىتسارىيە، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، تۈركمېنىستان ۋە روسىيە فېدېراتسىيەسى قاتارلىق دۆلەتلەردىكى شەرقى تۈركىستاننىڭ مىللىي مۇجادىلەشكىلاتلىرى ۋە مىللىي گۇرۇپپىلىرى نىڭ مېڭىغا يېقىن ۋە كەڭلىرى قاتناشتى .

قۇرۇلتاي شەرقى تۈركىستان ئۈچۈن تارىخى ئەھمىيەتكە ئىگە تۈۋەندىكى قارارلارنى جاكارلايدۇ .

– ۋەتىنىمىزنىڭ ئىسمى، شەرقى تۈركىستان دۇر .

– شەرقى تۈركىستاننىڭ مىللىي بايرىقى ۋە دۆلەت نىشانى 1933 يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان «مۇستەقىل شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» – ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن قۇبۇل قىلىنغان ئاي يۇلدۇز لۇق كۆك بايراق ۋە دۆلەت نىشانىدۇر .

– شەرقى تۈركىستاننىڭ يەرلىك خەلقى ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك ۋە تاتار قاتارلىق تۈرك ئىرقىغا مەنسۇپ خەلقلەر ۋە ئۆتمۈشتە بۇ ۋەتەننىڭ مۇستەقىللىقى ۋە ئەركىنلىكى ئۈچۈن ھېچ بىر پىداكارلىقتىن قاچماي خوشھاللىقتا ۋە غەمدە بىرگە بولغان مىللەتلەردىن تەركىب تاپقان .

– خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقى تۈركىستاندىكى مۇستەملىكىچى سىياسىتى، كامۇنىستىك تۈزۈمى ۋە «شەرقى تۈركىستان خىتايىنىڭ ئايرىلماس بىر پارچىسى» دىگەن ئۇيدۇرما قەتئىي رەت قىلىنىدۇ .

شەرقى تۈركىستان ناۋازى

– شەرقى تۈركىستان خەلقى مۇستەقىللىقىنى تولۇق قولغا كەلتۈرگەندىلا ئاندىن ھەقىقىي ئەركىنلىك ۋە بەخت سائادەتكە ئىرىشەلەيدۇ.

– شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايى پۈتۈن شەرقى تۈركىستان خەلقلەرنى تىل، دىن، تارىخ، مەدەنىيەت ۋە تۈرپە تادەت قاتارلىق مىللىي ئەنئەنىلەردە چىڭ تۇرۇپ خىتاي كامۇنىستلىرىنىڭ ئاسسىمىلىيەسى ۋە يوقۇتۇش سىياسەتلىرىگە قارشى تۇرۇشقا چاقىرىدۇ.

– شەرقى تۈركىستان خەلقى بىلەن خىتاي خەلقى ئوتتۇراسىدىكى سىياسىي مەدەنىي ۋە ئىقتىسادىي مۇناسىۋەتلەر ئۈزۈن بىر ئۆتمۈش تارىخقا ئىگە. چىن خەلقى ئىزلىشىنىڭ ئاچچىق تەجرىبەلىرىنى بېشىدىن ئۆتكەزگەن. شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايى بۇ ھەقىقەتلەرنى خىتاي ھۆكۈمىتى ۋە خىتاي خەلقىگە ئەسەلمەك سۈرىتى بىلەن بىچىن دائىرىلىرىنىڭ شەرقى تۈركىستاندا يۈرگۈزۈۋاتقان چىد بىخۇسۇس ئىزىش ۋە يوقىتىش سىياسىتىنى توختۇشقا چاقىرىدۇ.

– شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگۈلەش ھەققىغا ھۆرمەت قىلىدىغان ۋە ئەۋنۈمى ھىمايە قىلىدىغان، خىتاي كامۇنىست تۈزۈمىگە قارشى ھەرىكەت ئېلىپ بېرىۋاتقان چىن دىموكراتىك ھەرىكىتى بىلەن ھەمكارلىشىدۇ.

– شەرقى تۈركىستان خەلقى بىلەن ئوخشاش خىتاي زۇلمى ۋە ئىزلىشى ئاستىدا قالغان تىبەت ۋە ئىچكى مۇغۇلىستان خەلقلەرنىڭ يۈزگۈزۈۋاتقان مۇجادىلەلىرىنى قوللايدۇ ۋە بۇلار بىلەن ھەمكارلىشىدۇ.

– شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايى خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئاتالمىش «مۇختارىيەت» ۋە دىلىرى بىلەن شەرقى تۈركىستاندا يۈرگۈزۈۋاتقان «پارچىلا-ئىدارە قىل!» سىياسىتىنى پاش قىلىدۇ ۋە بۇ سىياسەت شەرقى تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرىنى ئاياغ ئاستى قىلىنىشىنىڭ بىر پارچىسى دەپ ھېساپلايدۇ.

شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتايى ، بىرلەشكەن دۆلەتلەر ، ئىنسان ھەقلىرىنى قوغداش خەلقئارا تەشكىلاتلىرى ، ۋە ئىسلامىي تەشكىلاتلار دىن چىن ھۆكۈمىتىگە شەرقى تۈركىستاندا يۈرگۈزۈۋاتقان ئىنسان ھەقلىرىنى دەپسەندە قىلىدىغان سىياسىيەتنى دەرھال توختۇتۇش ئۈچۈن بىسىم ئىشلىتىشنى تەلەپ قىلىدۇ . شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگۈلەش يولىدىكى كۈرەشلىرىنى دەستەكلەشنى تەلەپ قىلىدۇ .

شەرقى تۈركىستان قۇرۇلتايى بۇ قۇرۇلتاينى ئېچىشقا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەرگەن تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى ھۆكۈمىتى ۋە بۇ قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلىشى ئۈچۈن - ھېچ بىر ماددى ۋە مەنئىي ياردەملىرىنى ئايمىغان كىشىلەرگە ۋە تەشكىلاتلارگە تەشەككۈر ئىتىدۇ .

1992 . نجى يىلى 12 ئاينىڭ 14 نجى كۈنى

ئىستانبۇل

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە

مۇراجەت

1992-يىلى 12-ئاينىڭ 12-كۈنى سۈيۈملۈك ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ چەتئەللەردىكى مىللىي مۇجاددە تەشكىلاتلىرى ۋە مىللىي گۈرۈپپىلىرى چاقىرىغان شەرقىي تۈركىستان خەلقئارا مىللىي كېڭىشى ئىستامبۇلدا داغدۇغلۇق ئۆتكۈزۈلدى. قۇرۇلتايغائىشتىراك قىلغان ئون تۆرتدۆلەتتىن كەلگەن ۋەكىللەر چەتئەللەرنىڭ رەھبەرلىرى، ئالىملىرى ۋە ئىنسانىيەت خەلقىمىزدىن ئايرىلىپ چەت ئەللەردە كۈرەش قىلىۋاتقان قىرىنداشلار ھەممىسى ۋەتەن خەلقىغا ئوتلۇق مۇھەببەت، چەكسىز سېغىنىش ھەمدە جەڭگىۋار ئۈمىتكە تولغان يالقۇنلۇق سالامنى يوللايدۇ

قۇرۇلتاي لەپىلدەپ تۇرغان ئاي يۈلدۈز لۇق كۆك بايراقنىڭ ئىلھامى ۋە «غايىمىز ۋەتەننىڭ ئىستىسقالى» شۇئارى ئاستىدا خەلقئارا سەۋىيىگە يەتكەن كۈرەش نىشانىنى بەلگىلىدى. بىر قاتار مۇھىم ھۆججەتلەرنى، پىراگرامما، نىزامنامە، خىتاپنامە ۋە مۇراجەتنامىنى قارار قىلدى ۋە زۇرۇرى ئاپپاراتلارنى تەشكىللەپ خەلقئارا دائىلىپ بىرلىدىغان قانۇنلۇق كۈرەش نىشانلىق قەدىمىنى باشلا ۋەتتى.

شانۇ شەۋكەتلىك ئەجداتلىرىمىز ئەزىز دىيار مىزداتار خىتىن بۇيان زەپەر بايرىغىنى جەۋلان قىلىپ، مىللىي ئىپتىخار غۇرۇرىنى نامايان قىلىپ «ئۇلۇغ ئوغۇز خانلىغى»، «بۈيۈك ۋە ئىمپىراتورلىغى»، «كۆك-تۈرك خانلىغى»، «ئۇيغۇر ئۇرخۇن دۆلىتى»، «ئۇيغۇر ئىدىقۇتقاغانلىغى»، «قارا خانىلار دۆلىتى» «سەئىدىيە خانلىغى» «بەدۆلەت دۆلىتى»

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

«شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى «قاتارلىق دۆلەتلەرنى قۇرۇپ ئۈچمەس پارلاق مەدەنىيەت يارىتىپ ئىنسانىيەت دۇنياسىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن زور ئالەمشۇمۇل تۆھپىلەرنى قوشقان.

يېقىنقى ئەسىرلاردىن بۇيان چىن ۋە روسىيە مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ تاجاۋۇزى تۈپەيلىدىن بۆلۈپمۇ چىن كۆمۈنىستىك ھاكىمىيەتنىڭ ئىستىبدات زۇلمىدىن خەلقىمىز مىسلىسىز پاجىئىلىك ۋە ئىچكىشلىق كۈنلارگە دۇچار بولماقتا. ياتلار پاك زىمىمىزگە ھىساپسىز ئارمىيە ۋە كۆچمەنلىرىنى يۆتكەپ چىقىپ ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتتىن زورلۇق ۋە زۇمبۇلۇق قىلماقتا. خەلقىمىز ئۆز ئانا ۋەتەننىڭ شەرقىي تۈركىستان دىگەن نامىنى ئاتاشتىن مەھرۇم قىلماقتا. ئاتوم بومبىسى سىناقلىرىنىڭ زەربىسىدە ھايات خەۋپلىككە ئۇچرىماقتا. چىنىقلارنىڭ كۆپىيىشى ھىساۋغا خەلق مىزنىڭ پەرزەنت كۈرۈش ھۇقۇقى دەپسەندە قىلىنماقتا. ھىساپسىز قىممەتلىك يەر ئاستى ۋە يەر ئۈستى بايلىقلىرىمىز خالىغىنچە بۇلان تالاڭ

قىلىنماقتا. خەلقىمىز ئىلىم-ئىرفاندىن، پەن تەرەققىياتتىن ۋە زامانىۋى سانائەتتىن يىراقلاشتۇرۇلۇپ، يوقسۇزلۇق، نادانلىق جاھالىت ۋە ئىششىقلىككە دۇچار بولماقتا. ھەتتا ھەق ۋە ئادالەتنى تەشەببۇس قىلغان ئىلىم ئەھلىلىرىمىز سوراقتىن زىندانغا مەھكۇم قىلىنماقتا. قەھرىمان خەلقىمىز ئەجداتلىرىنىڭ روھىغا ۋارىسلىق قىلىپ شۇقەدەر كۈچلۈك ۋە مۇھىمىمىز دىكتاتور ئالدىدا مەرتلەرچە كۆكرەك كىرىپ چىقىپ ئۆزلىرىنىڭ پاك ئىمانىنى ساقلاپ ئىسلامىيەت دۇنياسىنىڭ پولات قالقىنىغا ئايلىنىپ ساپ ۋىزىداننى ساقلاپ كۈمۈنسىز مىكرۇپىلىرىدىن قەلبىنى ھىمايە قىلدى.

ئاناۋەتەننىڭ نامىنى دىلىدا ساقلاب، ئىستىقلال ئىشەنچىسىدە كەلگۈسى گەۋمىتىۋار باقتى.

تەشەككۈرلار سىلەرگە! كۈرەشچان خەلقىمىز، سىلەرنىڭ جاسارەتلىكلىرىمىزگە كۈچ-قۇۋەت ۋە رۇھى مەدەت بېغىشلايدۇ.

شەرقى تۈركىستان خەلقئارامىللى كىشىلىرى سىلەردىن دۈشمەننىڭ بۆلگۈنچىلىك، ئالدامچىلىق ھېلە-نەيرەكلىرىدىن ھۇشيار بولۇپ، ئۇلۇغ ئاناتىلىمىز، مۇقەددەس ئىسلام دىنىمىز، خاسىيەتلىك ئۆرپە-ئادىتىمىز، ۋە پارلاق مەدەنىيىتىمىزدىن ئىبارەت تەبىئىي قالقانىڭ ھىمايىسىدە قوغدىنىشىنى داۋام قىلىشىڭلارنى، مىللىي زۇلۇم ۋە ھەقسىز مۇئامىلىلەرنى تىنچ سىياسى قارشىلىق ئارقىلىق تەشكىللىك تۇسۇشۇڭلارنى، ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بىلگۈلەشتىن ئىبارەت ئىنسان ھوقۇقلىرىنى ئىشلىتىش ئۈچۈن سىياسىي كۈرەشكە ھازىرلىنىشىڭلارنى ئۈمىت قىلىدۇ. ياشلار ۋە پەرزەنتلارنى سىياسىي، ئەقلىي ۋە دىنىي جەھەتلەردىن ياخشى تەربىيە لىپىسىدا ۋەجدانلىق، پاكىيەتلىق ۋە ھالال ئەمگەككە يېتەكلەپ مىللىي غۇرۇرىنى ئۇرغۇتۇپ بىر ئەۋلات كۈرەشچىلارنى يېتىشتۈرۈشۈڭلارنى ئۈمىت قىلىدۇ. بۇ-ۋەتەننى سۆيگەن، خەلقنى سۆيگەن مىللىتىمىز، ھەر بىر شەرقى تۈركىستانلىقنىڭ مۇقەددەس بۇرچى ۋە مەجبۇرىيىتى. ئاللا نىسىپ قىلغان ئازاتلىق، ئىستىقلال، ھۆرمەت ئالدىمىزدا!

ياشىسۇن بۈيۈك شەرقى تۈركىستان!

شەرقى تۈركىستان خەلقئارامىللى كىشىلىرى.

شەرقى تۈركىستان مىللى قۇرۇلتاينىڭ
كۈن تەرتىۋى

1992.12.12 كۈنى .

قۇرۇلتاينى ئېچىش
قۇرئان تىلاۋىتى

شېھىتلارگە تەزىيە بېلدۈرۈش
دىۋان ھەيئەتلىرىنى سايلاش

ئېچىش نۇتقى — تەرتىب ھەيئەتى نامىدىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان
مەھەممەد رىزا بېگىن

شەرقى تۈركىستان لىدىرى ئەيسا يۈسۈپ ئالىپتىكىنىڭ نۇتقى .
تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرىدىكى ئۇيغۇر تۈركلىرىنىڭ مۇتەئەسەر زاتلىرىدىن
ئەدەبىياتچى، يازغۇچى، زىياسەمەدى .

ئىلى شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى ھۆكۈمىتى سابىق باشكا
تېۋىي مەنابىرۇپ مەخسۇم .
باشقا مەھمانلارنىڭ سۆزى .

پروفېسسور مەھلىكا ئاقتوق قەشقەرلى - شەرقى تۈركىستان تۈركلىرىنىڭ
دۇنيا مەدەنىيىتىگە قوشقان تۆھپىلىرى .

پروفېسسور نەزەت يالچىن تاش - تۈركىيەنىڭ تۈرك ۋە ئىسلام دۇنيا -
سى بىلەنكى مۇناسىۋىتى .

ئادۋكات مۇزەففەر ئۆزداغ - دۇنيا گىيئوپولىتىكا ئىچىدە تۈركىيە ،
تۈرك دۇنياسى ۋە چىن .

پروفېسسور ئابدۇلقادىر دونۇق - تۈرك تارىخىغا ئۈمۈمىي بىر نەزەر .
گىزىتىچى - يازغۇچى مەھمەت ئىمىن ھەزرەت - شەرقى تۈركىستاننىڭ بۇ -
گۈنكى ۋەزىيىتى .

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان رەھبەرلىرىدىن مۇجاھىد، دەۋلەت ئەربابى ۋە -
تارىخچى مەرھۇم مەھمەت ئىمىن بۇغرا ئىنىڭ قىزى فاتمە بۇغراخانغا -
مىدال تەقدىم قىلىش .
قازاقىستاندىن جۇمھۇرىيەتلەر ئارا ئۇيغۇر بىرلىكى باشلىغى - خوجامبەر -
دى ئوغلى .

ئۆزبېكىستان ئۇيغۇرلار جەمئىيىتى دىن شامىل قۇربان .
قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى دىن نۇرمۇھەممەت كەنجۇغلو .
تۈركمېنىستان ئۇيغۇرلىرى مەدەنىيەت جەمئىيىتىدىن گاسىتوۋ مۇ -
ھەممەد .

ئەرەبىستاندىكى شەرقى تۈركىستانلىقلار نامىدىن قۇربان ئابدۇلا -
تۈركىستانى .

ئاۋۇستىرالىيە تۈركىستان جەمئىيىتى باشلىغى ئەھمەت ئىمگەمبەدى .
ياروۋ پاشەرقى تۈركىستان جەمئىيىتى باشلىغى ئەركىن ئالپتىكىن .
ئاقشەرقى تۈركىستانلىقلار ۋەكىلى غولامدىن پاختا .
شۋىتسىيەدىكى شەرقى تۈركىستانلىقلار نامىدىن كەرەم شىرىپ
قازاقىستان ئۇيغۇر ئاۋازى گىزىت باش مۇھەررىرى يولداش ئەزە -
مە توۋ .

نەۋادا سېمى ئانتى نيۇكلەرھەركىتى باشلىق ياردەمچىسى مىرزىخان .
قىيىسىرى شەرقى تۈركىستان جەمئىيىتى باشلىغى مەھمەت جان -
تۈرك .

شەرقى تۈركىستان ۋەقى مۇئاۋىن باشلىغى دوتسىنت سۇلتان مامۇت
شەرقى تۈركىستان مۇھاجىرلىرى جەمئىيىتى باشلىغى ئابدۇۋىلىجان
قازاقىستاندىن تارىخچى - يازغۇچى ھاشىرو ھىدى .
قازاقىستاندىن ئارخىئولوگ - يازغۇچى يۈسۈپ مۇخلىسى .

فَانَا تَمَلِكُ اَنْ اَكْتُبَ لَكَ سُبْحَانَ رَبِّكَ فَاَنْتَ تَكْتُبُ لِي

فَانَا تَمَلِكُ اَنْ اَكْتُبَ لَكَ سُبْحَانَ رَبِّكَ فَاَنْتَ تَكْتُبُ لِي

فَانَا تَمَلِكُ اَنْ اَكْتُبَ لَكَ سُبْحَانَ رَبِّكَ فَاَنْتَ تَكْتُبُ لِي

فَانَا تَمَلِكُ اَنْ اَكْتُبَ لَكَ سُبْحَانَ رَبِّكَ فَاَنْتَ تَكْتُبُ لِي

فَانَا تَمَلِكُ اَنْ اَكْتُبَ لَكَ سُبْحَانَ رَبِّكَ فَاَنْتَ تَكْتُبُ لِي

فَانَا تَمَلِكُ اَنْ اَكْتُبَ لَكَ سُبْحَانَ رَبِّكَ فَاَنْتَ تَكْتُبُ لِي

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

DOĞU TÜRKİSTAN MİLLİ KURULTAYINDAN GÖRÜNTÜLER

